

М.Аминов, А.Мадвалиев,
Н. Маҳкамов, Н. Маҳмудов

ИШ ЮРИТИШ

амалий қўлланма

2-нашри

47043

“Ўзбекистон миллий энциклопедияси”
давлат илмий нашриёти
Тошкент

Иқтисод фанлари доктори, профессор
Н.Тўхлиев
таҳрири остида

Тақризчилар:

Н.А.Абдуллаева (Тошкент жаҳон иқтисодиёти
ва дипломатия университети
катта ўқитувчиси)

Р.З.Файзиёва (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар
Маҳкамаси ҳузуридаги Бош архив бошқармаси
ҳужжатлардан фойдаланиш ва нашр этиш
бўлими бошлиғи)

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси
ҳузуридаги Атамашунослик қўмитаси томонидан
нашрга тавсия этилди.

И 1203020200
358-2003

ISBN 5-89890-061-6

© “Ўзбекистон миллий энциклопедияси”
давлат илмий нашриёти, 2000.

© “Ўзбекистон миллий энциклопедияси”
давлат илмий нашриёти, 2003.

МУҚАДДИМА

Миллий истиқлол ҳаётимизнинг ҳеч бир истисносиз барча соҳаларида бўлгани каби она тилимиз ривож учун ҳам кенг йўл очди. Мустақил давлатимизнинг Асосий қонуни – Конституциямизда, “Давлат тили ҳақида”ги қонун ва бошқа расмий ҳужжатларда она тилимиз бўлмиш ўзбек тилининг ҳуқуқий мақоми ва истиқболи аниқ кўрсатиб берилган. Неча асрлар мобайнида гоҳ юксак ривожу шуҳрат топган, гоҳида нописандлик, турткилаш ва камситишлардан кўнгли синган, аммо ёруғ кунларга етмоқ умиди сўнмаган тилимиз чинакам мунаввар кунларга саломат етиб келди.

Яқин ўтмишимизда миллий тафаккурни, миллий ўзликни издан чиқармоққа, шу йўл билан ўз ҳукмронлигининг умрбоқийлигини таъминламоққа хомтама бўлган мустабид тузум тилимизни издан чиқаришга қаттиқ бел боғлаганди. Бу тузум тилимизга “ягона умумхалқ тили”нинг унсурларини ўринли-ўринсиз тикиштиришдан ташқари, айти шу “ягона умумхалқ тили”ни иккинчи она тилим дейдиганларга “хўрозқанд”лар улашди, шу йўл билан ўз она тилини билмайдиганлар сафини кенгайтиришга уринди. Президентимиз Олий Мажлиснинг биринчи чақириқ XIV сессиясидаги (1999 йил 14 апрель) нутқида мустабид шўролар тузумининг иллатлари ҳақида гапирар экан, хусусан шундай деган эди: “Ўз она тилини, миллий анъана ва маданиятини билмаслик кўплаб одамларнинг шахсий фожиасига айланиб қолган эди.” Бу, ўз навбатида, инсон маънавий дунёсининг қашшоқлашувига, миллий қадриятларга беписандлик билан қарашдан иборат номақбул ақиданинг “болалаши”га олиб келганлигини англамаслик мумкин эмас.

Бугун мустақиллик шарофати билан мамлакатимизда маънавий-маърифий ислохотлар давлат сиёсатининг устувор йўналиши деб эълон қилиниб, бу борада кўламли ишлар олиб борилмоқда.

Таъкидлаш жоизки, миллий маънавиятни она тилидан

айри ҳолда тасаввур этиб ҳам бўлмайди. Чунки халқнинг руҳияти, табиати, бутун борлиғи унинг тилида акс этади. Шунинг учун ҳам инсоннинг маънавий камолотида она тилининг ўрни бекиёсдир.

Ўзбек тили давлат тили сифатида ижтимоий турмушимизнинг барча соҳаларида қонуний равишда қўлланмоқда, миллий маънавиятимизнинг бетакрор кўзгуси сифатида, халқимизнинг борлиғи ва бирлиғи белгиси сифатида ўрганилмоқда, ўргатилмоқда. Ана шундай шароитда, давлатимиз раҳбари таъкидлаганидек, “ўз фикрини мутлақо мустақил, она тилида равон, гўзал ва лўнда ифода эта олмайдиган мутахассисни, авваламбор раҳбар курсисиди ўтирганларни бугун тушуниш ҳам, оқлаш ҳам қийин”.

Киши ўз фикрини аниқ ва равон ифодалашни учун тилдаги услублардан ҳам хабардор бўлиши, кундалик сўзлашув тилидан ташқари, расмий – иш юритиш тилини ҳам билиши керак. Чунки оддий ишчими, деҳқонми, тадбирқорми ёки зиёлими, барибир, ҳеч бўлмаганда, ариза, тилхат ёки ишончнома ёзишига тўғри келади. У ёки бу даражадаги корхона, муассаса ёки ташкилот раҳбарининг фаолиятини эса иш юритиш қоғозларисиз тасаввур этиб бўлмайди. Шунинг учун ҳам “Давлат тили ҳақида”ги қонунимизнинг ўзак моддалари (8–14-моддалар)да иш юритишнинг тилга алоқадор жиҳатлари қоидалаштирилган.

Иш юритишнинг бевосита асосини ҳужжатлар ташкил қилади. Мазмунан, ҳажман ва шаклан хилма-хил бўлган ҳужжатлар каттаю кичик меҳнат жамоаларининг, умуман кишилик жамиятининг узлуксиз фаолиятини тартибга солиб туради. Зеро, ҳужжатлар кечагина пайдо бўлган нарса эмас, кишилик жамияти шаклланиши биланок бу жамият аъзолари ўзаро муносабатларидаги муайян муҳим ҳолатларни мунтазам ва қатъий қайд этиб боришга эҳтиёж сезганлар. Ана шу эҳтиёжга жавоб сифатида, табиийки, илк, ибтидоий ҳужжатлар юзага келган.

Бобилнинг милоддан аввалги 1792–1750 йиллардаги шоҳи Хаммурапининг адолатпеша қонунлар мажмуи, ундан ҳам қадимроқ шоҳ Ур-Намму (милоддан аввалги 2112–2094 йиллар)нинг қонунлари¹ ва бошқа манбаларнинг

¹ Каранг: Къера Э. Они писали на глине. М., 1984, стр. 124.

мавжудлиги “хужжатлар” деб аталадиган тартибот воситаларининг нечоғли олис ва мураккаб тарихга эга эканлигини кўрсатади. Албатта, кишилик жамиятининг тараққиёти, ижтимоий-иқтисодий тузумларнинг алмашина бориши, аниқроғи, кишилар ўртасидаги ижтимоий, иқтисодий ва сиёсий муносабатларнинг такомиллаша бориши баробарида хужжатлар ҳам такомил топиб борган. Бугунги кунда фанга тарихимизнинг турли даврларида ўрхун-энасой, суғд, эски уйғур, араб ва бошқа ёзувларда битилган жуда кўплаб хужжатлар, умуман, ёзма манбалар маълум.

Шарқда X–XIX асрларда ёрлик, фармон, нома, битимлар, арзнома, қарзномалар, васиқа, тилхат ёки мазмунан шунга яқин хужжатлар нисбатан кенг тарқалган. Ёрликлар мазмунан хилма-хил бўлган: хабар, тавсиф, фармойиш, билдириш, тасдиқлаш ва ҳ.к. Бу ўринда Тўхтамишхоннинг 1393 йилда поляк қироли Яғайлага йўллаган ёрлиғи, Темур Қутлуғнинг 1397 йилдаги ёрлиғи, Заҳриддин Бобурнинг отаси Умаршайх Мирзонинг марғилонлик Мир Сайид Аҳмад исмли шахсга 1469 йилда берган ёрлиғи¹, Тошкент ҳокими Юнусхўжанинг 1797 йил 2 июнда Петербургда – Россия подшосига ўз элчилари орқали юборган ёрлиғи² ва бошқаларни эслаб ўтиш мумкин.

Мазкур давр ёрликларида ўзига хос лисоний қолип шаклланган, ёрликлар матн жиҳатидан анъанавий таркибий қисмларга эга бўлган. Масалан, эслаб ўтилган ёрликларнинг биринчиси – “Тўхтамиш сўзим Яғайлага” деб, иккинчиси – “Темур Қутлуғ сўзим” деб, учинчиси эса – “Султон Умаршайх Баҳодур сўзим” деб бошланган. Баёнда ҳам муайян қолип бор, шунингдек, албатта, ёрлик ёзилган сана ва жой кўрсатилган³.

XIX асрда Қўқон хонлигида кенг тарқалган

¹ Қаранг: Содиқов Қ. Эски уйғур ёзуви. Т., 1989, 34-35-бетлар.

² ЦГВИА РФ, Архив внешней политики России. Фонд Ташкентские дела, опись III/1, дело № 1, опись 132/1, дело № 6.

³ Ёрликларнинг хусусияти ва матний таркибий қисмлари ҳақида қаранг: Григорьев А.П. Конкретные формуляры чингизидских жалованных грамот XIII-XV вв. //: Тюркологический сборник. – М., 1978, стр. 198–218.

ҳужжатлардан бири “патта”лардир⁴. Паттада маълум кишига муайян миқдордаги пул, маҳсулот, уруғ (дон) ёки бошқа нарсаларни бериш лозимлиги ҳақида маълумот ақс эттирилган. Патта матнларида ҳам ўзига хос доимий ва муайян таркиб ва нутқий қолип борки, бу ҳам ўзбек (туркий) ҳужжатчилиги узок тарихий тажриба ва тадрижий такомил маҳсули эканлигининг далилидир.

Октябрь тўнтаришидан кейин шўролар тузumi иқтисодий, ижтимоий-сиёсий ва маданий ҳаётнинг барча соҳаларини ўзининг истибдод йўриғига солди. Бутун мамлакатдаги ҳужжатчилик, идоравий иш юритиш тамойиллари ҳам бу йўриқ сиртмоғидан четда қолмади. Моҳиятан ўта фирром тил сиёсати туфайли миллий жумҳуриятлардаги тилларнинг ижтимоий мавқеи пасайиб борди. Туркистон ўлкасининг 1918 йилдаги Асосий қонунида ўзбек ва рус тиллари давлат тили деб эълон қилинган. Холбуки, ўша даврдаги ўлка нуфусининг 37 фоизини ўзбеклар, 35 фоизини қирғизлар (қозоклар билан бирга), 17 фоизини тожиклар ва атиги 7 фоизинигина руслар ташкил этар эди. Бу ҳол ҳисобга олинса, давлат тилини белгилашдаги мантқнинг асосизлигини аниқ кўриш мумкин. Табиийки, расман ўзбек ва рус тиллари давлат тили деб эълон қилинган бўлса-да, амалда идоравий иш юритиш рус тилида олиб борилаверган.

Меҳнатни илмий ташкил қилиш муаммоларига бағишлаб 1921 йилда ўтказилган I Бутун Россия конференцияси кун тартибига киритилган бошқариш меҳнатини илмий ташкил қилиш ва ҳужжатлар билан ишлаш масаласи, шунингдек, мамлакатда бу ишларни мувофиқлаштирувчи ва йўлга солиб турувчи махсус ташкилот тузиш масаласининг асл моҳияти ҳам рус тилининг ижтимоий мавқеини янада кучайтиришдан иборат эди.

Шўро сиёсати гўёки ўзининг “миллатлар ва тилларнинг тенглигини таъминлаш” тамойилини амалга оширгандай қилиб кўрсатиш мақсадида жумҳуриятимизда идоравий иш юритишни ўзбекчалаштириш борасида баъзи

---

⁴ Қаранг: Троицкая А.Л. Ганчи, ганчибоши в Кокандском ханстве (XIX в.)// Тюркологические исследования. М.–Л., 1963, стр. 252.

ҳаракатларни амалга оширган. Ўзбекистон жумҳуриятининг инқилобий қўмитаси 1924 йилнинг 31 декабрида 48-рақамли бир қарор қабул қилган. Бу қарорнинг номи айнан мана бундай: “Ишларни ўзбек тилида юргизиш ҳам Ўзбекистон жумҳуриятининг инқилобий қўмитаси ҳузурида марказий ерлашдириш ҳайъати ва маҳаллаларда музофот ерлашдириш ҳайъатлари тузилиш(и) тўғрисида”. Ушбу қарор, унда таъкидланишича, шўро идораларининг ишларини ерли халққа яқинлаштириш мақсади билан қабул қилинган.

Қарорда ҳукумат, кооператив, хўжалик идоралари ва бошқа муассаса, ташкилот ва корхоналар жумҳуриятнинг бўлист (волость) ҳам уяз (уезд) доираларида бутун ёзув ишларини фақат ўзбек тилидагина юргизишга мажбур этиш вазифаси қўйилади. Бунинг учун корхона, ташкилот ва муассасаларда “ишларни ўзбек тилида юргизиш бўлмалари(ни) ташкил қилмоқ”, йўриқномалар нашр этиш, “ерлик халқдан амалий ишчилар (иш юритиш бўйича) тайёрламоқ” ва бошқа ташкилий ишларни амалга ошириш лозимлиги махсус кўрсатиб ўтилган. Бу қарорни жорий қилиш юзасидан, табиийки, муайян ишлар амалга оширила бошлаган, хусусан, махсус иш қоғозлари тайёрланган. Лекин 30-йилларнинг 2-ярмидан бошлаб, ўзбек тилига бўлган эътибор расман сусайиб борган. Ўша мураккаб тарихий жараён, халқларнинг миллий ўзликларини англашларидан ҳокимиятнинг даҳшатли кўрқуви, бу кўрқув ҳукмрон бўлган қатағон даврининг аччиқ самараси бугун ҳеч кимга сир эмас.

Айтиш лозимки, яқин ўтмишимизда бармоқ билан санарли микдордаги ҳужжатлар ўзбек тилида ёзилган. Аммо бу ҳужжатларнинг тилини соф ўзбекча деб айтиш анча қийин. Яқин-яқинларгача “*Берилди ушбу справкани фалончиевга шул ҳақдаким, ҳақиқатан ҳам бу ўртоқ шул жойда яшаб туради*” қабилдаги 20-йилларда рус тилидан андоза олиш туфайли пайдо бўлган, яъни шаклан ўзбекча маълумотномалар ёзиб келинди. Рус тилида мазкур матннинг асли “*Дана настоящая справка Иванову в том, что товарищ Иванов действительно проживает по такому-то адресу*” тарзида бўлиб, бу матн тил нуқтаи назаридан бениҳоя тугал, лўнда ва бенуқсон. Аммо ўзбек тилида айни сўз тартибини сақлашнинг ўзиёқ ўзбек

тилининг табиатига мутлако зид. Рус тилидан андоза олиш (айтиш керакки, бундай ҳол бошқа тилларда, масалан, татар тилида ҳам кузатилади), бирон-бир даражада бўлсин. Ўзини оқлай олмайди. Умуман, ўзбек ҳужжатчилигининг бۆй ва узок тарихимизнинг илк боскичларидан ибтидо олган анъанаси мавжуд бўлса-да, Октябрь тўнтаришидан кейин бошқа жойларда бўлгани каби жумҳуриятимизда ҳужжатчилик бевосита ўзбек тили негизда ривожлантирилмади. Бу соҳадаги асосий йўналиш нусха кўчиришдан иборат бўлиб қолди¹. Ана шунинг ва бошқа бир қанча омилларнинг оқибати натижасида ўзбек тилининг расмий иш услуби деярли такомил топмади.

Ўзбек тилига давлат тили мақоми берилган бугунги кунда ўзбек тилида мукамал ҳужжатчиликнинг шаклланиши учун бутун имкониятлар очилди.

Муассаса, ташкилот, корхона ва бирлашмалардаги ишни ишлаб чиқариш тараққиётига мувофиқ ташкил этишда, умуман, бошқарув соҳасида ҳужжатларнинг ўрни ва аҳамияти бекиёсдир. Айни пайтда ҳужжатлар матнини тузиш бошқарув аппарати фаолиятидаги энг сермехнат ва сермашаққат жараёндр. Бу жараённинг оқилоналиги ва самарадорлигини оширмасдан туриб, умумий бошқарув маданиятини юксалтириб бўлмайди. Жамият ҳаёти барча жабҳаларининг жадал ривожига эса бошқарув маданиятининг даражасига бевосита боғлиқ. Шунинг учун ҳам замонавий раҳбар ҳар қандай зарурий ахборотни расмий-иш тилининг тегишли шаклларида бемалол ифода қилиши, идоравий иш юритиш малакаларини пухта эгаллаган бўлиши зарур.

Ҳужжатшунос А.С.Головач шундай таъкидлайди: “Бошқарув соҳасидаги камчиликларнинг асосий сабабларидан бири айни соҳа ходимларининг кўпчилигида назарий ва амалий тайёргарликнинг бўшлигидир, улар муассаса, ташкилот ва корхоналарда қабул қилинган ҳужжатлар билан ишлаш йўриқлари, усуллари ва йўллари

---

¹ Шу нуқтаи назардан К.Громатовичнинг Ўзбекистон Давлат нашриётида 1930 йилда рус ва ўзбек тилларида нашр этилган “Иш қоғозлари намуналари – Образцы деловых бумаг” номли қўлланмасини кўрсатиш мумкин. Бу қўлланма рус тилидаги тегишли ҳужжатлардан тўла нусха кўчириш асосида яратилган.

мажмуини етарли даражада билмайдилар”¹. Баъзан ҳужжатларга жиддий муносабатда бўлинмайди, унга шунчаки бир қоғозбозлик, нокерак ва ортиқча бир иш сифатида қаралади. Бу, албатта, номақбул муносабатдир. Мукамал ва оқилона ташкил этилган ҳужжатчилик ҳар қандай идорадаги иш юритишнинг асоси эканлигини исботлаб ўтиришнинг ҳожати йўқ.

Барчага маълумки, ҳар қандай ҳужжат муайян ахборотни у ёки бу тарзда ифодалаш учун хизмат қилади, демак, ҳар қандай ҳужжатдаги бирламчи ва асосий унсур бу тилдир. Айни пайтда, ҳужжатчиликда тил ахборотни фақат қайд этиш вазифасинигина бажариб қолмасдан, бошқарув фаолиятини изчил тартибга солувчи восита сифатида ҳам намоён бўлади. Шунинг учун ҳам, аввало, ўз қадимий анъаналаримиздан келиб чиқиб ва дунё ҳужжатчилигидаги илғор тажрибалардан ижодий фойдаланган ҳолда, ҳужжатчилигимизни такомиллаштириш йўлидан бормоқ керак. Ҳужжатларнинг соф ўзбек тилидаги ягона андозаларини яратиш, булар билан боғлиқ атамаларнинг бир хиллигига эришиш борасида иш олиб бориш бугунги кундаги долзарб муаммолардандир. Мамлакатимизда бу йўналишдаги ишлар бошлаб юборилган, анча-мунча натижалар ҳам йўқ эмас.

Ўзбек тилидаги ҳужжатчиликни такомиллаштиришда мавжуд тажрибалардан кўз юмиб бўлмайди. Албатта, бунда ўзбек тилининг ўз қонун-қоидаларига риоя қилиш керак. Кичкинагина бир мисол: бизда ўзбек тилида битилган ҳужжатларда унинг санасини кўрсатиш, масалан, “12 октябрь 1989 йил” тарзида ёзиш рус тилидан кўчириш оқибатида одат бўлиб қолган. Рус тилида “12 октября 1989 года” тарзида ёзилади ва бу рус тилининг табиати ва қонуниятларига тўла мувофиқ келади. Айни иборанинг ўзбек тилидаги маъноси ҳам аслида “1989 йилнинг 12 октябри” демакдир. Шундай экан, ўзбек тилининг ўз табиати ва қонун-қоидалари асосида “1989 йилнинг 12 октябри” ёки, жуда бўлмаганда, “1989 йил 12 октябрь” тарзида ёзиш керак. Бу-ку бир мисол. Ҳужжатларда сўз ва гап тартиби билан алоқадор, сўз қўллаш билан боғлиқ

¹ Каранг: Головач А.С. Оформление документов. Киев – Донецк, 1983, стр. 3.

жуда кўп муаммолар борки, уларни фақат айни тил табиатидан келиб чиқиб ҳал этмоқ лозим. Аксинча йўл тутиш, бирон-бир даражада бўлсин, ўзини оклай олмайди.

Том маънодаги ўзбек хужжатчилигини бугунги кун талаблари асосида шакллантириш ва ривожлантириш учун ҳам марказлаштирилган ҳолда ташкилий тадбирлар белгилаш йўлидан бориш мақсадга мувофиқ. Бу борада Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 18 августдаги 424-сонли қарори билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикаси вилоят, шаҳар ва туманлар ҳокимлари аппаратларида иш юритиш бўйича йўриқнома”, шунингдек Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 29 мартдаги 140-сонли қарорига илова этилган “Ўзбекистон Республикаси вазирликлари, давлат кўмиталари, идоралари, корпорациялари, концернлари, уюшмалари, компанияларида ва бошқа марказий муассасаларида, аппаратларида иш юритиш ва ижро назоратини ташкил этиш бўйича намунавий йўриқнома”ни алоҳида қайд этиш керак.

Кейинги хужжатда, умумий қоидалардан ташқари, бошқарув фаолиятини хужжатлаштириш, келган хат-хабарларни қабул қилиш, рўйхатга олиш ва жўнатиш, хужжатларнинг ижро этилиши устидан назорат қилиш ва бошқа тартиботлар кўрсатилган.

Расмий тадбирлардан ташқари, ҳозирга қадар ўзбек тилида идоравий иш юритиш соҳасида бир неча амалий қўлланмалар яратилди.

Кўлингиздаги китоб муаллифлари 1990 йилда “Ўзбек тилида иш юритиш” номли қўлланмани тайёрлаб, нашр эттирган эдилар. Бу китоб тез тарқалди. Аммо истиқлол шарофати билан жуда кўплаб янги тушунчалар пайдо бўлди, кўплаб тушунчалар янги моҳият касб этди, яна кўплаб тушунчалар эса тамоман эскирди. Тилимизнинг луғат бойлигини тозалаш жараёнлари тезлашди, “эскирган” деган тамға билан қўлланиши чекланган сўзлар қайтадан тирилтирилди, тилимиз табиатига мувофиқ равишда янги сўзлар ясалди. Ана шу маънода бугун мазкур китобни тамоман янгидан тайёрлаш эҳтиёжи туғилди.

Бу ўринда шуни таъкидлаш керакки, иш юритиш ҳақида бошқа тилларда кўп адабиётлар, қўлланма, йўриқномалар мавжуд. Булар тегишли ходимларга иш

юретишда услубий ёрдам беришдан ташқари идоралар иш қоғозларида умумийлик, бир хилликни таъминлайди. Шу манбалар ва амалий тажрибалар, шунингдек, юқорида тилга олинган “Ўзбек тилида иш юретиш” қўлланмаси асосида тайёрланган ушбу китобда мавжуд муассасаларнинг деярли ҳаммасида энг фаол қўлланадиган ҳужжатларга, умумий иш юретиш фаолияти масалаларига тўхталинди. Халқ хўжалиги тармоқлари, соҳаларида, шунингдек акциядорлик жамиятлари, тижорат банклари, масъулияти чекланган жамиятлар, кўшма корхоналар ва ш.к.да иш юретишда ўзига хос хусусиятлар ва бундан келиб чиқадиган тартибот ҳамда иш қоғозлари мавжудки, булар ҳақида келажақда янги-янги қўлланмалар тайёрланиши табиий.

Кўлингиздаги китобнинг дастлабки бобларида иш юретиш ҳужжатларининг ўзига хос хусусиятлари, турлари, умумий услубий томонлари ҳамда идоравий иш юретиш тили, шунингдек, бошқарув ҳужжатларидаги зарурий қисмлар (реквизитлар) ва уларни расмийлаштириш, бланка ҳужжатлари талаблари хусусида тўхтаб ўтилади.

Ушбу янги нашрни тайёрлашда қўлланма муаллифлари биринчи нашр юзасидан мутахассислар, амалиётчилар билдирган фикр-мулоҳазалар, таклифларни эътиборга олиб, уларга жиддий ёндашдилар. Шу нуқтаи назардан китоб мундарижаси жиддий ўзгартирилди, кўп ҳужжатларни ёритишда аниқликлар киритилди.

Китобнинг асосий қисмида иш юретишда энг фаол қўлланадиган ҳужжатлар тавсифланади. Биринчи нашрдан фарқли ўларок, ушбу нашрда бу ҳужжатлар амалиётда қабул қилинган тасниф гуруҳлари ичида алифбо тартибида берилди.

Ҳужжатларни ёритишда имконияти борича бир хил услубга риоя қилинди: дастлаб ҳар бир ҳужжатнинг таърифи, ўзига хос хусусиятлари, ёзилиш тартиботи, зарурий қисмлари, бу қисмларнинг айрим изоҳлари берилди, сўнг уларнинг шакллари ёки амалиётда кўп қўлланадиган намуналари келтирилди. Шакл ва намуналар аксарият ҳолларда муайян ҳужжат ёритилгандан сўнг ёки муайян бўлим охирида берилди ва матн ичида тегишли жойда уларга ҳавола этилди (масалан, 5-иловага қаранг).

Маълумки, муайян бир ҳужжат тури турли хизмат

вазиятларида турли кўринишларга эга бўлади, гарчи бунда уларнинг зарурий қисмлари ўзгармаса-да, ахборотнинг баён тарзи мазкур хизмат вазиятига мувофиқ равишда қисман ўзгаради. Ана шуларни ҳисобга олиб, айтиб бериш ҳужжат турининг фақат биттагина намунаси эмас, балки турли хизмат вазиятларини акс эттирувчи бир неча намуналари берилди. Бу намуналардаги фамилия ва исмлар, муассасаларнинг номлари, уларнинг манзиллари, асосан, шартли равишда олинган. Айрим аниқ номларга ҳам шартли мисол тарзида қараш мақсадга мувофиқ.

Ушбу қўлланманинг биринчи нашридан кейинги ўтган вақт ичида ўзбек тилида бу соҳада ҳам атамалар барқарорлашди. Шуларни эътиборга олиб, ушбу нашр атамалар луғатини тузишда муаллифлар ўзбекча атамаларни асосий қилиб олишди (алифбо тартибида берилди). Луғатнинг иккинчи устунда лотин ёзувига ўтилишида қандайдир “кўприк” бўлишлиги учун атамаларнинг лотин ёзувидаги шакли, учинчи устунда эса сўзларнинг русча муқобили берилди.

Китоб муқаддимасини ва “Иш юритиш тили ва услуби”, “Ҳужжат турлари ва хусусиятлари” каби умумий маълумот берувчи қисмларини филология фанлари доктори, профессор Н. Маҳмудов ёзди. Қўлланманинг асосий қисмлари Ўзбекистон ФА Тил ва адабиёт институтининг етакчи илмий ходимлари А. Мадвалиев ва Н. Маҳкамов ҳамда “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” давлат илмий нашриёти бўлим бошлиғи М.Н.Аминовлар томонидан ёзилди.

Ушбу нашрда ҳам муаллифлар мутлақ мукамалликни даъво қилмайдилар. Улар қўлланмани такомиллаштириш юзасидан билдириладиган барча фикр-мулоҳазаларни бажону дил қабул қиладилар.

Қўлланма бўйича фикр-мулоҳазалар қуйидаги манзилларга юборилиши мумкин:

700170, Тошкент шаҳри, Мўминов кўчаси, 9-уй, Ўзбекистон ФА Тил ва адабиёт институти.

700129, Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30-уй, “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” давлат илмий нашриёти.

ИШ ЮРИТИШ ТИЛИ ВА УСЛУБИ

Ўзбек ҳужжатчилигини шакллантириш ва такомиллаштиришдаги энг муҳим ва долзарб масалалардан бири ҳужжатларнинг тили ва услуби масаласидир. Ҳужжат тайёрлаш ва расмийлаштиришда энг аввало ўзбек тилининг барча асосий қонуниятлари ва қоидаларини маълум даражада тасаввур этиш зарур. Ҳар бир раҳбар, бошқарув муассасаларининг ходимлари, умуман фаолияти иш қоғозларини тузиш билан боғлиқ ҳар бир киши ўзбек тилининг имлосини, тиниш белгилари ва услубий қоидаларини эгаллаган бўлиши керак. Бусиз бугунги тараққиётимиз талабларига жавоб берадиган аниқ, лўнда ва теран мантиқли ҳужжатчиликни яратиб бўлмайди. Ҳисоб-китобларга қараганда, бошқарув соҳасидаги хизматчилар ўз иш вақтларининг 80 фоизгача қисмини ҳужжатлаштириш ишига сарфлар экан. Мазкур ходимлар ўзбек тили қонуниятларидан яхши хабардор бўлмаса, иш вақтларининг ҳаммасини – 100 фоизини бу ишга сарфлаганларида ҳам, ижобий натижага эришиш қийин.

Республикамизда ўзбек адабий тилининг расмий – иш услубини ўрганиш бўйича илк қадамлар қўйилган, хусусан, бир номзодлик диссертацияси ҳимоя қилинган¹. Лекин ҳали жуда кўп ва хўб ишлар қилинмоғи лозим.

Ўзбек ҳужжатчилигидаги жиддий ўрганилиши, амалий ва назарий тадқиқ этилиши лозим бўлган ўринлардан бири айрим ҳужжатларнинг номланиши масаласидир. Бир неча тур ҳужжатлар рус тилида қандай номланса, ўзбек тилида ҳам шундайлигича номлаб келинган. Шўролар даврида идоравий иш юритиш, асосан, рус тилида олиб борилганлиги учун ҳам бунга эҳтиёж бўлмаган чоғи. Узоққа бормай, мавзуимиз номини олайлик. “Иш юритиш” деган атама русча “делопроизводство” сўзидан таржима қилиниб, тилимизга олиб кирилган. Ваҳолонки, маълум бўлишича, тарихимизда сарой ва умуман йирик маҳкамаларда ёзув ишларини олиб борувчилар “мунший”

---

¹ Каранг: Бабаханова Д.А. Официально-деловой стиль современного узбекского литературного языка. Автореферат дисс. на соискание уч. ст. канд. филол. наук. – Ташкент, 1987.

(арабча) дейилган. Атоқли ёзувчимиз Абдулла Қодирийнинг “Меҳробдан чаён” романидаги куйидаги сатрларни эсланг: “Анвар девонхона сахнига етганда, ичкаридаги каттадан-кичик, мързо, *муншийлар* янги бошлиқларини муборакбод қилгали ўринларидан кўзгалдилар”. Демак, русчадан таржима қилинган “иш юритувчи” атамасининг муқобили сифатида “мунший” сўзига ўзакдош ва маънодош бўлган ҳамда ўтмишда боболаримиз тилида ишлатилган “*муншаот*” сўзини тавсия этиш мумкин.

Бугина эмас. Бундай ҳол ҳужжатларнинг номларида, матнида ҳам кўп кузатилади. Ўзбек тилида узоқ вақтлар қўлланишда бўлган “справка”, “рапорт”, “инструкция”, “акт”, “характеристика” каби кўплаб ҳужжат номлари учун тегишли ўзбекча муқобил сўзлар йўқмиди?! Изланса, тарихимизга, ноёб китобларимизга мурожаат қилинса, топиларди. Юсуф Хос Ҳожибнинг “Қутадғу билиг” (XI аср) асарида “ёрлиқ, нома” маъносидаги “билдиргулук” сўзи бор. Бу сўз соф туркий “билмоқ” феълидан ясалган. Шуларни ҳисобга олиб, “рапорт” дейиладиган ҳужжатни ўзбек тилида “билдириш” сўзи билан номлаш мумкин. “Справка” маъносини “маълумотнома” сўзи бемалол ифода этиб келмоқда.

“Акт” шундай ҳужжатки, унда аниқланган муайян ҳодиса ёки бирон-бир фактнинг тўғрилиги тасдиқланади ва бунга бир неча кишининг гувоҳлиги келтирилади. Шундай экан, бу ҳужжатни ўзбек тилида “далолатнома” сўзи билан атайвериш мумкин, бу сўз мазкур ҳужжатнинг моҳиятини тўғри ва тўлиқ акс эттира олади. Мазкур сўздаги “нома” қисми ҳужжатнинг ёзма шаклда эканлигига ишора қилади. “Инструкция” сўзи ўрнида ўзбекча “йўриқнома” сўзини бемалол ишлатиш мумкинлигини кейинги йиллардаги амалиёт кўрсатиб турибди.

Қисқаси, ҳужжат номларини ўзбек тилининг ўз имкониятлари асосида шакллантира бориш, ҳужжатчиликдаги сўз ва ибораларнинг ўзбекча муқобилини излаб топиш ва амалиётга киритиш бугунги куннинг талабидир. Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Атамашунослик қўмитаси бу масалани ҳал этишда жиддий ва изчил иш олиб бормоқда.

Ҳужжатлар матнига қўйиладиган энг муҳим та-

лаблардан бири холисликдир. Хужжатлар расмий муносабатларни ифодаловчи ва қайд этувчи расмий ёзма воситалар сифатида ахборотни холис акс этгирмоғи лозим. Шунинг учун хужжатлар тилида сўз ва сўз шаклларини қўллашда муайян чегараланишлар мавжуд. Хусусан, расмий иш услубида кичрайтириш-эркалаш қўшимчаларини олган сўзлар, кўтаринки-тантанавор ёки бачкана, дағал сўзлар, шевага оид сўзлар, тор доирадаги кишиларгина тушунадиган сўзлар, ўхшатиш, жонлантириш, муболаға, истиора, ташхис каби образли тафаккур ифодаси учун хизмат қилувчи усуллар ишлатилмайди. Уларнинг ишлатилиши хужжатлар матнидаги ифоданинг нохолислигига олиб келади.

Хужжат матни аниқлик, ихчамлик, лўндалик, мазмуний тўлиқлик каби талабларга ҳам жавоб бериши керак. Бу талабларга жавоб бера олмайдиган хужжат чинакам хужжат бўла олмайди, бундай хужжат иш юритиш жараёнига халақит беради, унинг самарадорлигини кескин пасайтиради.

Хужжатлар матнининг холислик, аниқлик, ихчамлик, лўндалик, мазмуний тўлиқликдан иборат зарурий сифатлари хужжатчилик тилининг ўзига хос услуби, ундаги ўзига хос сўз қўллаш, морфологик ва синтактик хусусиятлар орқали таъмин этилади.

Хужжатлар тилида от туркумига оид сўзлар кўп қўлланади. Ҳатто феъл билан ифодаланувчи ҳаракат ва ҳолатлар ифодаси учун ҳам отга яқин сўз шакллари танланади, яъни “ҳаракат номи” деб аталувчи сўз шакллари фаол ишлатилади: “...тайёргарликнинг *бориши* ҳақида”, “...қарорнинг *бажарилиши* тўғрисида”, “...ёрдам *бериши* мақсадида”, “...қабул *қилишингизни* сўрайман” каби.

Феъл шаклларининг қўлланишида ҳам бирмунча ўзига хосликлар мавжуд. Хусусан, мажҳул нисбатдаги 3-шахс буйруқ-истак майлидаги ёки ўтган (ёки ҳозирги-келаси) замондаги феъл шаклларининг қўлланиш даражаси анча юқори: *топширилсин, тасдиқлансин, бажарилсин, бўшатилинсин, тайинлансин; эшитилди, қарор қилинди, қуриб чиқилди, кўрсатиб ўтилди* каби.

Хужжатлардаги гап қурилиши, одатда, таснифлаш, майда қисмларга ажратишга, қайд этувчи ва қарор қилувчи қисмларнинг бирлигига, умуман, сабаб-оқибат ва шарт-

оқибат муносабатларига асосланади. Шунинг учун ҳам ҳужжатларда нисбатан узун жумлалар, мураккаблашган, уюшиқ бўлакли гаплар кўп қўлланади. Лекин гап таркибида одатдаги сўз тартибига қатъий риоя қилнади, бадий ва бошқа асарларда мумкин бўлган ғайриодатий сўз тартиби (инверсия)га йўл қўйилмайди.

Ҳужжатларнинг моҳияти ва мақсадига мувофиқ равишда, уларда сўроқ ва ундов гаплар деярли қўлланмайди, асосан, дарак ва буйруқ гаплар ишлатилади. Зеро, ҳужжатларда тилнинг икки вазифаси – хабар бериш ва буюриш вазифалари амалга ошади. Масалан, маълумотномада ахборот ифодаланади, буйруқда буюриш акс этади, баённомада эса ҳам ахборот (“*эшитилди...*”), ҳам буюриш (“*Қарор қилинди...*”) ўз ифодасини топади.

Ҳужжатлар матни биринчи шахс ёки учинчи шахс тилидан ёзилади. Якка раҳбар номидан ёзиладиган фармойиш ҳужжатлари (буйруқ, фармойиш, кўрсатма кабилар) биринчи шахс тилидан бўлади. Шунингдек, айрим шахс томонидан ёзилган ҳужжатлар (ариза, тушунтириш хати каби) ҳам биринчи шахс, бирлик сонда ёзилади. Бошқа ҳужжатлар эса ё биринчи шахс кўплик сонда, ёки учинчи шахс бирлик сонда тузилади: “*...га рухсат беришингизни сўраймиз*”, “*...деб ҳисоблаймиз*”; “*маъмурият талаб қилади*”, “*бошқарма сўрайди*” каби.

Ҳужжатлар матнини тузишда турғунлашган, қолиплашган сўз бирикмаларидан кўпроқ фойдаланиш лозим. Чунки қолиплашган, ягона доимий шаклга эга бўлган сўз тизимлари, иборалар, муҳандислик психологияси маълумотларига кўра, бошқа сўз бирикмаларига қараганда 8–10 марта тез идрок қилинар экан. Бунинг устига қолиплашган сўз бирикмалари ҳужжатларни тайёрлаш ва улардан фойдаланиш жараёнларини анчагина тезлаштириш имконини беради. Тайинки, ҳар бир ҳужжат турининг моҳияти ва мақсади билан боғлиқ равишда ўзига хос қолиплашган синтактик тузилмалар шакллана боради. Масалан, буйруқда куйидагича қолиплашган тузилмалар қўлланиши мумкин:

- 1) “*...сўм маош билан ..лавозимига тайинлансин*”;
- 2) “*...ўз хоҳишига кўра ..лавозимидан озод қилинсин*”;
- 3) “*...бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан ..лавозимидан озод қилинсин*”;

Ёки хизмат ёзишмаларида мана бундай қолиплашган сўзлардан фойдаланиш мумкин:

- 1) “Сизга ...ни маълум қиламиз”;
“Сизга ...ни билдирамиз”;
“Сизга ...ни эслатамиз”;
- 2) “...ёрдам тариқасида...”;
“...муносабати билан...”;
“...қарорига мувофиқ равишда...”;
- 3) “...га корхона маъмурияти қарши эмас”;
“...га корхона кафолат беради” ва ҳ.к.

Ўзбек тилидаги ҳужжатчилик такомиллаша боргани сари, бундай қолиплашган бирикмалар ҳам кўпайиб, мукамаллашиб боради. Бунинг натижасида ҳужжатларни тузиш ва расмийлаштириш иши ҳам бир қадар енгиллашади. Ана шу қолиплашган бирикмаларнинг иштирокига кўра ҳужжатчилар “ҳужжатлар ёзилмайди, балки тузилади” дейдилар.

Ҳамонки, ҳар қандай ҳужжат, энг аввало, ахборот ташувчи восита экан, унинг ахборот сифимини кенгайтириш, фикрнинг теран, мантиқли бўлиши муҳимдир. Шунинг учун ҳужжатда тилнинг ортиқчалик принципини четлаб ўтиш, сўзларни тежаш принципидан оқилона фойдалана билиш керак. Бунинг учун қисқартмаларни қўллаш яхши натижа беради, бунда меъёрга қатъий ва изчил амал қилмоқ лозим. Чунки қисқартмалар ўзбек тилининг табиатига у қадар мос эмас, шунинг учун ҳам қисқартмалар ўзбек тилида унча кўп эмас. Ҳозирда бизда бир қадар одатга кирган қисқартмалар бор: “проф.” (профессор), “км” (километр), “ш. к.” (шу каби), “ва ҳ. к.” (ва ҳоказо) ва бошқалар. Айни пайтда тилимизнинг сўз ва сўз бирикмаларидаги ички маъновий имкониятларидан кенгрок ва унумлироқ фойдаланмоқ зарур.

Ҳужжатдаги фикрни аниқ, лўнда баён қилишда хатбоши (абзац)нинг аҳамияти ҳам катта. Ҳар бир янги, алоҳида фикр хатбоши билан ажратилиши, бир хатбошидан иккинчи хатбошигача бўлган матн 4–5 жумладан ошмаслиги мақсадга мувофиқ.

Ҳужжатчиликда имло ва тиниш белгилари масаласига алоҳида эътибор қилиш керак. Ҳужжатнинг номини ёзишда бизда ҳар хиллик мавжуд, хусусан, баъзан кичик харф билан, баъзан бош харф билан ёзилади. Ҳужжатнинг

47043

номи бўлганлиги учун уни бош ҳарф билан ёзган маъқул, шунингдек, босма матнда бошқа усул билан, масалан, мазкур номни тўлиғича бош ҳарфлар билан ёзиш орқали ҳам ажратиб кўрсатиш мумкин. Лекин ҳужжатнинг номи бўлганлиги учун (сарлавҳалардаги каби) ундан сўнг нукта қўйиш шарт эмас.

ҲУЖЖАТ ТУРЛАРИ ВА ХУСУСИЯТЛАРИ

Бошқарув жараёнининг мураккаблиги ва серкирралигига мувофиқ равишда идоравий иш юритиш қоғозлари, ҳужжатлар ҳам хилма-хил ва миқдоран жуда кўп. Ҳужжатларнинг мақсади, йўналиши, ҳажми, шакли ва бошқа бир қатор сифатлари ҳам турличадир. Шундай экан, ҳужжатлар тилига бўлган умумий талаблар билан бир қаторда ҳар бир туркум ҳужжатлар тузиш ишига қўйиладиган кўпгина лисоний талаблар ҳам мавжуд. Муайян турдаги ҳужжат, албатта, ўзига хос лисоний хусусият ва сифатлар билан белгиланади. Бу хусусият ва сифатларни ҳар тарафлама ва чуқур тасаввур қилмасдан туриб, мукамал ҳужжатчиликни яратиш ҳақида гап ҳам бўлиши мумкин эмас. Шунинг учун бу ўринда ҳужжатлар таснифи масаласи алоҳида аҳамият касб этади.

Ҳужжатшуносликда ҳужжатлар бир неча жиҳатларга кўра тасниф қилинади. Таснифлашда мутлақо бир хил гуруҳлаштириш мавжуд бўлмаса-да, ҳар қалай, уларни бир қадар ягоналашган ҳолда гуруҳлаштириш мумкин.

Ҳужжатшуносликдаги ана шу анъанага кўра иш юритишдаги ҳужжатлар энг аввало тузилиш ўрнига кўра тасниф қилинади. Бу жиҳатдан ички ва ташқи ҳужжатлар фаркланади. **Ички ҳужжатлар** айни муассасанинг ўзида тузиладиган ва шу муассаса ичида фойдаланиладиган ҳужжатлардир, муайян муассасага бошқа ташкилот ёки айрим шахслардан келадиганлари эса **ташқи ҳужжатлардир**.

Ҳужжатлар мазмунига кўра икки турли бўлади: 1) **содда ҳужжатлар** – муайян бир масалани ўз ичига олади; 2) **мураккаб ҳужжатлар** – икки ёки ундан ортиқ масалани ўз ичига олади.

Мазмун баёнининг шакли жиҳатидан хусусий,

намунавий ва қолипли (ёки трафаретли) хужжатлар фарқланади. Матннинг ўзига хослиги, бетакрорлиги, ҳамиша ҳам бир андозада бўлмаслиги **хусусий хужжатлар**нинг асосий белгиларидир (масалан, хизмат ёзишмалари ва шу кабилар). Бундай хужжатларда ҳам муайян доимий таркиб мавжуд бўлса-да, бевосита мазмун баёни бир қадар эркин бўлади. **Намунавий хужжатлар** бошқарувнинг муайян бир хил вазиятлари билан боғлиқ, бир-бирига ўхшаш ва кўп такрорланадиган масалалар юзасидан тузилган матнларни ўз ичига олади. **Қолипли хужжатлар**, одатда, олдиндан тайёрланган босма иш қоғозларига ёзилади, бундай хужжатларда икки турли ахборот акс этади, яъни ўзгармас (олдиндан тайёр босма матнда ифодаланган) ва ўзгарувчи (хужжатни тузиш пайтида машинкада ёки қўлда ёзиладиган) ахборотлар; шунинг учун бу тур хужжатларга нисбатан кўпинча “ёзмок” эмас, балки “тўлдирмок” сўзи ишлатилади. Шу ўринда айтиш керакки, хужжатларнинг қолипли турлари доирасини кенгайтириш – иш юритишни такомиллаштиришдаги мақбул йўллардан биридир. Чунки бу тадбир хужжат матнларини бир хил қилиш ва хужжат тайёрлаш учун кетадиган вақт ҳамда меҳнатни анчагина тежаш имкониятини беради. Қолипли хужжатлар сирасига, масалан, иш ҳақи ёки яшаш жойи ҳақидаги маълумотномалар, айрим далолатномалар, хизмат сафари гувоҳномалари ва бошқа кўплаб хужжатларни киритиш мумкин.

Хужжатлар тегишлилик жиҳатига кўра, хизмат ёки расмий хужжатлар ва шахсий хужжатларга ажратилади. **Хизмат хужжатлари** тайёрланишига кўра муассаса ёки мансабдор шахсларга тегишли бўлса, **шахсий хужжатлар** якка шахслар томонидан ёзилиб, уларнинг хизмат фаолиятларидан ташқаридаги ёки жамоат ишларини бажариш билан боғлиқ масалаларга тегишли бўлади (масалан, шахсий ариза, шикоят ва ҳ.к.).

Хужжатларнинг тайёрланиш хусусияти ва даражаси ҳам бениҳоя муҳим. Бу жиҳатига кўра хужжатлар қуйидагича таснифланади: қоралама; асл нусха; нусха; иккинчи нусха (дубликат); кўчирма. Аксар хужжатлар дастлаб **қоралама нусхада** тайёрланади, бу хужжат муаллифи, яъни тайёрловчининг қўлёзма ёки машин-

каланган дастлабки нусхасидир. Бу нусха тузатилиб, қайта кўчирилиши мумкин. Айтиш жоизки, қоралама ҳужжат ҳуқуқий кучга эга эмас. **Асл нусха** ҳар қандай ҳужжатнинг асли, биринчи расмий нусхасидир. Асл нусханинг айнан қайта кўчирилган шакли **нусха** деб юритилади, одатда ўнг томонидаги юқори бурчагига “Нусха” деган белги кўйилади.

Ҳужжатчиликда, шунингдек, айнан (факсимил) ва эркин нусхалар ҳам фарқланади. **Айнан нусха** асл нусханинг барча хусусиятларини – ҳужжат зарурий қисмларининг жойлашиши, мавжуд шаклий белгилар (герб, юмалоқ муҳр, тўртбурчак муҳр, нишон каби), матндаги босма, ёзма ҳарф шакллари ва шу кабиларни аниқ ва тўлиқ акс эттиради, масалан, фотонусхани шу тур ҳужжатлар қаторига киритиш мумкин. **Эркин нусха**да эса ҳужжатдаги ахборот тўла ифодаланса-да, бу нусха ташқи хусусиятлар жиҳатидан бевосита аслига мувофиқ келмайди, яъни эркин нусхада асл нусхадаги муҳр ўрнига “муҳр” деб, имзо ўрнига “имзо” деб, герб ўрнига “герб” деб ёзиб кўйилади ва ҳ.к. Баъзан муайян ҳужжатга эмас, балки унинг бир қисмига эҳтиёж туғилади. Бундай ҳолларда ҳужжатдан нусха эмас, балки **кўчирма** олинади (масалан, баённомадан кўчирма, буйруқдан кўчирма ва ҳ.к.). Нусха ва кўчирмалар, албатта, нотариус, кадрлар бўлими ва шу кабилар томонидан тегишли тартибда тасдиқланган тақдирдагина, ҳуқуқий кучга эга бўлади. Асл нусха йўқолган ҳолларда ҳужжатнинг **иккинчи нусхаси** (дубликати) берилади, иккинчи нусха асл нусха билан бир хил ҳуқуқий кучга эгадир.

Маъмурий-бошқарув фаолиятида хизмат мавқеига кўра ҳужжатлар ҳозирги кунда, асосан, қуйидагича таснифланиши мумкин: **ташкилий ҳужжатлар; фармойиш ҳужжатлари; маълумот-ахборот ҳужжатлари; хизмат ёзишмалари.**

Ушбу қўлланмада иш юритишда кўп учрайдиган асосий ҳужжатлар мазкур тасниф асосида берилди. Буларни ёритишга ўтишдан олдин аксарият ҳужжатларга хос бўлган зарурий қисмлар (реквизитлар) устида тўхтаб ўтиш жоиздир.

ХУЖЖАТЛАРДАГИ ЗАРУРИЙ ҚИСМЛАР (РЕКВИЗИТЛАР) ВА УЛАРНИ РАСМИЙЛАШТИРИШ

Хужжатларни тайёрлаш борасида бугунги кунда шаклланган умумий қоидаларга кўра, бошқарув хужжатлари зарурий қисмлар (реквизитлар)нинг белгиланган мажмуига ва уларнинг барқарорлашган жойлашиш тартибига эга. Ташкилий-фармойиш хужжатлари зарурий қисмларининг тўлиқ рўйхати қуйидагича:

1. Ўзбекистон Республикасининг герби.
2. Ташкилот ёки қорхонанинг рамзий белгиси (эмблемаси).
3. Мукофот тасвири.
4. Вазирлик ёки юқори идоранинг номи.
5. Муассаса, ташкилот ёки қорхонанинг номи.
6. Таркибий тармоқнинг номи.
7. Алоқа муассасасининг шартли рақами (индекси), ташкилот ёки қорхона манзили, телефон рақами, факс рақами, банкдаги ҳисоб-китоб рақами.
8. Матн сарлавҳаси.
9. Сана.
10. Шартли рақам.
11. Келадиган хужжатларнинг санаси ва шартли рақамига ҳавола.
12. Тузилган ёки нашр қилинган жойи.
14. Хужжатни олувчи (адресат).
15. Тасдиқлаш устхати.
16. Муносабат белгиси (резолюция).
17. Хужжат турининг номи.
18. Назорат ҳақида қайд.
19. Матн.
20. Илова мавжудлиги ҳақидаги қайд.
21. Имзо.
22. Келишув устхати.
23. Розилик белгиси (виза).
24. Муҳр.
25. Нусханинг тасдиқланиши ҳақидаги қайд.

26. Ижрочиннинг фамилияси ва телефон рақами.
27. Хужжатнинг бажарилганлиги ва уни хужжатлар йиғмажилдига йўналтирилганлиги ҳақидаги қайд.
28. Ахборот машинага кўчирилганлиги ҳақидаги қайд.
29. Хужжат келиб тушганлиги ҳақида қайд.

Албатта, хужжатнинг ҳар бир тури мазкур зарурий қисмларнинг барчасини ўз ичига олмайди. Хужжатнинг муайян турига мувофиқ равишда бу қисмларнинг айрим бир туркуми ҳуқуқий талабларни таъминлаш даражасида қўлланади. Шу нарса ҳам муҳимки, айти қисмларнинг хужжатда жойлашишида қатъий тартиб мавжуд, улар жойлашишидаги қатъий кетма-кетлик хужжатнинг ҳуқуқий кучини таъминлаш, хужжатни зудлик билан ишлаш, бажариш, ундан осонлик билан фойдаланиш учун муҳимдир.

Мазкур 29 та зарурий қисмнинг ўнчаси нисбатан кўп қўлланади, шунинг учун асосий зарурий қисмлар деб ҳам юритилади: хужжат муаллифи (муассаса номи ёки шахсий хужжатда имзо қўювчи шахс), хужжат турининг номи, сарлавҳа, хужжатни олувчи (адресат), келишув ва розилик белгилари, матн, тасдиқлаш, имзо, муҳр, илова мавжудлиги ҳақидаги қайд. Қўлланманинг тегишли ўринларида зарурий қисмларнинг қўлланиши ва уларнинг ҳар бир хужжат турида жойлашиш тартиби билан боғлиқ хусусиятлар батафсил баён қилинган.

Зарурий қисмлар (реквизитлар)ни стандарт қоғоз варағига жойлашиши ва улар учун ажратилган жой 1-иловада (38-бет) келтирилди. Қуйида ҳар бир асосий қисмнинг моҳияти ва уларнинг расмийлаштирилиши устида тўхтаб ўтамиз.

①–③. “ЎЗР герби”, “Мукофот тасвири” тижорат ташкилотлари тузилмасидаги хужжатларга қўйилмайди.

Агар ташкилот (корхона) белгиланган тартибда қайд этилган товар белгисига эга бўлса (эгаллик ҳуқуқи гувоҳнома билан тасдиқланади), бу белгидан ташкилот (корхона) хужжатларида рамзий белги – эмблема сифатида фойдаланиш мумкин. Эмблема тасвири хужжатнинг чап томонида, ташкилот (корхона) номи қаторида ёки ташкилот номининг юқори қисмида ўртада қўйилади.

④–⑤. “Вазирлик ёки юқори идоранинг номи”, “Муассаса, ташкилот ёки корхонанинг номи” ҳуқуқий

ҳужжатлар: ташкилот устави ёки низомидаги номига айнан мувофиқ келадиган тарзда ёзилади. Ташкилотнинг умумий қабул қилинган (ҳуқуқий ҳужжатларда тасдиқланган) қисқартма номи бўлса, у алоҳида сатрда қавсга олинмай берилади. Масалан:

“Ўзбекистон миллий энциклопедияси”
давлат илмий нашриёти
ЎЗМЭ

⑥. “**Таркибий тармоқнинг номи**” одатда фақат ички ҳужжатларда (аризалар, билдиришнома, тушунтириш хатлари, таътиллар графиклари ва ш.к.да) кўрсатилади.

⑦. “**Ташкилотнинг манзил маълумотлари**” фақат ёзишмаларда фойдаланилади, ички ҳужжатларда умуман қўйилмайди. Ташкилотнинг манзил маълумотлари корхоналар билан почта, телеграф, телефон алоқалари учун, шунингдек, банкларда пул-ҳисоб муомалалари (ҳужжатда ҳисоб рақами кўрсатилган бўлади) ўтказиш учун зарур бўлади.

Почта ва телеграф манзили Ўзбекистон Республикаси Алоқа вазирлигининг почта қоидалари талабларига мувофиқ расмийлаштирилади, яъни алоқа бўлими рақами, республика, ўлка, вилоят, туман, шаҳар, кўча, уй ва офис рақами қўйилади.

Тезкор алоқалар учун телефон, телефакс, телетайп, телекс, электрон почта рақамларидан фойдаланилади.

Банк реквизитлари фақат ҳисоб-пул муомалалари масалалари бўйича хатларда, масалан, кафолат хатларида қўйилади.

⑧. “**Матн сарлавҳаси**”. Аксарият ҳужжатлар учун ҳужжат мазмунини акс эттирувчи қисқа ва аниқ сарлавҳа бўлиши керак. Ташкилот номидан сўнг катта ҳарфлар билан ёзилади. Масалан: “**КОМУСЛАР БОШ ТАҲРИРИЯТИ**” **НОМИНИ ВА ТУЗИЛМАСИНИ ҚАЙТА ТАШКИЛ ЭТИШ ҲАҚИДА**“. Ҳужжатнинг чап томонидаги юқори бурчакда (баъзи ҳолларда ўртага) бланка реквизитларидан сўнг қўйилади.

А 5 (148x210) ўлчамидаги ҳужжатларда ва телеграммаларда матнга сарлавҳа қўйилмаслиги мумкин.

⑨. “**Сана**”. Имзо чекилиш санаси, тасдиқлаш санаси,

розилик санаси, шунингдек, матн ичидаги саналар рақам усулида расмийлаштирилади. Саналар араб рақамларида алоҳида сатрда кўрсатилади. Масалан: 2000.30.10; 2000.21.12.

Молиявий тусдаги маълумотлардан иборат бўлган ҳужжатлар матнида сана кўрсатилганда, сўз билан ифодаланган сана қўйилади. Масалан: 2000 йил 30 январь; 2000 йил 21 декабрь.

⑩. “**Шартли рақам**” (“Индекс”) қайдлов рақами бўлиб, ҳар бир келаётган ёки чиқаётган ҳужжат расмий индекслаш тизимига мувофиқ рўйхатга олинганда қўйилади.

⑪. “**Келадиган ҳужжатларнинг санаси ва шартли рақамига ҳавола**”. Бу реквизит фақат юборилаётган жавоб хатларида бўлади; “сана” ва “шартли рақам”дан пастга қўйилади.

⑫. “**Тузилган ёки нашр қилинган жойи**”. Бу реквизит почта манзили қўйилган хатдан ташқари ҳар бир ҳужжатда бўлади; “сана” ва “шартли рақам”дан пастга жойлаштирилади.

Уни ёзишда мамлакатнинг маъмурий-худудий бўлиниши эътиборга олинади.

⑭. “**Ҳужжатни олувчи**” зарурий қисми ҳужжатнинг ўнг бурчаги юқорисига қўйилади. Ҳужжат ташкилот, унинг таркибий бўлинмасига ёки аниқ мансабдор шахсга йўналтирилади. Бунда ташкилот номи, таркибий бўлинма ва мансабдор шахс лавозими бош келишиқда, фамилияси эса жўналиш келишигида кўрсатилади.

Масалан:

Электромеханика заводи
Режалаштириш бўлими
Катта иқтисодчи
К.Х.Зиёева

Ҳужжат ташкилот раҳбарига жўнатилганда, ташкилот номи олувчи лавозимининг таркибига киради.

Масалан:

“Ўзагроқишлоққурилиш”
инститuti директори
С.К.Қаюмовга

Юқорида кўрсатилган тартиб ташкилот ичидаги ёзишмаларда, хусусан ташкилот ёки бўлинма раҳбари номига билдиришнома, тушунтириш хати ва ш.к. тайёрланаётганда ҳам қўлланади.

Агар ҳужжат бир турдаги бир неча ташкилотларга жўнатилаётган бўлса, уларни умумлашган ҳолда кўрсатиш лозим.

Масалан:

Бош бошқармалар,
бошқармалар ва бўлимлар
бошликларига

Ҳужжат турли ташкилотларга жўнатилаётганда, “Олувчилар” реквизити тўрттадан ошмаслиги керак. “Нусха” сўзи иккинчи, учинчи, тўртинчи олувчилар олдида кўрсатилмайди. Ҳужжатни тўрттадан кўп манзилга жўнатганда, тарқатиш (юбориш) рўйхати тузилади ва ҳар қайси ҳужжатда фақат битта олувчи кўрсатилади.

Ҳужжатни хусусий шахсга жўнатаётганда, аввал почта манзили, кейин исми ва отасининг исми (бош ҳарфлари), фамилияси ёзилади.

Масалан:

700000. Тошкент ш., Ҳамид
Олимжон кўчаси, 5-уй,
18-хонадон,
Т.А.Аҳмедовга

⑮. “Тасдиқлаш устхати”. Ушбу реквизит “Тасдиқлайман” сўзидан, ҳужжатни тасдиқлаётган шахс лавозимининг номи, шахсий имзоси, имзосининг ёйилмаси ва санадан иборат бўлади.

Масалан:

ТАСДИҚЛАЙМАН

Институт директори

_____ С.Н.Раҳимов

имзо

2000.17.02

Агар ҳужжат бланкага ёзилмаса, лавозим олдига ташкилот номи қўйилади. Ҳужжат юқори ёки бегона ташкилот раҳбари томонидан тасдиқланганда ҳам, лавозим номига ташкилот номи қўйилади. Масалан:

ТАСДИҚЛАЙМАН

“Ўзгидроқишлоққурилиш”

институту директори

_____ С.Н.Раҳимов

имзо

2000.15.03

Агар ҳужжат қарор, буйруқ ёки баённома билан тасдиқланаётган бўлса, у ҳолда тасдиқлаш устхати “ТАСДИҚЛАНДИ” сўзидан, бош келишиқдаги ҳужжат номидан, унинг санаси ва тартиб рақамидан иборат бўлади. Масалан:

Институт директорининг

2000.20.05. даги 5-сонли

буйруғи билан

ТАСДИҚЛАНДИ

ёки

Меҳнат жамоаси йиғили-

шининг 2000.15.06 даги

3-сон баённомаси билан

ТАСДИҚЛАНДИ

Тасдиқлаш устхати ҳужжатнинг юқори ўнг бурчагига қўйилади. Штат тузилмаси ва сони, штат жадвали ҳужжатларида тасдиқлаш устхати устига муҳр босилади.

Айрим ҳужжат турлари (далолатнома, шартнома, устав, йўриқнома, ҳисоботлар, режалар ва б.) учун тасдиқлаш устхати мажбурий зарурий қисм ҳисобланади.

①6. “**Муносабат белгиси (резолүция)**” хизмат ҳужжатлари устига мансабдор шахслар томонидан муайян фикр билдириб ёзиладиган қайдлардир. Бундай қайдлар, одатда, ниҳоятда қисқа, лўнда шаклда, кўрсатма тарзида ёзилади; бирор қоғозга, у хоҳ юқоридан келган йўриқнома ёки буйруқ бўлсин, хоҳ муайян ходимнинг талаби ёки шикоятга бўлсин, муносабат белгисини ёзишдан олдин, раҳбар у билан яхшилаб танишиб чиқиши, моҳиятини чуқур англаши ва ижросини тўғри белгилаши, вақт-вақти билан назорат қилиб туришга ҳам эътибор бериши лозим.

Муносабат белгисининг асосий таркибига қуйидагилар киради:

- ижрочи ёки ижрочилар фамилияси;
- қисқа кўрсатма – мазмуни;
- ижро муддати (зарурият бўлса);
- раҳбар имзоси;
- сана.

Кўп ҳолларда ҳужжатда якка муносабат белгиси бўлади. Ҳужжат ижроси тартибига ёки унинг ижрочилари таркибига аниқлик киритиш лозим бўлса, бошқа шахсларнинг муносабат белгиси ҳам қўйилади.

Муносабат белгиси умумий ва аниқ мазмунга эга бўлиши мумкин.

Умумий муносабат белгилари:

Раҳбарлик учун инобатга олинсин.

Ижро учун инобатга олинсин.

Маълумот учун инобатга олинсин.

Аниқ муносабат белгисида раҳбар ҳужжатнинг мазмунидан келиб чиқиб, бўйсунувчи лавозимдаги шахсларга тегишли топшириқлар ёзади. Уларда, одатда, лавозимлари қайд этилгани ҳолда (кичик ташкилотларда шарт эмас) аниқ шахслар исми-шарифи кўрсатилади:

*Касаба уюшмаси қўмитаси раиси Э. Зокировга
Қўмита йиғилишида кўриб чиқинг ва шикоятчига
жавоб хати тайёрланг.*

_____
(шахсий имзо, сана)

*К. Шодиевга
Ушбу хизмат сафари ҳисоботи асосида коллегияга бўлим
ҳисоботини тайёрланг.
Муддати 2000.15.04. гача
Мусаев 2000.05.04.*

_____
ИМЗО

Муносабат белгиси таркибий бўлинма тузилишига қараб қўйилмайди (мас., “Режа бўлимига”, “Ишлаб чиқариш бўлимига” тарзида эмас), балки мансабдор шахсга ёки одатда бевосита уни бажарувчи шахсга йўналтирилади. Муносабат белгисида ижрочилар сони биттадан ошмагани маъқул, айрим ҳолларда 2–4 та бўлиши ҳам мумкин:

*С.А.Мавлоновга
Бўлимда кўрсатилган камчиликларни тузатишга
эътибор беринг.*

*Л. Ходиевга
Келгуси йил иш режасини тузишда таклифларни
инобатга олинг.*

*К. Исломовга
Қайд қилинган камчиликларни ўрганиб, айбдорларни
топинг. Танбеҳ учун буйруқ лойиҳасини тайёрланг.*

_____
(шахсий имзо, сана)

Муносабат белгисида ижрочилар сони 2 тадан ортиқ бўлса, биринчи шахс мазкур ҳужжат учун масъул шахс ҳисобланади, бошқа шахслар ҳужжатдаги топ-

ширикларни бажаришга жалб қилиниши мумкин. Масъул ижрочи бошқа ижрочилардан керакли маълумотларни олиш ҳуқуқига эга. Одатда муносабат белгисида ҳужжатда кўтарилган масала моҳияти юзасидан раҳбарнинг аниқ қарори ва уни амалга ошириш борасидаги йўл-йўриғи кўрсатилади. Агар бундай йўл-йўриқ бўлмаса, уни қандай ижро этиш ижрочи ихтиёрига берилганини билдиради:

*М. Абдуллаева,
М. Миркомиллов,
С. Шариповга*

(имзо, сана)

“Бажаришингизни сўрайман”, “Ижро учун”, “Аҳмедовни топинг” каби бир қолипдаги мавҳум муносабат белгиларини қўймаган маъқул.

Баъзида иш юзасидан кўрсатмадан сўнг раҳбар ўз шахсий фикрини “изоҳ”, “эслатма” тарзида ёзиб қўйиши ҳам мумкин:

*Хотин-қизлар кенгаши раиси М. Абдуллаевага
Аниқланг ва менга маълумот беринг.*

Изоҳ:

*Шу йил февралда ҳам шундай масала кўтарилган эди.
Туман ҳокимиятидаги масъул шахслар билан боғланинг.*

(имзо, сана)

Муносабат белгилари буйруқ феълида ёзилса-да, шароитдан келиб чиқиб (асосий ижро бошқа шахсга юклатилаётганда) “Илтимос қиламан”, “Сўрайман” каби сўзлар ишлатилиб ёзилгани маъқул:

*Б. Шарипов.
Ушбу масалани текшириб беришингизни илтимос
қиламан, чунки Сиз воқеадан яхши хабардорсиз.*

(имзо, сана)

Муносабат белгиси аниқ кўриниб туриши учун, одатда,

биринчи саҳифанинг юқори қисмидаги бўш жойга асосан матнга параллел қилиб қўл билан (сиёҳда) ёзилади. Баъзида муносабат белгисини ҳужжат устига ёзмасдан, алоҳида варақчага ёзиш ҳам мумкин.

Албатта, бунда варақча асосий ҳужжатнинг таркибий қисми бўлиб қолади. Муносабат белгиси аниқ кўриниб туриши учун асосий кўрсатма билан раҳбар имзоси ўртасига чизикча қўйилади.

17. “**Ҳужжат турининг номи**” (буйрук, далолатнома, маълумотнома ва б.) хатлардан ташқари барча хизмат ҳужжатларида кўрсатилади, бланка реквизитларидан сўнг катта ҳарфлар билан ёзилади ва матн сарлавҳаси билан бир ибора сифатида ўқилади.

18. “**Назорат ҳақида қайд**” фақат ижроси назорат остига олинган ҳужжатларга қўйилади. Ушбу қайд рангли қалам ёки махсус штамп билан “Н” ҳарфи ёки “назорат” сўзи орқали ифодаланади. Ушбу белги ҳужжатнинг چاپ чеккасида, “Матн сарлавҳаси” реквизити қаршисида қўйилади.

19. “**Матн**”. Ҳужжат матни мазмуни имкони борича лўнда, қисқа иборалар билан, зарур ҳолларда жадвал шаклида, қийин бўлмаган гап тузилишида баён этилади. Агар матнда фамилиялар, географик номлар ёки айрим тенг маъмурий-ҳудудий бирликлар санаб ўтилса, улар алифбо тартибда жойлаштирилади. Агар узлуксиз боғланган матн бир нечта қарор, хулосалардан иборат бўлса, улар араб рақамлари билан рақамланадиган бўлимларга, кичик бўлимларга, бандларга ажратилиши лозим.

Ҳужжатлар матнларини икки қисмга ажратиш тавсия этилади. Биринчи қисмда ҳужжат тузишнинг асослари ёки сабаблари кўрсатилади; иккинчи қисмда таклиф, фикрлар, хулосалар, илтимослар баён этилади.

Агар ҳужжат мазмунини тушунтириш ва асослаш зарурати бўлмаса, матн фақат хулоса қисмдан иборат бўлиши мумкин.

20. “**Илова мавжудлиги ҳақидаги қайд**”. Агар ҳужжатда матнда кўрсатилган илова бўлса, у ҳолда иловалар борлиги тўғрисидаги белги қуйидаги шакл бўйича расмийлаштирилади: *Илова: 10 варақда, 2 нусхада.*

Агар ҳужжатда матнда кўрсатилмаган илова бўлса, уларнинг номи, ҳар бир иловадаги варақлар сони ва

нусхалар сони кўрсатилган ҳолда санаб ўтилиши керак.

Масалан:

Илова: 1. Янги ўқув йилига мактабларнинг тайёргарлиги тўғрисида маълумотнома – 8 varaқда, 2 нусхада.
2. Мактаблар рўйхати – 3 varaқда, 2 нусхада.

Агар ҳужжатга иловаси бор бошқа бир ҳужжат илова қилинса, у ҳолда илованинг борлиги тўғрисидаги бошқа белги қуйидаги шакл бўйича расмийлаштирилади:

Илова: Миллатлараро муносабатлар масалалари бўйича доимий комиссиянинг 2000.25.01. даги хулосаси ва унга илова – жами 21 varaқда, 2 нусхада.

Агар илова ҳужжатда кўрсатилган барча манзилларга жўнатилмаётган бўлса, у ҳолда иловаларнинг борлиги тўғрисидаги белги қуйидаги шаклда расмийлаштирилади:

Илова: 5 varaқда, 2 нусхада биринчи манзилга.

Башарти илова тикилган (брошюраланган) тарзда бўлса, у ҳолда varaқлар сони кўрсатилмайди.

②1 . “Имзо” реквизити таркибига ҳужжатни имзолаётган шахснинг амалдаги лавозими номи, унинг шахсий имзоси ва имзонинг ёйилмаси (исми, отасининг исми бош ҳарфлари ва фамилияси) киради. Масалан:

“Юлдуз” акциядорлик жамияти бош директори (имзо)
А.Тошпўлатов.

Ҳужжатларни “унинг ўрнига” деган ибора, шунингдек, лавозими номи олдида қия чизиқ билан имзолашга йўл қўйилмайди.

Икки мансабдор шахснинг имзолари коллегиал органлар ҳужжатларига қўйилади. Қарорлар ва баённомалар коллегиал органнинг раҳбари ва котиби томонидан имзоланиши тавсия этилади. Коллегиал органларда яккабошчилик тартиби асосида қабул қилинадиган фармойишларда битта имзо бўлади.

Ҳужжатлардаги зарурий қисмлар

Ҳужжатлар (далолатномалар, молия ҳужжатлари ва ш.к.) мазмунни учун бир неча шахслар жавобгар бўлган тақдирда, икки ёки ундан ортиқ имзолар қўйилади.

Комиссия томонидан тайёрланган ҳужжатларда уни тайёрлаган шахслар лавозими эмас, балки комиссия таркибидаги вазифалари тақсимланиши кўрсатилади. Масалан:

Комиссия раиси	(имзо)	В.В.Маҳмудов
Комиссия аъзолари	(имзолар)	А.П.Акимов Р.С.Аброров Б.А.Набиев

Ҳужжат бир неча мансабдор шахслар томонидан имзоланганда, уларнинг имзолари эгаллаб турган лавозимларига мувофиқ устма-уст навбат билан жойлаштирилади. Масалан:

Институт директори	(имзо)	З.А.Ҳошимов
Бош бухгалтер	(имзо)	В.В.Собиров

Ҳужжат лавозимлари тенг бир неча шахслар томонидан имзоланганда, уларнинг имзолари бир қаторда жойлаштирилади. Масалан:

Ўзбекистон Республикаси	Ўзбекистон Республикаси
Молия вазири	Соғлиқни сақлаш вазири
(имзо) Р.С.Азимов	(имзо) Ф.Ф.Назиров

②②. “Келишув устхати”. Келишиш – ҳужжат лойиҳасини дастлабки кўриб чиқиш ва баҳолаш усулидир. Келишиш ташкилот ичида ҳам (турли таркибий бўлинмалар ва мансабдор шахслар билан), унинг ташқарисида ҳам (ҳужжат лойиҳасидаги масалаларга ўз ваколатларига мувофиқ бевосита муносабати бўлган бўйсунувчи ва бўйсунмайдиган ташкилотлар билан) амалга оширилиши мумкин.

Ҳужжат лойиҳасини ички келишиш имзоловчининг шахсий имзоси ва имзолаш санасини ўз ичига олган виза билан расмийлаштирилади. Зарур бўлган ҳолларда имзоловчининг лавозими кўрсатилиши мумкин. Унинг

имзосини исми ва отаси исмининг бош ҳарфлари, фамилияси билан кўрсатиб ёзиш шарт. Масалан:

КЕЛИШИЛДИ

ЎЗР Молия вазирлиги режа бўлими бошлиғи
(имзо) А.В.Уваров.

Ҳужжат коллегиял орган билан келишиш лозим бўлган ҳолларда “келишув устхати”да ҳужжат номи бош келишиқда кўрсатилиб, сана ва тартиб рақами кўйилади. Масалан:

КЕЛИШИЛДИ

“Шарқ гули” масъулияти чекланган жамият меҳнат жамоаси кенгаши ййғилиши баённомаси. 2000.10.05.
3- сон.

Агар ҳужжат келишуви бошқа ҳужжат воентасида амалга оширилса, “Келишув устхати”да ўша ҳужжатнинг тури, муаллифи (ташкilot номи), санаси, шартли рақами кўрсатилади. Масалан:

КЕЛИШИЛДИ

Ўздавстандарт хати
2000.15.05. № 7/05-09

Ҳужжат лойиҳаси бўйича мулоҳазалар ва кўшимчалар алоҳида варақда баён қилинади ва бу ҳақда лойиҳада тегишли белги кўйилади. Устхат белгиси ҳужжатларнинг ташкilotда қолдирилаётган нусхаларига – олд томонига, “имзо” реквизити остига кўйилади.

23. “**Розилик белгиси (виза)**” ҳужжатнинг ички келишувини ифодалайди. “Виза” сўзи аслида лотин тилида “кўрилган”, “қараб чиқилган” маъносини бериб, амалиётда бирон-бир ҳужжатни тайёрлаган шахснинг бу ҳужжатга масъуллигини тасдиқловчи имзосини, шунингдек, мансабдор шахснинг муайян ҳужжатдаги фикрга (илтимос ёки талабга) розилигини англатади. Шу ўринда паспортдаги чет элга чиқишга рухсат берилганлигини билдирадиган белги ҳам кўчма маънода “виза” деб аталишини эслатиб ўтиш мумкин.

“Розилик белгиси”, яъни “виза”да шахсий имзо, унинг ёйилмаси, санаси, зарур ҳолатларда – розилик билдираётган шахснинг лавозими қўйилади. Масалан:

Ҳуқуқ маслаҳатчиси
(имзо) М.С.Бегматов
2000.18.05.

Розилик белгисини қўювчи шахсларда ҳужжат матни юзасидан эътироз бўлган тақдирда, бу реквизитга “*Рози эмасман*”, “*Эътирозим бор*”, “*7-бандига қўшилмайман*”, “*Мулоҳазалар шлова қилинди*” каби иборалар қўшилиши мумкин.

Ҳужжатнинг ташкилот ичидаги келишувини белгилашда (розилигини олишда) қуйидаги кетма-кетликка риоя этилади:

- ҳужжатни тузувчи шахс;
- ҳужжат тузилган таркибий бўлинма раҳбари;
- ташкилот ичидаги бошқа манфаатдор бўлинмалар мансабдор шахси;
- жамоат ташкилотлари (заруриятга қараб);
- молия ёки бухгалтерия хизмати раҳбари;
- ташкилотнинг мазкур йўналиш фаолиятига раҳбарлик қилувчи ўринбосари;
- ташкилот адлия хизмати раҳбари ёки ҳуқуқ маслаҳатчиси.

Тегишли ҳужжат билан таништириш ҳам “розилик белгиси” билан расмийлаштирилади.

Розилик ёки танишиш белгиси “имзо” реквизити остига қўйилади.

Агар жўнатилаётган ҳужжат бўлса, “Розилик белгиси” ташкилотда қоладиган ҳужжат нусхасига, бошқа ҳужжатларда эса биринчи нусхасига қўйилади.

24. “Мухр”. Мухим ҳужжатлар (пул маблағлари ва моддий бойликларнинг сарфланишини қайд қилувчи мансабдор шахслар, шунингдек, ҳуқуқий ҳужжатлар – ишончномалар, шартномалар, буюртманомалар, кафолат хатлари ва бошқаларда назарда тутилган жавобгар шахслар имзолари) ҳақиқийлигини тасдиқлаш учун муҳр қўйилади. Мухр гербли (давлат герби тасвири туширилган) ва оддий бўлади. Тижорат тузилмаларида оддий юмалок муҳрдан фойдаланилади.

Мухр босилганда, унинг изи ҳужжатни имзолловчи шахс лавозими номининг бир қисмини қоплаб туриши керак.

Мухр сақланадиган жой ва уни сақлаш учун жавобгар шахс ташкилот ёки юридик шахс раҳбари томонидан белгиланади ва буйруқ билан расмийлаштирилади.

25. “Нусханинг тасдиқланиши ҳақида қайд”. Ҳужжатнинг иккинчи ёки кейинги бошқа нусхаларини тасдиқлаш белгисидир. Одатда ҳужжат нусхаси қўлда ёзиш ёки машинкада ёзиш усуллари орқали, шунингдек, тезкор матбаа воситалари билан тайёрланади.

Ҳужжат нусхасининг биринчи varaғига “нусха” белгиси қўйилади.

Ташкилот фақат ўзида тайёрланган ҳужжатлардан нусха бериши мумкин (бу қоида архив муассасалари ва нотариусга қўлланилмайди).

Фуқароларни ишга, ўқишга қабул қилиш, уларнинг меҳнат, турар жой ва бошқа ҳуқуқларини қондиришга тааллуқли ишларни ҳал қилишда, шахсий ҳужжат йиғмажилдларини шакллантиришда ташкилот бошқа ташкилотлар томонидан берилган амалдаги қонун ҳужжатларига мувофиқ масалаларни ҳал қилиш учун зарур ҳужжатлар (маълумот тўғрисидаги дипломлар, гувоҳномалар) нусхалари тайёрланади. Ҳужжат нусхаси ташкилот раҳбари ёки таркибий бўлинма раҳбари рухсати билан берилади.

Нусханинг тасдиқланиши ҳақидаги қайд “Имзо” реквизитининг остига қўйилиб, “Тўғри” деб ёзилган тасдиқловчи сўз, тасдиқловчи шахснинг лавозими номи, шахсий имзоси, унинг исми ва отасининг исми бош ҳарфлари ва фамилияси, нусха тасдиқланган санадан иборат бўлади.

Масалан:

Тўғри

Кадрлар бўлими

нозири

2000.12.06.

_____ Г.Ҳ.Исроилова

имзо

Ҳужжатдан олинган нусхаларни бошқа ташкилотларга жўнатишда ёки уни қўлга беришда тасдиқловчи имзо муҳр билан тасдиқланиши лозим.

Жўнатма ҳужжатларнинг ташкилотда қоладиган нусхалари соддалаштирилган кўринишда – тасдиқловчининг лавозими, тасдиқланган санаси кўрсатилмай ҳам тасдиқлангани қайд этилиши мумкин.

26. “Ижрочининг фамилияси ва телефон рақами”. Ҳар бир ҳужжатда унинг ижрочиси (тузувчиси)нинг фамилияси ва унинг хизмат телефони рақами ҳужжат охириги варағининг олд томонига ёки, жой бўлмаганда, орқа томоннинг пастки чап бурчагига қўйилади. Масалан:

Азизхонов	144 18 24
Мусаев	144 85 16

27. “Ҳужжатнинг бажарилганлиги ва уни ҳужжатлар йиғмажилдига йўналтирилганлиги ҳақидаги қайд”. Бундай белги ҳисобдан чиқарилиб, ҳужжатлар йиғмажилдида сақлаш ва маълумотнома мақсадида фойдаланишга тааллуқли ҳужжатларга, ижроси бажарилганлиги қайд этилган ҳолда қўйилади.

Бундай қайдлар қуйидагиларни ўз ичига олади: ижроси ҳақидаги қисқача маълумот; “Ҳужжатлар йиғмажилдига” ёзуви; ҳужжат сақланадиган йиғмажилднинг рақами.

Қайдлар бажарувчи ёки ҳужжат бажарилган ташкилот таркибий бўлинмаси раҳбари имзоси билан тасдиқланади ва бажарилган сана қўйилади. Масалан:

18-12 ҳужжатлар йиғмажилдига (имзо)	2000.16.05
“Машғал” фирмаси бош бухгалтери билан телефон орқали гаплашилиб, масала ҳал этилди	2000.15.05 (имзо)

Ҳужжат бажарилганлиги ва йиғмажилдга йўналтирилганлиги ҳақидаги қайд ҳужжатнинг охириги варағи олд саҳифасининг чап қуйи бурчагига қўйилади.

28. “Ахборот машинага кўчирилганлиги ҳақидаги қайд”. Маълумотларнинг машинага ўтказилганлиги тўғрисидаги белги “Ахборот машинага кўчирилди” ёзуви, маълумотларни машинага ўтказиш учун масъул шахс

имзоси ва ўтказиш санасидан иборатдир. Бундай қайд ҳужжатнинг қуйи қисмидаги бўш жойга қўйилади.

29. “**Ҳужжат келиб тушганлиги ҳақидаги қайд**”. Бундай реквизит келган ҳужжатларга махсус қайдлов штампи (тўртбурчак муҳр) орқали ёки қўл билан ёзилиб қайд этилади. Қайдлов штампда ҳужжат олувчи ташкилот номи, сана ва қайдлов кўрсаткичи (индекси) учун жой ажратилган бўлади.

Қайдлов штампининг намунавий шакли:

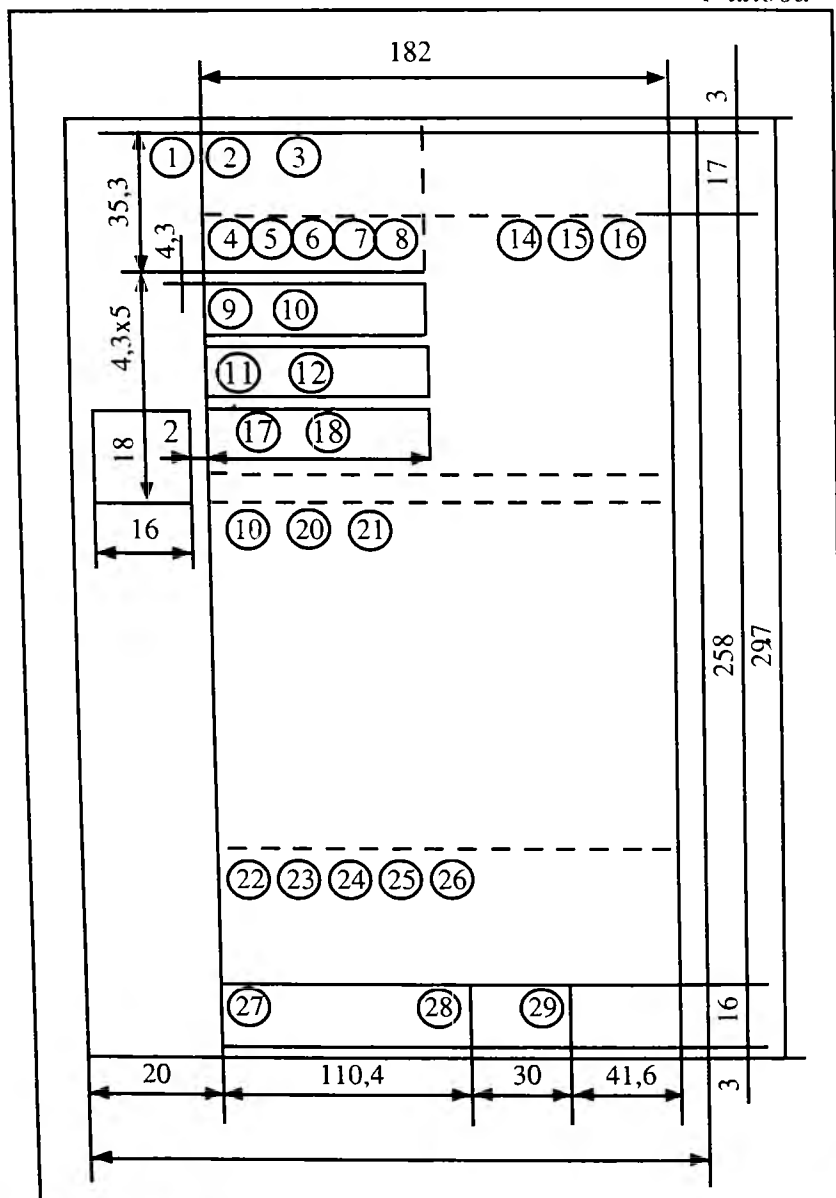
“Машъал” АЖ санаси _____ №

Шундай штамп бўлмаган ҳолда, ҳужжат олинган сана ва ҳужжат индекси қўлда ёзилади.

Бундай белги ҳужжатнинг биринчи варағи олд томонининг ўнгдаги қуйи бурчагидан жой олади.

Ташкилий-фармойиш ҳужжатлари зарурий қисмларининг жойлашуви ва ўлчамлари

1-илова

БЛАНКАЛАР – БОСМА ИШ ҚОҒОЗЛАРИ ҚАНДАЙ БЎЛИШИ КЕРАК?

Хужжатнинг ҳар бир тури (қарор, фармойиш, буйруқ, хат ва б.) ўз моҳияти ва вазифасидан келиб чиқиб, юқоридаги реквизитларнинг муайян қисми мажмуига ҳамда уларни жойлаштириш стандарт тартибига эгадирки, булар ҳақида биз ушбу қўлланмада ўша хужжатлар устида фикр юритганда алоҳида тўхтаб ўтамиз. Дарҳақиқат, юқорида қайд этилган баъзи реквизитлар бир-бирини истисно этади – муайян хужжатнинг таркибий қисмига айнаи вақтда кирмайди (масалан, “Хужжатни олувчи” ва “Тасдиқлаш устхати” реквизитлари бир вақтда фойдаланилмайди).

Шу билан биргаликда, айрим реквизитлар, туридан қатъи назар, ҳар бир хужжат учун, албатта, бўлиши шарт. Бундай реквизитларнинг муайян хужжатда бўлмаслиги уни ҳуқуқий кучдан маҳрум этади.

Хужжат бланкаси таркибига кирадиган доимий реквизитлар хужжатда бўлиши шарт бўлган мажбурий қисмлардир. Бундай қисмлар қоғознинг стандарт варағига олдиндан киритилиб, босмахона усули билан ёки махсус штамп ёрдамида кўпайтирилади. Бундай қоғозлар бланка¹ – босма иш қоғози дейилади.

Бу ўринда шуни таъкидлаш керакки, собиқ Иттифокда қабул қилинган “Ташкилий-фармойиш хужжатлари тизими. Хужжатларни расмийлаштиришга талаблар” 6.38-90 рақамли давлат стандарти Ўзбекистон Республикасида ҳозирги кунгача амалдадир². Унга мувофиқ, ташкилий-фармойиш хужжатлари учун реквизитлар таркибидан келиб чиқиб, хизмат бланкаларининг 2 тури жорий этилган: хатлар бланкаси ва умумий бланка.

Хатлар бланкасига қуйидаги реквизитлар киради: “Ташкилотнинг рамзий белгиси” (агар мавжуд бўлса), “Вазирлик ёки юқори идоранинг номи” (шундай бўйсунуш

---

¹ Бу сўз асли французча (бланк) бўлиб, унинг луғавий маъноси ок, тоза қоғоздир. Бу атама ўзбек тилига “бланка” шаклида кирган. Уни ўзбеклаштириб, “босма иш қоғози” деб ҳам олдик. Ушбу қўлланмада жойига қараб ҳар икки сўздан фойдаланилди.

² Ўзбекистон Республикасида шу турдаги давлат стандарти устида иш олиб бориляпти.

мавжуд бўлса), “Ташкилот номи”, “Алоқа бўлинмасининг кўрсаткичи, почта ва телеграф манзили, телетайп, факс, телефон рақами, банкдаги ҳисоб рақами”, “Санаси”, “Индекси”, “Хужжат келиб тушганлиги ҳақида қайд”. Хатлар бланкасининг намунаси 1-иловада кўрсатилди.

Умумий бланкага куйидаги реквизитлар киради: “Вазирлик ёки юқори идоранинг номи” (шундай бўйсунуш мавжуд бўлса), “Ташкилотнинг номи”, “Хужжат турининг номи”, “Санаси”, “Индекс”, “Тузилган ёки нашр қилинган жойи”. Умумий бланканинг намунаси 2-иловада кўрсатилди.

Хар икки турдаги бланкада реквизитлар бурчакда (хужжатнинг чапдаги юқори бурчаги) ёки ўртада (юқори четки бўш жойдан пастда) жойлаштирилади. Хатлар учун, умуман бошқа бланкалар учун ҳам реквизитларнинг бурчакда жойлашгани қўл келади.

Бланкалар одатда А4 (210x297 мм) ва А5 (148x210 мм) бичимдаги қоғозларда босилади.

Хужжатлар бланкаларида четки бўш жойлар бўлиши керак:

чап томонда – 20 мм;

юқорида камида – 10 мм;

ўнг ва пастда камида – 8 мм.

Хужжатларнинг аниқ турлари (буйруқ бланкалари, маълумотнома бланкалари, далолатнома бланкалари ва б.) бир йилда 200 дан кўпроқ тузиладиган бўлса, шундай бланкалар чиқаришга йўл қўйилади.

Аксарият хужжатларни, масалан, далолатнома, маълумотнома, ишончнома, шунингдек, бухгалтерия хужжатларини ва бошқаларни тузиш осон бўлишлиги учун улардаги қолип сўзлар ёзилиб кўпайтирилган иш қоғозлари ҳам одатда бланка дейилади. Булардан фарқлаш учун юқоридаги расмий хизмат бланкалари – “фирма бланкаси” (“фирменный бланк”) деб ҳам юритилади. Ҳозирги ишлатилиш кўламида бу атама тор келиб қолганлиги учун унинг ўрнига, мазмунидан келиб чиқиб, “хос иш қоғози” атамасини қўллашни тавсия этамиз.

Хатлар бланкаси намунаси

1-илова

“Бизнес мактаби” а/ж
“Интел-Синтез”
700036, Тошкент
Амир Темур кўчаси, 3
офис 620
Тел/факс: (314) 124-68-09
ЎзР МБ “Юнусобод”
бўлими х/р. 1161418
Тошкент ш.

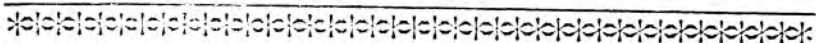
_____ -сон _____
_____ даги _____ -сонли

Умумий бланка намунаси

2-илова

“Бизнес мактаби” а/ж
“Интел-Синтез”

_____ № _____
Тошкент

I. ТАШКИЛИЙ ҲУЖЖАТЛАР

Ташкилий ҳужжатлар мазмунан ташкилот, муассаса ва корхоналарнинг ҳуқуқий мақоми, таркибий тармоқлари ва ходимлари, бошқарув жараёнида жамоа иштирокининг қайд қилиниши, бошқа ташкилотлар билан алоқаларнинг ҳуқуқий томонлари каби масалаларни акс эттиради. Гувоҳнома, йўриқнома, низом, қоида, устав, шартномалар ана шундай ҳужжатлар сирасига киради.

ГУВОҲНОМА

Муайян шахснинг хизмат ва бошқа ҳолатларини, шунингдек, бирор ишга (масалан, тафтиш ўтказишга) оид ваколатини кўрсатувчи ҳужжат.

Ҳар бир киши ишга қабул қилинганда, кадрлар бўлими (ёки кадрлар иши билан шуғулланувчи лавозимдаги шахс)-дан гувоҳнома олади. Бундай гувоҳнома ёнда олиб юришга мослаштирилиб, дафтарча шаклида тайёрланади. Унинг зарурий қисмлари:

1. Ҳужжат номи (“Гувоҳнома” сўзи одатда муқовасига ёзилади).
2. Гувоҳнома берувчи ташкилотнинг номи.
3. Гувоҳнома берилган шахснинг фамилияси, исми ва отасининг исми.
4. Лавозими.
5. Амал қилиш муддати.
6. Идора раҳбарининг имзоси.
7. Шахсий имзоси.
8. Сурати.
9. Мухр (бир қисми суратга ҳам босилиши керак).

Х и з м а т с а ф а р и г у в о ҳ н о м а с и ходим зиммасига сафар вақтида юклатилган хизмат вазифасини бажаришга ваколат беради. Унинг зарурий қисмлари:

1. Ҳужжат номи (Хизмат сафари гувоҳномаси).

2. Гувоҳнома берилган шахснинг фамилияси, исми ва отасининг исми.
3. Гувоҳнома берувчи ташкилотнинг номи.
4. Бориладиган жойлар (шаҳар ёки бошқа аҳоли манзиллари) ва ташкилотлар номлари.
5. Хизмат сафари муддати (неча кунлиги кўрсатилади, дам олиш кунлари, бориш ва келиш кунлари ҳам шу муддатга киритилади).
6. Хизмат сафарига асос бўлган буйруқ ёки фармойишнинг тартиб рақами, санаси.
7. Гувоҳноманинг орқа томонида: хизмат сафарида бўлган жойлар (шаҳар ва муассаса номлари) ва у ердан жўнаб кетилган вақтлар қайди (муҳр ва имзо билан тасдиқланади).

Хизмат сафари гувоҳномаси муассаса раҳбари буйруғидан сўнг ходим қўлига берилади. Хизмат сафарига жўнаб кетиш олдидан ва қайтиб келгандан сўнг ўша саналарни кўрсатиб, муассаса мансабдор шахси гувоҳноманинг тегишли жойига имзо чекади ва муҳр босади. Умуман, хизмат сафари гувоҳномасини расмийлаштиришда муҳрлар ва имзолар бўлишига алоҳида аҳамият бериш керак, акс ҳолда, хизмат сафари билан боғлиқ сарфлар бўйича ҳисоб-китоб қилишда гувоҳнома ҳужжат вазифасини ўтай олмайди.

Хизмат сафари гувоҳномаси махсус бланкага расмийлаштирилади (хизмат сафари ҳисоботи ҳақида 256-бетдаги *Ҳисобот*га қаранг).

Шахсга муайян малака берилганлиги ҳақидаги гувоҳнома ва шу турдаги бошқа гувоҳномаларда унинг муддати кўрсатилмайди, малака комиссияси раиси ва аъзолари имзоси бўлади.

Бирор шахсга муайян имтиёз берилганлиги ҳақидаги гувоҳнома матнида тегишли қонун ёки ҳукумат қарорига ҳавола ёзилиши керак.

Олд томони

ХИЗМАТ САФАРИ ГУВОҲНОМАСИ

2000. "14" 04

№ 108

Тошкент 2-автосозлаш
корхонасининг бошлиги
Диёр Собирович Акбаровга

(лавозими, исми, отасининг исми)

(адреси) (мухр)
Тошкент ш.дан

"Ўзавтомаш" уюшмаси
(гувоҳнома берган бирлашма, ташкилот,
томонидан берилди, у
корхона номи)

жўнаб кетди
2000. "15" 04
(мухр)

Асака шахрига
(жўининг номи, бирлашма)

"ЎзДЭУ авто"га хизмат сафарига
ташкилот, корхона номи)
юборилди.

Хизмат сафари муддати – 6 кун

завод билан шартнома тузиш
(хизмат сафари мақсади)

Асос:

2000. 14. 04 даги 21-сонли
буйруқ (фармойиш)

_____ сериядаги _____ рақамли
паспорт кўрсатилганда, ҳақиқий деб
ҳисоблансин

Бирлашма, корхона, ташкилот,
муассаса раҳбари

(имзо)
(мухр)

орқа томони

Хизмат сафарида бўлганлиги тўғрисида қайдлар –
бўлган жойлари ва жўнаб кетган вақтлари:

_____ ш. дан жўнаб кетди	Асака ш. га етиб келди
2000 й. _____	2000 й. _____
муҳр _____ имзо	муҳр _____ имзо
Асака ш. дан жўнаб кетди	_____ ш. га етиб келди
2000 й. _____	2000 й. _____
муҳр _____ имзо	муҳр _____ имзо
_____ ш. дан жўнаб кетди	_____ ш. га етиб келди
2000 й. _____	2000 й. _____
муҳр _____ имзо	муҳр _____ имзо
_____ ш. дан жўнаб кетди	_____ ш.га етиб келди
2000 й. _____	2000 й. _____
муҳр _____ имзо	муҳр _____ имзо

ИЧКИ МЕҲНАТ ТАРТИБОТИ ҚОИДАЛАРИ

Ушбу ҳужжатда муассаса ёки корхона ишини ташкил этиш, ходимлар билан маъмурият ўртасидаги ўзаро мажбуриятлар, таътиллار бериш, ходимларни хизмат сафарларига юбориш тартиблари, ички тартиб ва бошқа масалалар акс этади.

Ички меҳнат тартиботи қоидалари ташкилот меҳнат жамоаси умумий йиғилишида муҳокама этилиб тасдиқлангандан сўнг, ташкилот бланқасига кўчиртирилади; ҳуқуқ маслаҳатчиси имзолаганидан сўнг, ташкилот раҳбари томонидан тасдиқланади. Ушбу ҳужжат шакли 1-иловада берилади.

Ички меҳнат тартиботи қоидалари шакли

1-илова

Ташкилот номи	Тасдиқлайман Ташкилот раҳбари	
	Имзо 0000.00.00	Имзо ёйилмаси
2000.00.00 № 00 Тошкент		
ИЧКИ МЕХНАТ ТАРТИБОТИ ҚОИДАСИ		
МАТН ТУЗИЛМАСИ		
Умумий қоида Ишга қабул қилиш, бошқа ишга ўтказиш, ишдан бўшатиш тартиботи Ходимларнинг асосий мажбуриятлари Маъмуриятнинг асосий мажбуриятлари Иш вақти ва ундан фойдаланиш Ишдаги ютуқлари учун рағбатлантириш Меҳнат интизомини бузганлик учун жазолар Ички тартибот Ишни ташкил этиш		
Розилик белгиси		
КЕЛИШИЛДИ Меҳнат жамоаси умумий йиғилиш баённомаси 0000.00.00 № 00		

ЙЎРИҚНОМА

Қонун ёки бошқа меъёрий ҳужжатларни тушунтириш мақсадида чиқариладиган ҳуқуқий ҳужжат. Муассаса, корхона, ташкилот, юридик шахслар ва бошқалар (уларнинг бўлинмалари, хизматлари)¹, мансабдор шахс

¹ Бундан буён булар ташкилот ёки муассаса, ёхуд корхона деб олинади.

ва фуқароларнинг ташкилий, илмий-техникавий, молиявий ва бошқа фаолият томонлари хусусида тартиб-қоида ўрнатиш мақсадида давлат ёки жамоа бошқарув органлари томонидан чиқарилади (ёки уларнинг раҳбарлари тасдиқлайди).

Йўриқноманинг асосий зарурий қисмлари:

1. Энг юқорида тасдиқлаш устхати.
2. Ҳужжатнинг сарлавҳаси, номи (Йўриқнома).
3. Матн (кириш қисми, бўлимлари, кичик бўлимлари ва ҳ.к.).
4. Йўриқнома тузувчининг лавозими, исми, отасининг исми ва фамилияси, унинг имзоси.
5. Йўриқнома тузилган вақт (санаси) ва тартиб рақами, шартли рақами (индекси).

Зарурий қисмнинг 1-рақамида тасдиқловчи сўз (“**Тасдиқлайман**”), бошқарув органи раҳбари лавозими кўрсатилган ёзув, унинг имзоси, санаси бўлади:

“ТАСДИҚЛАЙМАН”

Ўзбекистон Республикаси
Фанлар академияси президенти

(имзо)

2000. 15. 05

Ёки тасдиқловчи буйруқ ёки йиғилиш қарорининг кайди (тартиб рақами, санаси) келтирилади:

Ўзбекистон Республикаси Фанлар
академияси Ҳайъатининг
2000.12.05 даги _____ рақамли
қарори билан тасдиқланган:

Сарлавҳа билан ҳужжат номи қўшилган ҳолда келади. Лекин ҳужжат номи (“Йўриқнома” сўзи), одатда, сарлавҳадан кейин хатбошидан катта ҳарф билан ёзилади. Сарлавҳа йўриқнома талаблари қаратилган масала, мавзу ёки шахсларни аниқ чегаралаб ифодалаш керак. Масалан:

Иш юритишни жорий қилиш ҳақида
ЙЎРИҚНОМА

Йўриқнома матни бўлимлардан таркиб топади, бўлимлар модда ва бандларга бўлиниши мумкин. Йўриқнома, одатда, “Умумий қоида” даб аталадиган кириш қисмидан бошланади. Унда йўриқноманинг мақсади, риоя қилиниш доираси, фойдаланиш тартиби ва бошқа умумий масалалар кўрсатилади. Матннинг асосий қисми аниқ кўрсатма берувчи хусусиятга эга бўлади. Бунда “лозим”, “керак”, “зарур”, “йўл қўйилмайди”, “мумкин эмас” каби сўзлар қўлланади. Матн учинчи шахс номидан ёки шахсиз баён қилинади.

Йўриқномалар ичида ходимнинг л а в о з и м (м а н с а б) й ў р и қ н о м а с и алоҳида гуруҳни ташкил этади. Унда умумий қисм, ходимнинг вазифалари, бурчлари, ҳуқуқлари, ишни баҳолаш мезони ва ходим масъулияти кўрсатилади. (1- ва 2-иловаларга қаранг). Лавозим йўриқномасини ходимнинг бевосита раҳбари ишлаб чиқади, сўнг бўлим мудирини ёки муассаса раҳбари тасдиқлайди. Чунончи, бош бухгалтер муассасанинг бошқа бухгалтер ходимлари учун, бош муҳандис қурилиш-монтаж ишидаги ёки бошқа соҳадаги ходимлар учун лавозим йўриқномалари ишлаб чиқади. Бундай йўриқномалар, бошқалари каби, муассаса ёки унинг бошқарув органлари тасдиқлагандан сўнг ҳуқуқий кучга киради.

Лавозим йўриқномасининг ўзига хос зарурий қисмлари бор:

1. Муассаса ёки унинг бўлинмаси номи (аксарият ҳолларда ҳудудий-маъмурий бўлиниш асосида).
2. Ҳужжат номи (Лавозим йўриқномаси).
3. Тасдиқлаш устхати.
4. Санаси.
5. Шартли рақами.
6. Жойи.
7. Сарлавҳаси.
8. Матни.
9. Имзо.

Қоида, методик тавсиянома, методик кўрсатма каби амалиётда кўп қўлланадиган ҳужжатлар ҳам моҳият-эътибори билан кенг маънода йўриқнома ҳисобланади.

Қоида – муайян ҳаракат тартиботини белгилайди (масалан, идора жойлашган уй-жойдан фойдаланиш қоидаси; архивга ҳужжат материаллари топшириш қои-

даси) ёки ўрнатилган меъёр асосида бажариладиган иш-фаолиятни кўрсатади (ички тартибот қоидаси, олий ўқув юртига қабул қилиш қоидаси).

Лавозим йўриқномаси шакли

1-илова

Муассаса номи	ТАСДИКЛАЙМАН Муассаса раҳбари	
	имзо	имзо ёйилмаси
ХОДИМ ЛАВОЗИМИНИНГ НОМИ		
	2000.00.00	
2000.00.00. № 00 Тошкент		
ЛАВОЗИМ ЙЎРИҚНОМАСИ		
	МАТН ТУЗИЛМАСИ	
Умумий қоида		
Вазифаси		
Лавозим мажбуриятлари		
Ҳуқуқи		
Масъулияти		
Ўзаро муносабати (лавозим нуқтаи назаридан)		
Таркибий бўлинма раҳбари	имзо	имзо ёйилмаси
Розилик белгиси		
Йўриқнома билан танишдим:	имзо	имзо ёйилмаси

Ўзбекистон Республикаси

Тошкент вилояти

Чиноз тумани

ЮК АВТОМОБИЛЛАРИ

ИШЛАРИНИ ҲИСОБ-КИТОБ

КИЛИШ ТАРТИБОТИ ҲАКИДА

Ширкат ҳўжалиги бошқа-

рувининг 2000.15.03. даги

2-рақамли баённомаси

билан

ТАСДИҚЛАНГАН

Гулистон қишлоғи Навоий

номидаги ширкат ҳўжалиги

2000. 11.03 № 7

ЛАВОЗИМ ЙЎРИҚНОМАСИ

Ширкат ҳўжалиги юк ташувчи машиналаридан тўлиқ ва унумли фойдаланиш учун, мавжуд қоидага мувофиқ, юк автомобиллари ишларини ҳисоб-китоб қилишнинг қуйидаги тартиботи ўрнатилсин:

1. Диспетчер юк машиналарининг йўл қоғозини иш кунининг бошланиши олдида ҳар бир автомашинага алоҳида ёзиб беради (узоқ хизмат сафаридагилар учун истисно қилинади) ва уни ҳар бир ҳайдовчига тилхат билан (имзо чектириб) топширади. Йўл қоғозини бир юк автомобилидан иккинчисига бериш рухсат этилмайди.

2. Йўл қоғозининг барча зарурий қисмлари тўғри ва аниқ тўлдирилиши керак. Тузатиш керак бўлган ёки ёзувлари ўчирилган йўл қоғозлари тасдиқловчи ҳужжат сифатида қабул қилинмайди.

3. Ёнилғи ва мойлар, ширкат ҳўжалиги ҳисобчилари ой бошида ҳайдовчига ажратган нормаланган миқдор кўрсаткичига мувофиқ, тилхат билан берилади.

4. Иш куни тугагандан сўнг, йўл қоғози диспетчерга қайтарилиши керак. Айни вақтда идишда қолган ёнилғи миқдори ўлчанади ва бу ўлчов йўл қоғозининг тегишли жойига ёзиб қўйилади.

5. Ҳар бир автомобиль бўйича юк автомашиналари ишлари кўрсаткичи кунма-кун тартибда юк автомобиллари ишларининг ҳисоб-китоби қайдномасида ёзиб борилади, шу асосда диспетчер ҳар бир ой учун автомобиллар ишлари ҳисоб-китобининг қўшма қайдномасини тузади.

6. Айрим ҳайдовчиларнинг ҳўжалик ҳисобидаги баъзи юмушларни бажаришларини мунтазам назорат қилиб бориш

учун автокорхонада “Машиналардан фойдаланиш дафтари” жорий қилинади.

7. Ой тугагандан сўнг, кейинги ойнинг бошидан 5 кун ичида автокорхона бўйича қўшма қайднома йўл қоғозлари ва ҳар бир машина учун ёзилган қайдномалар билан ширкат хўжалиги бухгалтериясига топширилади.

Ширкат хўжалиги раиси
Бош бухгалтер

(имзо)
(имзо)

Б.Р.Ҳакимов
Л.С.Кодиров

НИЗОМ-УСТАВ

Ташкилот ёки унинг таркибий бўлинмалари, кичик ёки қўшма корхона ва шу кабилар тузилиши, ҳуқуқи, вазифалари, бурчлари, ишни ташкил қилишлари тартиботини белгилайдиган ҳуқуқий ҳужжат. Низом айрим мансабдор шахсларга ва турли тадбирлар (кўрик, мусобақа, танлов ва бошқалар)га нисбатан ҳам тузилиши мумкин.

Кўпинча низом муассасалар таъсис этилиши ёки ташкил топиши пайтида тузилади ва юқори ташкилотлар фармойиши билан (ёки тегишли ҳокимият томонидан) тасдиқланади. Муассасаларнинг таркибий қисмлари уларнинг раҳбарлари томонидан тузилади ва муассаса раҳбари фармойиши билан ёки тасдиқлаш устхатини қўйиш билан кучга киради.

Муваққат комиссиялар, гуруҳлар ва шу кабиларнинг ҳуқуқий мақомлари ҳам низом билан белгиланади.

Низомнинг асосий зарурий қисмлари:

1. Вазифалари низом билан белгиланаётган муассаса (таркибий қисм) номи.
2. Ҳужжат турининг номи (Низом).
3. Мазмуни (матни): муассаса тузилишининг мақсад ва асослари; асосий вазифалари; муассаса тузилиши, ҳуқуқи, ишни ташкил қилиш тартиботи.
4. Муассаса раҳбари имзоси.
5. Сана ва жойи.
6. Тасдиқлаш устхати (юқори қисмида ўнг бурчакда жойлашади).

Ташкилот тузилиши билан боғлиқ низомларда “муассаса раҳбари имзоси” ўрнига жамоа умумий йиғилиши тасдиғи санаси қўйилади, шунингдек, уларда тегишли ҳокимиятда тасдиқланган сана, қарор рақами ҳам қайд этилади. Шу муносабат билан уларда реквизитлар жойлашиш шакли умумий шаклдан ўзгачароқ бўлиши мумкин (1-, 2-иловаларга қаранг).

Устав муайян муносабат доирасидаги фаолият ёки бирор давлат органи, ташкилот, муассасанинг тузилиши, вазифасини йўналтириб турадиган асосий низом ва қоидалар мажмуидир. Устав бирор орган ёки муассаса вазифалари ва ҳуқуқий ҳолатини тавсифлайдиган меъёрий аҳамиятга эга. Бинобарин, устав низомга нисбатан кенг

тушунчадир. У кўпроқ маълум бир тармоқ, соҳалар, йирик муассасалар бўйича тузилади. Чунончи, давлат нашриётлари бўйича намунавий устав қабул қилинган, шу асосда ҳар бир нашриёт ўз низомини қабул қилади. Уставнинг зарурий қисмлари низомнинг зарурий қисмларига ўхшаш бўлади. Лекин уставнинг мазмун қисмида молиявий ва моддий базалари, ҳисобот бериш, тафтиш органлари ишлари тартиботи ва шу кабилар кўрсатилади.

Тармоқ (соҳа)нинг ўзига хос хусусиятидан келиб чиқиб, унинг уставида қўшимча қисмлар ҳам бўлиши мумкин. Масалан, акциядорлик жамиятлари уставида аъзолик ҳақидаги қоида, яъни акциядорлик жамиятига аъзо бўлиш, ундан чиқиш ёки чиқариш ва шу каби қоидалар бўлади.

Низом намунаси

1-илова

Тошкент шаҳар
Шайхонтоҳур тумани
ҳокимиятининг 1997 йил
“05” 06. даги
“692/6”-сонли қарорига
биноан рўйхатга олинган

“Тасдиқлайман”
Ўзбекистон Республикаси
Давлат матбуот қўмитаси
раиси _____ (имзо)

“ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ ЭНЦИКЛОПЕДИЯСИ” ДАВЛАТ ИЛМИЙ НАШРИЁТИНИНГ Н И З О М И

I. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1.1. “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” давлат илмий нашриёти Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1997 йил 20 мартдаги 154-сонли қарори билан ташкил этилган. Мазкур нашриёт Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитаси тизимида кирадиган мустақил илмий нашриёт ҳисобланади.

1.2. “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” давлат илмий нашриёти “Ўзбекистон Республикасидаги корхоналар тўғрисида”, “Ноширлик фаолияти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг қонунарига ва бошқа меъёрий ҳужжат-

ларга, шунингдек, ушбу Низомга биноан фаолият кўрсатади.

1.3. Нашриёт юридик шахс ҳисобланади. Хўжалик ҳисобида иш кўради. Мустақил балансга, банк муассасаларида миллий ҳамда хорижий валютада ҳисоб-китоб рақами ва бошқа рақамларига, Ўзбекистон Республикаси давлат герби тасвири туширилган, ўз номи ёзилган думалок муҳрга эга.

1.4. Нашриётнинг дастурий йўналиш фаолиятига кўп жилдли универсал “Ўзбекистон миллий энциклопедияси”ни, шунингдек, соҳа энциклопедиялари, луғатлар, маълумотномалар ва бошқа адабиётларни тайёрлаш ва нашр этиш киради.

II. МАҚСАД ВА ВАЗИФАЛАРИ

2.1. “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” давлат илмий нашриётининг асосий мақсади кенг китобхонлар оммасининг энциклопедик нашрлар, луғатлар, маълумотномалар ва бошқа нашрларга бўлган эҳтиёжини қондиришдир.

2.2. Нашриётнинг бош вазифаси кўп жилдли “Ўзбекистон миллий энциклопедияси”ни юксак ғоявий-илмий савияда ва юқори матбаа даражасида тайёрлаш ва нашр этишдир.

2.3. Нашриёт, шунингдек, ички ва ташқи бозор, китобхонлар эҳтиёжи ва Китоб савдоси ҳамда бошқа ташкилотлар буюртмалари бўйича, китоб-журнал ва тасвирий санъатга доир адабиётлар, календарь ва плакатлар, канцелярия моллари, бланкалар, ёрлик(этикетка)лар босиб чиқаради, ташкилотлар, корхоналар, ширкатлар ва фуқароларга тижорат ва воситачилик хизмати кўрсатади.

2.4. Нашриёт ўзини-ўзи тўла қоплаб, ишлаб чиқариш самарадорлиги ва рентабеллигини таъминлайди, илғор таҳрир-ноширлик технологиясини жорий этади, молия маблағларидан оқилона фойдаланади, бюджет тўловларини амалга оширади, ўз эҳтиёжларига ва фаолиятининг конкрет шарт-шароитларига қараб, нашриёт тизимини такомиллаштириб боради.

2.5. “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” давлат илмий нашриёти ўз нашрларида Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-сиёсий, иқтисодий ва маънавий ҳаётда эришган ютуқларини, халқимизнинг кўп асрлик бой тарихи, фани, маданияти, кадриятлари, ўзбек тилининг кенг имкониятлари, мамлакатимизнинг жаҳон маданияти тараққиётида тутган ўрни ва аҳамиятини атрофлича илмий акс эттиришга, тарихий воқеа ва ҳодисаларга, шахсларга ҳолисона баҳо беришга ҳамда уни оммага етказишга ҳаракат қилади.

III. ҲУҚУҚ ВА МАЖБУРИЯТЛАРИ

3.1. Нашриёт мавзулар бўйича матбаа маҳсулотлари чоп этиш режасини тузади ва тасдиқлайди. Ўз фаолиятини мустақил режалаштиради ва хом ашё ресурслари ва материалларнинг мавжудлигини ҳамда чиқараётган китобларга бўлган талабларни ҳисобга олиб, тараққиёт истикболларини белгилайди.

3.2. Нашриёт барча босмаҳоналар, ташкилотлар ва муаллифлар билан шартнома асосида иш олиб боради.

3.3. Матбаа маҳсулоти ношир ёки унинг ваколати билан иш кўрувчи шахс рухсат бергандан кейингина тарқатувга чиқарилади.

3.4. Нашриёт ўз хўжалик фаолиятини юритиши учун Ўзбекистон Республикасининг ҳамма ҳудудларида ва хорижий давлатларда фирма дўконлари, савдо шохобчалари барпо этиш, қўшма ва кичик корхоналар очиш, қонунда белгиланган тартибда уларни тасарруф этиш, шунингдек, ташқи ва ички иқтисодий фаолият билан боғлиқ бўлган муомалаларни амалга ошириш, чет эл фирмалари билан бевосита шартномалар тузиш, улар билан ҳамкорликда китоблар нашр этиш ҳуқуқига эга.

3.5. Нашриёт ўз маҳсулотларини мустақил равишда давлат савдо тармоқлари, тижорат ёки хусусий савдо корхоналари ва тарқатувчилари орқали нақд пулга ва пул ўтказиш йўли билан сотиш ҳуқуқига эга.

3.6. Нашриёт, давлат, тижорат ва бошқа ташкилотлардан улар билан тузилган шартномалар бўйича товар биржаларида, ярмаркаларда бартер ва ҳ.к. бўйича амалдаги қонунчиликда белгиланган ўз ҳуқуқлари доирасида чекланмаган миқдорда моддий-техника маҳсулотларини сотиб олиши мумкин.

3.7. Нашриёт ўзига тегишли бинолар, иншоотлар, ускуналар, асбоблар, маданий-маърифий ва соғломлаштириш мақсадлари учун мўлжалланган мулкларга, пул маблағлари ва бошқа қимматбаҳо қоғозларга ҳамда ушбу Низомда кўзда тутилган бошқа фаолиятларни моддий таъминлаш учун зарур бўлган маблағларга эгаллик қилиши мумкин.

3.8. Нашриётга бириктирилган асосий ва айланма маблағлар унинг Низом жамғармасини ташкил этади, унинг миқдори нашриёт баланси билан белгиланади. Низом жамғармасидан ташқари, бошқа жамғармалар ҳам барпо этилиши мумкин. Ижтимоий, захира жамғармалари, ишлаб чиқаришдаги фавқулодда ҳодисалардан ҳимояланиш жамғармаси шулар жумласидандир.

3.9. Нашриёт ходимларнинг меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилаб бориши, уларнинг ижтимоий ва иқтисодий манфаатларини ҳимоя этиши, ходимларнинг малакасини ошириб бориши, меҳнат муҳофазаси меъёрларига риоя этиши шарт.

3.10. Моддий рағбатлантириш тартибини ишлаб чиқади ва тасдиқлайди ҳамда муддатларини белгилайди.

3.11. Ишларни бажариш учун ўриндошлик шартлари асосида юқори малакали мутахассисларни жалб қилади, уларнинг меҳнатига ҳақ тўлаш миқдори ва тартибини белгилайди.

IV. МУЛКИ ВА МАБЛАҒЛАРИ

4.1. Низом жамғармасини ҳосил қилувчи асосий ва айланма маблағлари, шунингдек, нашриётнинг мустақил балансида акс этадиган бошқа бойликлар нашриёт мулкини ташкил этади.

4.2. Нашриёт ўзининг асосий ва айланма маблағларини белгиланган мақсадга мувофиқ ишлаб чиқариш, хўжалик фаолияти учун сарф қилади.

4.3. Нашриёт ўз тасарруфидаги мол-мулкига нисбатан қонунга зид бўлмаган ҳар қандай ҳаракатларни амалга ошириши, жумладан, уни бошқа юридик ва жисмоний шахсларга сотиши, топшириши, айирбошлаши, ижарага бериши, вақтинчалик фойдаланиш учун бепул ёки қарзга бериши мумкин.

Солиқларни, бюджетга тўланадиган бошқа тўловларни тўлагандан кейин нашриётда қолган фойда тўла-тўқис унинг тасарруфига ўтади ва соф фойдани қайси соҳаларга ишлатишни ўзи мустақил ҳал этади.

4.4. Нашриёт маблағлари ишлаб чиқариш фаолиятдан олинадиган даромаддан, кредитлар ва бошқа тушумлардан ҳосил бўлади.

4.5. Нашриёт энциклопедик нашрлар таннархини арзонлаштириш учун давлат бюджетидан ажратиладиган маблағларни матбаа хом ашёлари, техника воситалари сотиб олиш ҳамда ходимларнинг ойлик иш ҳақлари учун сарф этади.

4.6. Нашриёт ўз манфаатларини ҳуқуқ нуқтаи назаридан ҳимоя қилишни таъмин этади, пул маблағларидан оқилона фойдаланиш бўйича чора-тадбирларни амалга оширади.

4.7. Давлат ва унинг органлари нашриётнинг ўз зиммасига олган мажбуриятлари юзасидан жавобгар бўлмайди. Худди шунингдек, нашриёт ҳам давлат ва унинг органлари олган мажбуриятлар юзасидан жавобгар бўлмайди.

4.8. Жорий йилда фойдаланилмай қолган маблағлар олиб қўйилмайди, келгуси молия йилига ўтказилади.

V. ИЛМИЙ-ТАҲРИРИЙ РАҲБАРЛИК

5.1. “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” давлат илмий нашриётига илмий-методик раҳбарликни Бош таҳрир ҳайъати амалга оширади. Бош таҳрир ҳайъати таркибига йирик олимлар, жамоат арбоблари қиради.

Бош таҳрир ҳайъати “Ўзбекистон миллий энциклопедияси”нинг ғоявий, илмий, таҳририй ва бадий даражасини оширишда, мақолалар мезонини белгилашда, сўзликларни тасдиқлашда, мураккаб ва мунозарали масалаларни ҳал этишда бевосита қатнашади. Унинг йиғилишлари йилнинг ҳар чорагида бир марта ўтказилади. Бош таҳрир ҳайъати аъзоларининг исм-фамилиялари рўйхати энциклопедия сарварағида бериб борилади.

5.2. Универсал энциклопедияда фан соҳалари бўйича илмий-маслаҳат кенгашлари ҳам тузилади. Уларнинг аъзолари Бош таҳрир ҳайъати аъзолари раҳбарлигида ишлайди ва муайян соҳанинг сўзлиги ва мақолаларини кўриб чиқади ва тасдиқлайди.

VI. БОШҚАРУВ ВА НАЗОРАТ

6.1. Нашриётга Бош директор бошчилик қилади. Уни Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитаси лавозимига тайинлайди ва вазифасидан озод қилади.

6.2. Бош директор нашриёт номидан ишонч хатисиз иш тутади, нашриёт номидан барча муассаса, корхона ва ташкилотларда ваколатли ҳисобланади, қонун доирасида нашриёт мулки ва маблағларини тасарруф этади, нашриётнинг бутун ишлаб чиқариш, ҳўжалик фаолиятини моддий жиҳатдан таъминлайди, маблағлар ва ашёларни тежаб сарфлаш бўйича зарур чоралар кўради, шартномалар тузади, ишонч хатлари, шу жумладан, бошқа одамларга ишонч ҳуқуқини топширади, банкларда ҳисоб рақамлари ва бошқа рақамларни очади.

6.3. Бош директор ўз ваколати доирасида меҳнат жамоаси ходимлари бажариши шарт деб ҳисобланган буйруқлар ва фармойишлар чиқаради. Ишчи ва хизматчилар билан меҳнат муносабатларини амалдаги меҳнат қонунлари асосида ишлаб чиқилган жамоа меҳнат шартномаси ва ички меҳнат тартиби бўйича олиб боради. Ишчи ва хизматчиларнинг ижтимоий, моддий ва бошқа жавобгарлиги масалаларини ҳал қилади.

Нашриёт фаолиятига доир низом ва тартибларни белгилайди.

6.4. Нашриёт тузилмаси ва лавозимлари “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” давлат илмий нашриёти Бош директори томонидан тасдиқланади.

6.5. Нашриёт Бош директори нашриёт фаолияти билан боғлиқ масалалар юзасидан меҳнат жамоаси умумий йиғилишида вақт-вақти билан ҳисобот бериб туради.

6.6. Корхона ҳисоб рақамидан пул маблағларини ҳисобга ўтказиш ёки бериш Бош директор, унинг ўринбосари ва бош ҳисобчи, унинг ўринбосари фармойиши бўйича амалга оширилади.

6.7. Нашриёт фаолиятини тафтиш этиш ва текшириш амалдаги қонунларга мувофиқ ўтказилади. Тафтишнинг якуний натижалари меҳнат жамоасига маълум қилинади.

VII. КОРХОНАНИ ТУГАТИШ ВА ҚАЙТА ТАШКИЛ ЭТИШ

7.1. Нашриёт Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот кўмитаси ёки тегишли суд қарори бўйича тугатилади ва қайта ташкил этилади.

7.2. Нашриёт қайта ташкил этилганда ва тугатилганда, ишдан бўшатилаётган ходимларнинг ҳуқуқлари ва манфаатлари қонунчиликка биноан сақланишига кафолат берилади.

7.3. Нашриёт давлат реестридан чиқарилган пайтдан бошлаб тугатилган ёки қайта ташкил этилган деб ҳисобланади.

**Низом нашриёт жамоасининг
1997 йил 17 апрелда бўлиб
ўтган умумий йиғилишида
кўриб чиқилиб, қабул қилинган.**

Таркибий бўлинма ҳақида низом шакли

2-илова

Корхона
номи

Тасдиқлайман
Корхона раҳбари

Имзо

Имзо
ёйилмаси

2000.00.00

таркибий

бўлинма

номи

ҳақида

НИЗОМ

2000.00.00 № 00

Тошкент

Матн тузилмаси

Умумий қоида
Асосий вазифалар
Олиб борадиган ишлари
Ҳуқуқ ва мажбуриятлари
Масъулияти
Ўзаро муносабатлари
Ишни ташкил этиш

Таркибий
бўлинма
раҳбари

Имзо

Имзо
ёйилмаси

Розилик белгиси

Имзо

Имзо
ёйилмаси

Низом билан танишдим:

2000.00.00

**ТАШКИЛОТ ТУЗИЛМАСИ ВА ШТАТЛАР
СОНИ. ШТАТ ЖАДВАЛИ**

Ташкилот Низомига мувофиқ унинг тузилмаси ишлаб чиқилади, штатлар (иш ўринлари) сони белгиланади. Булар тегишли ҳужжатда қайд этилади. Бунда ташкилотнинг бутун бўлинмалари тузилмаси, ташкилотга берилган лавозимлар ва ҳар бир лавозим бўйича штат бирлиги сони кўрсатилади. Ҳужжат ташкилот бланкасида тузилади, ташкилот раҳбари ўринбосари томонидан имзоланади, бош бухгалтер билан келишувдан сўнг, директор томонидан тасдиқланади (1-иловага қаранг). Ташкилот тузилмаси ва штатлар сони ҳужжатидаги кейинги ўзгаришлар раҳбар буйруғи билан амалга оширилади (2-иловага қаранг).

Ташкилот тузилмаси ва штатлар сони

1-илова

Ташкилот номи	ТАСДИКЛАЙМАН Корхона раҳбари	
Ташкилот тузилмаси штатлар сони	Имзо 0000.00.00 Мухр	Имзо ёйилмаси
0000.00.00 № 00 Тошкент		
ТАШКИЛОТ ХОДИМЛАРИ (АППАРАТ)		
Таркибий бўлинма ва лавозимлар номи		Штатлар сони
Ташкилот раҳбари ўринбосари (ёки бўлим бошлиғи)	Имзо	Имзо ёйилмаси
Розилик белгиси		

Ташкилот тузилмаси ва штатлар сонига ўзгаришлар киритиш ҳақида буйруқ шакли

2-илова

Ташкилот
номи

**ТАШКИЛОТ ТУЗИЛМАСИ ВА ШТАТЛАР
СОНИГА ЎЗГАРИШЛАР КИРИТИШ
ҲАҚИДА**

0000.00.00 № 00
Тошкент

БУЙРУК

_____ муносабати билан

БУЮРАМАН:

Ташкилот тузилмаси ва штатлар сонига қуйидаги ўзгаришлар киритилсин:

1. _____
2. _____
3. _____

Директор

Имзо

Имзо
ёйилмаси

Розилик белгиси

Штат жадвали ташкилот бланкасида тузилиб, унда лавозимлар рўйхати, штат бирлиги сони, лавозим маошлари, устамалар, иш ҳақининг ойлик фонди тўғрисида маълумотлар бўлади. Ҳужжат ташкилот раҳбари ўринбосари томонидан имзоланади, бош бухгалтер билан келишувдан сўнг, раҳбар томонидан тасдиқланади. Тасдиқлаш устхатида ташкилот умумий штатлари сони ва иш ҳақининг ойлик фонди алоҳида кўрсатилади.

Штат жадвали шакли 3-иловада берилди. Штат жадвалига ўзгаришлар киритиш корхона раҳбарининг буйруғи билан расмийлаштирилади (4-иловага қаранг).

Штат жадвали шакли

3-илова

Ташкилот
номи

Иш ҳақи ойлик фонди _____
сўмли _____ ўринли
штатни

ШТАТ ЖАДВАЛИ

ТАСДИКЛАЙМАН
Ташкилот раҳбари

00.00.00 № 00
Тошкент

Имзо

Имзо
ёйилмаси

Ташкилот ёки
таркибий бўлинма
аппарати

_____ йил учун

00.00.00
Муҳр

Таркибий бўлинма хос ра- ками Таркибий бўлинма номи	Лавозим хос ра- ками Лавозим номи	Штат- даги ўрин- лар сони	Хиз- мат маоши (сўм хисо- бида)	Устамалар (сўм ҳисо- бида)		Ойлик иш ҳақи фонди (сўм хи- собида)	Изоҳ
				шах- сий	бошқа тур- лари		
1	2	3	4	5	6	7	8

Ташкилот раҳбари
ўринбосари
(ёки бўлим бошлиғи)

Имзо

Имзо
ёйилмаси

Розилик белгиси

**Штат жадвалига ўзгаришлар киритиш
ҳақида буйруқ шакли**

4-шлова

Ташкилот номи

**ШТАТ ЖАДВАЛИГА ЎЗГАРИШЛАР
КИРИТИШ ҲАҚИДА**

0000.00.00 № 00
Тошкент

БУЙРУК

_____ муносабати
_____ билан

БУЮРАМАН:

Ташкилотнинг штат жадвалига қуйидаги ўзгаришлар
киритилсин:

1. _____
2. _____
3. _____

Ташкилот раҳбари

Имзо

Имзо
ёйилмаси

Розилик белгиси

ТАЪТИЛЛАР ГРАФИГИ

Ташкилот ходимлари таътиллар графиги бўлинмалар тавсия қилган рўйхат асосида тузилади. Ишлаб чиқариш заруратига қараб раҳбар томонидан рўйхатга ўзгаришлар киритилади ва тасдиқланади. Шулар асосида кадрлар бўлимида таътиллар графиги тузилади (1-иловага қаранг).

Таътиллар графиги шакли

1-илова

Ташкилот номи			ТАСДИҚЛАЙМАН Ташкилот раҳбари												
ТАЪТИЛЛАР ГРАФИГИ № _____			Имзо		Имзо ёйилмаси										
Жойи _____ йил учун			Сана												
Та- бель река- ме	Фамилия- ш. исми ва ота асми- нинг исми таътилдан	Лаво- зими	Ойлар										Таътилга чиқиш ва ишга тушиш сана- сидаги асосий ўзгаришлар		
			Таътилга чиқиш ва ишга тушиш сана-сидаги ўзгаришлар												
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	2	3	4										5		
Кадрлар бўлими бошлиғи			Шахсий имно					Имзолар ёйилмаси							
Тарғибий бўлинма раҳбарлари имзолари															
КЕЛИШИЛДИ: Қасбга тузилмаси кўмитаси йиғилиши тавсияси															
№ _____															

ШАРТНОМА

Икки ёки ундан ортиқ томоннинг фуқаролик ҳуқуқлари ва мажбуриятларини белгилаш, ўзгартириш ёки тўхтатиш йўлидаги келишувидир. Бошқача қилиб айтганда, шартнома томонларнинг бирон-бир муносабатлар ўрнатиш ҳақидаги келишуви (битими)ни қайд этувчи ва муносабатларни тартибга солувчи ҳужжатдир. Шартнома тўғрисидаги умумий қондалар Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси (353–385-моддалар)да баён этилган.

Шартнома давлат ёки нодавлат, жамоат ташкилотлари, корхоналар, муассасалар, шунингдек, фуқаролар ўртасида тузилиши мумкин. Шартнома муносабатлари муассаса билан айрим шахс ёки шахслар ўртасида ўрнатилаётган бўлса, бунда тузилажак ҳужжат аксар ҳолларда *меҳнат битими* деб аталади.

Шартномада томонлар бажариши лозим бўлган шартлар ва бошқа мажбуриятлар кўрсатилади. Баъзи шартномаларда олинган мажбуриятни бажармаслик натижасида келтириладиган зарарни тўлаш тадбирлари ҳам белгиланади. Томонлар шартноманинг барча моддалари бўйича бир битимга келганларидан кейин шартнома тузилган ҳисобланади.

Шартномалар ўз мазмунига кўра жуда хилма-хил кўринишга эга: маҳсулот етказиб бериш ҳақида, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини давлат йўли билан харид қилиш ҳақида, мулкӣ (моддий) жавобгарлик ҳақида, бино ва иншоотлар қурилиши ҳақида, турар жой ижараси ҳақида, уй-жой ёки транспорт воситаларини олди-сотди, ҳадя қилиш, алмаштириш, мол-мулкни ижарага олиш, қарз бериш ҳақида ва бошқалар. Муассасалар ўртасида кенг тарқалган шартнома турларига мол (товар) етказиб бериш, пудрат, иморатлар ижараси, асбоб-ускуналарни ўрнатиш ҳақидаги шартномаларни кўрсатиш мумкин.

Ҳар қандай шартнома ўз мазмуни ва шаклига кўра қонунга мувофиқ бўлиши керак. Бу қонданинг бузилиши шартноманинг қонуний кучини йўққа чиқаради ва уни шу аҳволда тузган ёки тузишга йўл қўйган мансабдор шахсларни жавобгарликка олиб келади.

Шартномалар оғзаки, ёзма усулда тузилиши ҳамда нотариал идоралар томонидан тасдиқланган тарзда ҳам бўлиши мумкин. Шартноманинг айрим турлари, чунончи, иморатларни олди-сотди шартномаси тегишли давлат идораларида қайд қилиниши зарур. Кейинги ҳолат фақат қонунда белгиланган тақдирда қўлланади.

Шартнома муассасаларга тегишли бўлганда, томонлар имзолагунга қадар, унда муайян муассаса ҳисобчиси ва адлия маслаҳатчисининг розилик белгиси (визаси) бўлиши мақсадга мувофиқдир. Томонлар мазкур ҳужжатнинг барча боб ва қисмлари бўйича келишиб олиб, уни тегишли равишда расмийлаштирганидан кейингина шартнома тузилган ҳисобланади.

Ташкилотларда кенг қўлланадиган оддий шартномаларнинг зарурий қисмлари қуйидагилар:

1. Шартноманинг номи (Маҳсулот етказиб бериш шартномаси, Иморатни ижарага олиш шартномаси, Пудрат шартномаси каби).

2. Шартнома тузилган сана.

3. Шартнома тузилган жой.

4. Шартнома тузаётган томонларнинг аниқ ва тўлиқ номи (матннинг кейинги ўринларида уларни қисқартириб, шартли номлаш мумкин: “буюртмачи”, “институт”, “муассаса”, “уй-жойлардан фойдаланиш идораси”, “бажарувчи”, “ижрочи”, “директор”, “ходим” каби); томонлар вакилларининг исми ва отасининг исмлари, фамилиялари, уларнинг ваколат доираси (уларга шартнома тузиш ҳуқуқини берувчи ваколатлар ҳақида).

5. Шартнома матни (бу қисм баъзан бобларга бўлинади, ҳар бир боб рим рақамлари билан белгиланади. Боблар бандларга бўлиниб, уларнинг тартиб рақамлари араб рақамлари билан кўрсатилади. Худди шу ерда низоларни кўриб чиқиш тартиби, шартноманинг умумий суммаси, унинг умумий амал қилиш муддати ҳам баён қилинади).

6. Томонларнинг ҳуқуқий манзиллари.

7. Томонларнинг имзолари ва муҳрлари.

Шартномалар уларни тузишга вакил қилинган шахслар томонидан имзоланади; бунда “имзо” деган зарурий қисмда имзо қўйган шахсларнинг лавозимлари эмас, балки шартномавий муносабатлар ўрнатаётган ҳуқуқий (юридик) шахсларнинг (тўлиқ ёки қисқарган) номи кўрсатилади.

Шартномалар икки нусхадан кам тузилмаслиги керак, чунки ҳар бир ҳуқуқий шахснинг ҳужжатлар йиғмасида камида бир нусхаси бўлиши керак. Шартноманинг барча нусхалари бир хил ҳуқуқий кучга эга бўлади.

Шартнома матни варақнинг ҳар иккала томонига компьютерда ёки ёзув машинкасида бир оралиқ билан ёзилади, бобларнинг бандлари эса ўзаро бир ярим оралиқ билан ажратилади. “Ш А Р Т Н О М А” сўзини катта ҳарфлар билан орасини очиқ қилиб ёзиш тавсия этилади.

Юқорида айтиб ўтилганидек, шартномалар ўз шакли ва мазмунига кўра ниҳоятда хилма-хилдир. Қуйида шуларнинг баъзиларига, уларни тузиш ва расмийлаштириш билан боғлиқ омилларга қисқача тўхталиб ўтамиз, зарур ўринларда намуналар келтирамыз.

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1993 йил 19 июндаги 297-сонли ва Ўзбекистон Республикаси Фан ва техника давлат қўмитасининг 1993 йил 26 июндаги қарорларига мувофиқ, ўқув юртлари ва илмий муассасалар, жумладан, ЎЗР Фанлар академияси тизимидаги барча илмий тадқиқот муассасалари, лойиҳалаш ва конструкторлик бюрolari 1994 йил январь ойидан бошлаб барча тоифадаги ходимларни шартнома (контракт) бўйича ишга ёллашга ўтди (кейинчалик олий ўқув юртлари ходимлари учун контракт тизими бекор қилинди).

Бундай тизим жорий этилишининг асосий мақсади республикадаги мавжуд илмий ходимлардан унумли фойдаланиш, илмий тадқиқот ишлари натижаларини самарадор қилиш, илмий ходимлар масъулиятини ошириш ва уларнинг меҳнатини кадрлаш ҳамда рағбатлантиришдан иборатдир.

Контракт низомига кўра, у кўпи билан беш йил муддатга тузилади. Унинг муддатини илмий муассаса раҳбари тегишли илмий ходим билан ўзаро келишган ҳолда белгилайди. Контракт-шартноманинг зарурий белгилари умумий шартномалар учун юқорида кўрсатиб ўтилган белгилардан деярли фарқ қилмайди. 1-, 2-иловаларда контракт-шартномаларнинг муайян ҳолатларга мослаштирилган, бир қадар соддалаштирилган намуналари эътиборингизга ҳавола қилинади.

Контракт-шартнома намуналари

I-илова

20-СОНЛИ МЕХНАТ ШАРТНОМАСИ (КОНТРАКТ)

Тошкент шаҳри

2000 йил 5 январь

1. Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Президенти (И.О.Фамилияси) (кейинги ўринларда “Президент”) ва филология фанлари доктори, (И.О.Фамилияси) (кейинги ўринларда “Институт директори”) мазкур ШАРТНОМАни қуйидагилар ҳақида туздик:

2. Филология фанлари доктори, (И.О.Фамилияси) ЎЗР ФА Тил ва адабиёт институти директори лавозимига тайинланади.

3. Шартнома бўйича ишлаш муддати бир йил, яъни 2000 йил 5 январдан 2000 йил 31 декабргача.

4. ИНСТИТУТ ДИРЕКТОРИНИНГ МАЖБУРИЯТЛАРИ:

а) ЎЗР ФА ҳамда Тил ва адабиёт институти низомлари, меҳнат ва технология интизоми (Ички меҳнат тартиби қоидалари ва Интизом тўғрисидаги қоидалар)га риоя қилиш;

б) Президентнинг қонуний фармойишларини бажариш;

в) институт фаолияти учун шахсан жавоб бериш ва унинг тузилмасини замон талабларига биноан такомиллаштириш;

г) ўзининг асосий фаолиятини илмий-ташкилий ишларни бажаришга сафарбар қилиш;

д) меҳнатни муҳофаза қилиш, институт олимларининг ўз устида ишлашини мунтазам назорат қилиш, хавфсизлик техникаси ва хизмат санитарияси талабларига риоя қилишни ташкил этиш;

е) лавозим йўриқномаларига риоя қилиш;

ё) қонун ҳужжатлари ва бошқа меъёрий ҳужжатларга риоя қилиш;

ж) жамоа шартномаси шартларига риоя қилиш, институт ходимларини нобюджет маблағлар ҳисобидан ижтимоий ҳимоя қилиш;

з) фан тараққиёти учун зарур бўлган устувор муаммоларни танлаш, илмий, ижтимоий-ташкилий ва хўжалик ишларининг юқори даражада бажарилишини ташкил қилиш;

и) аспирантура ва докторантура орқали юқори малакали илмий ва илмий-педагогик ходимлар тайёрлаш режаларини бажариб бориш;

й) иқтидорли ёш олимларга чет тилларни ўргатиш ва

уларни тажриба орттириш учун хорижий давлатларга сафарларга юборишни таъминлаш;

к) халқаро илмий алоқалар бўйича ишларга раҳбарлик қилиш ва белгиланган тартибда ҳамкорлик ишларини олиб бориш;

л) илмий натижаларнинг амалда қўлланишини таъминлаш, институтнинг моддий-техник базасини яхшилаш, асосий фондлар ва бошқа мол-мулкларнинг сақланишини таъминлаш;

м) Фанлар академияси Хайъати бошқармалари ва бўлимларига институтнинг илмий ва илмий-ташкилий фаолияти тўғрисида ҳисоботлар тақдим этиб бориш.

5. ПРЕЗИДЕНТНИНГ МАЖБУРИЯТЛАРИ:

а) Институт директори меҳнатини ташкил этиш, уни меҳнатни муҳофаза қилиш ва хавфсизлик техникаси қоидалари, жамоа шартномаси ва бошқа меъёрий ҳужжатлар билан таништириш;

б) иш ҳақини ўз вақтида тўлаш;

в) хавфсиз ва самарали меҳнат учун шарт-шароитлар яратиш;

г) малакасини ошириш;

д) ҳар ойда ягона тариф сеткасининг 16-даражасига мувофиқ мансаб маоши тўлаш ва белгиланган тартиб асосида хизматда эришган ютуқлари учун пул мукофоти тўлаш;

е) ҳар йили 48 иш кунидан иборат меҳнат таътили бериш:

ё) хўжалик ишлари ва танлов ишлари муддати давомида белгиланган тартибда ўриндошлик (0,5 микдорда) асосида институт штатида ишлашга руҳсат бериш.

6. Иш кuni тартиби – соат 8.30 да бошланиб, соат 17.30 да тамом бўлади.

7. Меҳнат шартномаси унинг муддати тугаши билан бекор қилинади.

8. Меҳнатга оид низолар мазкур меҳнат шартномаси ва амалдаги қонунлар асосида ҳал этилади.

9. ТОМОНЛАРНИНГ МАСЪУЛИЯТИ:

Томонлар ушбу Меҳнат шартномасининг барча бандларига риоя қиладилар.

10. ТОМОНЛАРНИНГ МАНЗИЛЛАРИ ВА ИМЗОЛАРИ:

Президент И.О.Фамилияси
700000, Тошкент шаҳри
Академик Яхё Фуломов кўчаси.
70-уй,
ЎЗР ФА Хайъати.
тел. 133-59-46

Институт директори
И.О.Фамилияси
Тошкент шаҳри,
С. Раҳимов кўчаси,
1-тор кўча, 14-уй.
тел. 40-24-73

Имзо
Тошкент, 2000 й. 5 январь

Имзо
Тошкент, 2000 й. 5 январь

2-илова

10-ШАРТНОМА

Тошкент шаҳри

2000 йил 6 январь

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти маъмурияти номидан директор Т.МИРЗАЕВ (кейинги ўринларда **“Директор”** деб юритилади) бир томон. (кейинги

ўринларда **“Ходим”** деб юритилади) иккинчи томон бўлиб. ушбу шартнома (контракт)ни қуйидагилар ҳақида туздилар:

1. **Директор Ходим**ни 2000 йил “_____” дан 2000 йил “_____” гача бўлган муддатга лавозимига тайинлайди.

2. Иш куни тартиби: асосий иш вақти соат 8.30 дан 17.30 гача, тушлик вақти соат 12.30 дан 13.30 гача, хизмат жойи эса Институт биноси деб белгиланади.

3. Ушбу шартномани бажариш даврида томонларнинг мажбуриятлари қуйидагича бўлади:

3.1. **Ходим**нинг мажбуриятлари ва ҳуқуқлари:

– ушбу шартномада кўзда тутилган шартлар асосида Ўзбекистон Республикасининг амалдаги меҳнат қонунлари, меъёрий ҳужжатлар ва **Директор**нинг буйруқ (фармойиш)ларига мувофиқ ўзи тайинланган лавозимга муносиб вазифаларни бажаради;

– шартноманинг амал қилиш даврида “_____”

”деб

номланган режали илмий иш бўйича куйидагиларни бажаради: _____

Бажарилган иш бўйича йилнинг ҳар уч ойида ва йиллик ҳисоботлар топшириб туради;

– Институт фаолиятига алоқадор ишларда иштирок этади;

– ўз тадқиқоти бўйича мақолалар эълон қилиб боради, оммавий ахборот воситаларида фаол иштирок этади;

– Институтдаги асосий фаолиятига зарар етмаган ҳолда **Директорнинг** розилиги билан бошқа ташкилотларда ўриндошлик асосида ишлаши мумкин;

3.2. **Директорнинг** мажбуриятлари ва ҳуқуқлари:

– **Ходимнинг** ўз зиммасига олган мажбуриятларини бажариши учун шароитлар яратади; унга лаборатория, хоналар, кутубхона, илмий асбоб-ускуна ва жиҳозлардан фойдаланиш имконини беради;

– **Ходимга** ҳар ойда _____-разряд бўйича лавозимий маош тўланишини таъминлайди;

– ижтимоий суғурта ва нафақавий таъминотнинг қонунларда кўзда тутилган тўловларини тўлашни кафолатлайди;

– касабакўм билан биргаликда маданий-ижтимоий имтиёзлар (санатория, дам олиш уйлари, моддий ёрдам каби) ва бошқа хизматлардан фойдаланиш имконини яратади;

– ҳар йилги меҳнат таътилини ўз вақтида беради;

– молиявий имкониятларга қараб, **Ходимга** унинг қўшимча хизматлари, топшириқларни бажаргани ва фаоллиги учун ҳамда илмий иш натижаларига кўра махсус буйруқ билан қўшимча ҳақ ёки мукофот тўлайди, унинг маош разрядини оширади;

– меҳнат интизоми **Ходим** томонидан мутгасил бузиб келиниши кузатилганда, **Ходимнинг** сабабсиз ишда бўлмаган вақти учун иш ҳақидан ушлаб қолиши, маош разрядини пасайтириши ёки шартномани бекор қилиши мумкин;

– шартнома **Ходимга** боғлиқ бўлмаган сабабларга кўра муддатидан олдин тўхтатилган ҳолларда, унга қонунларда белгиланган миқдорда товон тўланишини таъминлайди;

4. Бажарилган илмий иш Илмий кенгаш томонидан ёки унинг қарори асосида тузилган эксперт комиссияси томонидан баҳоланади ва қабул қилиб олинади.

5. Томонлар ўртасида юзага келадиган меҳнат низолари Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодекси асосида ҳал қилинади.

6. Ушбу шартномага ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш томонларнинг ёзма розилиги (келишуви) билан амалга оширилиши мумкин.

7. Ушбу шартнома муддати тугагач, у аввалги шартлар билан янги муддатга узайтирилиши ёки янги шартлар асосида қайта тузилиши мумкин.

8. Шартнома қуйидаги ҳолатларда муддатидан олдин тўхтатилиши мумкин:

– **Ходим** шартнома мажбуриятларини мунтазам бажармаганда;

– **Ходимнинг** тадқиқот натижалари ҳисобот-экспертиза вақтида қониқарсиз топилганда;

– **Директор** ўз шартнома мажбуриятларини мунтазам равишда бажармаганда ёки **Ходимнинг** ваколат ва ҳуқуқларини бузувчи ё чекловчи қарорлар қабул қилганда;

– Ходим хизмат қилаётган Институт штатлари ёки юқори идоралардан ажратилаётган бюджет қисқартирилганда.

9. Шартнома, томонларни назарда тутган ҳолда, икки нусхада тузилади ва томонлар имзолаган санадан эътиборан кучга киради.

10. Томонларнинг манзиллари:

Институт: 700170, Тошкент – 170, И. Мўминов кўчаси, 9-уй.

Ходим _____

Директор: (имзо)

Ходим (имзо)

Е т к а з и б б е р и ш ш а р т н о м а с и. Амалиётда етказиб берувчи корхона истеъмолчи корхона билан маҳсулот етказиб бериш бўйича ўзаро муносабатлар ўрнатади. Бу муносабатлар етказиб бериш шартномаси орқали расмийлаштирилади. Демак, етказиб бериш шартномаси икки томоннинг келишуви бўлиб, унга кўра етказиб берувчи корхона муайян маҳсулотни белгиланган муддатларда истеъмолчи ташкилотга мол-мулк сифатида ёки амалий бошқариш учун етказиб бериш мажбуриятини олади; истеъмолчи ташкилот эса маҳсулотни қабул қилиб олиш ва унинг қийматини белгиланган нархлар бўйича тўлаш мажбуриятини олади.

Етказиб берувчи корхона ва истеъмолчи ташкилот

хўжалик шартномаларини тузишда Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланган тегишли низомларга ва амалдаги қонунларга риоя қилишлари керак.

Етказиб бериш шартномаси қуйидаги зарурий қисмларни ўз ичига олади:

1. Хужжат тури номи ва унинг тартиб рақами.
2. Шартнома тузилган жой ва сана.
3. Шартнома тузувчи томонларнинг номи.
4. Шартномани имзоловчи шахсларнинг исми, отасининг исми ва фамилияси; уларнинг ваколатлари ҳақида маълумот.
5. Етказиб берилиши зарур бўлган маҳсулотнинг аниқ номи, миқдори, зарурий ҳолларда эса уларнинг турлари.
6. Шартноманинг умумий амал қилиш муддати ва етказиб беришнинг аниқ муддатлари.
7. Маҳсулотнинг сифати ва тўлиқлиги.
8. Шартнома суммаси ва маҳсулот нархи.
9. Маҳсулотни миқдорий ва сифатий жиҳатдан қабул қилиб олиш тартиби.
10. Идишларга ва маҳсулотнинг жойланишига бўлган талаблар.
11. Етказиб бериладиган маҳсулот учун ҳисоб-китоб тартиби.
12. Мулкӣ жавобгарлик.
13. Томонлар ўртасидаги низоларни кўриб чиқиш жойи ва тартиби.
14. Томонларнинг ҳуқуқӣ манзиллари [бунда корхоналарнинг турли банк (давлат, хусусий) муассасаларидаги ҳисоб-китоб рақамлари албатта кўрсатилади].
15. Шартнома тузган томонларнинг имзолари ва муҳрлари.

Барча етказиб бериш шартномаларига етказиб берувчи ва истеъмолчи корхоналарнинг масъул ходимлари (моддий-техника таъминоти ва сотиш бўлимларининг ходимлари, бош ёки катта ҳисобчилар, адлия маслаҳатчилари) олдиндан руҳсат белгиларини қўйиши керак. Шартнома тегишли равишда расмийлаштирилгандан кейин маҳсус дафтарда рўйхатга олинади.

Етказиб бериш шартномалари лойиҳаси етказиб берувчи корхона томонидан икки нусхада тузилади,

имзоланади ва келишиш ҳамда имзолаш учун истеъмолчи корхонага юборилади. Истеъмолчи корхона шартнома лойиҳасини олгач, ўн кун ичида уни имзолаши ва унинг бир нусхасини етказиб берувчи ташкилотга қайтариши керак. Етказиб бериш шартномаси томонларнинг ундаги ҳар бир боб, ҳар бир банд бўйича тўла келишувидан кейингина тузилган деб ҳисобланади. Келишиш жараёнида етказиб берувчи корхона томонидан таклиф қилинган шартнома юзасидан истемолчи корхонада эътирозлар пайдо бўлса, зиддиятлар баёни тузилиши мумкин (3-иловага қаранг).

Намуна

3-илова

Кувасой қурилиш жиҳозлари заводининг “Маданият” жамоа хўжалиги билан тузган шартномаси юзасидан

ЗИДДИЯТЛАР БАЁНИ

Етказиб берувчининг таҳрири

Етказиб берувчи 2000 йилда
30000 дона ғишт,
5000 дона шифер
50 тонна оҳак етказиб бериш,
Истеъмолчи эса завод маҳсулотларини қабул қилиш мажбуриятини олади.

Етказиб берувчи (имзо)

А.О.Салимов

2000 йил 24 январь

Истеъмолчининг таҳрири

Етказиб берувчи 2000 йилда
35000 дона ғишт,
6000 дона шифер
40 тонна оҳак етказиб бериш,
Истеъмолчи эса завод маҳсулотларини қабул қилиш мажбуриятини олади.

Истеъмолчи (имзо)

С.И.Алиев

2000 йил 24 январь

Етказиб берувчи Истеъмолчи томонидан имзоланган шартнома лойиҳаси билан зиддиятлар баёнини олгандан кейин уни 10 кун ичида кўриб чиқиши ва мақбул таклифларни шартномага киритиши зарур, низоли масалаларни эса худди шу муддат ичида ҳакамлик муҳокамасига ҳавола қилиши ва бу ҳақда Истеъмолчига хабар бериши керак.

Агар шу 10 кун мобайнида Етказиб берувчи низоли масалаларни ҳакамлик муҳокамасига ҳавола қилмаса, шартноманинг Истеъмолчи таклиф этган бандлари Етказиб берувчи томонидан қабул қилинган ҳисобланади.

И ж а р а ш а р т н о м а с и. Омборхоналар, иш жойлари (бинолар)ни ва турар жойларни, асбоб-ускуналар ва бошқаларни ижарага олишда бир томонга қарашли мол-мулкдан иккинчи томоннинг вақтинча фойдаланиши юзасидан келишув ва ўзаро мажбуриятлар ижара шартномаси билан расмийлаштирилади.

Ижара шартномалари икки корхона ва ташкилот ўртасида, шунингдек, корхона, ташкилот бир томон ва хусусий шахс иккинчи томон бўлиб ҳам тузилиши мумкин.

Ижара шартномаси мазмунига қуйидаги зарурий қисмлар кирази:

1. Шартнома мавзуи ва ижарага олинаётган мол-мулкнинг тавсифи.
2. Ижара муддати.
3. Ижара шартлари (бу қисмда мол-мулкдан қандай мақсадда ва қандай қоидаларга риоя қилган ҳолда фойдаланиш кўрсатилади).
4. Ижара ҳақи ва ҳисоб-китоб тартиби.

Булардан ташқари, шартномалар учун хос бўлган зарурий қисмлар (томонларнинг манзиллари, имзо ва муҳрлари, қўшимча шартлар) акс эттирилади.

Т ў л и қ м о д д и й ж а в о б г а р л и к ҳ а қ и д а ш а р т н о м а. Пул маблағлари ва моддий-товар бойликларини сақлаш учун масъул бўлган шахслар билан тўлиқ шахсий моддий жавобгарлик ҳақида ёзма шартнома тузилади.

Тўлиқ моддий жавобгарлик ҳақидаги ёзма шартномалар корхона (муассаса, ташкилот) билан 18 ёшга тўлган ва бевосита моддий бойликларни сақлаш, қабул қилиш ва тарқатиш (сотиш), ташиш билан боғлиқ ишларни бажарувчи ёки шундай лавозимни эгаллаб турган шахслар ўртасида тузилади.

Бу шартномага кўра, моддий жавобгар шахс ўзи қабул қилиб олган моддий бойликлар учун тўлиқ моддий жавобгарликни ўз зиммасига олади ва уларни қабул қилиш, сақлаш, тарқатиш ва ҳисобга ўтказиш юзасидан белгиланган қоидаларга риоя қилиш мажбуриятини олади.

Корхона эса моддий жавобгар шахсларга унга ишониб топширилган қимматдор буюмларнинг сақланишини таъминловчи қулай шароитлар яратиб беришни зиммасига олади.

ЎЗР Меҳнат кодексининг 203-моддасига мувофиқ, тўлиқ моддий жавобгарлик ҳақида шартнома тузиладиган ходимларнинг тоифалари рўйхати жамоа шартномасида белгилаб қўйилади, агар у тузилмаган бўлса – иш берувчи билан касаба уюшмаси қўмитаси ёки ходимларнинг бошқа вакиллик органи ўртасидаги келишувга биноан белгиланади. Бевосита пул ёки товар бойликлари билан муомала қилувчи ходимлар томонидан биргаликда бажариладиган, жамоа (бригада) моддий жавобгарлиги жорий этилиши мумкин бўлган бўлинмаларнинг рўйхати ҳам худди шу тартибда белгиланади.

Агар ходим талабгор бўлаётган иш (лавозим) тўлиқ моддий жавобгарлик ҳақида шартнома тузишни талаб қилса, ходим эса бундай шартнома тузишга рози бўлмаса, иш берувчи уни ишга қабул қилишни рад этишга ҳақлидир.

Якка тартибдаги тўлиқ моддий жавобгарлик ҳақидаги шартномага биноан, қимматдор буюмлар уларнинг сақланишини таъминламаганлиги учун шахсан жавобгар бўладиган аниқ бир ходимга топширилади. Бундай шартнома тузган ходим жавобгарликдан озод бўлиш учун ўзининг айби йўқлигини исботлаб бериши керак.

Тўлиқ моддий жавобгарлик ҳақидаги шартноманинг зарурий қисмлари қуйидагилардир:

1. Ҳужжат тури номи.
2. Шартнома тузилган жой.
3. Шартнома тузилган сана.
4. Томонларнинг номи, шартномани тузиб имзоловчи шахсларнинг лавозими, тўлиқ исми, отасининг исми ва фамилияси.
5. Моддий жавобгар шахснинг мажбуриятлари.
6. Корхона ёки муассасанинг мажбуриятлари.
7. Шартноманинг амал қилиш муддати.
8. Томонларнинг манзиллари.
9. Шартнома тузган шахсларнинг имзолари.
10. Корхона ёки муассасанинг муҳри.

4-иловада тўлиқ шахсий моддий жавобгарлик ҳақида шартнома тузиш намунаси келтирилди (шартнома тузилган

сана ҳужжат номидан кейин ёзилиши ҳам ёки ҳужжат сўнгида қўйилиши ҳам мумкин).

Намуна

4-илова

Тўлиқ шахсий моддий жавобгарлик ҳақида

Ш А Р Т Н О М А

Тошкент заргарлик буюмлари заводига қарашли моддий бойликларнинг сақланишини таъминлаш мақсадида корхона номидан иш қўрувчи завод директори Фарход Азимович Сафаров (кейинги ўринларда “Маъмурият” деб аталади) бир томон ва 6-устахона ходими Обид Икромович Тоҳиров (кейинги ўринларда “Ходим” деб аталади) иккинчи томон бўлиб, ушбу шартномани қуйидагилар ҳақида туздик:

1. Пул, хом ашё, тайёр маҳсулот ва бошқа моддий бойликларни сақлаш билан бевосита алоқадор бўлган лавозимни эгаллаб турган Ходим ўзига корхона томонидан ишониб топширилган моддий бойликларнинг сақланиши учун тўлиқ моддий жавобгарликни ўз зиммасига олади ва шу муносабат билан:

–унга сақлаш ёки бошқа мақсадларда топшириб қўйилган корхона моддий бойликларига эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш ва зарарнинг олдини олиш чораларини кўриш;

–унга ишониб топширилган моддий бойликлар сақланиши ва бутунлигига хавф солувчи барча ҳолатлар ҳақида Маъмуриятга ўз вақтида хабар бериш;

–моддий бойликларнинг ҳаракати ва қолган қисмларини ҳисобга олиб бориш ва белгиланган тартибда пул-товар ҳисоботларини тузиш ва тақдим этиш;

–ўзига топширилган моддий бойликларни йўқламадан ўтказиш (инвертарлаш)да иштирок этиш мажбуриятларини олади.

2. Маъмурият эса:

–Ходимга мўътадил иш олиб бориш учун зарур шароитларни яратиб бериш ва унга ишониб топширилган моддий бойликларнинг тўлиқ сақланишини таъминлаш;

–Ходимни корхонага етказилган зарар учун ишчи ва хизматчиларнинг моддий жавобгарлиги ҳақидаги жорий қонунлар билан, шунингдек, унга ишониб топширилган моддий бойликларни сақлаш, қабул қилиш, ишлов бериш, тарқатиш (сотиш), ташиш ёки ишлаб чиқариш жараёнида

қўллаш билан боғлиқ амалдаги йўриқномалар, меъёромалар ва қоидалар билан таништириш;

–моддий бойликларни белгиланган тартибда йўқламадан ўтказиш ишини амалга ошириш мажбуриятларини олади.

3. Ходимнинг айби билан унга ишониб топширилган моддий бойликларнинг сақланиши таъминланмаган ҳолларда корхонага етказилган зарар ҳажмини аниқлаш ва уни ундириб олиш амалдаги қонунларга мувофиқ амалга оширилади.

4. Агар кўрилган зарарда Ходимнинг айби бўлмаса, у моддий жавобгар ҳисобланмайди.

5. Ушбу шартнома Ходимга ишониб топширилган корхона моддий бойликлари билан ишлашдаги бутун вақт давомида ўз кучини йўқотмайди.

6. Ушбу шартнома икки нусхада тузилди, биринчи нусхаси – Маъмуриятда, иккинчиси эса Ходимда сақланади.

Шартнома тузувчи томонларнинг манзиллари:

Маъмурият:

700000, Тошкент шаҳри,
Қаторгол кўчаси, 108-уй.
(имзо) Ф.А.Сафаров

Ходим:

700071, Тошкент шаҳри,
Янгиобод кўчаси, 48-уй.
(имзо) О.И.Тоҳиров

2000 йил 6 январь (муҳр)

Юқорида нотариал идоралар томонидан тасдиқландиган шартномалар ҳақида айтиб ўтган эдик. Бундай шартномалар мазмунан жуда хилма-хилдир: турар жой ва иморатларни олди-сотди шартномаси, турар жойни қисман ёки тўлиқ ҳады қилиш шартномаси; транспорт воситасини ҳады қилиш шартномаси, шахсий уй-жойларни ижарага олиш (бериш) шартномаси, умумий мулкни бўлиш шартномаси ва ҳоказолар. Гарчи “Ўзбекистонда нотариат” амалий қўлланмаси нашр этилган (Тошкент: “Адолат” нашриёти, 1998) ва унда бир қатор ҳужжатлар билан бирга, шартномалар ва уларнинг расмийлаштирилиши билан боғлиқ жиҳатлар анча батафсил баён этилган бўлса-да, нотариал идоралар тасдиқлайдиган шартномалар ва умуман нотариал идораларга боғлиқ ҳужжатлар туркуми махсус ўрганишни ва ўзбек тилида уларнинг тайёр андозаларини яратишни тақозо этади.

Куйида ана шундай, нотариал идоралар тасдиғидан

ўтадиган шартномалар ҳақида фикр юритамиз.

Нотариал тасдиқланадиган шартномалар ичида ҳ а д я ш а р т н о м а л а р и алоҳида ўрин эгаллайди. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 502-моддасида ҳамда юқорида зикр этилган “Ўзбекистонда нотариат” китобида берилган “Ўзбекистон Республикаси Давлат нотариал идораларининг нотариуслари ва хусусий амалиёт билан шуғулланувчи нотариусларнинг нотариал ҳаракатларни амалга ошириш тартиби тўғрисида қўлланма”нинг 72-бандида кўрсатилишича, ҳады шартномасига мувофиқ, бир тараф (ҳады қилувчи) бошқа тараф (ҳады олувчи)га ашёни текинга мулк қилиб беради ёки бериш мажбуриятини олади, ёхуд унга ўзига ёки учинчи шахсга нисбатан мулк ҳуқуқи (талаби)ни беради ёки бериш мажбуриятини олади, ёхуд уни ўзи ёки учинчи шахс олдидаги мулкый мажбуриятдан озод қилади, ёинки озод қилиш мажбуриятини олади.

Ашё ёки ҳуқуқ муқобил берилганида, ё бўлмаса, муқобил мажбурият мавжуд бўлганида, шартнома ҳады деб тан олинмайди... Бирон-бир шахсга ашёни ёки мулк ҳуқуқини текинга беришни ёки бирон-бир шахсни мулкый мажбуриятдан озод этишни ваъда қилиш (ҳады этишни ваъда қилиш), агар ваъда тегишли шаклда берилган бўлса ва келажакда аниқ шахсга ашё ёки мулкый ҳуқуқни текинга бериш ёки уни мулкый мажбуриятдан озод қилиш мақсади аниқ кўриниб турган бўлса, ҳады шартномаси деб тан олинади.

Ашё, мулк ҳуқуқи ёки мулкый мажбуриятдан озод қилиш шаклида ҳады нарчасини аниқ кўрсатмасдан, ўзининг мол-мулкни ёки мол-мулкнинг бир қисмини ҳады этишни ваъда қилиш ўз-ўзидан ҳақиқий эмас.

Ҳадыни ҳады олувчига ҳады қилувчининг вафотидан кейин топширишни назарда тутувчи шартнома ўз-ўзидан ҳақиқий эмас. Бундай ҳадыга нисбатан ФКнинг ворислик тўғрисидаги қоидалари қўлланади. Бошқача қилиб айтганда, бундай фармойиш васиятнома шаклида расмийлаштирилади.

Е н г и л а в т о м а ш и н а ҳ а д я қ и л и ш ш а р т н о м а с и. Енгил автомашинани, шунингдек, кажавали мотоциклни ҳады қилиш шартномаси нотариал тасдиқ қилиниши керак. Бу шартнома икки нусхада

тузилиб, уни ҳар иккала томон – ҳада қилувчи ва уни қабул қилувчи имзолайди. Нотариус ҳужжатни ўрганиб, унинг ҳар иккала нусхасига тасдиқ белгилари ёзиб чиқади ва гербли муҳр билан тасдиқлайди. Шундан сўнг ҳада қилиш шартномаси махсус рўйхатга киритилади ва тегишли тартиб рақами (номер)га эга бўлади. Авто-транспорт воситаларини ҳада қилишда техник паспорт, қариндошликни тасдиқловчи ҳужжат, ҳада қилувчи турмуш ўртоғи (эри ёки хотини)нинг розилиги, транспорт йиғимининг ҳамда давлат божининг тўланганлиги ҳақидаги патталар албатта кўрсатилиши керак.

Транспорт воситасини ҳада қилиш шартномаси намунаси

5-илова

Ш А Р Т Н О М А

Тошкент шаҳри, икки мингинчи йил ўнинчи март

Биз, Тошкент шаҳар Охунбобоев кўчаси 18-уйда яшовчи Содик Холиқович Салимов ва Тошкент шаҳар 4-Қорасув даҳаси, 40-уй, 28-хонадонда яшовчи Қодир Мўминович Иброҳимов, ушбу шартномани қуйидагилар ҳақида туздик:

1. Мен, С.Х.Салимов, Тошкент шаҳар ИИБ давлат автоназорат рўйхатлаш ва имтиҳон олиш бўлими томонидан 1993 йил 24 февралда берилган ГЕ 434545 рақамли техник паспортга асосан менга тегишли “Жигули” маркали енгил машинани (1989 йилда ишлаб чиқарилган, шасси рақами – 40145, мотор рақами – 86517, кизил рангли, давлат рақами белгиси Н 01–47 ТН) Қ.М.Иброҳимовга ҳада қилдим.

2. Мен Қ.М.Иброҳимов, мазкур автомашинани С.Х.Салимовдан ҳада сифатида қабул қилдим.

3. Мазкур машина шартнома тузувчилар томонидан 520000 (беш юз йигирма минг) сўм миқдориди баҳоланди.

4. Ҳада қилинган машина бу шартномага қадар ҳеч кимга сотилган эмас, гаровга қўйилмаган, низода бўлмаган, фойдаланиш тақиқлаб қўйилмаган.

5. Шартнома уч нусхада тузилди: 1-нусха нотариал идорада сақланади, қолган нусхалар Қ.М.Иброҳимовга автомашинани рўйхатдан чиқариш ва рўйхатга қўйиш учун берилди.

(имзо)

С.Х.Салимов

(имзо)

Қ.М.Иброҳимов

(Нотариал идоранинг тасдиқловчи ёзувлари ва муҳри)

Энди уй-жойни ёки унинг бир қисмини ҳада қилиш шартномасига намуна келтирамиз:

Намуна

6-илова

Уй-жойни ҳада қилиш

Ш А Р Т Н О М А С И

Ўзбекистон Республикаси Фарғона вилояти Марғилон шаҳри, икки мингинчи йил йигирма биринчи май куни

Биз, Фарғона вилояти Марғилон шаҳар Мустақиллик кўчасидаги 25-уйда яшовчи Солижон Холиқович Қодиров ва Марғилон шаҳар Навоий кўчасидаги 40-уйда яшовчи Қобил Солижонович Қодиров, ушбу шартномани куйидагилар ҳақида туздик:

1. Мен, Солижон Холиқович Қодиров, Марғилон шаҳар Мустақиллик кўчасидаги 400 квадрат метрли ер майдонида жойлашган 25-рақамли уй-жойимни ўғлим Қобил Солижонович Қодировга ҳада қилдим.

Ҳада қилинаётган уй-жой яшаш майдони 72 квадрат метр бўлган 4 та хона, 2 та дахлиз ва олди ойнабанд айвонли битта бир каватли, пишиқ ғиштдан қурилган уйдан иборат бўлиб, уйнинг умумий фойдали майдони 110 квадрат метр. Шунингдек, ховлида ёзги ва қишки омборхона, ҳаммом ва ҳожатхона бор.

2. Ҳада қилинаётган уй-жой Марғилон шаҳар давлат нотариал идораси томонидан 1985 йилнинг 4 апрелида 1425 рақами билан рўйхатга олиниб қайд этилган уй-жойни олди-сотди шартномаси ҳамда Марғилон шаҳар техник инвентарлаш идорасининг 1997 йил 7 майдаги 517-рақамли маълумотномасига асосан менга, Солижон Холиқович Қодировга, тегишлидир.

3. Мен, Қобил Солижонович Қодиров, отам Солижон Холиқович Қодиров ҳада қилган уй-жойни миннатдорчилик билан қабул қилдим.

4. Уй-жойнинг инвентар нархи 28800 (йигирма саккиз минг саккиз юз) сўм.

5. Ушбу шартнома тузилгунга қадар ҳада қилинаётган уй-жой бошқа шахсга ўтказилмаган, гаровга қўйилмаган ва бу уй-жой юзасидан ҳеч қандай низо ва тақиқлар бўлмаган.

6. ЎЗР Фуқаролик кодексининг 488-моддасига асосан фуқаролар Солижон Холиқович Қодиров ва Зулайҳо Абдуллаевна Қодировалар ҳада этилаётган уй-жойдан фойдаланиш ҳуқуқини

ўзларида сақлаб қоладилар.

7. ЎзР Фуқаролик кодексининг 185-моддасига кўра, ушбу шартнома тегишли техник инвентарлаш идорасида рўйхатдан ўтказилган пайтдан бошлаб ҳақяни қабул қилувчида мулк ҳуқуқи вужудга келади.

8. Фуқаролик кодексидаги тегишли моддаларнинг мазмуни бизга нотариус томонидан тушунтириб берилди.

9. Ушбу шартномани тузиш учун кетадиган харажатларни Солижон Холиқович Қодиров тўлайди.

10. Шартнома уч нусхада тузилиб имзоланди: бир нусхаси Марғилон шаҳар давлат нотариал идорасида қолдирилади, иккинчиси ҳақяни қабул қилувчига, яна бир нусхаси шартномани рўйхатга олган техник инвентарлаш идорасига берилади.

(имзо)

С.Х.Қодиров

(имзо)

К.С.Қодиров

(Нотариал идоранинг тасдиқловчи ёзувлари ва муҳри)

Кўчмас ва кўчар мулкларни, хусусан, уй-жойларни (ёки унинг бир қисмини), автомобилларни олди-сотди ва айирбошлаш шартномалари ҳам, албатта, нотариал идоралар томонидан тасдиқланиши керак. 7- ва 8-иловаларда ана шундай шартномаларга намуналар келтирилади (уй-жойни олди-сотди шартномасини тузишда яна бир қатор ҳужжатлар зарур бўладикки, бундай зарурий ҳужжатлар рўйхати тегишли нотариал идораларда мавжуд бўлади ва шартнома тузилаётганда, улар томонидан талаб қилиб олинади):

Намуна

7-илова

Уй-жойни олди-сотди

Ш А Р Т Н О М А С И

Ўзбекистон Республикаси Фарғона вилояти Марғилон шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон еттинчи йил йнгрма биринчи май куни

Биз, Фарғона вилояти Марғилон шаҳар Мустақиллик кўчасидаги 25-уйда яшовчи Солижон Холиқович Қодиров ва Фарғона вилояти Тошлоқ тумани Яккатут қишлоғида яшовчи Исроил Исмоилович Комиловлар, ушбу шартномани қуйидагилар ҳақида туздик:

1. Мен, Солижон Холиқович Қодиров, Марғилон шаҳар Мустақиллик кўчасидаги 400 квадрат метрли ер майдонига жойлашган 25-рақамли уй-жойимни сотдим; мен, Исроил Исмоилович Комилов эса юқорида кўрсатилган манзилдаги уй-жойни сотиб олдим.

Олди-сотди қилинаётган уй-жой яшаш майдони 72 квадрат метр бўлган 4 та хона, 2 та дахлиз ва олди ойнабанд айвонли битта бир қаватли, пишиқ гиштан қурилган уйдан иборат бўлиб, уйнинг умумий фойдали майдони 110 квадрат метр. Шунингдек, ҳовлида ёзги ва қишки ошхона, омборхона, ҳаммом ва ҳожатхона бор ва бу Марғилон шаҳар техник инвентарлаш идорасининг 1997 йил 12 майдаги маълумотномаси билан тасдиқланади.

2. Сотилаётган уй-жой Марғилон шаҳар давлат нотариал идораси томонидан 1995 йил 4 апрелида 1836 рақами билан рўйхатга олиниб қайд этилган ва Марғилон шаҳар техник инвентарлаш идорасида 1995 йил 4 апрелидан 5445 рақами билан рўйхатга киритилган мерос ҳуқуқи гувоҳномасига асосан менга, Солижон Холиқович Қодировга, тегишлидир.

3. Уй-жойнинг инвентарлаш нархи 28800 (ийгирма саккиз минг саккиз юз) сўм бўлиб, томонлар уни 46000 (қирқ олти минг) сўмга баҳоладик ва мен, Солижон Холиқович Қодиров, сотилган уй учун Исроил Исмоилович Комиловдан кўрсатилган микдордаги пулни ушбу шартномани имзолашдан олдин тўлик олдим.

4. Ушбу шартнома тузилгунга қадар олди-сотди қилинаётган уй-жой бошқа шахсга ўтказилмаган, гаровга қўйилмаган ва бу уй-жой юзасидан ҳеч қандай низо ва тақиқлар бўлмаган.

5. Сотилаётган ушбу уй-жойда ЎЗР Фуқаролик кодексининг 488-моддасига асосан фойдаланиш ҳуқуқини ўзида сақлаб қоладиган шахслар йўқ.

6. ЎЗР Фуқаролик кодексининг 185-моддасига кўра, ушбу шартнома тегишли техник инвентарлаш идорасида рўйхатдан ўтказилган пайтдан бошлаб уй-жойни сотиб олувчида мулк ҳуқуқи вужудга келади.

7. Ушбу шартномани тузиш учун кетадиган харажатларни уй-жойни сотиб олувчи – Исроил Исмоилович Комилов тўлайди.

8. ЎЗР Фуқаролик кодексидagi тегишли моддаларнинг мазмуни бизга нотариус томонидан тушунтириб берилди.

9. Шартнома уч нусхада тузилиб имзоланади. Бир нусхаси

Маргилон шаҳар давлат нотариал идорасида қолдирилади; бошқалари сотиб олувчи И.И.Комиловга берилиб, бир нусхаси шартномани рўйхатга олган техник инвентарлаш идорасида қолдирилади.

(имзо)

С.Х.Кодиров

(имзо)

И.И.Комилов

(Нотариал идоранинг тасдиқловчи ёзувлари ва муҳри)

Уй-жойларни айирбошлаш шартномаси ҳам деярли олди-сотди шартномасидан фарқ қилмайди. Фақат бу ерда айирбош қилинаётган уй-жой (квартира)лар алоҳида-алоҳида тавсифланади, уларнинг инвентар нархлари ҳам айрим-айрим кўрсатилади. Томонларни ва шартномани рўйхатга олувчи техник инвентарлаш идораларини ҳисобга олган ҳолда, шартнома беш нусхада тузилиши мумкин.

Автомашинани олди-сотди шартномасига нисбатан автомашиналарни айирбошлаш шартномасида ҳам айти шундай ўзгаришлар бўлиши мумкин.

Намуна

8-илова

Автомашинани олди-сотди

ШАРТНОМАСИ

Ўзбекистон Республикаси Тошкент вилояти Янгийўл шаҳри,
бир минг тўққиз юз тўқсон саккизинчи йил
ўн бешинчи апрель куни

Биз, Тошкент вилояти Янгийўл шаҳар Ясавий кўчасидаги 45-уйнинг 18-хонадонида яшовчи Турғун Иброҳимович Турсунов ва Тошкент шаҳар Форобий шоҳкўчасидаги 65-уйда яшовчи Мирпўлат Мирақбарович Мираҳмедов, ушбу шартномани қуйидагилар ҳақида туздик:

1. Мен, Турғун Иброҳимович Турсунов, Янгийўл туманлараро рўйхатлаш ва имтиҳон олиш бўлими томонидан 1993 йилнинг 26 апрелида берилган ГЕ 654376 рақамли техник паспортга кўра менга тегишли бўлган ВАЗ-21061 маркали, 1988 йилда ишлаб чиқарилган, шасси рақами 616263, мотор

рақами 211221, кузов рақами 542432, қизил рангли, Н 45-90 ТШ давлат рақамли белгисига эга бўлган автомашинамни сотдим: мен, Мирпўлат Мирақбарович Мираҳмедов, юқорида кўрсатилган автомашинани сотиб олдим.

2. Юқорида зикр этилган автомашина 80 от кучига эга бўлиб, томонлар уни 43000 (қирк уч минг) сўмга баҳоладик ва автомашина ана шу нархга сотилди.

3. Мен, Турғун Иброҳимович Турсунов, сотилган автомашина учун Мирпўлат Мирақбарович Мираҳмедовдан кўрсатилган миқдордаги пулни мазкур шартномани имзолаш арафасида тўлик олдим.

4. Ушбу шартномага қадар олди-сотди қилинаётган автомашина бошқа шахсга ўтказилмаган, гаровга қўйилмаган, низода бўлмаган, унга таққ солинмаган.

5. Ушбу шартномани тузиш учун кетадиган харажатларни Мирпўлат Мирақбарович Мираҳмедов тўлайди.

6. Ушбу шартнома М.М.Мираҳмедовга юқоридаги автомашинани Янгийўл туманлараро рўйхатлаш ва имтиҳон олиш бўлиmidан рўйхатдан чиқариш ҳуқуқини беради.

7. Ушбу шартнома ДАН идораларида рўйхатга қўйилиши лозим. Шартнома уч нусхада тузилиб, бири Янгийўл шаҳар давлат нотариал идорасида сақланади, қолганлари автомашинани рўйхатдан чиқариш ва рўйхатга қўйиш учун М.М.Мираҳмедовга берилади.

(имзо)

Т.И.Турсунов

(имзо)

М.М.Мираҳмедов

(Нотариал идоранинг тасдиқловчи ёзувлари ва муҳри)

Шахсий мулк ҳуқуқида фуқароларга қарашли бўлган уй-жойларни, айрим хоналарни и ж а р а г а б е р и ш ҳ а қ и д а г и ш а р т н о м а л а р амалдаги қонунчиликка мувофиқ ижарага олувчи (ижарагир) билан уй эгаси (ижарадор) ўртасида тузилади. Бундай ҳолларда шартнома тузиладиган муддат томонларнинг келишуви билан белгиланади. Уй-жой ижараси ҳақидаги шартномада унинг мазмуни, муддати ва бошқа шартлар кўрсатилади. Бир қатор мамлакатлар Фуқаролик кодексларининг тегишли моддаларида шахсий уй-жой хоналаридан фойдаланганлик учун ҳақ тўлаш томонларнинг келишуви билан белгиланиши, лекин бу тўловлар қонунда белги-

ланган микдордан фақат 20% гача ошиши мумкинлиги кўрсатилган.

Агар шартнома турар жойни (хонани) бўшатиш шарти билан бир йилга етмаган муддат учун тузилган бўлса, ижарагир шартномани янги муддатга янгидан тузиш ҳуқуқидан маҳрум бўлади, қолган бошқа ҳолларда у бундай ҳуқуққа эгадир.

Уй-жой ижараси ҳақидаги шартнома муайян уй-жой яқинидаги нотариал идора томонидан тасдиқланади. Ана шундай шартнома намунасини келтирамыз:

Намуна

9-илова

ШАРТНОМА

Тошкент шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон еттинчи йил учинчи сентябрь

Биз, Тошкент шаҳар Беҳзод кўчасидаги 15-уйда яшовчи Анвар Ҳамидович Каримқулов ва Тошкент шаҳар Сағбон кўчасидаги 142-уйда яшовчи Маъмур Тўхтаевич Олимов, ушбу шартномани куйидагилар ҳақида туздик:

1. Мен, А.Х.Каримқулов, Тошкент шаҳар Беҳзод кўчаси 15-уйдаги турар жойнинг 18 (ўн саккиз) квадрат метрли хонасини М.Т.Олимовга ижарага бердим. Бу уй-жой Тошкент шаҳар бош нотариал идораси томонидан 1990 йил 10 сентябрда тасдиқланган ва махсус рўйхатда 1404 тартиб рақамли ҳада қилиш шартномасига мувофиқ менинг номимга (тасарруфимга) ўтган.

2. Турар жой икки йил муддатга, 1997 йил 4 сентябрдан 1999 йил 4 сентябргача ижарага берилади.

3. Турар жойдан фойдаланиш учун тўланадиган ҳақ шартлашаётган томонларнинг келишувига мувофиқ белгиланади ва қонунда кўзда тутилган микдордан оширилмайди.

4. Ижарагир турар жойни тегишли шароитда сақлаш ва жорий таъмир ишларини ўз ҳисобидан амалга ошириш мажбуриятини олади.

5. М.Т.Олимовнинг турар жойдан бошқа мақсадларда фойдаланиши тақиқланади.

6. Ушбу уй мусодара қилинган тақдирда, мазкур шартнома А.Х.Каримқуловнинг хоҳиши билан муддатидан олдинроқ бекор қилиниши мумкин.

7. Шартнома муддати тугагандан сўнг, М.Т.Олимов турар жойни тегишли тартибда ва яшашга яроқли ҳолда топшириш

мажбуриятини олади.

8. Турар жой ижараси тўлови шартнома бўйича ҳар бир квадрат метр учун 100 сўм ҳисобидан келиб чиқиб, ойига 1800 сўм, жами 43200 сўм миқдорида белгиланади.

9. Шартномани тасдиқлаш бўйича харажатлар уй эгаси А.Х.Каримкуловнинг ҳисобидан бўлади.

Шартнома уч нусхада тузилди:

1-нусхаси нотариал идорада сақланади.

2-нусхаси А.Х.Каримкуловга берилди.

3-нусхаси М.Т.Олимовга берилди.

(имзо) А.Х.Каримкулов

(имзо) М.Т.Олимов

(Нотариал идоранинг тасдиқ белгилари ва муҳри)

Меҳнат битими шартнома турларидан бири бўлиб, у орқали муассасалар билан уларнинг ҳисобида турмайдиган ходим(лар) ўртасидаги ўзаро муносабатлар расмийлаштирилади. Ходим (ишчи) аниқ бир ишни бажаришни зиммасига олади, муассаса эса иш ҳақини тўлаш ва шу ишни бажариш учун шароит яратиб бериш мажбуриятини олади.

Меҳнат битими тузиш муайян муассаса ёки ташкилотда керакли мутахассис бўлмаган ва бажарилиши зарур бўлган ишлар бирон-бир сабабга кўра тегишли муассаса ва корхоналар билан шартнома асосида бажариб бўлмайдиган ҳоллардагина рухсат этилади.

Айрим ҳолларда корхона ҳисобида турувчи ходимлар билан ҳам меҳнат битими тузилади. Бунда ходимлар бевосита ўз асосий вазифалари доирасига кирмайдиган ишни бажариш мажбуриятини оладилар.

Масалан, шу корхона ходимлари малакасини ошириш бўйича маърузалар ўқиш ёки асосий ишдан кейин фаррошлик қилиш каби.

Меҳнат битими асосида ҳақ тўлаш корхонанинг ҳисобдан ташқари (штатсиз) ходимлар учун тасдиқланган иш ҳақи фонди ҳисобига амалга оширилади.

Меҳнат битими камида икки нусхада тузилади. Бир нусхаси бажарувчи(лар)га берилади, иккинчиси эса тегишли корхонанинг ҳисоб бўлими ёки бошқа таркибий

бўлинма ҳужжатлар йиғмасида сақланади.

Меҳнат битими куйидаги зарурий қисмларни ўз ичига олади:

1. Ҳужжат номи (Меҳнат битими).
2. Тузилган санаси ва жойи.
3. Меҳнат битими тузаётган томонларнинг тўла ва аниқ номи, уни имзолловчи шахсларнинг лавозими, тўлиқ исми, ота исми ва фамилияси.
4. Шартнома мазмуни (бажарувчи ва буюртмачининг мажбуриятлари санаб кўрсатилади).
5. Ишни бажариш муддати ва бажарувчига тўланадиган иш ҳақининг умумий миқдори.
6. Иш сифатига қўйиладиган талаблар ва уни қабул қилиб олиш тартиби.
7. Бажарувчига ҳақ тўлаш муддати ва тартиби.
8. Томонларнинг ҳуқуқий манзиллари.
9. Томонларнинг имзолари.
10. Муассаса (корхона) муҳри.

Кўрииб турибдики, меҳнат битимлари ҳам худди шартномалар сингари зарурий қисмларга эга ва шартномалар қаби расмийлаштирилади. Куйида меҳнат битимига намуналар келтирамыз:

Намуна

10-илова

МЕҲНАТ БИТИМИ

1998 йил 30 май
Бектемир қишлоғи

Жамоа хўжалиги аъзоларининг 1995 йил 14 декабрдаги умумий йиғилиши қарори бўйича ишлаб турган жамоа хўжалиги бошқаруви раиси Карим Раҳимович Раҳмонов орқали Охунбобоев номли жамоа хўжалиги бир томон ва Тошкент шаҳар Билимдон кўчаси 15-уйда яшовчи Наримон Абдуллаевич Салимов иккинчи томон бўлиб, ушбу меҳнат битимини куйидагилар ҳақида туздик:

1. Жамоа хўжалиги Н.А.Салимовни олти ой муддатга, яъни 1998 йилнинг 15 июнидан 15 декабригача консерва цехи усталиги (мастерлиги)га ёллайди.

2. Н.А.Салимов технологик жараёни ташкил этади ва

цехдаги асбоб-ускуналарнинг самарали ишлашини таъминлайди.

3. Жамоа ҳўжалиги ўз аъзоларидан зарурий миқдорда ишчилар ажратиб беради ва ишлаб чиқаришни транспорт, хом ашё, идишлар ва бошқа буюмлар билан таъминлайди.

4. Н.А.Салимовнинг ойлик маоши 3235 сўм миқдорда белгиланади. Маҳсулот сифати ва режадаги топшириқларни ошириб бажарганлиги учун унга жамоа ҳўжалиги бошқарувининг 1998 йил 12 январдаги қарори билан тасдиқланган низома мувофиқ устама ҳақ тўланади.

5. Н.А.Салимов ва унинг оиласи жамоа ҳўжалигидаги ишлаш вақти давомида қулай шароитли уй-жой билан таъминланади. Уй-жой билан боғлиқ тўловлар қишлоқ жойларда амалда бўлган миқдорлар асосида бўлади.

6. Н.А.Салимов ўзига топширилган барча ишларни виждонан бажариш ва жамоа ҳўжалиги ички тартиботи қоидаларига риоя қилишни зиммасига олади.

7. Битимда кўрсатилмаган бошқа барча ҳолларда томонлар меҳнат ҳақидаги қонунларга амал қиладилар.

8. Ушбу битим юзасидан келиб чиқадиган барча низолар қонунда белгиланган тартибда ҳал қилинади.

Томонларнинг ҳуқуқий манзиллари:

а) жамоа ҳўжалиги – Тошкент вилояти Ўрта Чирчик туманидаги Бектемир қишлоғи. Давлат банки Ўрта Чирчик бўлимидаги жорий ҳисоб рақами 81676;

б) Н.А.С а л и м о в – 700147, Тошкент шаҳар, Билимдон кўчаси, 15-уй. Тошкент шаҳар Миробод туман ички ишлар бўлими томонидан 1997 йил 14 сентябрда берилган АС сериядаги 0868791 рақамли паспорти бор, телефони 92-10-88.

Жамоа ҳўжалиги раиси (имзо) К.Р.Раҳимов

Уста (мастер) (имзо) Н.А.Салимов

11-илова

МЕҲНАТ БИТИМИ

1995 йил 4 сентябрь

Тошкент шаҳри

Ўрта Осиё ирригация илмий тадқиқот институти (кейинги ўринларда “Буюртмачи” деб аталади) унинг директори Раҳим

Одилович Орипов орқали бир томон, ЎзР ФА Иқтисод институтининг катта илмий ходими, иқтисод фанлари номзоди Махмуд Собирович Неъматов (кейинги ўринларда “Бажарувчи” деб аталади) иккинчи томон бўлиб, ушбу меҳнат битимини қуйидагилар ҳақида туздилар:

I. Бажарувчининг мажбуриятлари:

1. 1. Институт ходимлари учун “Иқтисодий кибернетика ва унинг тараққиёт истикболлари” мавзуида маърузалар туркумини ўқиб бериш.

1. 2. Маърузаларни институт жамоат ташкилотлари билан ҳамкорликда тузилган дастур асосида ҳар пайшанба кун икки соатдан ўқиш.

1. 3. Маърузаларнинг 30 соат ҳажмдаги тўлиқ туркумини 1995 йил декабрь ойи охирида ўқиб тугаллаш.

II. Буюртмачининг мажбуриятлари:

2. 1. Машғулотлар учун хона ва керакли жиҳозлар ажратиш.

2. 2. Тингловчиларнинг машғулотларда бўлишини таъминлаш.

2. 3. Ҳар бир академик соат учун 50 сўм 50 тийин ҳисобидан барча ўқиган маърузалари учун бажарувчига 1515 (бир минг беш юз ўн беш) сўм ҳақ тўлаш.

2. 4. Ҳақ тўлаш маърузалар туркуми тўла ўқиб бўлингандан кейин амалга оширилади.

III. Ушбу меҳнат битими юзасидан низолар қонунларда белгиланган тартибда ҳал этилади.

IV. Томонларнинг ҳуқуқий манзиллари:

Б у ю р т м а ч и: 700197, Тошкент шаҳри, 4-Қорасув даҳаси, 20-уй, тел. 65-07-08, Саноат-қурилиш банкнинг Мирзо Улуғбек туман бўлимидаги ҳисоб-китоб рақами 507286343.

Б а ж а р у в ч и: 700071, Тошкент шаҳри, Янгибод кўчаси, 23-уй. Тошкент шаҳар Шайхонтоҳур туман ички ишлар бўлими томонидан 1994 йил 22 декабрда берилган СА сериядаги 0890906 рақамли паспорти бор, тел. 144-45-35.

И л о в а л а р:

1. Маърузалар туркуми дастури – 2 varaқ, 1 нусха.

2. Тингловчилар рўйхати – 2 varaқ, 1 нусха.

3. Институт раҳбарияти телефонларининг рақамлари – 1 varaқ, 1 нусха.

Буюртмачи
Бажарувчи

(имзо)
(имзо)

Р.О.Орипов
М.С.Неъматов

II. ФАРМОЙИШ ХУЖЖАТЛАРИ

Фармойиш хужжатлари асосан ташкилот раҳбари (директор)нинг буйрук, кўрсатма, фармойишлари асосида юзага келади.

БУЙРУҚ

Мазкур ҳуқуқий хужжат муайян муассаса олдида турган асосий ва кундалик вазифаларни ҳал қилиш мақсадида қўлланади. Моҳият-эътибори билан буйруқлар иккига бўлинади: асосий фаолиятга оид ва кадрлар шахсий таркибига оид. Улар кетма-кет тартибда алоҳида рақамланади ва айрим сақланади.

Асосий фаолиятга оид буйруқлар ишни ташкил қилиш, муассаса ёки унинг бўлимлари фаолиятини тартибга солишда қўлланади. Уларда, одатда, юқори ташкилотлардан келган кўрсатма хужжатлар ходимларга етказилади, буларнинг ижроси юзасидан аниқ тадбир-чоралар белгиланади, масъул шахслар ва бажариш муддати тайинланади. Буйруқ воситасида раҳбарлар ташкилотнинг ишлаб чиқариш, режалаштириш, ҳисобот, молиялаштириш, кредит ажратиш, маҳсулотни сотиш фаолияти, ташқи иқтисодий фаолияти, ташкилот тузилмасини такомиллаштириш ва ишларни ташкил этиш ва бошқа масалалар бўйича амалий иш юритади.

Ички меҳнат тартиботи қоидалари, мукофотлаш низоми ва шу кабиларни тасдиқлаш билан боғлиқ меъёрий буйруқлар ҳам асосий фаолиятга оид буйруқлар сирасига киради. Бундай буйруқлар умумий тарзда бўлиб, муайян бир шахсга эмас, балки бутун жамоага қаратилади.

Буйруқнинг асосий зарурий қисмлари:

1. Герб, муассасанинг рамзий белгиси (бланка қисмлари).
2. Вазирлик ва бошқарма номи.
3. Муассаса хос рақами.
4. Хужжат шаклининг хос рақами.

5. Муассаса номи.
6. Сарлавҳаси (мазмунидан келиб чиқиб номланади).
7. Санаси.
8. Рақами (№).
9. Буйруқ чикқан жой номи.
10. Ҳужжатнинг номи (Буйруқ).
11. Буйруқ матни (башарти иловалари бўлса, қайд қилинади).
12. Раҳбар ёки ўринбосар имзоси.

Буйруқ лойиҳаси мутахассислар томонидан тайёрланади; бош ёки етакчи мутахассислар, ҳуқуқ маслаҳатчиси, бош бухгалтер билан келишилади. Ҳуқуқ маслаҳатчиси буйруқни кўришда қуйидагиларга эътибор беради: масалани буйруқ билан расмийлаштириш мақсадга қанчалик тўғри келиши; буйруқ лойиҳаси амалдаги қонунларга, ҳукумат қарорларига қанчалик мувофиқ келиши; мазкур идоранинг илгари берилган буйруқларига мос келиши.

Буйруқ лойиҳасига тегишли имзолар қўйилиб, у бланкага кўчирилгач, ташкилот раҳбари уни имзолайди. Асосий фаолиятга оид буйруқларда, одатда, мазмунидан келиб чиқиб сарлавҳа қўйилади (баъзи қисқа буйруқларда қўйилмаслиги ҳам мумкин). Раҳбар имзолаган буйруқ иш юритиш бўйича масъул ходим томонидан тегишли дафтарга қайд этилади.

Буйруқнинг асосий матни асословчи (кириш) ва фармойиш қисмларидан таркиб топади. Асословчи (кириш) қисмида буйруқдан мақсад, шарт-шароит, сабаблар кўрсатилади, асос қилиб олинаётган буйруққа ҳавола қилинади (номи, рақами, санаси ёзилади). Айрим ҳолларда буйруққа асос бўлган ҳужжат унинг фармойиш қисми тегишли бандида ҳам кўрсатилади. Баъзи буйруқларни асослашга ҳожат бўлмаслиги мумкин, бундай ҳолларда улар тўғридан-тўғри фармойиш қисми билан ҳам берилaveraди.

Буйруқнинг фармойиш қисми янги сатрдан, бош ҳарфлар билан ёзиладиган “БУЮРАМАН” сўзидан бошланади. Шу сўздан сўнг икки нукта қўйилиб, янги сатрдан фармойишлар берилади. Заруриятга қараб фармойишлар бандларга бўлиниб, арабча рақамлар билан белгиланади. Рақамдан сўнг нукта қўйилиб, сўз бош ҳарф-

дан бошланади. Фармойишларда, одатда, ким қандаи вазифани, қайси муддатда бажариши кўрсатилади. Ҳаракат мажхул феъл шаклида ифодаланади (“Амалга оширилсин”, “Таъминлансин”, “Юклатилсин”, “Ҳисоблансин” ва ҳ.к.). Бажарувчилар – муассаса ёки унинг таркибий қисмлари (бўлимлари), мансабдор шахслар (лавозимлари кўрсатилган ҳолда) кўпинча жўналиш келишигида қайд қилинади.

Буйруқда ишнинг бажарилиш муддати умумий тарзда ёки ҳар бир фармойишда аниқ кўрсатилиши мумкин. Буйруқ имзо чекилгандан сўнг кучга киради. Лекин айрим бандларга оид фармойишда кучга кириш муддати аниқ кўрсатилган бўлиши мумкин.

Буйруқнинг фармойиш қисми охирида буйруқни назорат қилиш кимга юклатилганлиги ҳам қайд қилиб қўйилади: “Буйруқ ижросини назорат қилиш _____ зиммасига юклатилади” (лавозими ва фамилияси тўлиқ ёзилади).

Баъзи буйруқларда шу буйруқ муносабати билан илгариги жорий ёки бошқа хил ҳужжат бекор қилинганлиги ҳам кўрсатиб ўтилади. Асосий фаолиятга оид буйруқ шакли намунаси 1-, 2-иловаларда берилди.

Кадрларнинг шахсий таркибига оид буйруқ ёки индивидуал буйруқлар бирор ходим ишга қабул қилинганда ёки бўшатиладанда, бошқа бўлимга ўтказилганда, шунингдек, муайян ходим мукофотланганда, меҳнат таътилига чиққанда ва шу каби ҳолларда берилади. Бундай буйруқлар, одатда, бўлимлар раҳбарлари тавсияномаси, шахсий аризалар ва шу кабилар асосида тайёрланади.

Кўп корхоналарда кадрларнинг шахсий таркибига оид буйруқлар махсус бланкаларда ёзилади.

3–8-иловаларда кадрларнинг шахсий таркибига оид буйруқлар намуналари берилди.

Кадрларнинг шахсий таркибига оид буйруқлар махсус босма иш қоғозлари бўлмаган тақдирда оддий буйруқ қоғозига ҳам ёзилади. У ҳолда буйруқ бошига “Кадрлар шахсий таркибига оид” деб ёзиб қўйиш керак. Буйруқ сарлавҳалари: “Ишга қабул қилиш ҳақида буйруқ”, “Бошқа ишга ўтказиш ҳақида буйруқ”, “Ишдан бўшатиш ҳақида буйруқ”, “Меҳнат таътили бериш ҳақида буйруқ”, “Рағбатлантириш ҳақида буйруқ” ва ҳоказо.

Бундай буйруқларда кириш қисми бўлмаслиги мумкин. Фармойиш қисмида, одатда, бандлар бўлади. Буйруқ қисмидаги “ҚАБУЛ ҚИЛИНСИН”, “ТАЙИНЛАНСИН”, “ЎТКАЗИЛСИН”, “ТАШАККУР БИЛДИРИЛСИН”, “БЎШАТИЛСИН” каби феъллар бош ҳарфлар билан ёзилади. Фамилия ҳам бош ҳарфлар билан, исми ва отасининг исми эса матндаги оддий ҳарфлар билан ёзилади (масалан, Собит Холматович КАРИМОВ).

Буйруқ шакли

1-илова

Герб, муассасанинг рамзий белгиси, аломати		
Вазирлик номи Муассаса номи	Муассаса хос рақами Ҳужжат шаклининг хос рақами	
САРЛАВҲАСИ		
00.00.00 № _____ жойи		
БУЙРУҚ	Асословчи (кириш) қисми	
_____ _____ _____ _____		
БУЮРАМАН:		
1. _____		
2. _____		
3. _____		
4. _____		
5. Буйруқ ижросини назорат қилиш _____ зиммасига юклатилсин (лавозими ва фамилияси тўлик ёзилади)		
Директор	(имзо)	И.О.Фамилияси

Асосий фаолиятга оид буйруқ намунаси

2-илова

Янгийўл “Лаззат” бирлашмаси

ЯНГИЙЎЛ “ЛАЗЗАТ” БИРЛАШМАСИДА БУЮМЛАР
ВА МОЛИЯВИЙ ЙЎҚЛАМА ЎТКАЗИШ ҲАҚИДА

1999.25.11. № 405

Янгийўл ш.

Б У Й Р У Қ

“Ўзозиковқатсаноат” давлат акциядорлик концернининг 1999 йил 19 ноябрдаги 03–99-рақамли буйруғини бажариш борасида бирлашмада товар-моддий қимматдор буюмлар, корхона мулки, ишлаб чиқаришнинг тугалланмаган асосий маблағлари, балансдаги ҳисоб-китоб ва бошқа бандларида турган пул маблағлари юзасидан буюмлар ва молиявий йўқлама ўтказиш учун

Б У Ю Р А М А Н:

I. Буюмлар ва молиявий йўқлама ўтказишда қуйидаги муддатлар белгилансин:

1. Тайёр маҳсулотларнинг ишлаб чиқаришда тугалланмаган харажатлари учун – 2000 йил 1 январгача.

2. Бирлашма мулки, асосий маблағлар учун – 1999 йил 15 декабргача.

3. Мўлжалланган зарарни қоплаш учун вақтинчалик қарз (дотация) ҳисоб-китоби, солиқлар бадаллари ва бюджетдан бошқа тўловлар бўйича молия органлари билан ҳисоб-китоб, пул маблағлари, қимматдор буюмлар ва катъий ҳисоботдаги ҳужжатлар, юқори ташкилотлар билан ҳисоб-китоб ҳолати учун – 2000 йил 1 январгача.

II. Режалаштирилган йўқламани ўтказиш учун қуйидагилардан иборат комиссия тузилсин:

1. Каримов Л.К. – раис
(касаба уюшмаси кўмитаси раиси)

2. Шодиев Л. – аъзо
(сифат бўлими бошлиғи)

3. Максимова А.Ш. – аъзо
(бош бухгалтер)

4. Рашидов А. – аъзо
(режа бўлими бошлиғи)

5. Ходиев И.Р. – аъзо
(цех бошлиғи)

Буйрукни назорат қилиш директор ўринбосари ўрток З. Валиев зиммасига юклатилсин.

Директор

(имзо)

Б.И.Олимов

Кадрлар шахсий таркибига оид буйруқ намунаси

3-илова

ЎзР Тошкент вилояти Бекобод
тумани Ойбек номидаги ширкат

КАДРЛАР ШАХСИЙ ТАРКИБИГА ОИД

99.14.04. № 28
Зафар ш.

Б У Й Р У Қ

§ 1

Ширкатнинг бош агрономи Карим Соатович ХОТАМОВ
99.22.04 дан Тошкент давлат аграр университетига 2 ойлик
малака ошириш курсига хизмат сафарига ЮБОРИЛСИН.

Асос: Тошкент вилояти қишлоқ хўжалиги бошқармасининг
99.08.04 даги 212-рақамли фармойиши.

§ 2

К.С.ХОТАМОВ Тошкентда 2 ойлик малака ошириш
курсида бўлиши даврида ширкатнинг бош агрономи вазифаси
агроном Мамедов Раҳмон Холиқ ўғлига ЮКЛАТИЛСИН.

§ 3

4-бўлим агрономи Хайрихон ҚОДИРОВА штат жадвалидаги
маош билан 2-бўлимга бригадир қилиб ТАЙИНЛАНСИН.

Асос: Ширкат раиси ўринбосари К. Шерматов тавсияси.

§ 4

Зоотехник М. Абдумаликов навбатдаги меҳнат таътилидан
қайтиб, 99.16.04 дан ўз вазифасини бажаришга тушди деб
ҳисоблансин.

Директор

(имзо)

С. Бойбеков

Кадрлар шахсий таркибига оид буйруқ намунаси

4-илова

“Осиё” фирмаси

КАДРЛАР ШАХСИЙ ТАРКИБИГА ОИД

2000.15.05. № 3-к

Тошкент

БУЙРУҚ

1. Ишга қабул қилинсин:

1.1. Ўзаро тузилган контрактга кўра Шухратжон РУСТАМЖОН ЎҒЛИ 2000.17.05.дан режа бўлими бошлиғи лавозимига КАБУЛ ҚИЛИНСИН.

Ойлик маоши _____ сўм миқдорида БЕЛГИЛАНСИН.

Асос: 2000.16.05.да тузилган 12-рақамли контракт

Буйруқ билан танишдим (имзо) (сана)

1.2. Баҳодир ИСМОИЛЖОН ЎҒЛИ 2000.18.05.дан икки ойлик синаш муддати билан техника бўлими етакчи мутахассиси лавозимига КАБУЛ ҚИЛИНСИН. Ойлик маоши штат жадвали бўйича _____ сўм миқдорида БЕЛГИЛАНСИН.

Асос: Баҳодир Исмоилжон ўғли аризаси

Буйруқ билан танишдим: (имзо) (сана)

2. Бошқа ишга ўтказилсин:

Иқтисод бўлимининг катта мутахассиси А.САДИБЕКОВА 2000.22.05.дан, ўз розилиги билан, шу бўлимининг етакчи мутахассиси лавозимига ЎТКАЗИЛСИН. Ойлик маоши штат жадвали бўйича _____ сўм миқдорида БЕЛГИЛАНСИН.

Асослар: А. Садибекова аризаси, иқтисод бўлими бошлиғи Ф. Собировнинг билдиришномаси.

Буйруқ билан танишдим:

Имзо

Сана

3. Ишдан бўшатилин:

Девонхона мудираси З.И.АЛИЕВА меҳнат шартномасидаги муддат тугаши муносабати билан ЎЗР МК ...-моддаси, ...-бандига кўра 2000.20.05.дан ўз лавозимидан БЎШАТИЛСИН.

Асос: 1999.15.11. да тузилган 19-рақамли меҳнат шартномаси

Буйруқ билан танишдим:

Имзо

Сана

Фирма
директори

Шахсий
имзо

Л.М.Саидова

Келишилди:
(тегишли шахслар имзоси)

Ишга қабул қилиш ҳақидаги буйруқ намунаси

5-илова

Наманган шойи ишлаб
чиқариш бирлашмаси

0271110

КАДРЛАР ШАХСИЙ ТАРКИБИГА ОИД
99.15.05. № 105

Наманган ш.

Б У Й Р У Қ

Ишга қабул қилиш ҳақида

Нозима Каримовна ОЛИМОВА 1999.20.05 дан 15000 сўмлик маош билан бўяш цехининг катта муҳандиси лавозимига ТАЙИНЛАНСИН.

Асос: Н.К.Олимова аризаси.

Бош директор

(имзо)

Л.К.Тўхтасинов

Имзо:
Кадрлар бўлими

Меҳнат таътили бериш ҳақида буйруқ намунаси

б-илова

Наманган шойи ишлаб
чиқариш бирлашмаси

КАДРЛАР ШАХСИЙ ТАРКИБИГА ОИД

99.20.05. № 108
Наманган ш.

Б У Й Р У Қ

Меҳнат таътили бериш ҳақида

Катта муҳандис Баҳринисо Каримовна
ФУЛОМОВАга 1999.25.05 дан 24 иш кунидан иборат
навбатдаги меҳнат таътили **БЕРИЛСИН.**

Асос: Тасдиқланган меҳнат таътили графиги ва
Б.К.Фуломова аризаси.

Бош директор

(имзо)

Л.К.Тўхтасинов

Имзолар:
Кадрлар бўлими
Цех бошлиғи
Бухгалтерия

Ишдан бўшатиш ҳақида буйруқ намунаси

7-илова

Наманган шойи ишлаб
чиқариш бирлашмаси

КАДРЛАР ШАХСИЙ ТАРКИБИГА ОИД

99.25.05. № 112

Наманган ш.

Б У Й Р У Қ

Ишдан бўшатиш ҳақида

Меҳнатни илмий ташкил қилиш бўлими муҳандиси
Феруза Неъматовна ШАМСИЕВА ЎзР МК нинг ...-моддасига
биноан, ўз хоҳишига кўра 99.28.05 дан лавозимидан
БЎШАТИЛСИН.

Бош директор

(имзо)

Л.К.Тўхтасинов

Имзолар:

Бўлим бошлиғи

Бухгалтерия

Розилик берди:

Касаба уюшмаси кўмитаси 5-йиғилиши баённомаси,
1999. 24.05.

Хизмат сафари ҳақида буйруқ намунаси

8-илова

00000000

00000000

“Ўзозиковқатсаноат” давлат акциядорлик концерни

Денов ёғ-экстракция заводи

КАДРЛАР ШАХСИЙ ТАРКИБИГА ОИД

1999.26.01.

Денов ш.

№ 17

Б У Й Р У Қ

Хизмат сафари ҳақида

Тошкент шаҳрида ўтказиладиган озик-овқат саноти ходимлари семинарида иштирок этиш учун 1999 йил 29 январдан 5 февралгача Тошкентда хизмат сафарида бўлман. Асос: “Ўзозиковқатсаноат” давлат акциядорлик концерни буйруғи. 1999.21.01. № 69. Шу муносабат билан,

Б У Ю Р А М А Н:

1. Мен бўлмаган даврда заводга директорлик вазифаси директор ўринбосари Э.Р.СОЛИҲОВга ЮКЛАТИЛСИН.
2. Тошкентга самолётда бориш ва келиш ҳамда хизмат сафари учун керакли ҳақ тўлансин.

Директор

имзо

Б.Р.Ҳакимов

БҮЙРУҚДАН КЎЧИРМА

Амалиётда асосий фаолиятга оид буйруқлардан кўчирма тайёрлашга эҳтиёж туғилади. Ҳужжатдан кўчирма – асл ҳужжатнинг муайян бир қисмидир. Буйруқдан кўчирма буйруқнинг фармойиш қисмидан олдинги ҳамма қисмларини камраб олади. Буйруқнинг фармойиш қисмидан эса фақат аниқ ҳолат учун зарур бўлган маълумот олинади.

Буйруқдан кўчирма, одатда, бланкага ёзилиб, тасдиқлаб берилади: “Аслига тўғри” сўзи билан котиб (ёки

буйруқдан кўчирма берувчи шахс) имзо чекади. 9- ва 10-иловаларда буйруқдан кўчирма намуналари берилди.

**Асосий фаолиятга оид буйруқдан
кўчирма намунаси**

9-илова

“Ўзозиковқатсаноат”
давлат а/ж

ЯНГИЙЎЛ “ЛАЗЗАТ” БИРЛАШМАСИДА
БУЮМЛАР ВА МОЛИЯВИЙ ЙЎҚЛАМА
ЎТКАЗИШ ҲАҚИДА

1999.25.11. № 405
Янгийўл шаҳри

БУЙРУҚДАН КЎЧИРМА

“Ўзозиковқатсаноат” давлат акциядорлик концернининг 1999 йил 19 ноябрдаги 03–99–рақамли буйруғини бажариш борасида бирлашмада товар-моддий қимматдор буюмлар, корхона мулки, ишлаб чиқаришнинг тугалланмаган асосий маблағлари, балансдаги ҳисоб-китоб ва бошқа бандларида турган пул маблағлари юзасидан буюмлар ва молиявий йўқлама ўтказиш учун

Б У Ю Р А М А Н:

II. Режалаштирилган йўқламани ўтказиш учун қуйидагилардан иборат комиссия тузилсин:

1. Каримов Л.К. – раис
(касаба уюшмаси кўмитаси раиси).

Директор (имзо) Б.И.Олимов

Аслига тўғри

Котиб-референт Шахсий имзо С. Шамсиева

1999.29.11

**Кадрлар шахсий таркибига оид буйруқдан кўчирма
намунаси**

10-илова

Янгийўл “Лаззат” бирлашмаси

1998 йил ЯКУНИ БЎЙИЧА БИРЛАШМА
ИШЧИЛАРИНИ МУКОФОТЛАШ ҲАКИДА

1999.05.02. № 22

Янгийўл ш.

БУЙРУҚДАН КЎЧИРМА

1998 йилда бирлашма ишчилари йиллик режаларини ҳамма кўрсаткичлар бўйича бажардилар. 80 миллион сўмдан зиёд фойда олинди. Қиём цехидан ташқари (бошлиғи Д.А.Раҳимова) ҳамма цехлар ўз режаларини бажардилар. Йил якуни бўйича, айниқса, Р. Ҳамроев, С. Волкова, М. Ризаев, К. Сиддиқов каби ишчилар меҳнатда алоҳида ўрнак кўрсатдилар.

“Ўзозиковқатсаноат” давлат акциядорлик концернининг 1999.08. 02. даги 100-рақамли буйруғи билан “Лаззат” бирлашмасининг ишчиларини йил якуни бўйича мукофотлашга рухсат берилди. Бирлашма меҳнат жамоаси кенгаши ва касаба уюшмаси қўмитасининг қўшма йиғилиши (1999.10.02, 3-баённома) қарорига асосан,

Б У Ю Р А М А Н:

8. Ўз вазифасига совуққонлик билан қараганлиги учун “Лаззат” бирлашмаси ишчиларини йил якунлари бўйича мукофотлаш низоми”нинг 32-бандига мувофиқ, цех бошлиғи Д.А.Раҳимова йил якуни бўйича мукофотдан 100% маҳрум қилинсин.

Директор (имзо) Б.Р.Ҳақимов

Аслига тўғри: (имзо) К.Л.Ҳотамова

КЎРСАТМА

Идораларда ахборот-методик тусдаги масалалар, шунингдек, буйруқлар, йўриқномалар ва бошқа ҳужжатларнинг ижроси билан боғлиқ ташкилий масалалар юзасидан чиқариладиган ҳуқуқий ҳужжат. Кўрсатмаларга биринчи раҳбар, шунингдек, лозим бўлса, бош муҳандис, уларнинг ўринбосарлари имзо чекиш ҳуқуқига эга. Кўрсатма муассасанинг хос иш қоғозига босилади. У ҳам буйруқ каби, одатда, сарлавҳа билан ёзилади, асос (кириш) ва фармойиш қисмларидан таркиб топади. Асос (кириш) қисмида, фалон “мақсадда”, фалон “буйруқни бажариш учун” каби таомилга кирган иборалар қўлланади ва “ЮКЛАЙМАН”, “ТАВСИЯ ЭТАМАН” сўзлари билан фармойиш қисми бошланади. Муайян ходимга унинг хизмат лавозими вазифаларига кирмайдиган ишлар юклатилса, “ТАВСИЯ ЭТАМАН” сўзи қўлланади. Кўрсатманинг фармойиш қисми буйруқнинг фармойиш қисмига ўхшаш бўлади.

1-, 2-иловаларда кўрсатма намуналари берилди.

Кўрсатма намунаси

1-илова

“Ўзозиковқатсаноат” давлат акциядорлик концерни

Янгийўл “Лаззат” бирлашмаси

ҚИЁМ ЦЕХИДА ЯНГИ УСКУНАЛАРДАН
ФЙДАЛАНИШНИ ЯХШИЛАШ ҲАҚИДА
К Ў Р С А Т М А

99.20.01

Янгийўл ш.

№ 117

“Лаззат” бирлашмасини қайта жиҳозлаш ҳақида 1998 йил 15 июлдаги 107-рақамли буйруққа биноан, бирлашманинг 3 та цехида Германиядан олинган янги ускуналар ўрнатилди. 2 та цехда: шоколад ва ирис цехларида машиналардан унумли фойдаланилмоқда. Лекин қиём цехида “Т-108 КС” машиналаридан фойдаланиш технологияси ишчилар томонидан яхши ўзлаштирилмаган, натижада кўп маҳсулотлар чикитга

Фармойиш ҳужжатлари

айланиб қолмоқда. Шу муносабат билан цех бошлиғи Д.А.РАҲИМОВАга куйидагиларни

ЮКЛАЙМАН:

1. Цехда янги машиналар технологияси бўйича 3 ойлик ўқиш ташкил қилинсин.

2. Май ойида икки ходимни Берлинга хизмат сафарига жўнатиш учун аниқ тавсиялар берилсин.

Директор

(имзо)

Б.И.Олимов

Кўрсатма намунаси

2-илова

“Эталон” фирмаси

2000 йилдаги меҳнат таътиллари жадвали ҳақида

КЎРСАТМА

2000.02.01. № 28
Тошкент

2000 йил учун ходимлар меҳнат таътили жадвалини тузиш ҳақида ТАКЛИФ ЭТАМАН:

1. Таркибий бўлинма раҳбарлари 2000 йилда ходимларнинг таътилга чиқишлари рўйхатини муддати кўрсатилган ҳолда тузиб, кадрлар бўлимига топширсинлар.

Рўйхатни топшириш муддати: 2000.10.01.

2. Кадрлар бўлими фирма ходимларининг 2000 йил таътиллари қўшма жадвалини тузиб, фирма директори тасдиғига тақдим этсин. Масъул: Кадрлар бўлими бошлиғи С. Иброҳимова.

Жадвални тақдим этиш муддати: 2000.15.01.

Фирма директори
ўринбосари

Имзо

Н.А.Умаров

Розилик белгиси

ФАРМОЙИШ

Муассаса маъмурияти (директор, унинг ўринбосарлари, бош муҳандис, унинг ўринбосарлари), шунингдек, бўлимларнинг раҳбарлари томонидан амалий масалалар юзасидан қабул қилинадиган ҳужжат. Одатда, фармойишларнинг амал қилиш муддати чекланган бўлиб, бўлимларнинг тор доирасига, айрим мансабдор шахслар ва фуқароларга тааллуқли бўлади. Фармойиш матни, худди буйруқдаги каби зарурий қисмлардан таркиб топади, фақат унинг асос (кириш) қисмида “БҮҮРАМАН” сўзи ўрнига “ТАВСИЯ ҚИЛАМАН”, “РУХСАТ БЕРАМАН” каби иборалар ишлатилади. 3-, 4-иловаларда фармойиш намуналари берилди.

Фармойиш намунаси

3-илова

“Чилангар” фирмаси

ТАЪМИРЛАШ ИШЛАРИНИ ЎТКАЗИШ ТЎҒРИСИДА
ФАРМОЙИШ

2000.15.02. № 5
Тошкент

3-цех авария ҳолатига тушганлиги муносабати билан

ЮКЛАЙМАН:

1. 3-цехда зудлик билан таъмирлаш ишлари ўтказилсин. Масъул: Таъмирлаш-техника бўлими бошлиғи Д.И.Макаров. Бажариш муддати: 2000.21.02.
2. Таъмирлаш ишларини назорат қилиш 3-цех бошлиғи С.Туроповга топширилсин.

Корхона
директори

Шахсий
имзоси

Р.Шодмонов

Розилик белгиси

Фармойиш намунаси

4-илова

“Ўзозиковқатсаноат” давлат акциядорлик концерни
Янгийўл “Лаззат” бирлашмаси

1999.25.11.

Янгийўл

№ 406

**“ЛАЗЗАТ” БИРЛАШМАСИДА НОВВОТ
ЦЕХИ ИШИНИ ҚАЙТА ТАШКИЛ
ЭТИШ ҲАҚИДА**

ФАРМОЙИШ

1998 йил якунига кўра, новвотга эҳтиёж ниҳоятда ўсган. Бу маҳсулотни янада кўпроқ ишлаб чиқариш учун муайян ишларни амалга ошириш, Туркиядан янги жиҳозлар олиб келиш зарур. Шу муносабат билан қуйидагиларни

ТАВСИЯ ЭТАМАН:

Бирлашмага фойда бермайдиган ёрдамчи цехларни тугатиш мақсадида бирлашмада доимий фаолият кўрсатувчи комиссияга бу борадаги аниқ таклифларни шу йил 22 декабргача ишлаб чиқиш топширилсин; масъул – комиссия раиси К.Зокиров.

Директор

Б.И.Олимов

III. МАЪЛУМОТ-АХБОРОТ ҲУЖЖАТЛАРИ

Маълумот-ахборот ҳужжатлари анчайин катта гуруҳни ташкил қилади, улар иш юритиш жараёнида айниқса кўп ишлатилади. Бу гуруҳ ариза, баённома, билдиришнома, васиятнома, далолатнома, ишончнома, маълумотнома, тавсифнома, тавсиянома, таклифнома, таржимаи ҳол, тушунтириш хати, эълон, ҳисобот каби ҳужжатларни ўз ичига олади.

АРИЗА

Муайян муассасага ёки мансабдор шахс номига бирор илтимос, таклиф ёки шикоят мазмунида ёзиладиган расмий ҳужжат. Ариза амалиётда энг кўп қўлланадиган ва кенг тарқалган иш қоғозидир. Мактаб ўқувчиси ва талаба, менежер ва агроном ёки фермер, муҳандис ва олим, тадбиркор ва мансабдор шахс – жамиятнинг барча аъзоси ариза ёзишдан холи эмас. Ариза ёзувчиларнинг ёши ва лавозими, ариза йўлланаётган муассасалар ва идоралар фоят хилма-хилдир. Аризалар боғча мудирасига, мактаб директорига, олий ўқув юрти ректорига, жамоа хўжалиги бошқарувига, туман раҳбариятига – ҳуллас, оддий ариза-чининг таклиф, илтимос ёки шикоятини кўриб чиқиб ҳал қила оладиган ҳар қандай идора, ҳар қандай бошлик номига ёзилиши мумкин.

Ҳажми, услуби ва туридан қатъи назар, ариза ўзининг умумий зарурий қисмларига эга ва у ана шу қисмларнинг изчиллиги асосида тузилади.

Аризанинг зарурий қисмлари:

1. Ариза йўлланган муассасанинг ёки мансабдор шахснинг номи.
2. Ариза ёзувчининг турар жойи, вазифаси, исми, ота исми ва фамилияси.
3. Ҳужжатнинг номи (Ариза).
4. Асосий матн (таклиф, илтимос, шикоят).

5. Аризага илова қилинадиган ҳужжатлар номи (агар зарур деб топилса)

6. Ариза ёзувчининг имзоси, исми ва ота исмининг бош ҳарфлари, фамилияси.

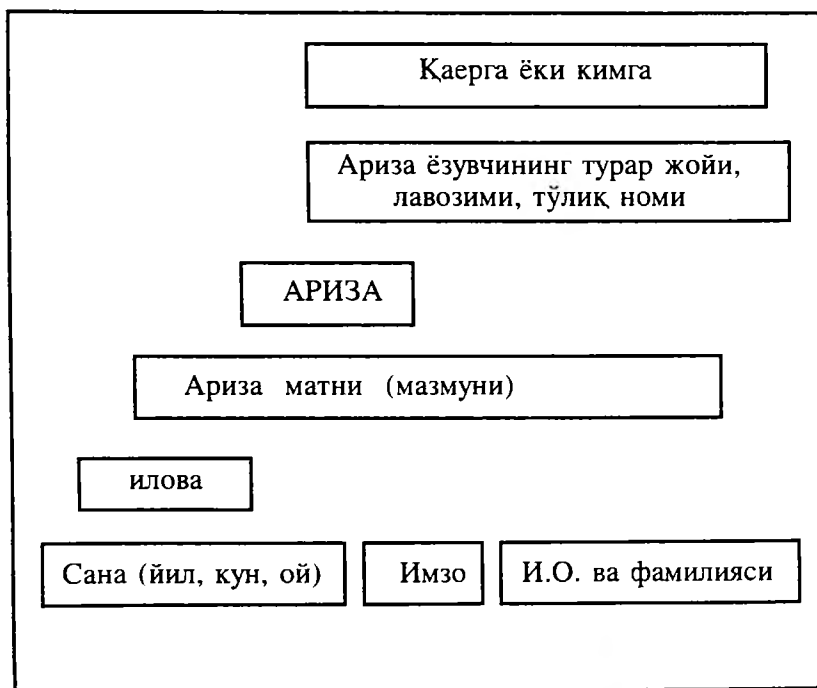
7. Ариза ёзилган вақт (йил, кун ва ой).

Шуни эслатиб ўтмоқ жоизки, аризанинг зарурий қисмлари барча аризаларда ҳам бирдай такрорланавермайди. Масалан, ходим ўзи ишлаётган корхона ёки идора раҳбариятига ариза ёзганда, унинг яшаш жойи ҳақидаги маълумот зарур бўлмайди. Бундай ҳолларда ходим ўзи ишлайдиган бўлим ва лавозимини кўрсатса, кифоя. Шунингдек, кўпчилик аризалар учун иловаларнинг ҳам ҳожати бўлмайди.

Юқорида санаб ўтилган зарурий қисмларнинг одатдаги жойлашуви 1-иловада кўрсатилди.

Ариза шакли

1-илова

Ариза ҳам бошқа ҳар қандай расмий ҳужжат каби аниқ ва қисқа жумлалар билан, тушунарли қилиб ёзилиши керак. Ҳужжат тилининг аниқлиги, тушунарлилиги мақсаднинг тезроқ амалга ошишига хизмат қилади.

Ариза асосан қўлда ёзилади ва мазмуни эркин баён қилинади. Мазмуни ва услубига кўра аризалар бир хил эмас: у бир неча сўздан иборат бўлиши, масалалар юзасидан фикр-мулоҳазалар билдирилган хат тарзида бўлиши ҳам мумкин. Шу нуқтаи назардан аризалар содда ва мураккаб турларга ажратилади. Мураккаб ариза матни катта бўлиши билан бирга, унга иловалар қилиниши мумкин. Аксар ҳолларда аризалар шахсий хусусиятга эгадир. Шу билан бирга, хизмат аризалари ҳам бўлади. Хизмат аризаси – фуқаролар ёки ташкилотларнинг ўз ҳуқуқларини амалга ошириш ёки манфаатларини ҳимоя қилиш юзасидан ёзма ахборотларидир. Даъво аризалари ана шундай аризалардандир. Илтимос ва шикоят мазмунидаги аризалар таклиф мазмунини акс эттирувчи аризаларга ҳамда даъво аризаларига нисбатан кўп қўлланади.

Куйида биз айрим турдаги аризалардан намуналар келтирамиз.

2–5-иловаларда ишга кириш ҳақидаги аризалардан намуналар (бундай аризаларда ариза зарурий қисмларининг барчасидан фойдаланилади) берилди.

Ишга кириш ҳақидаги аризалардан намуналар

2-илова

Тошкент шаҳар халқ таълими бош
бошқармаси бошлиғи ўрток
Ҳ. К. Йўлдошевга
Тошкент шаҳар Сағбон кўчаси
44-уйда яшовчи О.Р.Раҳимовадан

АРИЗА

Мени Шайхонтохур ёки Собир Раҳимов туманларида жойлашган мактаблардан бирига география ўқитувчиси қилиб юборишингизни сўрайман.

2000.03.08

(имзо)

О. Раҳимова

Абдулла Кодирий номидаги Тошкент давлат маданият институти кутубхоначилик факультетининг декани Х. И. Икромовга Тошкент шаҳар Уйғур кўчасидаги 156-уйда яшовчи Холида Сафаровадан

АРИЗА

Мени факультетга котиба вазифасига ишга қабул қилишингизни сўрайман.

Аризамга ўрта маълумот ва махсус иш юритувчилик курсини тугатганлик тўғрисидаги гувоҳномаларни илова қиламан.

2000.10.05

(имзо)

Х. Сафарова

4-илова

“Зарбдор” жамоа хўжалиги бошқарувига “Навбахор” қишлоғи Навоий кўчасидаги 8-уйда яшовчи Солижон Валиевдан

АРИЗА

Мени жамоа хўжалиги қурувчилар бригадасига дурадгор сифатида ишга қабул қилишингизни сўрайман.

2000.18.05.

(имзо)

С. Валиев

5-илова

Тошкент вилояти Чиноз тумани 4-қасалхона бош врачлари С.Р.Раҳимовга даволовчи врач Карима Ботировна Собировадан

АРИЗА

Мени 4-қасалхонанинг ички қасалликлар бўлимига врач сифатида ишга қабул қилишингизни сўрайман.

Керакли хужжатлар аризага илова қилинди.

2000.10.02

(имзо)

К. Собирова

Ишдан бўшатиш ҳақидаги аризаларнинг аксариятида илова қисми бўлмайди, шунингдек, ходимнинг яшаш жойини кўрсатишнинг зарурати йўқ.

Ишдан бўшатиш ҳақидаги аризалардан намуналар

6-илова

Абдулла Қодирий номидаги
Тошкент давлат маданият институтининг
ректори А. Қосимовга
институтнинг катта ўқитувчиси
Йўлдош Каримовдан

АРИЗА

Мени институтнинг катта ўқитувчиси лавозимидан ўз
ихтиёрига кўра озод этишингизни сўрайман.

2000.20.04

(имзо)

Й. Каримов

7-илова

Тошкент вилояти Чиноз тумани
4-касалхона бош врачлари С.Р.Раҳимовга
даволовчи врач Карима Ботировна
Собировадан

АРИЗА

Бошқа шаҳарга яшаш учун кетаётганлигим туфайли
мени касалхонанинг даволовчи врачлари лавозимидан озод
этишингизни сўрайман.

2002.12.06

(имзо)

К. Собирова

Аризаларнинг навбатдаги кенг тарқалган тури ўқув
юртларига кириш ёки муайян жамоат ташкилотларига
аъзо бўлиш ҳақидадир. Ўқишга кириш учун ёзиладиган

аризаларнинг барчасига зарурий хужжатлар илова қилинади. Ўқув юртларига тақдим этиладиган анкета-қолип шаклидаги аксарият аризалар ҳар турдаги ўқув юртларига мослаб тайёрланган бўлиб, улар асосан ўзбек, керакли ўринларда рус тилида расмийлаштириб келинмоқда; бундай аризаларда ортиқча ўринлар ҳам учрайди (улар таржимаи ҳол, кадрларнинг шахсий варақаси, маълумотнома каби хужжатларнинг хусусиятларини умумлаштириб олган). Шунинг учун ҳам бир қолипдаги аризаларни қайта кўриб чиқиб, ихчамлаштириб, асосан ўзбек тилидаги шаклини муомаллада қолдириш зарур. Биз ўқув юртларига кириш ҳақидаги анкета-қолип тарзидаги ариза намунасини келтириб ўтирмадик, чунки у ерда ҳар бир ёзилажак жавобнинг саволи бандма-банд келтирилган бўлади.

*Ўқишга қабул қилиш ҳақидаги
содда ариза намунаси*

8-илова

Тошкент вилояти Чиноз
туманидаги 47-ўрта мактаб
директори А. Раҳимовга
9-синф ўқувчиси
Одил Салимовдан

АРИЗА

Ота-онам билан бирга Чиноз туманига доимий яшаш
учун кўчиб келганимиз сабабли, мени мактабнинг 9-синфига
қабул қилишингизни сўрайман.

2000.10.04

(имзо)

О. Салимов

Энди талабаларнинг таълим олиш жараёнида шароит тақозоси билан ёзиши мумкин бўлган аризалардан намуналар (9–12-иловалар) келтирамыз:

**Талабалар ёзиши мумкин бўлган
аризалар намуналари**

9-илова

1-Тошкент давлат тиббиёт институти
даволаш факультетининг декани А.Х.Хусановга
1-курс талабаси Нажим Тошқуловдан

АРИЗА

Вилоятдан келганлигимни эътиборга олиб, менга талабалар
ётоқхонасидан жой беришингизни сўрайман.

2000.16.09

(имзо)

Н. Тошқулов

10-илова

Тошкент вилоят давлат педагогика
институти бошланғич таълим методикаси
факультетининг декани М.О.Одиловга
2-курс талабаси Собир Маҳмудовдан

АРИЗА

Касаллигим туфайли қишки имтиҳон ва синовларни вақтида
топшира олмадим. Ана шу имтиҳон ва синовларни топширишга
рухсат беришингизни сўрайман.

Аризамга касаллигим ҳақидаги врач маълумотномаси илова
килинди.

2000.20.02

(имзо)

С. Маҳмудов

11-илова

Абу Райҳон Беруний номидаги
Тошкент давлат техника
университетининг ректори
_____га
механика факультетининг 3-курс
талабаси Раҳима Салимовадан

АРИЗА

Соғлиғим ёмонлашганлиги ва узоқ муддат даволанишим
зарурлиги туфайли менга бир йиллик ўқув (академик) таътили
беришингизни сўрайман.

Аризамга тиббиёт муассасасининг хулосаси илова қилинди.

2000.22.09

(имзо)

Р. Салимова

Тошкент ахборот технологиялари
университети касаба уюшмаси кўмитасига
университетнинг 2-курс талабаси
Комил Раҳимовдан

АРИЗА

Стипендия микдорининг камлиги ва хусусий хонадонда
ижарада яшаётганимни эътиборга олиб, менга моддий ёрдам
кўрсатишингизни илтимос қиламан.

2002.16.12

(имзо)

К. Раҳимов

Иш жараёнида ҳам ходимлар ўзлари ишлаб турган
муассасанинг раҳбариятига турли мавзуларда аризалар
ёзадилар. Ариза бошқа ишга ўтказиш, нафақа белгилаш,
кўшимча таътил бериш, моддий ёрдам кўрсатиш ва
ҳоказолар ҳақида илтимос мазмунида ёзилиши мумкин.
Қуйида (13–21-иловаларда) ана шундай аризалардан
намуналар келтирамыз:

Илтимос аризаси намуналари

Тошкент шаҳар 2-ун комбинати
директори ўртоқ Х. Раҳимовга
дон тозалаш бўлимининг
ишчиси Толиб Қаҳҳоровдан

АРИЗА

Оилавий сабабларга кўра (отамнинг оғир касаллиги ва
доимий парваришга муҳтож бўлиб қолганлиги сабабли),
менга 2000 йилнинг 10 августидан 16 августига қадар қисқа
муддатли маошсиз таътил беришингизни сўрайман.

Аризамга 3-шаҳар бирлашган касалхонасидан берилган
маълумотнома илова қилинди.

2000.07.08

(имзо)

Т. Қаҳҳоров

14-илова

“Чевар” фирмасининг директори
М. Назировага

умумий цех бичувчиси
Робия Шукуровадан

АРИЗА

Менга 2000 йилнинг 22 февралидан 22 декабригача, яъни болам бир ёшга етгунга қадар қисман маош тўланадиган таътил беришингизни сўрайман.

Аризамга боланинг туғилганлик ҳақидаги 1999 йил 28 декабрда берилган V-ЮС серияли 476244 рақамли гувоҳноманинг кўчирмаси илова қилинди.

2000.10.02

(имзо)

Р. Шукурова

15-илова

Тошкент вилояти Чиноз туманидаги
47-ўрта мактаб директори
А. Раҳимовга

мактабнинг кимё ўқитувчиси
Толиб Хусановдан

АРИЗА

1999/2000 ўқув йили учун 48 иш кунидан иборат навбатдаги меҳнат таътилимни 2000 йил 1 июлдан беришингизни сўрайман.

2000.26.06

(имзо)

Т. Хусанов

16-илова

“Зарбдор” жамоа хўжалиги
бошқаруви раиси
М. Ҳамидовга
шу хўжалик аъзоси
Солижон Валиевдан

АРИЗА

1995 йил 18 майдан шу жамоа хўжалиги аъзосиман ва ҳозиргача унинг қурувчилар бригадасида дурадгор лавозимида ишламоқдаман. Бу ерда доимий яшаш учун хотиним ва болаларим ҳам келишган, бироқ ўз яшаш жойимиз йўқ.

Шуни эътиборга олиб, оиламизга фойдаланиш учун жамоа хўжалиги низомида ва ҳукумат қарорларида белгиланган ҳажмда томорқа майдони ажратишингизни сўрайман.

Оиламиз аъзолари ҳақида Қишлоқ фуқаролар йиғини томонидан 1999 йил 28 сентябрда берилган 140-рақамли маълумотнома илова қилинди.

1997.17.10

(имзо)

С. Валиев

17-илова

Тошкент шаҳар техник
инвентарлаш идорасига
Тошкент шаҳар Бехзод
кўчасидаги 20-уйда
яшовчи Х.С.Салимовдан

АРИЗА

Мен, Халил Собирович Салимов, ўзимга тегишли уйнинг бир қисмини сотишим муносабати билан техникавий ҳужжатлар нусхасини тайёрлаб беришингизни сўрайман.

2000.12.10

(имзо)

Х.С.Салимов

18-илова

Тошкент шаҳар Сирғали тумани
халқ таълими бошқармаси
бошлиғи А. Ҳожихоновга
Тошкент шаҳар 5-Кўйлик
дахаси, 65-уйнинг 105-хонадонида
яшовчи Ойгул Каримовадан

АРИЗА

Қизим Моҳира Каримовани 5-ёки 6-Кўйлик даҳаларида
қурилган болалар боғчаларидан бирига жойлаш учун
йўлланма беришингизни сўрайман.

Аризамга қизимнинг туғилганлик ҳақидаги гувоҳ-
номасидан кўчирма ва яшаш жойимиз кўрсатилган
маълумотнома илова қилинди.

2000.24.07

(имзо)

О. Каримова

19-илова

Тошкент шаҳар Ҳамза тумани
ижтимоий таъминот бўлими-
нинг мудирини М. Дадабоевга
мазкур тумандаги Висол
кўчаси 68-уйда яшовчи
II жаҳон урушининг 2-гурӯх
ногирони Раҳим Бобоевдан

АРИЗА

Менга 2000 йил июль ойида юрак-томир касалликлари
шифоҳонасида даволаниш учун йўлланма ажратишингизни
сўрайман.

Аризамга йўлланмага эҳтиёжим борлиги ҳақидаги
тиббийёт муассасаси берган маълумотнома илова қилинди.

2000.24.04

(имзо)

Р. Бобоев

Баъзан аризалар жамоа, бир гуруҳ одамлар номидан ёзилиши ҳам мумкин. Табиийки, бундай аризанинг мазмуни кўпчиликнинг манфаатини ифодалайди. 20–21-иловаларда шундай аризалар намуналари берилди.

Кўпчилик номидан ёзиладиган илтимос аризаси намуналари

20-илова

Кашқадарё вилояти халқ таълими
бош бошқармаси бошлиғига
Яккабоғ туманининг
Чекшўра қишлоғи аҳолисидан

АРИЗА

Бизнинг қишлоқда 800 дан ортиқ оила истиқомат қилади. Уларнинг аксарияти кўп болали оилалар. Ханузгача қишлоғимизда тўлиқ ўрта маълумот берувчи мактаб йўқ. 9- синфни битирган ёшларимиз ўқишни давом эттириш учун кўшни қишлоққа ёки туман марказига қатнашга мажбур бўлмоқдалар.

Юқоридагиларни эътиборга олиб, қишлоғимизда тўлиқ ўрта мактаб қурилишига ёрдам беришингизни сўраймиз. Қишлоқ аҳли мактаб қурилишига ҳам моддий, ҳам ҳашар йўли билан кўмаклашишга тайёр.

2000.07.09

(имзолар)

(фамилиялар)

21-илова

Тошкент шаҳар Акмал Икромов
туманидаги хўжалик ҳисобидаги
4-уй-жойлардан фойдаланиш
корхонасининг бошлиғи Х.А.Жўраевга
шу туманнинг Жийдазор кўчасидаги
6-уйда яшовчи аҳоли номидан

АРИЗА

Биз яшаётган уй қурилганига ўн саккиз йил бўлди. Бу давр ичида ундаги сув ўтказиш ва иситиш қувурлари эскириб, занглаб, яроқсиз ҳолга келган, йўлак эшиклари синиб кетган ва ҳоказо. Жорий таъмирлаш ишлари пала-партиш бажарилган.

Юқоридагиларни эътиборга олиб, ёзги мавсумда мазкур уйни тўла-тўқис таъмирлаб беришингизни б-уй соҳиблари номидан сўраймиз.

2000.24.03.

(имзолар)

(фамилиялар)

Фуқаролар расмий ва жамоат ташкилотларига ҳам турли мазмундаги аризалар билан мурожаат этадилар. Бу аризалар воситасида давлат идоралари ёки жамоат ташкилотлари орқали муайян ҳақ-ҳуқуқларини амалга оширадилар.

Шу билан бирга, шикоят мазмунидаги аризаларда фуқароларнинг ҳақ-ҳуқуқларини, қонун йўли билан муҳофаза қилинадиган манфаатларини бузиш ёки чеклашларни бартараф қилиш ҳақида мурожаатлар ўз аксини топади.

Тегишли адабиётларда фуқароларнинг давлат ва жамоат ташкилотларига расмий тарзда ёзадиган шахсий аризалари тахминан куйидагича тасниф этилган:

– ижтимоий таъминот масалалари бўйича тегишли вазирлик, шаҳар, туман, вилоят ижтимоий таъминот бўлимларига ёзиладиган аризалар;

– маъмурий, ҳуқуқ ва бошқа идораларга ёзиладиган аризалар;

– фуқаролик ҳолати ҳужжатларини қайд этиш (ФХХК – ЗАГС) идораларига ёзиладиган аризалар;

– нотариал идораларга ва нотариал ҳаракатларни амалга оширувчи бошқа идораларга ёзиладиган аризалар;

– фуқароларнинг турли даражадаги судлар, прокуратура сингари идораларга ёзадиган ва улар томонидан кўриб чиқиладиган аризалари;

– уй-жой-коммунал идораларига ёзиладиган аризалар.

Мазкур тасниф асосида муайян гуруҳларга бўлинган аризалар ҳам ўз навбатида, мазмун жиҳатидан турли-туман бўлади. Масалан, фуқаролар **ижтимоий таъминот бўлимларига** нафақа белгилаш, ўз нафақаларини қайта ҳисоблатиш, кўп болали ёки ёлғиз оналарга, кам таъминланган оилаларнинг болаларига нафақа ва ёрдам пуллари белгилаш, ишлаб чиқаришда орттирилган майиблик муносабати билан ишчи ва хизматчиларга етказилган зарарни қоплаш, уруш қатнашчилари ва ногиронларига транспорт воситаларини (бепул ёки нақд пулга) бериш, болаликдан ногирон бўлганларга ҳар ойлик нафақалар бериш, ногирон ва нафақахўрларга мўлжалланган интернат-уйларга қабул қилиш, ногирон ва нафақахўрларни (дам олиш уйлари, даволаш муассасаларига) йўлланмалар билан таъминлаш ҳақида аризалар ёзадилар.

Масалан, нафақа белгилаш ёки уни қайта ҳисоблатиш учун ёзилган аризани таҳлил қилиб кўрайлик. Ариза шаҳар, туман ҳокимлиги ёки ижтимоий таъминот бўлими қошидаги нафақа белгилаш комиссиясига ёзилади. Ариза берувчи ўзи ҳақидаги тўлиқ маълумотни аризининг бош қисмида кўрсатиб ўтади (иш ва яшаш жойи, паспорт маълумотлари, фахрий унвони, илмий даражалари, нуфузли мукофотлари ва б.). Ариза матнида мақсад ва унинг қонунийлиги аниқ баён қилинади, шу билан бирга, нафақа белгилангандан сўнг иш, турар жой, оилавий аҳволи бўйича бўладиган ўзгаришлар ҳақида ижтимоий таъминот бўлимини ўз вақтида хабардор қилиб туриш мажбуриятини ўз зиммасига олганлиги ёзилади. Аризада нафақа белгилаш учун зарур бўлган ҳужжатлар (меҳнат дафтарчасининг асл нусхаси, پاسпорти, олий ўқув юрти дипломи, фахрий унвони нусхалари, муайян давр ичидаги даромади ҳақидаги маълумотнома)нинг илова қилинганлиги кўрсатилади.

Ишлаб чиқаришда бахтсиз ходиса туфайли орттирилган майиблик муносабати билан ишчи ёки хизматчига етказилган зарарни қоплаш ва нафақа белгилашни сўраб ёзилган аризага бахтсиз ходиса ҳақидаги далолатнома ва касаба кўмитаси меҳнат муҳофазаси бўйича комиссиясининг ҳулосаси илова қилинади.

Маъмурий, ҳуқуқни муҳофаза этиш ва бошқа идораларга ёзиладиган аризаларнинг мавзу доирасига қуйидагилар кириши мумкин: алимент тўлашдан бош тортиб юрган шахсларни қидириш, ўғирлик содир бўлганлиги, паспортнинг йўқолганлиги ҳақида хабар бериш, жиноят натижасида моддий ёки жисмоний зарар кўрганлик, муайян шахснинг бедарак йўқолганлиги, турар жойда рўйхатга олиш ёки рўйхатдан чиқаришни сўраш, фуқарога паспорт бериш ёки паспортни алмаштириш, автомобиль ёки ов милтиғини рўйхатга олиш, ов милтиғи сотиб олишга рухсат сўраш ва бошқалар. 22–30-иловаларда ана шундай аризалардан баъзи намуналар келтирилади (бундай аризаларнинг айримлари, хусусан, моддий зарарни, алиментни ундириш ҳақидаги аризалар баъзан *даъво аризалари* деб аталадики, биз улар ҳақида кейинроқ тўхталамиз).

**Ўғирлик содир бўлганлиги ҳолатида
ёзиладиган ариза намунаси**

22-илова

Тошкент шаҳар Мирзо Улугбек
тумани ички ишлар бўлими
бошлиғига
700141, Тошкент ш. Хўжаев
кўчасидаги 170-уйда яшовчи
Маъмура Олимовна Каримовадан

АРИЗА

2000 йил 12 январь кuni кечаси, мен ишда бўлган пайтда, номаълум шахс эшиклар қулфини бузиб, уйимга кириб, қуйидаги буюмларни ўғирлаб кетган: 1. Баҳоси 18000 сўмлик 2x3 м ўлчамли гилам. 2. Баҳоси 42000 сўмлик кишки аёллар пальтоси. 3. Ўн беш минг сўм нақд пул.

Ўғирлик содир этган шахсни ва ўғирланган моддий бойликларни қидирув бўйича чора кўришингизни сўрайман.

2000.13.01

(имзо)

М.О.Каримова

**Суд-тиббийёт экспертизасига йўлланма
олиш аризаси намунаси**

23-илова

Тошкент шаҳар Ҳамза тумани
ички ишлар бўлими бошлиғига
700108, Бойсун кўчасидаги
18-уйда яшовчи Рамил Айнитдинович
Шарафитдиновдан

АРИЗА

Менга фуқаро Андрей Фёдорович Николаев томонидан етказилган тан жароҳатларининг оғирлик даражасини аниқлаш ва тасдиқлатиб олиш учун суд-тиббийёт экспертизасига йўлланма беришингизни сўрайман.

2000.12.06

(имзо)

Р.А.Шарафитдинов

***Муайян шахснинг бедарак йўқолганлиги
муносабати билан ёзиладиган ариза намунаси***

24-илова

Тошкент вилояти Янгийўл тумани
ички ишлар бўлими бошлиғига
Гулбахор шахарчаси, Фурқат
кўчасидаги 8-уй, 15-хонадонда
яшовчи Яхшибой Сарибоевдан

АРИЗА

Отам, 1927 йилда туғилган Менглибой Сарибоев, 2000 йил 15 февраль куни тахминан соат 17⁰⁰ ларда уйдан чиқиб кетиб, қайтиб келмади. У паришонхотирлик касалига учраган ва доим мазкур адресда яшаб келган.

Белгилари: ўрта бўй, думалоқ ажиндор юзли, киррабурун, кўзлари қора, олдинги икки тиши сариқ металлдан қўйилган.

Қора пальто, кулранг телпак, калиш-маҳси, тўқ кўк костюм-шим кийган.

М. Сарибоевни қидирув чорасини кўришингизни сўрайман.

2000.24.02.

(имзо)

Я. Сарибоев

***Ов милтиғи сотиб олишга рухсат сўраш
аризаси намунаси***

25-илова

Тошкент вилояти Чиноз тумани
ички ишлар бўлими бошлиғига
шу туманнинг “Маданият”
жамоа хўжалиги худудидаги
Элобод қишлоғида яшовчи
Маҳмуджон Маткаримовдан

АРИЗА

Менга 16-калибрли қўш қувурли ов милтиғи сотиб олишга рухсат беришингизни сўрайман. 027632 рақамли овчилик чиптасига эгаман.

2000.22.08

(имзо)

М. Маткаримов

*Ов милтигини рўйхатга олиш ҳақидаги
ариза намунаси*

26-илова

Тошкент вилояти Чиноз тумани
ички ишлар бўлими бошлиғига
шу туманнинг “Маданият”
жамоа хўжалиги ҳудудидаги
Элобод қишлоғида яшовчи
Маҳмуджон Маткаримовдан

АРИЗА

Мен томонимдан сотиб олинган 16-калибрли қўш
қувурли (стволли) ов милтиғини (ТОЗ №161873) рўйхатдан
ўтказишга рухсат беришингизни сўрайман.

2000.14.09

(имзо)

М.Маткаримов

Янги паспорт олиш аризаси намунаси

27-илова

Тошкент шаҳар Акмал Икромов
тумани ички ишлар бўлими
бошлиғига
Тошкент шаҳар “Мевазор”
кўчасидаги 20-уйда яшовчи
Олимжон Раҳимовдан

АРИЗА

Мен 2000 йил 14 август куни 11-йўналишда қатнайдиган
троллейбусда кетаётиб, Акмал Икромов туман ички ишлар
бўлими томонидан 1995 йилда берилган паспортимни
йўқотдим.

Менга янги паспорт беришингизни сўрайман.

2000.20.10

(имзо)

О. Раҳимов

***Тасдиқловчи маълумотнома олиш аризаси
намунаси***

28-илова

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни
саклаш вазирлиги марказий
архивининг директорига
Тошкент шаҳар Сирғали
туман 8-Сирғали даҳаси, 4-уй,
16-хонадонда яшовчи
Манзура Алиевна Ҳамидовадан

АРИЗА

Мен 1958–61 йилларда Тошкент шаҳар Собир Раҳимов туманидаги 4-поликлиникада навбатчи врач лавозимида ишлаганман. Ана шу ишлаган йилларимни тасдиқловчи маълумотнома беришингизни илтимос қиламан.

2000.12.04

(имзо)

М.А.Ҳамидова

Автомобилни рўйхатга олиш аризаси намунаси

29-илова

Тошкент шаҳар Ички ишлар
бошқармаси давлат автономизаторати
бошлиғига
700041, Тошкент шаҳар
Улуғбек тумани Ф.Ҳўжаев кўчасидаги
6-уйда яшовчи Фарҳод Рўзиевич
Кўзиевдан

АРИЗА

Мен томонимдан 2000 йил 14 сентябрда сотиб олинган, кузов рақами 0726324, шасси рақами 0725240, рама рақами 726893 бўлган Ваз–21063 “Жигули” русумли автомобилни рўйхатга олишингизни ва унга рақамли давлат белгилари беришингизни сўрайман.

2000.15.09

(имзо)

Ф.Р.Кўзиев

Даъво аризаси намунаси

30-илова

Олмалиқ кон-металлургия
комбинатининг меҳнат низолари
бўйича комиссиясига
ҳисоблаш маркази оператори
Ҳаким Жўраевич Ҳайдаровдан

АРИЗА

Ҳисоблаш марказининг бошлиғи В.К.Салимовнинг фармойишига кўра, мен 2000 йилнинг 15,16,17 ва 18 май кунлари асосий иш вақтидан кейин ишда қолиб, кўшимча 16 соат ишладим. В.К.Салимов мен бажарган ишга асосий иш вақтидан ташқари ҳақ тўлашга ваъда берган эди. Бироқ маош олиш пайтида менга бажарилган иш учун кўшимча ҳақ ёзилмагани маълум бўлди. Шунда В.К.Салимов менга шунча муддат дам олиш учун ишдан озод қилишлигини тушунтирди. Мен унинг мазкур таклифига рози эмасман ва меҳнат низолари комиссиясидан менинг аризамни кўриб чиқишни ва маъмуриятга мен асосий иш вақтимдан ташқари ишлаган 16 соатлик ишим учун 1870 сўм миқдориди ҳақ тўлаш мажбуриятини юклашни сўрайман.

2000.02.06.

(имзо)

Ҳ.Ж.Ҳайдаров

Тегишли ҳокимликларнинг **фуқаролик ҳолати ҳужжатларини қайд этиш (ёзиш) бўлимларига (ФХХК)** фуқаролар никоҳни қайд этиш ёки уни бекор қилиш, туғилганлигини ёки муайян шахснинг вафот этганлигини қайд этиш (тасдиқлаш), оталикни аниқлаш ва уни қайд этиш, ўғилликка (қизликка) олиш, фамилия, исм ва ота исмини ўзгартириш, фуқаролик ҳолати ҳужжатлари ёзувларини ўзгартириш, қайта тиклаш ва бекор қилиш, йўқолган ёки бекор қилинган фуқаролик ҳолати ҳужжатларини қайта тиклаш ва шу асосда такрор гувоҳномалар бериш ҳақида ва бошқа мазмундаги аризалар ёзадилар. Бундай аризаларнинг аксарияти фуқаролик ҳолати ҳужжатларини қайд этиш бўлимларида белгиланган, расмий андозалар бўйича тўлдирилишини эътиборга олиб, уларнинг ҳаммасига оид намуна келтирилмай, иккинчи

марта гувоҳнома беришни сўраб ёзиладиган аризаларгагина намуналар берилди (31–34-иловаларга қаранг).

31-илова

Тошкент шаҳар Мирзо Улуғбек тумани фуқаролик ҳолати ҳужжатларини қайд этиш бўлимига 700041, Тошкент шаҳар Ф.Хўжаев кўчасидаги 80-уйда яшовчи Раҳима Ҳакимовна Парпиевадан

АРИЗА

Менга фуқаро Жалил Набиевич Парпиев билан бўлган никоҳимнинг бекор қилинганлиги ҳақидаги гувоҳномани қайтадан (иккинчи марта) беришингизни сўрайман. Никоҳ 2000 йил 17 апрель куни Мирзо Улуғбек тумани ФХХК бўлимида қайд қилинган.

Гувоҳнома аввалгисининг йўқолганлиги сабабли зарур бўлиб қолди.

2000.14.12

(имзо)

Р.Х.Парпиева

32-илова

Марғилон шаҳар фуқаролик ҳолати ҳужжатларини қайд этиш бўлимига 713701, Марғилон шаҳар Мустақиллик кўчасидаги 402-уйда яшовчи Ботир Ҳасанович Азимовдан

АРИЗА

Ўғлим, 1997 йил 12 ноябрда туғилган Бобур Ботирович Ҳасановнинг туғилганлиги ҳақидаги гувоҳномани қайтадан беришингизни сўрайман. Унинг туғилганлиги 1997 йил 17 ноябрь куни Марғилон шаҳар ФХХК бўлимида қайд этилган.

Ота-оналари:

отаси – Ботир Ҳасанович Азимов

онаси – Гулчехра Алиевна Азимова

Гувоҳнома аввалгисининг йўқолганлиги сабабли зарур бўлиб қолди.

2000.24.11

(имзо)

Б.Х.Азимов

Фарғона шаҳар фуқаролик
ҳолати ҳужжатларини қайд
этиш бўлимига
712000 Фарғона шаҳар
Б. Усмонхўжаев кўчаси
8-уй, 64-хонадонда яшовчи
Ойхон Камоловна
Низомиддиновдан

АРИЗА

Менга 1995 йил 4 декабрь куни вафот этган эрим Раҳмонали Каримович Низомиддиновнинг вафоти ҳақидаги гувоҳномани қайтадан беришингизни сўрайман.

Эримнинг вафоти ҳақидаги ёзув Фарғона шаҳар ФХХК бўлимида 1995 йил 5 декабрь куни 1030-рақам билан қайд этилган.

Гувоҳнома аввалгисининг йўқолганлиги сабабли зарур бўлиб қолди.

2000.28.01

(имзо)

О.К.Низомиддинова

Тошкент шаҳар Сирғали тумани
фуқаролик ҳолати ҳужжатларини
қайд этиш бўлимига
700198, Тошкент шаҳар,
6-Кўйлик даҳаси 101-уйдаги
24-хонадонда яшовчи Норқобил
Бойқобилович Чориевдан

АРИЗА

Менга фуқаро Жамила Қаюмовна Чориева билан бўлган никоҳим ҳақидаги гувоҳномани қайтадан беришингизни сўрайман.

Никоҳ 1991 йил 10 май куни Сирғали тумани ФХХК бўлимида қайд этилган.

Гувоҳнома аввалгисининг йўқолганлиги сабабли зарур бўлиб қолди.

2000.30.06

(имзо)

Н.Б.Чориев

Давлат нотариал идораларига йўлланадиган аризалар ҳам мазмунан хилма-хилдир. Чунончи, жамғармани васият қилиш, васиятномани ўзгартириш ёки бекор қилиш, меросни қабул қилиб олиш, меросдан воз кечиш, мерос мол-мулкни кўриқлаш, марҳумнинг жамғармалари бор-йўқлигини текшириб кўриш, мулкка меросхўрлик ҳақидаги гувоҳномани олиш, нотариал идоралар томонидан тасдиқланган ҳужжатларнинг нусха (дубликат)ларини бериш, мол-мулкни олди-сотди ва ҳады қилиш билан алоқадор шартномаларни расмийлаштиришни илтимос қилиш, қарз шартномаси бўйича олинган пулларни қайтаришга оид аризалар ана шулар жумласидандир. 35–50-иловаларда шундай аризалардан намуналар берилди. Шунини айтиб ўтиш жоизки, давлат нотариал идоралари бўлмаган жойларда фуқаролар мазкур мазмундаги аризалар билан нотариал ҳаракатларни амалга ошириш ҳуқуқига эга бўлган идораларга, хусусан, шаҳарча, қишлоқ, овул фуқаролар йиғини (райси)га мурожаат қилишлари мумкин.

Давлат нотариал идораларига йўлланадиган аризалар намуналари

35-илова

Тошкент шаҳридаги 0725-сонли омонат кассасига Тошкент шаҳар Шайхонтоҳур тумани Дилкаш кўчасидаги 17-уйда яшовчи Назира Пўлатовна Сулаймоновадан

АРИЗА (васиятнома)

Омонат кассадаги 1320-рақам бўйича сақланаётган пул жамғармасини Карим Ҳамидович Ботировга васият қилиб қолдираман.

(имзо)

Н.П.Сулайманова

Тошкент ш., бир минг тўққиз юз тўқсон тўққизинчи йилнинг ўн иккинчи ноябрь куни.

36-илова

Тошкент шаҳар 15-давлат нотариал идорасига
Тошкент вилояти Янгийўл шаҳар
Хуррият кўчасидаги 15-уйда яшовчи
Маҳмуд Мансурович Мўминовдан

АРИЗА

Менинг отам, Тошкент шаҳар Ҳамза тумани Паркент кўчасидаги 45-уйда яшовчи Мансур Мўминов, 1997 йил 14 март куни вафот этди.

Тошкент шаҳар Паркент кўчаси 45-уйда жойлашган ҳовли-жойнинг тўртдан бир қисми ва Тошкент шаҳридаги 25/045-сонли давлат омонат кассасида 23456 ҳисоб рақами остида сақланаётган 12000 (ўн икки минг) сўм пул жамғармасидан иборат мерос мулкни ЎзР Фуқаролик кодексининг 1135-,1142-моддаларига мувофиқ қабул қиламан.

1997.27.03.

(имзо)

М.М. Мўминов

37-илова

Тошкент шаҳар 15-давлат нотариал идорасига
Тошкент вилояти Янгийўл шаҳар Хуррият
кўчасидаги 15-уйда яшовчи Маҳмуд
Мансурович Мўминовдан

АРИЗА

Менинг отам, Тошкент шаҳар Ҳамза тумани Паркент кўчасидаги 45-уйда яшовчи Мансур Мўминов, 1997 йил 14 март куни вафот этди.

Тошкент шаҳар Паркент кўчаси 45-уйда жойлашган ҳовли-жой, Ф 56-34 ТН давлат рақамли белгиси бўлган “Волга” русумли автомашина ва Тошкент шаҳридаги 25/045-сонли давлат омонат кассасида 23456 ҳисоб рақами остида сақланаётган 12000 (ўн икки минг) сўм пул жамғармасидан иборат мерос мулкни ЎзР Фуқаролик кодексининг 1142-моддасига мувофиқ қабул қиламан.

Мендан ташқари, акам, Мақсуд Мансурович Мўминов ҳам меросхўр ҳисобланади. У меросдан воз кечиб, 1997 йил 20 мартда менинг фойдамга меросдан воз кечганлиги ҳақида Тошкент шаҳар 15-давлат нотариал идорасига ариза берган.

1997.27.03.

(имзо)

М.М.Мўминов

38-илова

Тошкент шаҳар 14-давлат нотариал идорасига
Тошкент вилояти Қибрай тумани Қибрай
шаҳарчасидаги Норқобилов кўчаси 15-уйда
яшовчи Фаррух Каримович Ҳамидовдан

АРИЗА

Тошкент шаҳар Ҳамза тумани Алиев кўчасидаги 114-
уйда яшаб келган ва 1998 йил 15 май куни вафот этган
фуқаро Анвар Каримович Ҳолматовдан қолган мерос мулкни
қўриқлаш чора-тадбирларини кўришингизни сўрайман.

1998.18.05.

(имзо)

Ф.К.Ҳамидов

39-илова

Тошкент шаҳар 14-давлат
нотариал идорасига
700071, Тошкент шаҳар
Шайхонтоҳур тумани
Ғулираъно кўчасидаги
116-уйда яшовчи
Лола Неъматовна Комиловадан

АРИЗА

Менинг отам, 700071, Тошкент шаҳар Ғулираъно
кўчасидаги 116-уйда яшаб келган Неъмат Раҳматович Комилов,
1997 йил 3 ноябрь куни вафот этди. Унинг вафотидан сўнг
Тошкент шаҳар омонат кассаларида сақланаётган пул
жамғармалари олинмай қолиб кетган бўлиши мумкин.

Мен унинг яккаю ягона меросхўриман. Менинг кўлимда
омонат дафтарчалари йўқлиги туфайли, нотариал идорадан
Тошкент шаҳрининг Шайхонтоҳур, Собир Раҳимов, Акмал
Икромов, Яккасарой туманларидаги омонат кассаларида
марҳум отам номида жамғармалар бор-йўқлигини суриш-
тириб, билиб беришни илтимос қиламан.

Омонат кассаларидан маълумотлар олингандан сўнг ва
уларда жамғармалар бор бўлган тақдирда, мени ушбу мерос
жамғармани қабул қилган деб ҳисоблашингизни сўрайман.

1998.14.01.

(имзо)

Л.Н.Комилова

Тошкент шаҳар 15-давлат
нотариал идорасига
700000, Тошкент шаҳар, Марказ-2,
85-уй, 68-хонадонда яшовчи вояга
етмаган болалар – 1990 йилда
туғилган Султон Турдиевич Бозоров
ва 1992 йилда туғилган Бурхон
Турдиевич Бозоровлар номидан
шахсан ҳаракат қилаётган Амина
Икромовна Бозоровадан

АРИЗА

Менинг эрим ва болаларнинг отаси Турди Содикович Бозоров 1998 йил 23 май куни вафот этди. Унинг вафотидан сўнг мазкур адресдаги хусусийлаштирилган квартира (хонадон), Ф 29-58 ТН давлат рақамли белгиси бўлган “Волга” автомашинаси ҳамда Тошкент шаҳар 25-давлат омонат кассасидаги 265960-ҳисоб рақами бўйича сақланаётган 18000 (ўн саккиз минг) сўм пул жамғармаси қолди.

Биз, марҳумнинг меросхўрлари сифатида, мерос мол-мулкни қабул қилиб олдик. Биз мазкур адресдаги меросий хонадонда яшаб келмоқдамиз, омонат дафтарчаси ҳамда “Волга” автомашинасининг техник паспорти Т.С.Бозоров вафот этган вақтдан бери бизнинг кўлимизда турибди.

Кўрсатиб ўтилган меросий мол-мулк А.И.Бозорова билан бўлган никоҳгача сотиб олинган.

ЎзР Фуқаролик кодексининг 1135- ва 1146-моддаларига мувофиқ, бизга тенг улушларда меросга эгалик ҳуқуқи тўғрисида гувоҳнома беришингизни сўрайман.

(имзо)

Ўз номидан ва вояга етмаган
болалар – С.Т.Бозоров ва
Б.Т.Бозоровлар номидан
А.И.Бозорова

1998.21.11

Тошкент шаҳар 40-давлат
нотариал идорасига
Тошкент шаҳар Мирзо Улуғбек
тумани акад. Абдуллаев кўчасидаги
15-уйда яшовчи
Нозик Воҳидовна Алиевадан

АРИЗА

Эрим, Тошкент шаҳар акад. Абдуллаев кўчасидаги 15-уйда яшаб келган Гелди Қосумович Алиев, 1997 йил 25 январь куни вафот этиб, ундан мазкур адресдаги уй (ҳовли-жой) қолди.

Мен ушбу ҳовли-жойнинг яққаю ягона меросхўриман. Мендан бошқа меросхўрлар йўқ. Тошкент шаҳар акад. Абдуллаев кўчасидаги 15-рақамли меросий уйда доимий яшаб келганлигим туфайли, мерос қолдирувчининг вафот этган вақтидан бошлаб меросий мол-мулкни қабул қилиб олдим ва амалда уни бошқаришга киришдим.

ЎЗР Фуқаролик кодексининг 1135- ва 1146-моддаларига мувофиқ менга қонуний асосда меросга бўлган ҳуқуқ тўғрисида гувоҳнома беришингизни сўрайман.

(имзо)

Н.В.Алиева

1997.30.04

Тошкент шаҳар 12-давлат
нотариал идорасига
Тошкент шаҳар Миробод тумани
Фитрат кўчасидаги 114-уйда яшовчи
Гулнора Икромовна Дадабоевадан

АРИЗА

Менинг отам, Тошкент шаҳар Фитрат кўчасидаги 114-уйда яшаб келган Икром Исмоилович Дадабоев, 1998 йил 18 октябрь куни вафот этди. Унинг вафотидан сўнг Тошкент

шаҳар Фитрат кўчасидаги 114-уйда бўлган ҳовли-жой мерос қолди. 1995 йил 14 апрелда отам бу уйни менга васият қилган эди. Васиятнома Тошкент шаҳар 12-давлат нотариал идорасида 3-169 рақами билан тасдиқланиб, рўйхатдан ўтказилган.

Мен доимий равишда мазкур адресдаги меросий уйда яшаб келганлигим туфайли, мерос мулкани қабул қилиб олдим ва мерос қолдирувчининг вафот этган вақтидан бошлаб уни амалда бошқара бошладим. Меросдан мажбурий улуш олиш ҳуқуқига эга бўлган меҳнатга қобилиятсиз ва вояга етмаган меросхўрлар йўқ. Юқорида айтилганлар ва ЎзР Фуқаролик кодексининг 1135,- 1141- ва 1146-моддаларига биноан, менга васиятнома асосида меросга (кўрсатилган уйга) бўлган ҳуқуқ тўғрисида гувоҳнома беришингизни сўрайман.

(имзо)

Г.И.Дадабоева

1999.28.04.

43-илова

Тошкент вилояти Қибрай тумани
давлат нотариал идорасига
Қибрай тумани Дўрмон кишлоғи
Янгибоғ кўчасидаги 5-уйда яшовчи
Карима Салимовна Муҳамедовадан

АРИЗА

Мен, Карима Салимовна Муҳамедова, эрим Маҳмуд Икромович Муҳамедовнинг биргаликдаги никоҳимиз даврида сотиб олинган, мазкур адрес бўйича жойлашган ҳовли-жойни ўзи хоҳлаган нарх ва шартлар асосида сотишига розилик билдираман.

(имзо)

К.С.Муҳамедова

2000.18.09

44-илова

Тошкент шаҳар 1-давлат
нотариал идорасига
Тошкент шаҳар Муқимий
кўчасидаги 16-уйда яшовчи
Неъмат Пўлатович Собиров
ҳамда Тошкент шаҳар
Бехзод кўчасидаги 15-уйда
яшовчи Эркин Файзиевич
Ғуломовдан

АРИЗА

Бизнинг номимиздан ҳовли-жой олди-сотдиси бўйича тузилган ва Тошкент шаҳар 1-давлат нотариал идораси томонидан 1995 йил 8 ноябрда 3-1310-рақами билан рўйхатга олиниб тасдиқланган шартномани бекор қилишингизни сўраймиз.

(имзо)

Н.П.Собиров

(имзо)

Э.Ф.Ғуломов

2000.14.02.

45-илова

Тошкент вилояти Қибрай тумани
давлат нотариал идорасига
Қибрай тумани Тузел шаҳарчаси
Рискулов кўчасидаги 45-уйда
яшовчи Энаҳон Саидкуловдан

АРИЗА

Мен, Энаҳон Саидкулова, эрим Иброҳим Солиевич Саидкуловнинг биргаликдаги никоҳимиз даврида сотиб олинган, Тошкент вилояти Қибрай тумани Дўрмон қишлоғи Хислат кўчасидаги 21-рақамли ҳовли-жойни ҳада қилишига розилик билдираман.

(имзо)

Э.Саидкулова

2000.15.04.

Тошкент шаҳар 1-давлат
нотариал идорасига
Тошкент шаҳар Яккасарой
тумани Бобур кўчасидаги
54-уйда яшовчи Пулат
Аҳмедович Мирзакаримовдан

АРИЗА

Нотариал идорадан Тошкент шаҳар Усмон Носир кўчаси 65-уй, 8-хонадонда яшовчи Мўмин Эминович Эркиновга куйидаги мазмундаги хабарни (аризани) етказишни илтимос қиламан:

М.Э.Эркинов!

Нотариал идорада 1997 йил 14 март куни 3-8119 рақами билан рўйхатдан ўтказилган қарз ҳақидаги шартномага биноан, Сиз мендан бир йил муддатга – 1998 йил 20 мартгача 25000 (йигирма беш минг) сўм пул қарз олган эдингиз. Сизга ушбу қарзни, яъни йигирма беш минг сўмни 1998 йил 1 майга қадар ихтиёрий равишда тўлашни таклиф қиламан. Агар Сиз ана шу кунгача мазкур суммани менга тўламасангиз, мен нотариал идорага мурожаат этиб, ижро ёзувини олишга мажбур бўлишим ҳақида Сизни огоҳлантираман.

(имзо)

П.А.Мирзакаримов

1998.30.03

Бу ерда шуни эслатиб ўтиш керакки, давлат нотариал идораларига ёзиладиган аризаларда баъзан уларга қўйиладиган саналарни рақамлар билан эмас, тўлиғича ҳарфлар билан ёзиш жорий қилинган (бу ҳол рақамларни осонлик билан ўзгартириш мумкин бўлган қонунбузарликларнинг олдини олади). Шундай аризалардан бир неча намуналар келтирилади.

Тошкент вилояти Чиноз тумани
давлат нотариал идорасига
Чиноз тумани Яллама қишлоғи,
М.Пўлатов кўчасидаги 48-уйда
яшовчи Мақсудахон Аҳатовадан

АРИЗА

Мен, Мақсудахон Аҳатова, турмуш ўртоғим Турғунбой Маҳкамович Аҳатов томонидан биргаликдаги турмушимиз даврида олинган, 1993 йилда ишлаб чиқарилган ВАЗ 21061 русумли, Е 55 44 ТШ давлат рақамли белгиси бўлган автомашинамизни унинг ўзи хоҳлаган нарх ва шартлар асосида сотишига розилик билдираман.

(имзо)

Мақсудахон Аҳатова

Чиноз шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон еттинчи йил май ойининг йигирма учинчи куни.

Мазкур намуналар, бир оз таҳрир қилинган ҳолда, 1998 йилда нашр этилган “Ўзбекистонда нотариат” амалий қўлланмасидан олинди.

Таҳрирдан олдин ушбу ариза намунасида ариза берувчининг фамилияси аввал, исми кейин ёзилган. Ариза битилган жой ва сана ҳақида маълумотлар имзодан аввал келтирилган эди. Биз аризадаги бу ўринларни ўзбек тили қонун-қоидалари нуқтаи назаридан тегишлича таҳрир қилдик. 48–50-иловалардаги намуналарда ҳам айна таҳрир амалга оширилди.

Суд идораларига, хўжалик ёки ҳакамлик судига, прокуратура ва бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларига ёзиладиган ва улар томонидан кўриб чиқиладиган аризалар ҳам мундарижа жиҳатидан ранг-барангдир. Бунда фуқаролар ўзларининг амалдаги қонунчиликда белгилаб қўйилган ҳуқуқ ва мажбуриятларини ҳимоя қилиш ёки уларнинг ижро қилинишини талаб этиб, даъво, илтимос ёки шикоят мазмунидаги аризаларни ёзадилар. Шунинг учун ҳам бундай аризаларнинг аксарияти **даъво аризалари** деб бундай идораларга фуқароларнинг

Марғилон шаҳар давлат
нотариал идорасига
Чиноз тумани Эски Тошкент
қишлоғи, Соҳибкор кўчасидаги
45-уйда яшовчи Мамарасул
Сулаймоновдан

АРИЗА

Ушбу ариза орқали мазкур нотариал идорада 1995 йил 17 ноябрь куни тасдиқланиб, рўйхатда 1417 рақами билан қайд этилган васиятномамни бекор қиламан.

(имзо) Мамарасул Сулаймонов

Чиноз шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон еттинчи йил май ойининг йигирма биринчи куни.

Марғилон шаҳар давлат
нотариал идорасига
Чиноз тумани Эски Тошкент
қишлоғи, Самарқанд кўчаси-
даги 50-уйда яшовчи
Алижон Собировдан

АРИЗА

Мен, Алижон Собиров, 1997 йил март ойининг 22 кунда вафот этган отам Саидвали Собировнинг меросхўри сифатида унинг мулкани тасарруф этишга киришмадим ва мерос мулкидан ҳисса олишни хоҳламайман.

(имзо) Алижон Собиров

Чиноз шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон еттинчи йил май ойининг йигирма биринчи куни.

Марғилон шаҳар давлат нотариал идорасига
Чиноз тумани Эски Тошкент қишлоғи,
Самарқанд кўчасидаги 50-уйда яшовчи
Алижон Собировдан

АРИЗА

Мен, Алижон Собиров, 1997 йил март ойининг 22 кунинда вафот этган отам Саидвали Собировнинг меросхўри сифатида ундан қолган меросий мулкдан менга тегиши керак бўлган ҳиссадан Сурайё Саидвалиевна Раҳмонова фойдасига воз кечаман.

(имзо)

Алижон Собиров

Чиноз шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон еттинчи йил май ойининг йигирма еттинчи куни.

шахсий аризаларидан ташқари, муассасалар томонидан ёзиладиган хизмат аризалари ҳам йўлланади. Булар сирасига айбдорларни жиноий жавобгарликка тортиш ҳақидаги, даъво мазмунидаги ва шу каби аризаларни киритиш мумкин. Хизмат аризалари, одатда, махсус босма иш қоғозларида ёзилади, бундай босма иш қоғозларида ёзилмаган хизмат аризаларига тўртбурчак муҳр қўйилади.

Даъво аризалари муассасаларнинг бошқа айбдор муассасалар ёки (жавобгар) шахслардан даъво қилинаётган маблағ ёки бирон-бир мол-мулкни мажбурий равишда ундириб беришни илтимос қилиб, суд идораларига ёки давлат ҳакамлигига йўллаган ёзма мурожаатидир. Ман-фаатдор томоннинг жанжал (низо)ни ихтиёрий равишда ижобий ҳал қилиш йўлидаги ҳаракатлари натижасиз қолганда, яъни қарши томон манфаатдор томоннинг даъвосига рад жавоби берган ёки умуман жавоб бермаган ҳолларда даъво аризалари ёзилиши мумкин.

Даъво аризаларининг зарурий қисмлари одатдаги аризаларникидан бирмунча бошқачароқ бўлади:

1. Даъво аризаси йўлловчининг номи, ҳужжатнинг тузилган вақти ва тартиб рақами кўрсатилган тўрт-бурчак муҳр.

2. Суд идораси ёки давлат ҳакамлигининг номи (варақнинг ярмидан бошлаб ўнг томонига ёзилади).
  3. Даъвогарнинг тўлиқ номи ва манзили (2-қисмнинг остига ёзилади).
  4. Жавобгарнинг тўлиқ номи ва манзили (3-қисмнинг остига ёзилади).
  5. Даъво суммаси (бу қисм 4-қисмнинг сўнги сатрлари билан бир чизикда бўлиши талаб қилинади).
  6. Ҳужжат номи (Даъво аризаси).
  7. Даъво аризасининг матни (мазмуни) – матнда низонинг моҳияти, даъвогарнинг низони кўнгилли равишда ҳал қилиш йўлидаги чора-тадбири ва унинг натижалари, даъвогарнинг жавобгар томонга қўйган талаблари, талабларнинг ҳаққонийлигига далиллар аниқ ва яққол баён қилинади.
  8. Иловалар (даъвогарнинг талабларини асословчи барча ҳужжатлар саналади).
- 51-иловада муассаса фаолияти билан алоқадор даъво аризаси намунаси берилди.

Муассаса даъво аризаси намунаси

51-илова

ЎзР Тошкент вилояти Тошкент тумани “Маданият” жамоа хўжалиги 1997 йил 8 сентябрь Бўстонқишлоқ	Тошкент тумани судига (суд манзили) ДАЪВОГАР: “Маданият” жамоа хўжалиги (манзили) ЖАВОБГАР: Тошкент тумани тайёрлов идораси (манзили)
---	---

**Етказилган зарарни ундириш ҳақида
Даъво суммаси 560000 сўм**

ДАЪВО АРИЗАСИ

1997 йил 12 мартдаги шартномага мувофиқ, жамоа хўжалиги Тошкент тумани тайёрлов идорасига топшириш учун 80 тонна эртапишар олма тайёрлади. Тайёрлов идораси вакили келиб, 35 тонна олмани қабул қилиб олди, қолган олмани шу йилнинг 20 июлидан кечиктирмай олиб кетишга ваъда берди. Лекин ваъда бажарилмай қолди.

Бизнинг бир қанча эслатишларимиздан кейингина тайёрлов

идораси шу йилнинг 12 августида, омборхоналарининг тирбандлиги сабабли, қолган 45 тонна олмани қабул қила олмаслигини, шунинг учун жамоа ҳўжалиги ана шу олмаларни ўзи хоҳлаганча тасарруф этиши мўмкинлигини маълум қилди. Ҳўжалик 10 тонна олмани сота олди, холос, 35 тоннасини эса қайта ишловга топширишга мажбур бўлди (4-иловадаги комиссия далолатномаси).

Жавобгар томонидан шартноманинг бузилиши ҳўжаликка 560000 сўм зарар келтирди: шартномадаги ва қайта ишловга топширишдаги баҳолар ўртасидаги фарқ ана шу суммани ташкил этади (5-иловадаги ҳисоб-китоб). Етказилган зарарни коплаш ҳақида ёзган даъво хатимизга тайёрлов идораси томонидан ҳеч қандай жавоб бўлмади.

Суддан ЎЗР Фуқаролик кодексининг 385-моддасига биноан, жавобгардан жамоа ҳўжалиги фойдасига 560000 сўм ундириш ҳақида қарор чиқаришни ва иш юзасидан бўладиган чиқимни, яъни 4610 сўм миқдоридаги давлат божини жавобгар зиммасига юклатишни сўраймиз.

ИЛОВАЛАР:

- 1) 1997 йил 12 мартдаги шартноманинг кўчирма нусхаси – 2 varaқда;
- 2) даъво хатининг кўчирма нусхаси – 2 varaқда;
- 3) жавобгарга даъво материаллари юборилгани ҳақида алоқа бўлимининг паттаси;
- 4) жамоа ҳўжалиги комиссиясининг 1997 йил 15 августдаги далолатномаси – 2 varaқда;
- 5) жамоа ҳўжалиги бўлимининг етказилган зарар ҳақидаги маълумотномаси – 1 varaқда;
- 6) 35 тонна олмани қайта ишловга топширилгани ҳақидаги паттанинг кўчирма нусхаси;
- 7) ҳисобчи А. Маъмуровнинг судда даъвогар номидан иш олиб боришига ҳуқуқ берувчи ишончнома – 1 varaқ;
- 8) жавобгар учун даъво аризасидан кўчирма нусха – 2 varaқда;
- 9) 4610 сўмлик давлат божи маркалари.

Жамоа ҳўжалиги
бошқаруви раиси

(имзо)

А.И.Раҳимов

Даъво аризалари фуқаролар томонидан ҳам ёзилишини юқорида эслатиб ўтдик. Бундай аризалар кўпинча суд идораларига ёзилади ва хизмат аризаларидан фақат тўртбурчак муҳрнинг бўлмаслиги билан фаркланади. Фуқароларнинг даъво аризалари алимент ундириш,

кўшимча ишлаганлик ёки мажбуран бекор қолганлик учун ҳақ ундириш, никоҳни ҳақиқий эмас деб топиш, никоҳни бекор қилиш, мол-мулкни бўлиш, юридик ҳолатларни аниқлаштириш, меросни қабул қилиш муддатини узайтириш, мол-мулкни талаб қилиб олиш, турар жойдан кўчириб (чиқариб) юбориш ва кўчириб киргизиш, қарз шартномаси бўйича қарз суммасини ундириш, ишга қайта тиклаш, турар жой ижараси бўйича шартнома шартларини ўзгартириш каби мазмунда бўлиши мумкин. Қуйида ана шундай аризаларга бир неча намуналар келтирамиз (бундай ҳужжатларнинг ёзилиш сабаблари ва асослари тегишли қонунчилик ҳужжатларида, хусусан, ЎЗР Фуқаролик, Жиноий-процессуал, Меҳнат, Оила кодексларида ва бошқа қонунларда, қўлланмаларда батафсил ифода этилган).

Фуқаролар даъво аризалари намуналари

52-илова

ДАЪВОГАР:

Тошкент шаҳар Ҳамза тумани судига

Тошкент шаҳар Алиев кўчасидаги 380-уйда яшовчи Шоира Каримова

ЖАВОБГАР:

1968 йилда Тошкентда туғилган, ҳозирда Тошкент шаҳар Толзор кўчасидаги 101-уйда яшовчи Анвар Каримов

ДАЪВО АРИЗАСИ

Мен, Шоира Каримова, 1993 йил 15 майдан жавобгар билан қонуний қайд этилган никоҳдаман. У билан бирга яшаган давримизда, 1995 йил 10 июнда қизимиз – Дилдора Анваровна Каримова туғилиб, унинг туғилганлик гувоҳномасида отаси сифатида Анвар Каримов ёзилган.

1997 йил июлидан жавобгар ўз оиласини ташлаб, бошқа аёл билан яшамокда, лекин қизини боқиш учун моддий ёрдам кўрсатмаяпти.

Айтилганларга мувофиқ ҳамда Ўзбекистон Республикаси Оила кодексининг 96–99-, 104-, 116-моддалари асосида жавобгар

Анвар Каримовдан қарамоғимдаги қизим Дилдорани боқиш учун менинг фойдамга ҳар ойда унинг барча турдаги иш ҳақининг қонунда кўрсатилган улуши миқдорида алимент ундириш ҳақида қарор чиқаришингизни сўрайман.

- Аризага илова: 1. Қизимнинг туғилганлик ҳақидаги гувоҳномасидан кўчирма.
2. Никоҳ гувоҳномасидан кўчирма.
3. Жавобгарнинг иш ҳақи ҳақида маълумотнома.

1998.25.05.

(имзо)

Ш. Каримова

53-илова

ДАЪВОГАР:

Тошкент шаҳар Мирзо
Улуғбек тумани судига

Тошкент шаҳар Мирзо
Улуғбек тумани Хўжаев
кўчасидаги 18-уйда яшовчи
Равил Мифтаҳович
Шарипов

ЖАВОБГАР:

Тошкент шаҳар, Миробод
тумани Норхўжаев кўчаси-
даги 15-уй, 8-хонадонда
яшовчи Роза Салимовна
Искандарова

БОЛАНИ ҚАЙТАРИБ ОЛИШ
ҲАҚИДА

ДАЪВО АРИЗАСИ

Мен, Равил Мифтаҳович Шарипов, 1991 йил 15 апрелдан бошлаб Алфия Салимовна Искандарова билан қайд этилган никоҳда бўлганман. 1993 йил 12 августда ўғлимиз Азиз туғилди. Биз А.С.Искандарова билан унинг вафотигача, 1997 йил 5 июнгача бирга яшаганмиз.

Жавобгар – марҳуманинг туғишган синглиси. Мен хотинимнинг вафотидан сўнг болани вақтинча уникида қолдирган эдим. Бир ойдан кейин ўғлимни олгани келдим,

лекин жавобгар уни менга беришдан бош тортиб, уни мендан кўра яхшироқ тарбиялай олишини айтди.

Мен жавобгар уни деярли билмайдиган менинг ўғлимини ўзида олиб қолишга ҳаққи йўқ, деб ҳисоблайман. Мен Тошкент трактор заводида муҳандис бўлиб ишлайман, ўз уй-жойим бор. Онам мен билан бирга яшайди ва болани тарбиялашда менга ёрдам беради.

Айтилганлар ассосида ва ЎзР Оила кодексининг 74-, 78-, 88-, 89-моддаларига мувофиқ, 1993 йил 12 августда туғилган ўғлим Азизни Роза Салимовна Искандаровадан олиб, менинг тарбиямга топшириш ҳақида қарор чиқаришингизни сўрайман.

- Илова: 1. Боланинг туғилганлиги ҳақидаги гувоҳнома.
2. Томонларнинг яшаш шароитлари текширилгани ҳақидаги далолатномалар ҳамда васийлик идораси бўлимининг хулосаси.
3. Турар жой ўлчами ҳақида маълумотнома.
4. Оила таркиби ва моддий аҳволим ҳақида маълумотнома.
5. Даъвогарга берилган ишлаб чиқариш тавсифномаси.
6. Жавобгар учун даъво аризасининг нусхаси.

1998.14.09.

(имзо)

Р.М.Шарипов

54-илова

Тошкент шаҳар Ҳамза тумани судига

ДАЪВОГАР:

Тошкент шаҳар Олтинкўл кўчасидаги 46-уйда яшовчи, 1958 йилда туғилган, хусусий кичик корхона раҳбари бўлиб ишловчи Валижон Алиевич Латипов

ЖАВОБГАР:

Тошкент шаҳар Паркент кўчасидаги 106-уйда яшовчи 1961 йилда туғилган, ҳеч қаерда ишламайдиган Каромат Мақсудовна Латипова

ДАЪВО АРИЗАСИ

Мен жавобгар билан 1988 йил 15 июлда Тошкент шаҳар Ҳамза тумани фуқаролик ҳолати ҳужжатларини қайд этиш бўлимида никоҳдан ўтганман. Биргаликдаги турмушимиз даврида бола кўрганимиз йўқ. Бўлиниши керак бўлган мол-мулкимиз ҳам йўқ. Жавобгарнинг табиий оилавий муносабатларни менсимаслиги туфайли 1996 йил июлидан бошлаб у (хотиним) билан бирга яшамаяпман.

Ҳозирги кунда янги оила қуриш ниятидаман, бунинг учун жавобгар билан расман ажралишим керак. Лекин жавобгарнинг ФХХҚ бўлимига келмаётганлиги сабабли, мен у ерда ажралишни расмийлаштира олмапман.

Айтилганларга кўра ва ЎзР Оила кодексининг 38-, 40-, 41-моддаларига мувофиқ, мен билан жавобгар ўртасидаги никоҳни бекор қилишингизни сўрайман. Никоҳни бекор қилиш бўйича барча харажатларни ўз зиммамга оламан.

Аризага никоҳ гувоҳномасининг нусхасини илова қиламан.

(имзо)

В.А.Латипов

1998.18.06

55-илова

Чирчиқ шаҳар судига

ДАЪВОГАР:

Тошкент вилояти
Қибрай шаҳарчаси Садаф
кўчасидаги 16-уйда яшовчи
Назира Зокировна
Шарипова

ЖАВОБГАР:

Чирчиқ шаҳар, Абай
кўчасидаги 55-уйда
яшовчи Нуржон Абиловна
Жонтоева

ДАЪВО АРИЗАСИ

Мен 1986 йил 11 март куни Қибрай шаҳарча кенгашида Мўмин Содиқович Шарипов билан никоҳдан ўтганман, бу

ҳақда тегишли равишда 15-далолатнома ёзуви қайд этилган.

1990 йилда бизнинг эр-хотинлик муносабатларимиз узилган бўлса-да, никоҳ расмий тартибда бекор қилинмаган эди. 1995 йил 28 ноябрь куни Мўмин Содикович Шарипов вафот этиб, ундан ўзига тегишли бўлган, Чирчиқ шаҳар Абай кўчасидаги 55-хонадонда бўлган ҳовли-жой қолди.

1997 йил 2 декабрь куни мен М.С.Шарипов вафотидан кейин меросни қабул қилиб олиш ҳақидаги ариза билан Чирчиқ шаҳар 3-нотариал идорасига мурожаат қилдим ва шунда марҳум билан никоҳдан ўтган даъвогар ҳам очилган мерос учун даъвогарлик қилаётгани маълум бўлди.

М.С.Шарипов мен билан қайд этилган никоҳи бекор бўлмаган ҳолда, иккинчи марта 1993 йил 24 март куни Чирчиқ шаҳар Никоҳ уйида жавобгар билан никоҳдан ўтган. Бу ҳолат 804-ҳужжатда тегишли ёзув билан қайд этилган.

Шундай қилиб, М.С.Шариповнинг иккинчи марта никоҳдан ўтишида ЎзР Оила кодексининг 52- ва 55-моддаларидаги шартлар бузилганки, бу нарса никоҳнинг ҳақиқий эмас деб топилшига олиб келади.

Айтилганлар асосида ва ЎзР Оила кодексининг 16-, 52-, 55-, 56-моддаларига риоя қилган ҳолда, 1993 йил 24 март куни Чирчиқ шаҳар Никоҳ уйида Мўмин Содикович Шарипов ва жавобгар Нуржон Абиловна Жонтоеваларнинг никоҳдан ўтганликлари ҳақидаги 804-далолатнома ёзувини ҳақиқий эмас деб ҳисоблашингизни сўрайман.

Илова: 1. Никоҳ қайд этилганлиги ҳақида 1986 йил 11 мартда берилган гувоҳнома.

2. 1986 йил 11 мартда никоҳдан ўтганлик ҳақидаги 15-далолатнома ёзувининг нусхаси.

3. М.С.Шариповнинг вафот этганлиги ҳақидаги гувоҳноманинг нусхаси.

4. Чирчиқ шаҳар никоҳ уйининг М.С.Шарипов ва жавобгар ўртасида никоҳ қайд этилганлиги ҳақидаги маълумотномаси.

5. Даъво аризасининг нусхаси.

(имзо)

Н.З.Шарипова

1998.14.07.

Тошкент вилояти
Янгийўл шаҳар судига

ДАЪВОГАР: Тошкент шаҳар Навоий
кўчасидаги 106-уй,
64-хонадонда яшовчи Наргиза
Пўлатовна Комилова

ЖАВОБГАР: Тошкент вилояти
Янгийўл шаҳар Олмазор
кўчасидаги 35-уйда яшовчи
Дониёр Шокирович Комилов

Даъво баҳоси 22500 сўм

ДАЪВО АРИЗАСИ

Мен Д.Ш.Комилов билан 1993 йил 14 октябрдан бери қонуний никоҳдаман. Никоҳ Янгийўл шаҳар ФХХК бўлимида қайд этилган. Биз биргаликдаги турмушимиз даврида умумий суммаси 50000 сўм бўлган мол-мулк сотиб олдик. Илова қилинаётган рўйхатга никоҳ қайд қилингунча ўзимизга тегишли бўлган мол-мулк ҳамда бола учун сотиб олинган буюмлар киритилмаган. 1997 йил май ойида Д.Ш.Комилов Янгийўл шаҳрига, ўз ота-онасиникига доимий яшаш учун кетиб қолди ва қайтиб келишни хоҳламапти.

ЎЗР Оила кодексининг 27–28-моддалари асосида ва ЎЗР ФКнинг 223- ва 226-моддаларига амал қилган ҳолда, мен ва Д.Ш.Комилов биргаликда топган мол-мулкни бўлиб, менга нархи 8500 сўм бўлган “Украина” пианиносини, нархи 7800 сўм бўлган “Айва” телевизорини, умумий баҳоси 6200 сўм бўлган 140 дона бадий китобни бериш ҳақида қарор (ҳукм) чиқаришингизни сўрайман.

- Илова: 1. Никоҳ гувоҳномасининг нусхаси.
2. Бўлиниши керак бўлган мол-мулк рўйхати.
3. Телевизор ва пианинонинг паспортлари.
4. Даъво аризасининг нусхаси.

(имзо)

Н.П.Комилова

1998.25.06

Манфаатдор шахс: Тошкент шаҳар
Миробод тумани судига
Тошкент шаҳар Норхўжаев
кўчасидаги 25-уй, 61-хона-
донда яшовчи Фарид
Шамсиевич Хабибуллиндан
Тошкент шаҳар Миробод туман
хокимлигининг молия бўлими

А Р И З А

Онам, Сония Каримовна Хабибуллина, 1999 йил 7 сентябрь куни вафот этиб, ундан меросий мулк – Тошкент шаҳар Фитрат кўчасидаги 26-рақамли уйда ховли-жой колди.

Онам вафот қилган пайтда мен чет элда узок муддатли хизмат сафаридан эдим. 1999 йил ноябрь ойида хизмат сафаридан қайтгандан кейин мен меросий мулкни қабул қилиб олиш ва уни расмийлаштиришга фурсат топа олмадим, чунки мени яна зудлик билан навбатдаги хизмат сафарига жўнатишди, бу сафарим 2000 йил февраль ойининг охиригача давом этди.

2000 йил март ойида мен Тошкентга қайтиб келдим. Нотариал идора менинг меросий мулкни қабул қилиб олишнинг қонунда белгиланган муддатини ўтказиб юборганимни баҳона қилиб, меросга бўлган ҳуқуқ тўғрисидаги гувоҳномани бермаяпти.

Мен меросни қабул қилиб олиш учун белгиланган муддатни узрли сабаблар билан ўтказиб юборганман деб ўйлайман. Мархуманинг мендан бошқа болалари йўқ, унинг қарамоғида вояга етмаган, меҳнатга қобилиятсиз шахслар бўлмаган.

Айтилганлар асосида ва ЎзР Фуқаролик кодексининг 1146-, 1157-моддаларига риоя қилган ҳолда, менга меросни қабул қилиб олиш муддатини узайтиришингизни сўрайман.

- Илова: 1. Онамнинг вафот этганлиги ҳақидаги гувоҳноманинг кўчирма нусхаси.
2. Менинг туғилганлигим ҳақидаги гувоҳноманинг кўчирма нусхаси.
3. Ҳориждаги хизмат сафарлари гувоҳномаларининг кўчирма нусхалари.
4. Менинг 1999 йил 7 сентябрда қерда бўлганлигим ҳақида маълумотнома.

(имзо)
2000.28.04.

Ф.Ш.Хабибуллин

	Тошкент шаҳар Бектемир тумани судига
ДАЪВОГАР:	Тошкент шаҳар Бобур кўчасидаги 40-уй, 15-хонадонда яшовчи Иван Михайлович Касаткин
ЖАВОБГАР:	Тошкент шаҳар Бойқаро кўчасидаги 64-уй, 14-хонадонда яшовчи Ирина Павловна Касаткина

ДАЪВО АРИЗАСИ

Мен жавобгар билан 1978 йилдан бери қонуний никоҳда эдим. Бу никоҳдан 1985 йилда ўғлимиз Сергей туғилган. 1985 йилда бизга Тошкент шаҳар Бобур кўчасидаги 40-уйдан икки хонали, яшаш майдони 29 кв. м. бўлган турар жой берилган эди. 1994 йилда бизнинг никоҳимиз бузилиб, хотиним ўғлим билан ўз онасиникига – Тошкент шаҳар Бойқаро кўчасидаги 64-уй, 14-хонадонда яшовчи Мария Сергеевна Орлованикига кўчиб кетди. 1995 йили Тошкент шаҳар Бектемир туман суди хотинимнинг даъвоси бўйича унинг уй-жойга (квартирага) бўлган ҳуқуқини тўғри деб топди ва кўчириб киргизиш ҳақида қарор чиқарди. Бироқ фуқаро И.П.Касаткина квартирага кўчиб киргани йўқ, 1996 йилда эрга тегди ва ўғли билан эрининг уйида яшамокда. Шундай қилиб, жавобгар амалда 1994 йилдан бери мазкур хонадонда яшамаган ва унга бўлган ҳуқуқини йўқотган.

Баён қилинганлар асосида ва Ўзбекистон Республикасининг уй-жой тўғрисидаги қонун ҳужжатларидаги тегишли бандларга мувофиқ, Ирина Павловна Касаткинанинг Тошкент шаҳар Бобур кўчасидаги 40-уй, 15-хонадондаги турар жойга бўлган ҳуқуқи ўз кучини йўқотган деб ҳисоблашингизни сўрайман.

- Илова: 1. 10-уй-жойлардан фойдаланиш идорасининг шахсий ҳисоб рақамидан кўчирма.
2. 10-уй-жойлардан фойдаланиш идорасининг маълумотномаси.
3. 120 сўмлик давлат божи маркалари.

(имзо)

И.М.Касаткин

1998.20.11

ДАЪВОГАР: Тошкент шаҳар Ҳамза тумани судига
Тошкент шаҳар Фаргона йўли
шоҳкўчасидаги 112-уйда яшовчи
Шухрат Мамарасулович Рўзиев

ЖАВОБГАР: Тошкент шаҳар Зомин кўчасидаги
15-уйда жойлашган “Накқош” халқ
хунармандчилиги фабрикаси

ИШГА ҚАЙТА ТИКЛАШ ҲАМДА МАЖБУРАН БЕКОР
КОЛГАН ВАҚТ УЧУН ИШ ҲАҚИ УНДИРИШ ҲАҚИДА

ДАЪВО АРИЗАСИ

Мен 1986 йил июль ойидан бери “Накқош” халқ хунармандчилиги фабрикасида дурадгор сифатида ишлаб келганман. Фабрика бўйича 1997 йил 23 октябрда чиқарилган 372-буйруқ билан штат қисқариши асосида ишдан бўшатиладим.

Мени ишдан бўшатишда фабрика маъмурияти, касаба уюшмаси кўмитаси менинг ишда қолишимга имтиёзли ҳуқуқ берувчи бир қатор ҳолатларни ҳисобга олмаган.

Мен Афғонистондаги уруш инвалидиман. Менинг қарамғимда болалиқдан ногирон ўғлим, хотиним, 65 ёшли онам бор. Оилада мендан бошқа ишловчи йўқ.

Фабрикадаги салкам ўн икки йиллик меҳнат фаолиятим даврида бирон марта ҳам жазо олмаганман. Шу билан бирга, мен ишдан бўшатиш ҳолда, фабрикада яққа бўйдоқ, узлуксиз иш стажига эга бўлмаган ёшлар дурадгор бўлиб ишламоқда.

Фабрика маъмурияти менга бирон-бир бошқа ишни таклиф қилишни ҳам ўйлаб кўрмади.

ЎзР Меҳнат кодексининг 89-,103-, 111-, 112-моддаларига асосан ва ЎзР ЖПКнинг 304-307-моддаларига риоя қилган ҳолда:

1) мени “Накқош” халқ хунармандчилиги фабрикасига дурадгор сифатида ишга қайта тиклаш;

2) жавобгардан менинг фойдамга мажбуран бекор қолган давр учун ўртача иш ҳақи ундириб бериш;

3) ушбу даъво бўйича суд қарорини тезлик билан ижро эттириш ҳақида қарор қабул қилишни с ў р а й м а н.

Илова: 1. 1997 йил 23 октябрдаги буйруқнинг нусхаси.

2. Касабақўмнинг 1997 йил 22 октябрдаги қароридан кўчирма.

3. Оила таркиби ҳақида уй-жойлардан фойдаланиш идорасининг маълумотномаси.

4. Ўртача иш ҳақи ҳақида маълумотнома.

5. Ногиронлик ҳақида туман ижтимоий таъминот бўлимининг маълумотномаси.

(имзо)

Ш.М.Рўзиев

1998.24.04.

Тошкент шаҳар Собир Раҳимов тумани судига

ДАЪВОГАР: Тошкент шаҳар 2-Қорақамиш даҳаси,
104-уй, 6-хонадонда яшовчи
Пўлат Гулметович Камолов

ЖАВОБГАР: Тошкент шаҳар Сағбон кўчасидаги
213-уйда яшовчи
Сарвар Расулович Мирзаев

Даъво баҳоси 45000 сўм

ДАЪВО АРИЗАСИ

1997 йил 23 август куни Сарвар Расулович Мирзаев менга муурожаат қилиб, 1998 йил 1 январгача 45000 сўм қарз бериб туришни илтимос қилди.

Мен у айтган микдордаги пулни қарзга беришга рози бўлдим ва шу куниёқ С.Р.Мирзаевга 45000 сўм бердим. У пулни олганлик ҳақида 1997 йил 23 август санаси билан менга тилхат берди ва бу билан мазкур суммани 1998 йил 1 январгача қайтариб бериш мажбуриятини олди. Бизнинг келишувимиз пайтида Усмон Тўраевич Аҳатов бор эди ва у шартнома тузиш ҳолатини тасдиқлаши мумкин. Шартноманинг ижро муддати тилхат бўйича 1998 йил 1 январда тутаган бўлишига қарамай, жавобгар, менинг ана шу пулсиз ҳам яшай олишим мумкинлигини айтиб, қарзни қайтаришдан бош тортмоқда.

Айтилганлар асосида ЎзР Фуқаролик кодексининг 732-,735-, 736-моддаларига мувофиқ ҳамда ЎзР ЖПКнинг 5-бобидаги тегишли моддаларга риоя қилган ҳолда, Сарвар Расулович Мирзаевдан менинг фойдамга 45000 сўм ҳамда 1000 сўм суд харажатларини (600 сўм давлат божи маркалари учун ва 400 сўм ҳуқуқий ёрдам учун ҳуқуқий маслаҳатхона кассасига тўладим) ундириб бериш ҳақида қарор чиқаришни с ў р а й м а н.

Баён этилган даъво талабларини тасдиқлаш учун гувоҳ сифатида Тошкент шаҳар 2-Қорақамиш даҳаси 102-уй, 18-хонадонда яшовчи Шавкат Раҳимович Абдуллаевни чақиришни сўрайман.

- И л о в а :
1. С.Р.Мирзаев номидан 1997 йил 23 август куни ёзилган тилхат.
  2. Ҳуқуқий маслаҳатхона кассасига 400 сўм тўлангани ҳақида 1998 йил 22 августдаги 003507 рақамли патга.
  3. 600 сўмлик давлат божи маркалари.
  4. Даъво аризасининг жавобгар учун нусхаси.

(имзо)

П.Г.Камолов

1998.22.08.

ДАЪВОГАР: Тошкент шаҳар Сирғали тумани судига
700000, Тошкент шаҳар Чоштепа кўчасидаги
18-уй, 8-хонадонда яшовчи Дамира
Фотиҳовна Раҳимова
ЖАВОБГАР: Мазкур адресда яшовчи
Хамдам Содиқович Раҳимов

ДАЪВО АРИЗАСИ

1991 йилда менга ва жавобгарга юқорида кўрсатилган адрес бўйича бир хонали квартира берилган бўлиб, мен шу адресда рўйхатдан ўтиб, унга кўчиб киргандан то 1997 йил ноябрь ойигача доимий яшаб келганман.

Мен 1997 йил октябрь ойида оғир сурункали касаллик туфайли операция қилиниб, даволанишни давом эттириш учун “Чинобод” санаториясига йўлланма олдим ва у ерда 1997 йил 20 декабригача бўлдим.

Санаториядан уйга қайтиб, жавобгарнинг бошқа бир аёл билан топишиб олганлигини, мен билан эса оилавий муносабатларни узишга қарор қилганлигини, ўзбошимчалик билан мени квартирадан ўчириб, бутун мол-мулкимни дугонам Собира Қосимовна Қозиеваникига олиб бориб кўйганлигини билдим. У эшик қулфларини ҳам алмаштириб, мени квартирага киритмаяпти.

Конунга мувофиқ, оила аъзосининг турар жойга бўлган ҳуқуқи унинг вақтинча даволаш муассасасида бўлган бутун вақти давомида сақланиб қолади. Менинг Тошкент шаҳрида бошқа турар жойим йўқ.

Айтилганлар асосида ва ЎЗР Фуқаролик кодексининг 9–11-, 13-, 210-моддаларига риоя қилган ҳолда: 1) мени Тошкент шаҳар Чоштепа кўчасидаги 18-уй, 8-хонадонга кўчириб киргиши ҳақида қарор чиқаришни; 2) судга гувоҳлар сифатида Тошкент шаҳар Муқимий кўчасидаги 19-уйда яшовчи Наримон Каримович Кабировни ҳамда Тошкент шаҳар Чоштепа кўчасидаги 59-уйда яшовчи Собира Қосимовна Қозиевани чақиришни с ў р а й м а н.

Илова: 1. Никоҳ ҳақидаги гувоҳноманинг нусхаси.

2. Ордернинг кўчирма нусхаси.

3. “Чинобод” санаториясининг маълумотномаси.

(имзо)

Д.Ф.Раҳимова

1998.17.01.

	Тошкент шаҳар Акмал Икромов тумани судига
ДАЪВОГАР:	700000, Тошкент шаҳар Маннон Уйғур кўчасидаги 607-уйда яшовчи Икром Пўлатович Раҳимжонов
ЖАВОБГАР:	Мазкур адресда яшовчи Воҳид Алиевич Турдибеков

ДАЪВО АРИЗАСИ

Мен юқорида кўрсатилган адресдаги уйга хусусий мулк ҳуқуқида эгалик қиламан.

1996 йил сентябрь ойида жавобгар мен билан турар жой ижараси ҳақида ёзма шартнома тузган бўлиб, бу шартномага мувофиқ, у оиласи билан уйдаги иккита яшаш хонасидан биттасини эгаллаган ва йил охирида уни бўшатиб бериш мажбуриятини олган эди.

Мен билан шартнома тузар экан, жавобгар шу йил давомида давлат квартираси олиши кераклигини, шундай бўлган тақдирда, менга қарашли хонани белгиланган муддатдан олдинроқ бўшатиб беришни таъкидлаган эди. Гарчи шартнома муддати 1997 йил 15 октябрда тугаган бўлса ҳам, унинг ваъдалари амалга ошмади. Жавобгар турар жойни бўшатиб беришга рози бўлмапти.

Айтилганлар асосида ва ЎзР Фуқаролик кодексининг 357-, 382- ва 554-моддаларига риоя қилган ҳолда, Воҳид Алиевич Турдибеков ва унинг оила аъзоларини бошқа турар жой бермаган ҳолда кўчириш ҳақида қарор чиқаришни с ў р а й м а н.

- Илова: 1. Турар жой ижараси ҳақида шартнома.
2. 600 сўмлик давлат божи маркаси.

(имзо)

И.П.Раҳимжонов

1997.22.10.

ДАЪВОГАР: Тошкент шаҳар Миробод тумани судига
700198, Тошкент шаҳар 4-Кўйлик даҳасидаги
16-уй, 17-хонадонда яшовчи
Раъно Воҳидовна Раҳимова
ЖАВОБГАР: 700000, Тошкент шаҳар Фитрат кўчаси,
70-уйда жойлашган “Чилангар” заводи

ДАЪВО АРИЗАСИ

Турмуш ўртоғим, Эргаш Каримович Раҳимов, Тошкент шаҳридаги “Чилангар” заводида бош муҳандис бўлиб ишлаган, 1996 йил 14 декабрь куни, хизмат вазифасини бажара туриб, бахтсиз ҳодиса оқибатида ҳалок бўлди.

Мен икки бола билан – 1991 йил 12 май куни туғилган қизим Зебо ва 1995 йил 17 март куни туғилган ўғлим Воҳид билан боқувчисиз қолдим.

Мен ўзим, болаларнинг ёши жуда кичиклиги ва тез-тез касалланиб туриши сабабли ишлай олмайман.

Оиламизнинг ягона маблағ манбаи – асосий боқувчининг ўлими муносабати билан ижтимоий таъминот идораси томонидан тайинланган 2400 сўм микдоридagi нафақадир. Эрим ҳаётлигида унинг 6000 сўмлик ўртача ойлик иш ҳақидан 4500 сўми мен ва болаларнинг улушига тўғри келар эди.

Шундай қилиб, хавфсиз меҳнат шароитларини таъминлай олмаган завод маъмуриятининг айби билан эримнинг ҳалок бўлиши туфайли оиламиз ҳар ойда 2100 сўм кам пул олмоқда (4500 – 2400 = 2100).

Мен завод маъмуриятига, кейин унинг касабакўмига эримнинг ўлими сабабли кўрилатган зарарни тўлаш ҳақида илтимос билан мурожаат этдим, лекин рад жавоби олдим.

Айтилганлар асосида ва ЎЗР Фуқаролик кодексининг 1009–1010-моддаларига риоя қилган ҳолда, болаларни боқиш учун жавобгардан менинг фойдамга 1996 йил 14 декабрдан бошлаб болалар 14 ёшга етгунга қадар ҳар ойда 2100 сўмдан ундириб берилишини с ў р а й м а н.

Илова: 1. Бахтсиз ҳодиса ҳақидаги далолатноманинг кўчирма нусхаси.

2. Ўлим ҳақидаги гувоҳнома нусхаси.

3. Эримнинг иш ҳақи ҳақида маълумотнома.

4. Болаларнинг туғилганлик ҳақидаги гувоҳномаларининг нусхалари.

5. Никоҳ ҳақидаги гувоҳноманинг нусхаси.

6. Нафақа микдори ҳақида маълумотнома.

7. Завод директорининг хати.

8. Завод касабакўми қароридан кўчирма.

(имзо)

Р.В.Раҳимова

1997.26.04.

Тошкент шаҳар Мирзо
Улуғбек тумани судига

Тошкент шаҳар Буюк
Ипак йўли шоҳкўчасидаги 61-уй,
51-хонадонда яшовчи Собир
Содиқович Эрназаровдан

А Р И З А

1989 йил 24 июнь куни Электроника илмий тадқиқот институти кадрлар бўлими томонидан менинг номимга меҳнат дафтарчаси берилган бўлиб, унинг “Фамилияси” деган қаторида “Эназаров” деб ёзилган эди, ҳолбуки, туғилганлик ҳақидаги гувоҳномам ва паспортимда “Эрназаров” ёзилган.

Мен Бекободда ишлаган давримда завод кадрлар бўлими бошлиғи меҳнат дафтарчамга тегишли тузатиш киритиб, уни имзо ва муҳр билан тасдиқлаган эди. Лекин туман ижтимоий таъминот бўлимига нафақа тайинлаш ҳақида илтимос билан мурожаат этганимда, меҳнат дафтарчасидаги тузатиш фақат уни берган ташкилот томонидан қилиниши мумкинлигини тушунтиришди.

Мен ушбу масала бўйича Электроника ИТИ кадрлар бўлимига мурожаат қилиб, тегишли ўзгартириш киритишни сўрадим. Бу илтимосим қондирилмади – менга фақат меҳнат дафтарчасининг дубликати (қайта тикланган нусхаси)ни беришди.

Меҳнат дафтарчасининг менга тегишлилигини аниқлаш нафақа тайинлаш ҳақида илтимос қилиш учун зарур бўлиб қолди. Менга 1997 йил 12 декабрда берилган меҳнат дафтарчасига кистирма варақ тўғри, паспортга мувофиқ тўлдирилган.

Баён қилинганлар асосида ва амалдаги қонунчилик ҳужжатларига мувофиқ, 1989 йил 24 июнда Собир Содиқович Эназаров номига берилган меҳнат дафтарчасини, менга, Собир Содиқович Эрназаровга тегишлилигини аниқлаб беришингизни с ў р а й м а н.

Суд мажлисига гувоҳ сифатида Тошкент шаҳар Ҳамза кўчасидаги 105-уйда яшовчи Тоҳир Солиевич Мўминовни ва Бекобод шаҳар Қурилиш кўчасидаги Ботир Ҳасанович Пўлатовни чақиришни сўрайман.

- Илова: 1. Меҳнат дафтарчасининг кўчирма нусхаси.
2. Электроника ИТИ маълумотномалари.
3. 120 сўмлик давлат божи маркалари.

(имзо)

С.С.Эрназаров

1998.16.01.

Уй-жой-коммунал идораларига йўлланадиган аризалар муайян қолип (андоза) асосида ёки эркин баён усулида ёзилади. Бундай аризаларда фуқаролар ўзларини квартира оловчилар рўйхатига қўшиш, уй-жой қурилиш ширкатига аъзо қилиб олиш, турар жойларни алмаштиришга рухсат бериш ва бошқалар ҳақида илтимос қиладилар. Булар оддий, содда ариза турларидан бўлгани учун, уларнинг шакли ва турларига намуналар берилмади.

Аризаларнинг сўнгги турларидан бири ҳисоб-китоб аризасидир. Ҳисоб-китоб аризаси бажарилган ишларга ҳақ тўлаш ҳақидаги ёзма ёки оғзаки меҳнат шартномалари асосида муайян ишларни бажарган айрим ишчи (хизматчи)лар томонидан муассаса раҳбари номига ёзилади.

Бажарилган ишга тўланадиган пул миқдори 500 сўмдан кам бўлса, аризанинг остига бажарилган ишларни қабул қилиб оловчи мансабдор шахс, масалан, хўжалик мудирини белгиланган иш бажарилганлиги ҳақида ёзиб қўяди. Агар тўланадиган пул миқдори катта бўлса, бажарилган иш махсус комиссия томонидан қабул қилиниб, бу ҳақда далолатнома тузилади. Ҳар иккала ҳолатда ҳам ҳисоб-китоб аризасининг юқори чап томонида муассаса раҳбари имзо қўйиб, ҳисоб бўлимига бажарилган ишларга (қанча) ҳақ тўлаш ҳақида кўрсатма беради, ҳисоб бўлими ана шу ҳужжатлар асосида ҳақ тўлайди.

Ҳисоб-китоб аризалари ҳам эркин усулда ёзилади, лекин уларда қуйидаги зарурий қисмлар бўлиши керак:

1. Муассаса ҳамда ариза йўлланаётган мансабдор шахснинг номи.
2. Аризачи ҳақида маълумотлар (манзили, паспорт рақамлари, ким томонидан ва қачон берилгани; исми, ота исми ва фамилияси; зарур ҳолларда туғилган йили ва солиқлар бўйича имтиёзи борлиги кўрсатилади).
3. Ҳужжат номи (ҳисоб-китоб аризаси).
4. Ариза матни.
5. Ариза берилган сана.
6. Аризачининг шахсий имзоси.

Ҳисоб-китоб аризаси намуналари

65-илова

Чортоқ туманидаги 81-ўрта мактаб
директори Х.А.Раҳимовга

Чортоқ шаҳар Икромов кўчаси,
18-уйда яшовчи, шаҳар ички ишлар
бўлими томонидан 1997 йил
24 декабрда берилган СА серияли,
0708914 рақамли паспорт эгаси
(5 та болали) Салим Пўлатович Алимовдан

ҲИСОБ-КИТОБ АРИЗАСИ

1998 йил 28 майдаги шартномага мувофиқ, мактаб
жихозларини тузатиб созлаганим учун (12 та парта ва 6 та
стол созланди, 5 та дераза роми тузатилди ва уларга ойна
солинди) менга 4700 (тўрт минг етти юз) сўм ҳақ тўлашингизни
сўрайман.

(имзо)

С.П.Алимов

1998.18.06.

66-илова

2-сабзавот омбори директорига
Оҳангарон кўчаси, 40-уй, 18-хона-
донда яшовчи, Тошкент тумани
ички ишлар бўлими томонидан
1997 йил берилган СА серияли,
0614194 рақамли паспорт эгаси
Зокир Икромович Мамамовдан

ҲИСОБ-КИТОБ АРИЗАСИ

Сабзавот омборини қисман тузатиш-созлаш юзасидан 1997
йил 18 сентябрда тузилган меҳнат битимига биноан, дахлиздаги
қопламаларни бўядим, иситиш қувурларини тузатиш-созлаш,
деразаларга ойна солиш ишларини бажардим. Ҳаммаси бўлиб
8350 (саккиз минг уч юз эллик) сўмлик иш бажарилди. Менга
ана шу суммани тўлашингизни сўрайман.

(имзо)

З.И.Мамамов

1997.20.10.

БАЁННОМА

Турли йиғилиш, кенгаш ва бошқа тур анжуманларнинг боришини, мажлис қатнашчиларининг чиқишлари ва улар қабул қилган қарорларни аниқ, сиқик ҳолда қайд қилувчи расмий ҳужжат. У воқеликнинг ўрни, вақти ва ҳолати ҳақида маълумот бериш билан биргаликда, қарорларнинг тўғри қабул қилинганлигини текшириш ва уларнинг бажарилишини назорат қилишга имкон беради. Доимий иш кўрувчи органлар (илмий кенгаш, ҳайъат ва бошқалар), шунингдек, вақтинчалик иш кўрувчи органлар (конференциялар, йиғилишлар, анжуманлар, комиссиялар) фаолиятларида, албатта, баённома ёзилиши керак. Баённомани ёзишни ташкил қилиш котибнинг асосий вазифаларидан биридир. Баённома турли органларнинг доимий котиблари томонидан тузилади ва расмийлаштирилади. Вақтинчалик иш кўрувчи органлар мажлисларида эса йиғилиш жараёнида сайланган котиб айнан шу ишни бажаради.

Баённомада ўз аксини топган ахборотларнинг аниқлиги учун бутун масъулият ва жавобгарлик мажлис раиси ва котиби зиммасига юклатилади.

Баённома ёзиб олинишига кўра, қисқа, тўлиқ, стенографик, фонографик, конспектив шаклларда бўлиши мумкин. Қ и с қ а баённомада фақатгина кун тартиби, маърузачи ва музокарада қатнашувчилар фамилияси ва қабул қилинган қарор кўрсатилади. Уларда маърузалар мазмуни батафсил баён қилинмайди. Бундай баённомалар масаланинг муҳокама қилиниши ҳақида тўлиқ тасаввур бера олмайди. Шу нуқтаи назардан йиғилишда сўзга чиққан барча қатнашчиларнинг баён қилган фикр ва мулоҳазаларини қамраб олган т ў л и қ м а ж л и с баённомаси афзалдир. Мажлис баённомасининг тўлиқ шакли фақат йиғилиш хусусида эмас, балки ўша жамоанинг фаолияти тўғрисида ҳам фикр юритишга имконият беради.

Йиғилиш стенография усулида (с т е н о г р а ф и к) ёки магнитофон ёрдамида ёзиб олинаётган (ф о н о г р а ф и к) бўлса, қисқа баённома тузилиб, стенограмма раис ва котиб томонидан имзоланади ва асосий баённомага илова қилинади.

Баённоманинг асосий зарурий қисмлари:

1. Муассаса номи.
2. Сарлавҳа (бамаслаҳат иш кўрувчи орган ёки йиғилишнинг номи).
3. Ҳужжатнинг номи (Баённома).
4. Йиғилиш санаси.
5. Шартли рақами.
6. Йиғилиш жойи.
7. Тасдиқлаш устхати (агар баённома тасдиқланиши зарур бўлса).
8. Йиғилиш раиси ва котибининг фамилияси.
9. Матн:
  - а) қатнашувчилар рўйхати ёки сони;
  - б) кун тартиби;
  - в) эшитилди;
  - г) сўзга чиқдилар;
  - д) қарор қилинди.
10. Иловалар (агар улар мавжуд бўлса).
11. Имзолар.

Баённомани тузишда уларнинг ҳуқуқий жиҳатдан тўлақонлигини таъминлаш керак. Бунинг учун баённомада барча асосий зарурий қисмлар мавжуд бўлиши, улар тўғри расмийлаштирилиши лозим.

Доимий маслаҳат органи йиғилишининг баённомасида йиғилишда иштирок этувчилар сони кўрсатилиши жуда муҳимдир, чунки бу ҳуқуқий аҳамиятга эга. Мажлис қарорларини қабул қилиш ва унинг қонуний бўлиши учун иштирокчиларнинг низом бўйича етарли эканлиги (кворум) асосий шарт ҳисобланади.

Маъмурий идораларда баённома умумий ёки махсус босма иш қоғозларида расмийлаштирилади. Баённома бир неча саҳифадан иборат бўлса, фақат биринчи саҳифа босма иш қоғозида, қолган бетлари эса оддий қоғозда ёзилади.

Йиғилиш ўтказилган кун баённоманинг санаси ҳисобланади. Мунтазам иш кўрувчи органлар баённомасининг тартиб рақами календарь йили бўйича изчил давом этади.

Мажлис баённомасида қатнашувчилар рўйхати берилганда, доимий аъзолар ва таклиф этилганлар фамилияси

алоҳида-алоҳида алифбо тартибида қайд этилади. Таклиф этилганлар сони 15 кишидан ошмаса, уларнинг фамилиясини, қавс ичида эса иш жойини кўрсатиш керак.

Кенгайтирилган мажлисларда иштирок этувчиларнинг сони кўрсатилади ва қатнашувчилар рўйхати мажлис баённомасига илова қилинади.

Мажлис баённомаси кириш ва асосий қисмдан иборат бўлиб, кириш қисми кун тартиби билан тугайди. Кун тартибидан сўнг икки нуқта қўйилиб, кўриладиган масалалар тартиб рақами билан берилади. Ҳар қайси масала алоҳида сатрдан ёзилади. Уларнинг ўзаро тартиби масаланинг долзарблиги ва муҳимлигига қараб белгиланади. Мажлис баённомасида КУН ТАРТИБИни бош келишиқда ифодалаш ва катта ҳарфлар билан ёзиш керак.

Кун тартибидаги масалаларни баён қилишда маърузачининг исми, фамилияси, лавозимини алоҳида жумла билан ёзиш мақсадга мувофиқдир.

Баъзан кун тартибининг охириги қисмида “Турли масалалар” сарлавҳаси билан алоҳида қисм бериладики, бу мақсадга мувофиқ эмас, чунки кун тартибидаги ҳар бир масала аниқ ва равшан бўлиши лозим.

Матннинг асосий қисми кун тартиби масалаларига мувофиқ жойлашади. Ҳар бир бўлим уч қисмдан иборат бўлади: ЭШИТИЛДИ, СЎЗГА ЧИҚДИЛАР, ҚАРОР ҚИЛИНДИ. Бу сўзлар бош (катта) ҳарфлар билан ёзилади. Агар кун тартибида икки ёки ундан ортик масала кўриладиган бўлса, “ЭШИТИЛДИ” сўздан олдин кун тартибидаги масалаларнинг рақами қўйилади, сўздан кейин эса икки нуқта қўйилиб, янги сатрдан маърузачининг исми, фамилияси бош келишиқда ёзилади. Фамилиядан сўнг чизикча (тире) қўйилиб, маъруза ёки хабарнинг қисқача мазмуни баён қилинади. Агар маъруза матни тайёр ҳолда бўлса, тиредан кейин “Матн илова қилинади” деб ёзиб қўйилади.

“СЎЗГА ЧИҚДИЛАР” бирикмаси ҳам айнан шу шаклда ёзилади. Зарурият бўлганда, қавс ичида ҳар бир сўзловчининг иш жойи ва лавозими кўрсатилади. Масалан: СЎЗГА ЧИҚДИЛАР: А.И.Раҳимов (лицей директори) –

...

Мажлизда берилган саволлар ҳам баённомада ёзилади. Маърузачига саволлар ва уларга бериладиган жавоблар

“СЎЗГА ЧИКДИЛАР” бўлимига киритилади ва кўрсатилган тартибда расмийлаштирилади (“савол” ва “жавоб” сўзлари ўрнида сўровчининг исми, ота исмининг бош ҳарфлари ва фамилияси; жавоб берувчининг исми, ота исмининг бош ҳарфлари ва фамилияси эса фақат саволга маърузачининг ўзи жавоб бермаган ҳоллардагина кўрсатилади).

Матннинг учинчи қисмида муҳокама этилган масала бўйича қарор қабул қилинади. “ҚАРОР ҚИЛИНДИ” бирикмаси ҳам бош ҳарфлар билан ёзилади.

Кун тартибидаги ҳар бир масала юзасидан алоҳида-алоҳида “ЭШИТИЛДИ”, “СЎЗГА ЧИКДИЛАР”, “ҚАРОР ҚИЛИНДИ” сарлавҳалари қўйилади ва сўзловчилар нутқининг қисқача мазмуни, қабул қилинган қарор расмийлаштирилади.

1-иловада баённома намунаси, 2-иловада эса унинг шакли берилди.

Мукофотга тавсия қилиш баённомаси намунаси

1-илова

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси
Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти
илмий кенгашининг 5-рақамли

БА Ё Н Н О М А С И

1999 йил 10 май

Тошкент шаҳри

Қ А Т Н А Ш Д И Л А Р :

Илмий кенгаш аъзолари: Т. Мирзаев (раис), Р. Баракаев (илмий котиб), А. Абдуғафуров, Б. Бафоев, Э. Бегматов, Р. Дониёров, М. Жўраев, К. Имомов, Н. Каримов, А. Мадвалиев, С. Мамажонов, Б. Саримсоқов, Э. Умаров, Ҳ. Шамсиддинов, А. Ҳайитметов, И. Ҳаққулов.

К У Н Т А Р Т И Б И :

1. Филология фанлари доктори, профессор Э. Бегматовнинг “Ўзбек исмлари маъноси” китобини Беруний (Абу Райхон Беруний) номидаги Ўзбекистон Республикаси Давлат мукофотига тавсия этиш.

Э Ш И Т И Л Д И:

Биринчи масала юзасидан Институт директори, филология фанлари доктори, профессор Т. Мирзаев сўзлади:

Хурматли илмий кенгаш аъзолари! Сизларга маълумки, Эрнст Бегматов институтимизда 1961 йилдан бери ишлайди. Бу йиллар давомида у кичик илмий ходимликдан фан доктори, профессорлик даражасига кўтарилди. У институтнинг катта илмий ходими, етакчи илмий ходими, бош илмий ходими, бўлим мудири, институт директорининг илмий ишлар бўйича муовини лавозимларида ҳалол меҳнат қилди. 1998 йилдан институтда энг катта бўлим – ҳозирги ўзбек тили бўлимини бошқармоқда.

Э. Бегматов ўзбек тилшунослигининг лексикология, нутқ маданияти, морфология, алифбо ва имло, услубшунослик, адабий норма назарияси соҳаларида қалам тебратиб келмоқда. Аммо унинг энг кўп меҳнат сарфлаган, бутун республика доирасида ва ундан ташқарида ҳам танилишига сабаб бўлган соҳаси ўзбек номшунослиги (ономастика) соҳасидир. Э. Бегматов 1961 йилдан бери ўзбек исмшунослиги (ўзбек антропонимикаси) соҳасида илмий тадқиқот ишлари олиб боради. Ўзбек тилшунослигида номшунослик илмий йўналиши ва мактабининг пайдо бўлиши ҳамда асосланиши Э. Бегматов номи билан боғлиқдир.

Э. Бегматовнинг 1999 йилгача нашр этган монография, алоҳида китоб ва рисоалари 35 та бўлса, деярли ярми (14 таси) исмшунослик ва топонимия масалаларига бағишланган. Шу даврга қадар Э. Бегматов 250 га яқин илмий ва илмий-оммабоп мақолалар эълон қилган. Шулардан 117 таси ўзбек исмлари ва ўзбек топонимияси муаммоларига бағишланган. Унинг “Номлар ва одамлар” (1966), “Исмингизнинг маъноси нима?” (1968), “Киши номлари имлоси” (ҳаммуаллиф, 1970), “Ўзбек исмлари имлоси” (1972), “Ўзбек исмлари” (1991), “Исм чиройи” (1994) каби ишлари кўпчиликка маълум.

1998 йилда “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” давлат илмий нашриёти Э. Бегматовнинг “Ўзбек исмлари маъноси” китобини нашр қилди. 38 босма табоқ ҳажмли ушбу китобда 16400 дан ортқ ўзбек исмларининг маънолари талқин қилинган. Бундай тадқиқот нафақат ўзбек тилшунослигида, балки туркий тиллар ономастикасида биринчи бор яратилди ва республика жамоатчилиги томонидан қизгин кутиб олинди. Ҳозирнинг ўзида китоб ҳақида 2 тақриз чиққани, республика телевидениеси ва радиосида 4 марта ушбу луғат ҳақида эшиттириш берилгани фикримнинг исботидир.

Луғатда ўзбек исмларини англаувчи маънолар асосли ва кенг изоҳланиши билан бирга ҳар бир номнинг манбаи кўрсатилган, исмлар кирилл ва лотин ёзувида қайд этилган. Исмлар маъносини тушуниш ва изоҳлашнинг илмий асос ва тамойиллари китобнинг “Луғатнинг таркиби ва тузилиши” (5–6-бетлар), “Ўзбек исмлари этнографияси” (587–594-бетлар),

“Исм ва фамилиялар танлашнинг айрим муаммолари” (595–604-бетлар) қисмларида таҳлил қилинган. “Ўзбек исмлари маъноси” китоби билан батафсил танишиб чиқиш бу асар ўзбек тилшунослигига қўшилган улкан ва муносиб ҳисса, оригинал ҳамда фундаментал тадқиқот дейишга асос беради.

Мен юқоридаги фикрларимга таяниб, Э. Бегматовнинг “Ўзбек исмлари маъноси” китобини Беруний номидаги Ўзбекистон Республикаси Давлат мукофотига тавсия этишга лойиқ деб ҳисоблайман. Биз бу масалада Э. Бегматовнинг ўзбек тилшунослиги ривожига қўшган улкан ҳиссасини ҳам ҳисобга олишимиз керак. У ўзбек тилшунослигининг нутқ маданияти, лексикология, алифбо ва имло, услубшунослик соҳаларига ҳам муносиб ҳисса қўшган тадқиқотчидир. Э. Бегматов ҳозирда кўп жилли “Ўзбек тили изоҳли луғати” нинг энг фаол ва асосий тузувчиларидан бири. Хуллас, бугун ушбу масала бўйича илмий кенгаш аъзоларининг мулоҳазаларини билиш учун тўпландик.

Энди ана шу масаланинг муҳокамасига ўтамыз.

СЎЗГА ЧИҚДИЛАР:

Н.Каримов (филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби):

– “Ўзбек исмлари маъноси” луғати – кўп йиллик меҳнат самараси. Китобда ўзбек исмларининг лисоний маънолари, диний маънолари, этнографик маънолари тўлиқ изоҳланган. Луғат охирида берилган иловаларда луғатнинг илмий асослари баён қилинган. Ушбу луғат ўзбек номшунослигига қўшилган муносиб ҳиссадир.

Э. Бегматов тилшунослик соҳасида институтдагина эмас, республикамызда ҳам етакчи мутахассисдир. Унинг луғатшунослик, лексикология, имло ва алифбо муаммоларини ҳал қилишга қўшган ҳиссаси илмий жамоатчилик томонидан муносиб баҳолашиб келмоқда. Тилга олинаётган иш нафақат ўзбек тилшунослиги, балки туркийшуносликнинг улкан ютуғидир. Ушбу тадқиқот ҳам мазмунан, ҳам ҳажман, шунингдек, назарий-амалий жиҳатдан оригинал, фундаментал ишдир. Шу сабабли мен китобнинг Беруний номидаги Давлат мукофотига тавсия этилиши асосли деб ўйлайман.

С. Мамажонов (ЎзФА мухбир аъзоси, филология фанлари доктори, профессор):

– Маълумки, ҳозирда миллий кадрятлар, халқ маънавияти, маданиятига катта эътибор берилмоқда. Тилга олинган соҳалар бўйича қилинадиган ишларнинг таркибий қисмларидан бири халқ маданияти, маънавий меросини тўплаш ва илмий талқин қилишдир. Ўзбек исмлари, исм бериш одатлари ўзбек халқи тили, тарихи, маданияти ва маънавиятининг таркибий қисмидир. Мана шу маънода Э. Бегматовнинг “Ўзбек исмлари маъноси” китоби ҳозирги куннинг долзарб, муҳим масаласига бағишлангани ва унда 16000 дан ортиқ ўзбек исмларининг изоҳлангани жуда катта меҳнат натижасидир. Тадқиқот – тамоман янги ва ўзига хос бир иш. Шу сабабли биз уни Беруний мукофотига тавсия этсак, янглишмасмиз деб ўйлайман.

А. Абдуғафуров (филология фанлари доктори, профессор):

– Э. Бегматов ўзининг ўзбек номшунослиги ривожига кўшган ҳиссаси билан Беруний мукофотига тавсия қилишга арзийди. “Ўзбек исмлари маъноси” ҳар бир оилга, барчага керак. Китобдан болаларга исм кўйишда, исм ва фамилияларни кирилл ва лотин алифбосида тўғри ёзишда фойдаланиш мумкин. Булар Э. Бегматов китобининг нафақат назарий, балки катта амалий қимматга ҳам эга эканини кўрсатади.

А. Ҳайитметов (филология фанлари доктори, профессор):

– Ўзбеклар болага исм бериш масаласига азалдан катта масъулият билан ёндашади. Ҳозирги исмлар ўзбек халқининг қадимий даврлардан бери амал қилиб келган расм-русумлари, эътиқодлари, маданий-маънавий, эстетик ва этикавий қарашлари самарасидир. Шу сабабли, номлар халқ маданияти ва маънавиятининг, тарихи, этнографиясининг ўзига хос, ноёб меросидир. Э. Бегматов мана шу меросни деярли 40 йилдан бери синчковлик билан тўплаб келмоқда. Бугун муҳокама қилинаётган иш мана шу синчков ва тинимсиз илмий изланишлар туфайли юзага келди. Унинг Беруний мукофоти тавсия этилаётгани муаллифнинг ўзбек номшунослиги мактабини яратганини, унинг ривожига салмоқли хисса кўшганини ҳолисона эътироф қилишдир.

Х. Шамсиддинов (филология фанлари номзоди):

– Э. Бегматов ўзбек исмларининг бой материалларини тўплаш ва тадқиқ этиш билан деярли 40 йилдан бери шуғулланади. Унинг бу соҳага оид тадқиқотлари йилдан-йилга мукаммаллашиб борди ва ниҳоят бугун муҳокама қилинаётган иш – “Ўзбек исмларининг маъноси” китоби юзага келди. У материалга бойлиги, талқинларнинг мукамал ва қизиқарлилиги, ҳажман салмоқчилиги билан диққатга моликдир.

Маълумки, 1993 йилда “Лотин ёзувиге асосланган ўзбек алифбосини жорий этиш тўғрисида” Ўзбекистон Республикасининг қонуни ва ушбу Қонунни амалга ошириш бўйича Давлат дастури қабул қилинган. Ушбу дастурда “Ўзбек исмларининг имло лугати”ни тайёрлаш ва нашр этиш ҳам кўзда тутилган. Биз бугун муҳокама қилаётган ишда 16000 дан ортиқ исмнинг лотин ёзувидаги имлоси ҳам кўрсатилган. Демак, Э. Бегматов исмлар маъносини изохлаш билан бир қаторда мазкур дастурда кўзга тутилган ва давлат аҳамиятига эга бўлган ишни ҳам амалга оширган. Демак, “Ўзбек исмлари маъноси” ушбу куннинг долзарб муаммоларига жавоб берувчи ва амалий аҳамияти жиҳатидан диққатга молик тадқиқотдир.

М. Жўраев (филология фанлари доктори):

– “Ўзбек исмлари маъноси” китобида исмлар маъноси мукамал изохланган. Маълумки, исмлар маъноси, уни талқин қилишда фанда турли фикрлар мавжуд. Муаллиф бу қарашларни китобда эслатиб ўтган ва асосан, исмларнинг этнографик маънолари берилаётганини айтган. Демак, бу иш тилшуносликдан ташқари этнография, диншунослик, адабиётшунослик, фольклор каби фанлар учун ҳам қимматли маълумот беради.

Масалан, Бўри, Бўринисо, Кўчкор, Сотиболди, Топиболди исмларининг талқинида бу ҳол ёрқин кўринади. Э. Бегматов исмлар ҳақида лингвистик таълимотнигина эмас, балки тарихий, диний, этнографик маълумотларни яхши билади. Уйлайманки, домла келгусида бу масалага ҳам бағишлаб алоҳида бир мукамал иш қилади. Мен “Ўзбек исмлари маъноси” китоби Беруний номидаги мукофотга лойиқ тадқиқот деб ҳисоблайман.

Мажлисида филология фанлари докторлари И. Хаққулов, Б. Бафоев, К. Имомов, Р. Дониёровлар ҳам сўзга чиқиб, юқоридаги фикрларни қувватлашди.

Т. Мирзаев – Кун тартибидаги масала, чамамда, мукамал муҳокама қилинди. Уйлайманки, бу китоб ҳақида матбуотда чиқишлар қилганимизда, ўз фикрларимизни янада тўлиқроқ, кенгроқ билдирамиз. Яширин овоз бериш учун санок комиссияси тузас. Комиссия М. Жўраев, Б. Бафоев, К. Имомовлардан иборат бўлсин деган таклиф бор.

Комиссия таркиби бир овоздан маъқулланди.

Илмий кенгаш аъзоларига яширин овоз беришлари учун бюллетенлар тарқатилди ва барча илмий кенгаш аъзолари яширин овоз бердилар. Санок комиссияси аъзолари қутичадан бюллетенларни олиб, санаб чиқдилар.

Т. Мирзаев – Овоз бериш натижаларини эълон қилиш учун сўз санок комиссияси раиси К. Имомовга берилади.

К. Имомов – Санок комиссияси қутичадаги овоз бериш варақаларини санаб чиқди. Натижалар куйидагича: филология фанлари доктори, проф. Э. Бегматовнинг “Ўзбек исмлари маъноси” китобини Беруний номидаги Республика Давлат мукофоти тавсия этиш учун овоз беришда Институт илмий кенгашининг 22 аъзосидан 16 киши қатнашди (илмий кенгаш аъзоси Э. Бегматов овоз беришда қатнашмади). Қутичада 15 та овоз бериш варақаси борлиги аниқланди. Уларнинг 15 тасида Э. Бегматовнинг “Ўзбек исмлари маъноси” китобини Беруний номидаги Республика Давлат мукофоти тавсия қилиш учун овоз берилган. Бузилган варақалар йўқ.

Т. Мирзаев – Демак, илмий кенгаш аъзолари Э. Бегматовнинг “Ўзбек исмлари маъноси” китоби Беруний номидаги Ўзбекистон Республикаси Давлат мукофоти тавсия қилинишини бир овоздан қўллаб-қувватладилар. Э. Бегматовга кейинги босқичларда ҳам муваффақият тилаймиз.

ИЛМИЙ КЕНГАШ ҚАРОР ҚИЛАДИ:

Филология фанлари доктори, профессор Э. Бегматовнинг “Ўзбек исмлари маъноси” китоби Беруний номидаги Ўзбекистон Республикаси Давлат мукофоти тавсия қилинсин.

Илмий кенгаш раиси (имзо) Т. Мирзаев

Илмий кенгаш котиби (имзо) Р. Баракаев

Баённома шакли

2-илова

Сирғали туман ўқувчи ва ёшлар илмий-техника ижодиёти
маркази жамоаси йиғилишининг 3-рақамли

БАЁННОМАСИ

2000.15.02.

Тошкент шаҳри

Раис – М.С.Раҳимов

Котиб – С.П.Маҳмудов

Қатнашдилар: 65 киши (рўйхат илова қилинди)

КУН ТАРТИБИ:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги қонуни ва “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”да мактабдан ташқари тарбия муассасалари олдига қўйилган вазифалар ва уларни амалга ошириш. Маърузачи О.Каримова.
2. Марказ жамоасининг биринчи ярим йил учун тузилган иш режасини тасдиқлаш. Маърузачи О.Р.Солиева.
3. Наврўз байрамига бағишланган адабий-бадиий кеча уюштириш. С.Каримов ахбороти.

1. ЭШИТИЛДИ:

О. Каримова – маъруза матни илова қилинди.

СЎЗГА ЧИҚДИЛАР:

А. Миракбарова – (Нутқининг қисқа мазмуни ёки саволи баён қилинади).

П.С.Чориев – (Нутқининг қисқа мазмуни ёки саволи баён қилинади).

ҚАРОР ҚИЛИНДИ:

(Қабул қилинган қарорлар баёни ёзилади).

2. ЭШИТИЛДИ:

1. О.Р.Солиева – (Маърузасининг қисқача ёки тўлиқ баёни ёзилади)

СЎЗГА ЧИҚДИЛАР:

Т. Аҳмедова – .....

ҚАРОР ҚИЛИНДИ:

(Қабул қилинган қарорлар баёни ёзилади).

3. ЭШИТИЛДИ:

С. Каримов ахбороти – (Ахборотнинг мазмуни баён қилинади).

ҚАРОР ҚИЛИНДИ:

(Қабул қилинган қарорлар баёни ёзилади).

Раис

(имзо)

М.С.Раҳимов

Котиб

(имзо)

С.П.Маҳмудов

БАЁННОМАДАН КЎЧИРМА

Зарурият туфайли мажлис давомида қабул қилинган қарорлардан кўчирмалар расмийлаштирилади. Буйруқдан кўчирмада бўлганидек, баённомадан кўчирма ҳам имзо билан тасдиқланади.

Баённомадан кўчирма қуйидаги асосий қисмлардан иборат:

1. Ташкилот номи.
2. Ҳужжат номи (баённомадан кўчирма).
3. Сана (мажлис санаси).
4. Шартли рақам.
5. Баённома тузилган жой.
6. Матн:

- а) КУН ТАРТИБИ;
- б) ЭШИТИЛДИ;
- в) ҚАРОР ҚИЛИНДИ.

7. Имзолар.

8. Нусха тасдиқланганлиги ҳақида белги.

Баъзан баённомадан кўчирмаларда йиғилишда қатнашувчиларнинг фамилияси ёки сони, шунингдек, кўрилган масала бўйича муҳокамада иштирок этганлар фамилияси ҳам кўрсатиб ўтилади.

Баённоманинг матн қисмидан фақат ташкилот ёки шахсга етказилиши керак бўлган бўлақларгина олинади. Агар кун тартибида уч масала муҳокама этилган бўлса, керакли масала бўйича қабул қилинган қарор олинади.

3-иловада баённомадан кўчирма шакли, 4-иловада эса унинг намунаси берилди.

Баённомадан кўчирма шакли

3-илова

Корхона меҳнат жамоасининг 2000 йил “___” _____ даги
умумий йиғилишининг _____ рақамли

БАЁННОМАСИДАН КЎЧИРМА

Корхона билан меҳнат муносабатида турувчилар _____ киши.

Қатнашганлар _____ киши.

Иштирок этмаганлар _____ киши.

Шулардан узрли сабабларга кўра (бола тарбияси таътилида, касаллигига кўра, меҳнат ва бошқа таътиллarda, хизмат сафаридagилар) _____ киши.

ЭШИТИЛДИ:

Корхона жамоа шартномаси лойиҳасини маъқуллаш ҳақида.

СЎЗГА ЧИҚДИЛАР:

1. _____

2. _____

3. _____

ва х.к. _____

Қ А Р О Р   Қ И Л И Н Д И:

1. Жамоа шартномаси ва унинг иловалари маъқуллансин.

2. Шартномани меҳнат жамоаси номидан имзолаш ваколати корхона касаба уюшмаси кўмитасининг раисига топширилсин. Унда меҳнат жамоасидан куйидаги вакиллар иштирок этсинлар:

1. _____

2. _____

3. _____

3. Жамоа шартномаси имзоланган кундан эътиборан кучга кириши белгилаб қўйилсин.

Умумий мажлис раиси _____
котиб _____

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси
Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти
илмий кенгаши йиғилишининг 17-рақамли

БАЁННОМАСИДАН КЎЧИРМА

1998.26.01.

Тошкент шаҳри

КУН ТАРТИБИ:

3. “Ижтимоий-сиёсий атамаларнинг изоҳли луғати” китобини нашрга тавсия этиш. Р. Дониёров ахбороти.

3. ЭШИТИЛДИ:

Р. Дониёров – Илмий кенгаш аъзоларини “Ижтимоий-сиёсий атамаларнинг изоҳли луғати” билан батафсил таништирди. Ушбу луғат 10 минг сўзни қамраганлиги, уларнинг ҳар бири ҳозирги кун талаби даражасида изоҳланганлигини кўрсатиб ўтди.

3. ҚАРОР ҚИЛИНДИ:

1. “Ижтимоий-сиёсий атамаларнинг изоҳли луғати” нашрга тавсия этилсин.
2. Масъул муҳаррир этиб филология фанлари доктори Э. Бегматов тасдиқлансин.

Раис
Котиб

(имзо)
(имзо)

Т. Мирзаев
Р. Баракаев

БИЛДИРИШНОМА, БИЛДИРИШ

Муайян муассаса (таркибий қисм) раҳбарига хизмат фаолияти билан алоқадор муҳим масалалар юзасидан ёки юқори идора, мансабдор шахсга бирон-бир воқеа ва ҳодиса ҳақида хабардор қилиш зарурати туғилганда тақдим этиладиган муфассал ёзма ахборот. Унда, одатда, баён қилинаётган масалалар бўйича тузувчи (ёзувчи)нинг тақлифлари акс этади.

Кимга йўлланганига қараб билдиришнома ички ва ташқи турларга ажралади.

И ч к и б и л д и р и ш н о м а раҳбар шахс ёки бўлим мудирини номига ёзилади. У тоза қоғоз варағига қўлда ёки машинкада ёзилиши мумкин. Бундай билдиришномалар муаллиф томонидан имзоланади. Т а ш қ и б и л д и р и ш н о м а, яъни раҳбар томонидан юқори идорага ёки мансабдор шахсга ёзиладиган билдиришнома, одатда, хос иш қоғозига икки нусхада ёзилади. Ҳужжатнинг иккинчи нусхаси муассасанинг ўзида қолдирилади. Бундай билдиришнома раҳбар томонидан имзоланади.

Билдиришнома ташаббус, ахборот ва ҳисобот хусусиятига эга. Бу хусусиятлар ҳужжат матни сарлавҳасидаёқ ўз аксини топади. Т а ш а б б у с б и л д и р и ш н о м а с и матнида тегишли масала юзасидан умумий ёки аниқ тақлифлар илгари сурилиб, раҳбарни уларни ҳал қилишга ундайди (масалан, *Навоий номидаги жамоа ҳўжалигида мукофотлаш низомининг бузилганлиги ҳақида*).

А х б о р о т б и л д и р и ш н о м а с и, одатда, раҳбарга маълум муайян жараённинг умумий ҳолати тўғрисида хабар беради. Масалан, *Чиноз тумани Навоий номидаги жамоа ҳўжалигида чигит экиннинг бориши (1999 йил 10 апрелдаги ҳолати) ҳақида*.

Ҳ и с о б о т б и л д и р и ш н о м а с и маълум бир ишнинг тугалланиши ҳақида ёки бирон-бир кўрсатма, тавсия, режанинг ижроси тўғрисида раҳбарни хабардор қилиши керак бўлади (масалан, *ЎзР Фанлар академияси Тарих институтида янги топилган қўлёзмаларни*

ўрганиш ишларининг бориши ҳақида). Муайян вазифа ёки мажбуриятларнинг бажарилиши ҳақидаги ҳисобот билдиришномаси амалиётда *рапорт* ҳам дейилади. Асли французча бўлиб, рус тили орқали бизга кирган бу сўзнинг муқобили сифатида “БИЛДИРИШ” атамасини қўллаймиз¹.

Билдиришноманинг зарурий қисмлари:

1. Билдиришнома йўлланган раҳбарнинг лавозими, исми ва ота исмининг бош ҳарфлари ҳамда жўналиш келишигидаги фамилияси.
2. Билдиришнома тайёрлаган шахснинг лавозими, исми ва ота исмининг бош ҳарфлари ҳамда чиқиш келишигидаги фамилияси.
3. Матн сарлавҳаси.
4. Ҳужжат турининг номи (Билдиришнома).
5. Билдиришнома матни (мазмуни).
6. Қанча варақлиги кўрсатилган иловалар рўйхати (агар иловалар бўлса).
7. Билдиришнома тайёрловчи ходим ёки раҳбарнинг имзоси (агар бир неча шахс томонидан тайёрланган бўлса, у барча муаллифлар томонидан имзоланади).
8. Билдиришнома тақдим этилган сана (сана муаллиф ёки муассаса раҳбари томонидан билдиришнома имзоланаётган пайтда қўйилади).

Юқоридагилардан кўриниб турибдики, зарурий қисмлари ва ёзилиш шакли жиҳатидан билдиришномалар хизмат маълумотнома (справка)ларига яқин туради. Фарқи шундаки, маълумотномаларда асосан талаб қилинган, сўралган воқеа-ҳодисалар ҳақидагина ахборот берилади, билдиришномаларда эса воқеа-ҳодисаларни санаш билан бирга, уларни келтириб чиқарган омилар таҳлил қилинади ва тегишли хулосалар қилиниб, таклифлар айтилади.

Билдиришнома тайёрлаётган шахснинг хулоса ва таклифлари аниқ, равшан ва ишонарли бўлмоғи керак. Шунинг учун ҳам билдиришномаларда чиқарилган хулосаларни тасдиқловчи, воқеа-ҳодисаларга, қонунчилик кўрсатмаларига, тегишли ҳужжатларнинг рақам ва санасига

¹ 1990 йилда нашр этилган “Ўзбек тилида иш юритиш” қўлланмасида ушбу ҳужжат “билдирги” номи билан берилган эди. Ўтган йилларда амалиётда бу ном сингишмади. Шунинг учун муаллифлар “рапорт” терминини “билдириш” тарзида ифодалашни мақсадга мувофиқ деб топдилар.

ҳамда баён этилган масалани бевосита муассаса мисолида ўрганиш ёки синаб кўриш натижасида олинган бошқа далилларга ҳаволалар қилиниши зарур. Билдиришнома матни асосан икки қисмдан иборат. Биринчи қисмда унинг ёзилишига сабаб бўлган далиллар, воқеалар баён қилиниши, иккинчи қисмида эса хулосалар ва аниқ иш-ҳаракатлар ҳақидаги таклифлар акс этмоғи зарур. Муаллифнинг фикрича, бундай иш-ҳаракатлар баён қилинган воқеалар муносабати билан юқори идора ёки мансабдор шахс томонидан бажарилиши керак.

Агар билдиришномада баён қилинаётган маълумотлар аниқ бир сана ёки вақт оралиғига тааллуқли бўлса, худди маълумотномадагидек, ушбу вақт матндан алоҳида зарурий қисм сифатида ажратилиб, матн олдидан жойлаштирилади. Масалан “1997 йил 1 январдаги ҳолатга кўра” ёки “1999 йилнинг 1 январидан 1 сентябригача бўлган давр учун”. Бу маълумотларни матн сарлавҳасига қўшиб юбориш ҳам мумкин. 1–4-иловаларда билдиришнома намуналари, 5-иловада унинг бир шакли берилди.

Билдиришнома намуналари

1-илова

Соатсозлик заводининг директори К.Б.Каримовга
завод қарамоғидаги болалар оромгоҳининг бошлиғи
Л. Комиловадан

**БОЛАЛАР ОРОМГОҲИ ЁТОҚ
БИНОЛАРИНИНГ УМУМИЙ
АҲВОЛИ ҲАҚИДА**

Б И Л Д И Р И Ш Н О М А

Сизнинг кўрсатмангизга биноан, мен техник-назоратчи С. Бакиров билан биргаликда шу йил 7–8 май кунлари завод қарамоғидаги болалар оромгоҳи ётоқ биноларини текшириб чиқдим.

Барча ётоқ бинолари қониқарли аҳволда. Бироқ 1-бинода дераза ойналарини ўрнатиш, 2-бинони қисман бўяш, 3-бинода эса эшикларни таъмирлаш зарур деб ҳисоблайман.

Болалар оромгоҳи
бошлиғи
1999.10.05.

(имзо)

Л. Комилова

“Қорасув” жамоа хўжалиги
бошқаруви раиси А. Раҳмоновга

жамоа хўжалиги сут-товар
фермасининг мудири
Р. Нишоновадан

БИЛДИРИШНОМА

Фермаизга автосуғорғичлар ўрнатиш ҳақидаги жамоа хўжалиги бошқаруви қарори Сизга маълум. Бироқ бу ишнинг муддати сув ўтказувчи қувурларнинг ўз вақтида ва етарлича келтирилмаганлиги оқибатида кечикиб кетмоқда.

Шуни ҳисобга олиб, зудлик билан 50 метр сув ўтказувчи қувур сотиб олиш юзасидан зарурий чора кўришингизни сўрайман.

Сут-товар фермасининг
мудири

(имзо)

Р. Нишонова

1999.26.08.

“Ўзавтотранс” давлат акциядорлик
корпорациясига қарашли 4-автосозлаш
корхонасининг бошлиғи
С.Қ.Қурбоновга
корхона бош техниги М. Дадабоевдан

БИЛДИРИШНОМА

Корхона томонидан соzланган автомашиналарни шу ернинг ўзида текшириш ва назорат синовини ўтказиш бир қанча соzловчи-слесарлар ва ҳайдовчиларнинг белгиланган вақтдан кейин ҳам бир оз муддат қолиб ишлашини тақозо этмоқда. Бироқ биз белгиланган вақтдан ташқари бажарилган ишларни ҳисоб бўлимида расмийлаштиришда қийинчиликларга дуч келмоқдамиз.

Сиздан ушбу масалани ижобий ҳал этишни сўрайман.

Корхона бош
техниги
1999.09.10.

(имзо)

М. Дадабоев

“Ўзфармсааноат” давлат
акциядорлик концерни
раиси М.Н.Раҳматовга
маъмурий-хўжалик
бўлимидан

БИЛДИРИШНОМА

Ўзбекистон кимё саноати корхоналари уюшмаси “Ўзкимёсаноат” раисининг 1998 йил 4 июндаги 46-фармойишига асосан концерннинг шу йил биринчи ярмидаги фаолияти ҳақида материаллар тайёрланди.

Ахборот-маълумот материаллар микдорининг ниҳоятда кўплиги, шунингдек, концерн ихтиёридаги ҳисоблаш марказининг тўла қувват билан ишламаётгани туфайли, топширилган вазифани сифатли бажариш учун бошқа ҳисоблаш марказларини жалб қилиш зарурати пайдо бўлди. ЎЗР ФА Иқтисодиёт институтининг ҳисоблаш маркази ана шу ишни амалга ошира олади.

Мазкур масалани институт билан келишган ҳолда ижобий ҳал қилишингизни сўрайман.

Бўлим мудири

(имзо)

М. Холматов

1998.24.07.

Юқорида келтирилган билдиришнома намуналарининг деярли барчаси ариза шаклига ўхшаш ёзилган. Билдиришноманинг яна бир шакли ҳам борки, унда таркибий қисмларнинг жойлашиши бир оз бошқачарок. Бундай билдиришномаларда муассаса, таркибий бўлинма номи, ҳужжат номи, унинг ёзилиш санаси ҳамда матн сарлавҳаси қоғоз varaғининг юқори чап бурчагига ёзилади, билдиришнома йўлланаётган шахс номи ўз ўрнида, яъни varaқнинг юқори ўнг бурчагига ёзилади (5-иловага қаранг).

Билдиришнома шакли

5-илова

Мирзо Улуғбек номидаги
Ўзбекистон миллий университети
география факультети

Декан ўринбосари
А. Рахимовга

2000.21.09

КАФЕДРАГА МЕТОДИК ЁРДАМ
КЎРСАТИШ ҲАҚИДА

Б И Л Д И Р И Ш Н О М А

Билдиришнома матни (унинг ёзилиш сабаблари, хулосалар,
талаб ва таклифлар).

Илова: (агар зарур бўлса)

Кафедра мудири

(имзо)

И. Аҳмадхўжаев

Агар билдиришнома мантиқан ва мазмунан тўғри,
ишонarli далил ва исботлар билан ёзилса, унинг ҳар
иккала шаклидан ҳам фойдаланавериш мумкин.

ВАСИЯТНОМА

Васиятнома бир шахснинг (васият қилувчининг), у вафот қилган тақдирда, ўзига қарашли бўлган мол-мулкни тасарруф этиш бўйича хоҳиш-иродаси баён қилинган хужжатдир. У муайян андоза бўйича тузилиши, белгиланган талабларга (васият қилувчининг ҳуқуқий муомала лаёқати, фармойишнинг қонунийлиги, васият қилувчи томонидан ўзининг сўнгги хоҳиш-иродасини баён қилиш эркинлиги) жавоб бериши керак.

Васиятнома бўйича ҳар қандай шахс (жумладан, қонунда белгиланган меросхўрлар доирасига кирмайдиган шахслар ҳам), шунингдек, давлат, жамоат, кооператив ташкилотлари меросхўр бўлиши мумкин. Васият қилувчи ўз мол-мулкни (унинг бир қисмини) бир ёки бир неча меросхўрга, шу билан бирга, юридик шахсларга, давлатга ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш идораларига васият қилиш ҳуқуқига эга. У, шунингдек, васиятномада ўлимидан сўнг уни қайси қабристонга кўмиш, ёдгорлик қўйиш ёки қўймаслик, қандай маросимлар ўтказиш ҳақида ва шунга ўхшаш фармойишлар бериш ҳуқуқига эга.

Васият қилувчи ёки мерос қолдирувчи васиятнома тузилганидан кейин уни истаган пайтда бекор қилиш ва ўзгартириш борасида эркин бўлиб, бунда у бекор қилиш ёки ўзгартириш сабабларини кўрсатишга мажбур эмас.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 1124–1133-моддаларида васиятнома, унинг шакли ва ёзилиш услуби, турлари, уни бекор қилиш ва ўзгартириш, васиятнома билан боғлиқ бошқа ҳолатлар батафсил кўрсатиб берилган.

Васиятнома, одатда, ёзилган жойи ва вақти кўрсатилган ҳолда ёзма шаклда тузилиши лозим. Қуйидаги васиятномалар ёзма шаклда тузилган ҳисобланади: а) нотариал тасдиқланган васиятномалар; б) нотариал тасдиқланган васиятномаларга тенглаштирилган васиятномалар.

Ёзма шаклдаги васиятнома васият қилувчининг ўз қўли билан имзоланиши керак. Агар васият қилувчи бирон-бир жисмоний нуқсонни, касаллиги ёки саводсизлиги

туфайли васиятномани ўз қўли билан имзолай олмаса, унинг илтимосига биноан, нотариус ёки қонунга мувофиқ васиятномани тасдиқлайдиган бошқа шахс ҳозир бўлганида, васият қилувчи ўз қўли билан имзолай олмаганлигининг сабаблари кўрсатилган ҳолда, васиятномага бошқа шахс имзо қўйиши мумкин. Лекин нотариус ёки васиятномани тасдиқловчи бошқа шахс, васиятномадан манфаатдор шахслар ва уларнинг оила аъзолари, васият қилувчининг қонуний меросхўрлари, тўлиқ муомала лаёқатига эга бўлмаган фуқаролар, васиятномани ўқий олмайдиган бошқа шахслар, ёлғон гувоҳлик бергани учун илгари судланган шахслар васиятномага имзо қўйиши мумкин эмас.

Нотариал тасдиқланган васиятнома васият қилувчи томонидан ёзилган ёки унинг сўзларидан нотариус томонидан ёзиб олинган бўлиши керак. Васиятномани кейинги ҳолатда ёзиб олиш пайтида умумий қабул қилинган техника воситаларидан (ёзув машинкаси, шахсий компьютер ва ҳоказодан) фойдаланиш мумкин.

Васият қилувчининг сўзларидан нотариус томонидан ёзиб олинган васиятномани имзолашдан олдин васият қилувчи унинг матнини нотариус олдида тўлиқ ўқиб чиқиши лозим. Агар васият қилувчи айрим объектив сабабларга кўра васиятномани шахсан ўқий олмаса, унинг матни васият қилувчига нотариус томонидан ўқиб эшиттирилади, бу ҳолат васиятномада тегишлича қайд этилади.

Васият қилувчининг хоҳишига кўра, васиятнома нотариус томонидан унинг мазмуни билан танишиб чиқилмасдан (махфий васиятнома) тасдиқланади. Махфий васиятномани васият қилувчи ҳақиқий саналмаслик хавфи (эхтимоли) борлигидан ўз қўли билан ёзиши ва имзолаши керак. Васиятнома икки гувоҳ ва нотариус иштирокида хатжилдга солиниб, хатжилд елимланиши лозим. Гувоҳлар, тўлиқ исми шарифлари ва доимий турар жойларини кўрсатган ҳолда, хатжилдга имзо қўядилар. Ушбу хатжилд мазкур одамлар иштирокида бошқа хатжилдга солинади ва бу хатжилд ҳам елимланиб, нотариус унга тасдиқлаш устхатини ёзиб қўяди.

1–6-иловаларда нотариал тасдиқланган васиятнома намуналари келтирилди.

Нотариал тасдиқланган васиятнома намуналари
1-илова

ВАСИЯТНОМА

Фарғона вилояти Кува шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон саккизинчи йилнинг йигирма учинчи апрель куни

Мен, Кува шаҳар Фарғоний кўчасидаги 158-уйда яшовчи Содиқ Собирович Икромов, вафотим олдидан ушбу васиятнома орқали қуйидаги топшириқни бераман:

1. Менинг вафотим олдидан менга тегишли бўлган барча мол-мулкимни, жумладан, Кува шаҳар Фарғоний кўчасидаги 54-рақамли ҳовли-жойимни, унинг нималардан иборат эканлигидан ва каерда жойлашганлигидан қатъи назар, қизим, Назира Содиқовна Абдукаримовага васият қилиб қолдираман.

2. Менга Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексигадаги 1142-модданинг мазмуни, яъни меросдан мажбурий улуш олиш ҳуқуқига эга бўлган меросхўрлар ҳақида нотариус томонидан тушунтириш берилди.

Ушбу васиятнома икки нусхада тузилиб имзоланди: уларнинг бири сақлаш учун Кува шаҳар давлат нотариал идорасида қолдирилди, иккинчиси васият қилувчи С.С.Икромовга берилди.

(Имзо)

С.С.Икромов

Васиятномадаги тасдиқловчи ёзув (устхат)

Ушбу васиятномани 1998 йил 23 апрель куни мен, Фарғона вилояти Кува шаҳар давлат нотариал идорасининг давлат нотариуси Абдусаттор Абдуқаҳорович Мамадалиев, фуқаро Собир Содиқович Икромовнинг хоҳиш-иродасига биноан ва амалдаги қонунларга риоя қилган ҳолда тасдиқладим.

Васиятнома фуқаро Собир Содиқович Икромов томонидан менинг ҳузуримда имзоланди. Васият қилувчининг шахси аниқланди, муомалага лаёқатлилиги текширилди, ушбу нотариал ҳаракатни амалга ошириш чоғида унинг муомалага лаёқатлилиги тўғрисида бирон-бир шубҳа туғилмади.

Руйхат (реестр)га 1234 рақами билан қайд этилди, 60 сўм микдорида давлат божи олинди.

Давлат нотариуси

(имзо)

А.А.Мамадалиев

Муҳр

ВАСИЯТНОМА

Фарғона вилояти Марғилон шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон еттинчи йилнинг ўн биринчи июль куни

Мен, Фарғона вилояти Марғилон шаҳар Увайсий кўчасидаги 212-уйда яшовчи Солижон Олимович Фафуров, ушбу васиятномам орқали қуйидаги топширикни бераман:

1. Менинг вафотим олдидан менга тегишли бўлган барча мол-мулкимни, унинг нималардан иборатлигидан ва қаерда жойлашганлигидан қатъи назар, хотиним Саломатхон Собировна Фафурова ва ўғлим Салимжон Солижонович Фафуровларнинг ҳар иккалаларига тенг ҳиссада васият қилиб қолдираман.

2. Менга Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексидagi 1142-модданинг мазмуни, яъни меросдан мажбурий улуш олиш ҳуқуқига эга бўлган меросхўрлар ҳақида нотариус томонидан тушунтириш берилди.

Ушбу васиятнома икки нусхада тузилди ва имзоланди: уларнинг бири сақлаш учун Марғилон шаҳар давлат нотариал идорасида қолдирилди, иккинчиси эса васият қилувчи Солижон Олимович Фафуровга берилди.

(имзо)

С.О.Фафуров

(Нотариуснинг тасдиқловчи ёзуви)

3-илова

ВАСИЯТНОМА

Фарғона вилояти Марғилон шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон еттинчи йилнинг ўн саккизинчи июль куни

Мен, Фарғона вилояти Марғилон шаҳар Увайсий кўчасидаги 212-уйда яшовчи Солижон Олимович Фафуров, ушбу васиятномам орқали қуйидаги топширикни бераман:

1. Менинг вафотим олдидан менга тегишли бўлган барча мол-мулкимни, унинг нималардан иборатлигидан ва қаерда жойлашганлигидан қатъи назар, жиянларим Эркин Обидович Фафуров ва Эргаш Обидович Фафуровларнинг ҳар иккалаларига тенг ҳиссада васият қилиб қолдираман.

2. Уларга менга тегишли бўлган кутубхонани (ўзим йиққан китобларни) Марғилон шаҳридаги 45-ўрта мактабга топшириш мажбуриятини юклайман.

3. Менга Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексидagi 1142-модданинг мазмуни, яъни меросдан мажбурий улуш олиш ҳуқуқига эга бўлган меросхўрлар ҳақида нотариус томонидан тушунтириш берилди.

Ушбу васиятнома икки нусхада тузилди ва имзоланди: уларнинг бири сақлаш учун Марғилон шаҳар давлат нотариал идорасида қолдирилди, иккинчиси эса васият қилувчи Солижон Олимович Фафуровга берилди.

(Имзо)

С.О.Фафуров

(Нотариуснинг тасдиқловчи ёзуви)

ВАСИЯТНОМА

Тошкент вилояти Бекобод шаҳри,
бир минг тўққиз юз тўқсон сакқизинчи йилнинг
йигирма иккинчи май куни

Мен, Тошкент вилояти Бекобод шаҳар Гулистон кўчасидаги 24-уйда яшовчи Мирзакарим Мирзараҳимович Ҳамидов, ушбу васиятнома орқали қуйидаги топшириқни бераман:

1. Менга тегишли бўлган мол-мулкимдан Бекобод шаҳар Гулистон кўчасидаги 24-рақамли ҳовли-жойимни ўғлим Мирзаали Мирзакаримович Ҳамидовга, Тошкент вилоят ДАН Бекобод тумани рўйхатлаш ва имтиҳон олиш бўлимида 1994 йилнинг 17 апрелидан рўйхатда турувчи ВЕ серияли 943934 рақамли техник паспорт бўйича менга тегишли бўлган ГАЗ-24 “Волга” русумли оқ рангли, давлат рақамли белгиси М 58-78 ТШ бўлган автомашинамни ўғлим Мирзавали Мирзакаримович Ҳамидовга васият қилиб қолдираман.

2. Менга Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексидagi 1142-модданинг мазмуни, яъни меросдан мажбурий улуш олиш ҳуқуқига эга бўлган меросхўрлар ҳақида нотариус томонидан тушунтириш берилади.

Ушбу васиятнома икки нусхада тузилди ва имзоланди: уларнинг бир нусхаси сақлаш учун Бекобод шаҳар давлат нотариал идорасида қолдирилди, иккинчиси эса васият қилувчи Мирзакарим Мирзараҳимович Ҳамидовга берилди.

(Имзо)

М.М.Ҳамидов

(Нотариуснинг тасдиқловчи ёзуви)

ВАСИЯТНОМА

Тошкент вилояти Бекобод шаҳри,
бир минг тўққиз юз тўқсон саккизинчи йилнинг
йигирма тўққизинчи май куни

Мен, Тошкент вилояти Бекобод шаҳар Гулистон кўчасидаги 24-уйда яшовчи Мирзакарим Мирзараҳимович Ҳамидов, ушбу васиятнома орқали қуйидаги топшириқни бераман:

1. Менга тегишли мол-мулкимдан Бекобод шаҳар Гулистон кўчасидаги 24-рақамли ҳовли-жойимни ўғилларим Мирзаали Мирзакаримович Ҳамидов ва Мирзавали Мирзакаримович Ҳамидовларнинг ҳар иккаларига тенг ҳиссада васият қилиб қолдираман.

2. Менинг вафотим олдидан менга тегишли бўлган бошқа барча мол-мулкимни, унинг нималардан иборатлигидан ва қаерда жойлашганлигидан қатъи назар, қизим Муқаддас Мирзакаримовна Муҳамедовага васият қилиб қолдираман.

3. Мен кўрсатган меросхўрлардан бирортаси вафот этган ёки меросни қабул қилмаган тақдирда, у (лар)нинг ҳиссасини набирам Мирзапўлат Мирзаалиевич Ҳамидовга ўтиши кераклигини васият қиламан.

4. Менга Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексидаги 1142-модданинг мазмуни, яъни меросдан мажбурий улуш олиш ҳуқуқига эга бўлган меросхўрлар ҳақида нотариус томонидан тушунтириш берилди.

Ушбу васиятнома икки нусхада тузилди ва имзоланди: уларнинг бир нусхаси сақлаш учун Бекобод шаҳар давлат нотариал идорасида қолдирилди, иккинчи нусхаси васият қилувчи Мирзакарим Мирзараҳимович Ҳамидовга берилди.

(Имзо)

М.М.Ҳамидов

(Нотариуснинг тасдиқловчи ёзуви)

ВАСИЯТНОМА

Фарғона вилояти Кува шаҳри,
бир минг тўққиз юз тўқсон саккизинчи йилнинг
йигирма саккизинчи апрель куни

Мен, Фарғона вилояти Кува шаҳар Фарғоний кўчасидаги 158-уйда яшовчи Содик Собирович Икромов, ушбу васиятнома орқали қуйидаги топшириқни бераман:

1. Менинг вафотим олдидан менга тегишли бўлган барча мол-мулкимни, унинг нималардан иборатлигидан ва қаерда жойлашганлигидан қатъи назар, шунингдек, хотиним Санобар Каримовна Икромова билан биргаликдаги никоҳимиз даврида орттирилган ва унинг номига расмийлаштирилган, юқорида кўрсатилган адресда жойлашган ҳовли-жойнинг менга тегишли бўлган $\frac{1}{2}$ қисмини қизим Назира Содиковна Абдукаримовага васият қилиб қолдираман.

2. Менга Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексидagi 1142-моданинг мазмуни, яъни меросдан мажбурий улуш олиш ҳуқуқига эга бўлган меросхўрлар ҳақида нотариус томонидан тушунтириш берилди.

3. Саводсизлигим туфайли илтимосимга кўра васиятномани менинг ўрнимга Кува шаҳар Олтинтепа кўчасидаги 14-уйда яшовчи Шуҳрат Мўминович Жабборов имзолайди. Васиятнома матни менга овоз чиқариб ўқиб эшиттирилди.

Ушбу васиятнома икки нусхада тузилди ва имзоланди: бир нусхаси саклаш учун Кува шаҳар давлат нотариал идорасида қолдирилди, иккинчи нусхаси васият қилувчи Содик Собирович Икромовга берилди.

(Имзо)

С.С.Икромов
ўрнига Ш.М.Жабборов

(Нотариуснинг тасдиқловчи ёзуви)

Нотариал тасдиқланган васиятномаларга тенглаштирилган васиятномалар. Ўзбекистон Республикаси Нотариат тўғрисидаги қонунининг 26-моддасига ҳамда Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 1126-моддасига биноан, нотариус бўлмаган жойларда ва ҳолларда қуйидагилар нотариал тасдиқланган васиятномаларга тенглаштирилган васиятномалар ҳисобланади:

– касалхоналар, госпиталлар, бошқа стационар даволаш муассасаларида даволанаётган ёки қариялар ва ногиронлар уйларида яшаб турган фуқароларнинг ана шу касалхоналар, госпиталлар, бошқа даволаш муассасаларининг бош врачлари, уларнинг даволаш ишлари бўйича ўринбосарлари ёки навбатчи врачлари, шунингдек госпиталларнинг бошлиқлари, қариялар ва ногиронлар уйлариининг директорлари ёки бош врачлари томонидан тасдиқланган васиятномалари;

– фуқароларнинг Ўзбекистон Республикаси байроғи остидаги кемаларда сузиб юрган вақтида ана шу кемаларнинг капитанлари томонидан тасдиқланган васиятномалари;

– қадирув экспедициялари ва шу каби бошқа экспедициялардаги фуқароларнинг ана шу экспедициялар бошлиқлари томонидан тасдиқланган васиятномалари;

– ҳарбий хизматчиларнинг, нотариуслар бўлмаган ерларда жойлашган ҳарбий қисмларда эса, бу қисмларда ишлаётган ҳарбий бўлмаган фуқаролар, уларнинг оила аъзолари ва ҳарбий хизматчилар оила аъзоларининг ҳам ҳарбий қисмларнинг командирлари томонидан тасдиқланган васиятномалари;

– озодликдан маҳрум этиш жойларида ёки қамоқда сақланаётган шахсларнинг тегишли муассасалар бошлиқлари томонидан тасдиқланган васиятномалари;

– нотариус бўлмаган аҳоли масканларида яшаётган шахсларнинг қонунга мувофиқ нотариал ҳаракатларни амалга ошириш ҳуқуқига эга бўлган мансабдор шахслар томонидан тасдиқланган васиятномалари.

Юқорида айтиб ўтилганидек, васият қилувчи исталган вақтда ўз васиятномасини тўлалигича бекор қилишга ёхуд унда мавжуд бўлган айрим васият фармойишларини янги васиятнома тузиш орқали бекор қилишга, ўзгартиришга ёки тўлдиришга ҳақли.

Васиятнома васият қилувчи томонидан ёки васият қилувчининг ёзма фармойишига биноан нотариус ёки бошқа мансабдор шахслар томонидан унинг барча нусхаларини йўқ қилиб ташлаш йўли билан бекор қилиниши мумкин.

Янги васиятнома тузиш орқали олдин тузилган васиятнома тўлалигича ёки унинг кейинги васиятномага зид қисми бекор қилинади.

Нотариус, васиятномани тасдиқловчи бошқа мансабдор шахс, шунингдек, васият қилувчининг ўрнига васиятномани имзолаган фуқаро мерос очилгунга қадар васиятноманинг мазмунига, унинг тузилиши, бекор қилиниши ёки ўзгартирилишига дахлдор маълумотларни ошкор қилишга ҳақли эмас.

Васиятнома билан боғлиқ бошқа бир қатор ҳуқуқий жиҳатлар, хусусан, васиятни талқин қилиш, васиятноманинг ҳақиқий эмаслиги, васиятномани ижро этиш, васият мажбурияти ва бошқалар хусусида тўхталиб ўтирмадик, чунки бундай ҳолатлар ЎзР Фуқаролик кодексининг 1129–1133-моддаларида батафсил ёритилган.

7-иловада нотариал тасдиқланган васиятномаларга тенглаштирилган васиятнома намунаси келтирилди.

***Нотариал тасдиқланган васиятномаларга
тенглаштирилган васиятнома намунаси***

7-илова

ВАСИЯТНОМА

Тошкент шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон еттинчи йилнинг
йигирма саккизинчи ноябрь куни

Мен, Тошкент шаҳар Қатортол кўчасидаги 80-уй, 15-хонадонда яшовчи ва Тошкент шаҳридаги Онкология ва радиология илмий тадқиқот институти клиникасида даволанувчи Насим Икромович Қодиров, ушбу васиятнома орқали қуйидаги топширикни бераман:

Тошкент шаҳридаги 007/1320 рақамли омонат кассасида 3456-хисоб рақами билан сақланаётган жамғармани барча ҳисобланган фоизлари билан биргаликда ўғлим, Латиф Насимович Қодировга васият қилиб қолдираман.

Ушбу васиятнома икки нусхада тузилди ва имзоланди. Бир нусхаси сақлаш учун васият қилувчининг доимий яшаш жойи бўйича Чилонзор давлат нотариал идорасига жўнатилди, иккинчи нусхаси васият қилувчи Насим Икромович Қодировга берилди.

(Имзо)

Н.И.Қодиров

(Даволаш муассасасининг тасдиқловчи ёзуви ва муҳри)

ДАЛОЛАТНОМА

Муассаса ёки айрим шахслар фаолияти билан боғлиқ бирон-бир бўлиб ўтган (содир бўлган) воқеа, ҳодиса, иш-ҳаракатни ёки мавжуд ҳолатни тасдиқлаш, унга гувоҳлик бериш мақсадида бир неча киши томонидан тузилган ҳужжат. Далолатнома тузишда хилма-хил мақсадлар кўзланади, лекин уни тузишдан асосий мақсад содир бўлган воқеа-ҳодисаларни ёки мавжуд ҳолатни қонуний-ҳуқуқий жиҳатдан исботлаш ёки тасдиқлашдир. Бир қанча ҳолларда далолатнома тузиш махсус ҳуқуқий меъёрлар билан қатъий белгиланган. Масалан, корхоналарнинг ҳисоб-китоб бўлимлари фаолиятида далолатномалар аввалдан белгиланган мазмун ва даврийликка асосан тузилади ва ҳуқуқий жиҳатдан муҳим ўрин тутади.

Далолатнома деярли барча ҳолларда пул маблағлари ва моддий бойликларга боғлиқ тузилади (ҳатто бахтсиз ҳодиса ёки табиий офат ҳақидаги далолатнома асосида ҳам моддий масала бор), бинобарин, у кўпроқ тадбиркорлик, молия-хўжалик фаолиятида, ҳисоб-китоб, олди-сотди ва савдо соҳаларида кенг қўлланади.

Далолатномалар тегишли тафтиш ўтказилгандан кейин, раҳбарлик алмашинаётганда, моддий бойликларни бир хусусий ёки юридик шахсдан иккинчисига ўтказишда, қуриб тугалланган иншоотларни қабул қилишдан олдин ва кейин, машина ва ускуналарнинг янги нусхаларини синовдан ўтказиш чоғида, қимматдор буюмларни ҳисобдан ўтказиш ёки ҳисобдан чиқаришда, товарларни миқдор ва сифат бўйича қабул қилиб олишда, бахтсиз ҳодисалар ёки табиий офатлар оқибатларини текширишда, суд-тергов ишлари ва тиббиёт соҳасида, ходимларнинг моддий, яшаш шароитларини ўрганишда ва бошқа ҳолларда тузилади.

Молиявий фаолият ва савдо-тижорат соҳаларида тузиладиган далолатномалар тасдиқлаш (камомад ёки нуқсонлар бўлмаган ҳолларда) ёки айблаш (пул камомади ёки моддий бойликлар етишмаслиги аниқланганда) учун ҳамда тегишли (қайд этувчи, рағбатлантирувчи, жазоловчи) буйруқлар эълон қилиш учун асос бўлади.

Аксар ҳолларда далолатнома олдиндан белгиланган қоидавий намуна асосида тузилади.

Далолатномалар воқеа-ҳодисаларни ҳаққоний акс эттириш мақсадида бир неча шахслар (муассаса раҳбарининг буйруғи билан комиссиялар, доимий комиссиялар) ёки махсус ваколатли якка шахс (тафтишчи, назоратчи) томонидан тузилади. Кейинги ҳолатда ва умуман далолатнома якка шахс томонидан тузилганда, гувоҳларнинг иштирок этиши ва имзоси бўлмоғи шарт. Айрим ҳолларда далолатномалар воқеа-ҳодисанинг қатнашчилари ёки унга гувоҳ бўлган кишиларнинг ташаббуси билан ҳам тузилади.

Далолатноманинг зарурий қисмлари:

1. Идора, муассаса ва таркибий бўлинма номи.
2. Тузилган санаси ва жойи.
3. Тартиб рақами ва тасдиқ белгиси (зарур ҳолларда).
4. Матн сарлавҳаси.
5. Ҳужжат тури номи (Далолатнома).
6. Ҳужжатни тузиш учун асос (муассаса раҳбарининг буйруғи, идоранинг қарори ёки кўрсатмаси кабилар).
7. Комиссия таркиби (раиси ва аъзолар).
8. Иштирок этувчилар (гувоҳлар).
9. Далолатнома матни.
10. Иловалар (ҳар бир илованинг неча бетлиги кўрсатилади).
11. Тузган ва иштирок этганларнинг имзолари.
12. Ижро ҳақидаги белги.

Ҳар бир далолатноманинг ушбу зарурий таркибий қисмлари қаторига айрим ҳолларда бошқа маълумотларни ҳам қўшиш мумкин. Чунончи, ишни қабул қилиш-топшириш чоғида тузиладиган далолатномаларда ходимлар томонидан топширилаётган қимматдор буюмлар, ҳужжатлар санаб ўтилади (иловалар тарзида), топшириш вақтидаги иш ахволига баҳо берилади, бажарилмаган ишлар қайд этилади ва ҳоказо.

Далолатнома шакли

1-илова

Вазирлик, юқори идора,
муассаса номи

ТАСДИҚЛАЙМАН
ТАСДИҚЛАНГАН

МАТН САРЛАВҲАСИ (“.....ҲАҚИДА”)
ДАЛОЛАТНОМА

сана
тузилган жойи

Асос: (муассаса раҳбарининг (санадаги) – рақамли буйруғи
ёки юқори идоранинг – рақамли қарори)

Раиси (шахс лавозими, исми ва ота исмининг бош ҳарфлари,
фамилияси)

- Аъзолари: 1. (лавозими, исми ва ота исмининг бош ҳарфлари,
фамилияси)
2. (лавозими, исми ва ота исмининг бош ҳарф-
лари, фамилияси)
3. (лавозими, исми ва ота исмининг бош ҳарф-
лари, фамилияси)дан иборат комиссия
томонидан (шахс ёки шахслар лавозими,
исми ва ота исмининг бош ҳарфлари,
фамилияси) иштирокида тузилди.

МАТН

Иловалар

Комиссия раиси (имзо)

Исми ва ота исмининг бош
ҳарфлари, фамилия

Комиссия аъзолари (имзолар)

Исми ва ота исмларининг бош
ҳарфлари, фамилиялар

Иштирок этганлар (имзолар)

Исми ва ота исмларининг бош
ҳарфлари, фамилиялар

Далолатноманинг мазкур шакли умумий ҳолатни акс эттиради. Бироқ баъзи ҳолларда зарурий қисмларнинг ўрни бошқачароқ бўлиши ҳам мумкин. Чунончи, ҳужжат номи варақ ўртасида, тузилган санаси ҳужжат номи остида чап томонда, тузилган жойи эса ўнг томонда ёзилиши мумкин.

Далолатнома матнининг сарлавҳаси ўрганилаётган ва қайд этилаётган воқеа-ҳодисанинг ёки ҳолатнинг мазмунидан келиб чиқиб қўйилиши керак.

Масалан: *Институт кадрлар бўлимида ҳужжатларнинг сақланиш аҳволи ҳақида.*

Матн сарлавҳаси “....ҳақида” шаклида бўлиши ҳам, шунингдек, бош келишида (“....ҳужжатларнинг сақланиш аҳволи”) бўлиши ҳам мумкин.

Далолатнома матни мураккаб тузилишга эга бўлиб, кириш ва таъкид (қайд, тасдиқ) қисмларидан ташкил топади.

Кириш қисми қуйидаги тартибга эга: *асос* (далолатнома юқори идораларнинг меъёрий ҳужжатлари ёки муассаса раҳбарининг ёзма буйруғига асосан тузилади; иштирокчиларнинг шахсий ташаббусига кўра тузиладиган далолатномаларда бу қисм бўлмаслиги мумкин); *тузилди* (ким томонидан – яқка, хусусий шахсми ёки комиссиями); *иштирок этганлар* (асосий тузувчилардан ташқари гувоҳ сифатида ҳозир бўлганлар ёки таклиф этилганлар). Далолатнома тузишда қатнашган шахсларни санаганда, уларнинг лавозими, исми ва ота исмининг бош ҳарфлари, фамилиялари кўрсатилади. Агар далолатнома комиссия томонидан тузилса, биринчи бўлиб комиссия раиси, кейин шу тартибда комиссия аъзолари кўрсатилади. Комиссия аъзоларининг фамилиялари, шунингдек, иштирокчиларнинг фамилиялари, одатда, алифбо тартибида ёзилади.

Далолатноманинг таъкид қисмида комиссия томонидан амалга оширилган ишларнинг мақсад ва вазифалари, моҳият ва хусусиятлари баён этилади, ишни амалга оширишга асос бўлган ҳужжатлар кўрсатиб ўтилади, аниқланган ҳолатлар қайд этилади. Зарурий ҳолларда далолатноманинг таъкид қисмида аниқланган ҳолатлар юзасидан хулосалар ва таклифлар қилинади.

Далолатнома матни сўнгида унинг неча нусхалиги кўрсатилади. Далолатнома, одатда, уч нусхада тузилиб, биринчиси – юқори идорага, иккинчиси – муассаса раҳбарига

жўнатилади, учинчиси эса ҳужжатлар йиғмажилдига солиб қўйиш учун топширилади. Шуни ҳам айтиш керакки, далолатнома нусхаларининг микдори манфаатдор томонларнинг сони ёки ушбу ҳужжатни тузишни маълум тартибга солувчи меъёрий ҳужжатлар кўрсатмасига боғлиқдир. Далолатноманинг неча нусхалиги ҳақидаги маълумот асосий матн билан иловалар (агар бор бўлса) ёки имзолар оралиғида жойлаштирилади. Далолатномага иловалар бўлган тақдирда, улар далолатнома нусхалари ҳақидаги маълумотдан сўнг, имзолардан аввал жойлаштирилади.

Далолатнома содир бўлган воқеа-ҳодисаларни аниқлашда ва мавжуд ҳолатларни тасдиқлашда иштирок этган барча шахслар томонидан имзоланади. Бунда ҳужжат тузувчилар ёки тузишда иштирок этганларнинг лавозимлари қайта кўрсатилмайди. Далолатномага аввало комиссия раиси, кейин аъзолари, энг охирида уни тузишда иштирок этганлар имзо қўяди. Комиссия аъзоларининг фамилиялари ҳам, иштирокчиларнинг фамилиялари ҳам алифбо тартибда келтирилади. Имзолар тик ёки бўйлама тартиб билан қўйилади.

Тузувчилардан бирортаси далолатнома мазмунига ёки унинг бирор бандига қўшилмаган чоғда, бу ҳақда имзолардан сўнг эслатиб ўтилади. Агар билдирилган эътироз ҳажми кўп бўлмаса, далолатноманинг ўзида, имзолардан кейин ёзиб қўйилади. Акс ҳолда, комиссия аъзоси ўз эътирозини алоҳида вараққа ёзиб беради ва у далолатномага илова қилинади.

Далолатнома оддий бичимдаги варақда ёки умумий босма иш қоғозида расмийлаштирилиши мумкин. У оддий варақда тузилганда, тўртбурчак муҳрни қўллаш мақсадга мувофиқдир, чунки бир қанча доимий зарурий қисмлар ана шу муҳрда акс этиши мумкин.

Далолатнома тузилгандан кейин, комиссия воқеаларга алоқадор ва номи кўрсатилган шахсларни ҳужжатнинг мазмуни билан таништириши ва бу ҳақда улардан тасдиқ ёки гувоҳлик имзосини олиши керак.

Юқорида айтганимиздек, далолатномалар турли хил воқеа ва ҳолатлар муносабати билан тузилади, бинобарин, уларнинг хиллари, мазмуни ва шаклий тузилиши ҳам бири-биридан ўзаро фаркланади. Қуйида улардан баъзиларини кўриб ўтамиз.

Раҳбарлар, моддий жиҳатдан масъул ходимларнинг алмашинуви вақтида тузиладиган ишни топшириш-қабул қилиш далолатнома ларида муассаса фаолияти аҳволини аниқ кўрсатувчи қуйидаги асосий маълумотлар қамраб олинishi керак: раҳбарлар алмашувида – режадаги ишларнинг асосий ишлаб чиқариш кўрсаткичлари бўйича бажарилиши, молиявий ва бошқа сифат кўрсаткичлари (даромад, самарадорлик, сарф-харажат миқдори ва б.), шартномаларнинг бажарилиши ҳақидаги маълумотлар, кадрлар билан тўлдириш, меҳнатга ҳақ тўлаш фондидан фойдаланиш, ҳисоб бўлимидаги ишлар аҳволи, иш юритиш ва архивнинг аҳволи ва бошқалар. Бош ёки катта ҳисобчи алмашувида – асосан ҳисоб бўлими фаолияти атрофлича қамраб олинади; кадрлар бўлими бошлиғи алмашувида эса асосан ходимлар иш фаолияти билан боғлиқ ва кадрлар бўлимида сақланувчи барча хужжатларнинг умумий аҳволи ўрганилади.

Ишни топшириш-қабул қилиш далолатномаларининг зарурий қисмлари юқорида кўрсатилганидан деярли фарқ қилмайди. Унинг “Имзолар” қисмида комиссия аъзолари, иштирокчилар билан бирга ишни топширувчининг ҳамда қабул қилувчининг имзолари ҳам бўлади.

Кадрлар бўйича назоратчининг ишни топшириши ҳақида тузиладиган далолатнома намунасини келтирамиз:

2-илова

“Маҳаллий саноат”
давлат корпорацияси
“Шарқ гули” масъулияти
чекланган жамият

ТАСДИҚЛАЙМАН
Бошқарув раиси
(имзо) С.Ғаниева
2000 йил 15 сентябрь

КАДРЛАР БЎЙИЧА НОЗИРНИНГ
ИШНИ ТОПШИРИШИ ҲАҚИДА
ДАЛОЛАТНОМА
2000 йил 15 сентябрь

Тошкент ш.

Асос: Бошқарув раисининг 2000 йил 12 сентябрдаги 112-рақамли буйруғи.

Жамиятнинг собиқ кадрлар бўйича назоратчиси
С.В.Даминова ва янги тайинланган кадрлар бўйича назоратчи
Р.А.Салимовалар томонидан, меҳнатни ташкил қилиш

бўлимнинг бошлиғи Р. Шарипов ва иш юритувчи Р.Х.Олимовлар иштирокида тузилди.

Жамиятнинг кадрлар бўйича назоратчиси лавозимида ишловчи С.В.Даминова ишни топширди, Р.А.Салимова қабул қилиб олди.

Ишни топшириш-қабул қилиб олишда қуйидагилар аниқланди:

1. Жамият ходимларининг барча шахсий ҳужжатлари ва картотека (ҳам умумий, ҳам ҳарбий мажбурлар учун) батартиб ва бус-бутун ҳолатда.

2. 1997 йилгача бўлган шахсий ҳужжатлар жамият архивига топширилган; 1997–99 йил ҳужжатлари бирлаштириб тикилмаган, алоҳида жиддларда турибди.

Қабул қилиб олинган нарсалар:

- 1) фабрикада ишловчи 126 ходимнинг шахсий ҳужжатлари (рўйхат илова қилинди);
- 2) 2 та картотека;
- 3) 1997–99 йиллар учун 76 ҳужжат (рўйхат илова қилинди);
- 4) архивга топширилган ҳужжатларнинг рўйхати;
- 5) “Шарқ гули” масъулияти чекланган жамият “Кадрлар бўлими” ёзувлари акс эттирилган муҳр.

Илова: Жамиятда ишлаётган ходимларнинг шахсий ҳужжатлари рўйхати: 8 бет, 2 нусха.

1997–99 йиллардаги ҳужжатлар рўйхати: 4 бет, 2 нусха.

3 нусхада тузилди:

1-нусха – жамиятнинг кадрлар бўйича назоратчисига.

2-нусха – бирлашма кадрлар бўлимига.

3-нусха – ҳужжатлар йиғмажилдига солиб қўйиш учун.

Ишни топширдим	(имзо)	С.В.Даминова
Ишни қабул қилиб олдим	(имзо)	Р.А.Салимова
Иштирок этганлар	(имзо)	Р.Х.Олимов
	(имзо)	Р.Шарипов

Молиявий-хўжалик фаолиятини тафтиш этиш далолатномаси, одатда, тафтиш ўтказган бир шахс (тафтишчи, назоратчи) томонидан тузилади. Бундай далолатномаларнинг зарурий қисмлари юқорида тавсифланган умумий тусдаги далолатномаларникидан деярли фарқ қилмайди. Бунда тузувчи ва иштирокчилардан ташқари, фаолияти текширилган шахслар ҳам далолатномага имзо қўяди.

Далолатномада мазмунни баён қилиш услубида кескин ибораларни қўлламаслик (“ўғрилиқ билан шуғулланган”, “ўзлаштириб юборган” каби) керак. Бундай ўринларда “камомад аниқланди” деб ёзиб, суммаси кўрсатилади, лекин камомаднинг келиб чиқиш сабаби кўрсатилмаса ҳам бўлади. Шу билан бирга, харидор, мижоз ҳақиға метрда, тарозида ва бошқаларда ўлчашда, чўтда (ҳисоблашда) хиёнат қилиш юзасидан аниқланган ҳолатларни, уларнинг моҳиятини ойдинлаштирган ҳолда (ишончсиз асбобларни, тегишли (алоқадор) бўлмаган ёрлиқларни ишлатиш) қайд қилмоқ зарур. Изоҳталаб сўзларни (масалан, *оз, кам, кўп, анча* каби) қўллаш тавсия этилмайди.

***Молиявий-хўжалик фаолиятини текшириш,
тафтиш қилиш юзасидан тузиладиган
далолатнома намунаси***

3-илова

ЎЗР Соғлиқни сақлаш
вазирлиги
Тошкент вилояти Чиноз
тумани соғлиқни сақлаш
бўлими

ТАСДИҚЛАЙМАН
Чиноз туман 2-касалхонасининг
бош шифокори
(Имзо) Э.А.Содиқов
1998 йил 22 сентябрь

ЧИНОЗ ТУМАН 2-КАСАЛХОНАСИДАГИ
ЮМШОҚ ЖИХОЗЛАРНИ ТАФТИШ
ҚИЛИШ ҲАҚИДА
ДАЛОЛАТНОМА

1998 йил 21 сентябрь

Чиноз шаҳри

Мен, Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг ҳисобчи-тафтишчиси Қодир Салимович Раҳимов, Вазирликнинг 1998 йил 12 сентябрдаги 453-рақамли буйруғи асосида иш кўрган ҳолда, касалхонанинг бош ҳисобчиси Элвира Салимовна Ибодулина иштирокида мазкур касалхонага қарашли ва Ҳамида Каримовна Собирова масъул бўлган юмшоқ жихозларни тафтиш қилдим.

Текширишда қуйидагилар аниқланди:

1. Барча юмшоқ мебель, шунингдек, жун ёпинғичлар, тўшаклар миқдори ҳисоб маълумотларига мос келади.

2. Ҳар бири 104 сўмлик 15 та чойшаб ва ҳар бири 46 сўмлик 30 та ёстиқжилд – ҳаммаси бўлиб 2940 сўмлик жихозлар

етишмаслиги қайд этилди.

Ўтказилган текшириш асосида қуйидагилар тақлиф этилади:

1. Моддий бойликларни сақлаш ва ҳисобга олиш ишига лоқайд муносабатда бўлганлиги моддий жиҳатдан масъул шахсга кўрсатиб ўтилсин.

2. Етишмаган буюмлар қиймати Ҳ.К.Собированинг иш ҳақидан ушлаб қолинсин.

Вазирлик ҳисобчи-

тафтишчиси:

(имзо)

Қ.С.Раҳимов

Касалхона бош ҳисобчиси:

(имзо)

Э.С.Ибодулин

Моддий жавобгар:

(имзо)

Ҳ.К.Собирова

К а с с а н и т а ф т и ш қ и л и ш п а й т и д а т у з и л а д и г а н д а л о л а т н о м а л а р ҳам молиявий-хўжалик фаолиятини текширишдаги далолатномаларга яқин туради.

Касса ишларини юритиш низомида муассасаларга қарашли кассада сақланаётган пул маблағларини ва бошқа қимматдор буюмларнинг сақланиш аҳволини назорат қилиш учун режали (ҳар ойда) ва тўсатдан тафтиш қилиш кўзда тутилган.

Кассада тафтиш ўтказиш учун муассаса раҳбарининг буйруғи билан корхона ходимларидан комиссия тузилади. Комиссия ишида корхона ҳисобчиси ва кассирининг иштирок этиши шарт.

Кассани тафтиш қилишда ундаги бор нақд пул бирма-бир санаб чиқилади, сақланаётган моддий ва бошқа бойликлар учун патталар, қимматдор қоғозлар, лимитланган чек дафтарчалари ва қатъий ҳисобда турувчи босма иш қоғозлари, шунингдек, касса дафтарини юритиш ва пулни сақлаш тартиби текширилади.

Тафтиш натижалари далолатномада расмийлаштирилади, кассадаги нақд буюмлар (пул ва бошқалар) ҳисобга олиш маълумотлари билан таққослангач, пул маблағларининг ортиқчалиги ёки камомати аниқланади. Далолатнома кассада тафтиш ўтказилган куннинг ўзида расмийлаштирилмоғи керак. Комиссия аниқланган камомат ёки ортиқчалик сабаблари ҳақида кассирдан ёзма тушунтириш хати талаб қилиши керак.

Бу ерда ҳам умумий хўжалик далолатномаларида бўладиган зарурий қисмлар бор. Фақат асосий матн бир оз

бошқачарок, яъни унда пул қолдиқлари, ортиқча нақд пул ёки пул етишмаслиги каби маълумотлар батафсил, рақамлар билан баён этилади. Кассирнинг тушунтириш хати илова қилинади.

Тафтиш далолатномаси икки нусхадан кам тузилмаслиги керак, моддий жавобгар шахс ҳисобланган кассирга ҳам бир нусхаси берилади. Далолатнома тузилгач, ташкилот раҳбар томонидан тасдиқланади. Тафтиш натижалари кейинчалик ҳисоб бўлимининг ҳисоб-китоб амалларида ўз аксини топади: ортиқча пуллар даромад ҳисобига киритилади, камомад эса моддий жавобгар шахс (кассир) иш ҳақидан ушлаб қолинади.

Юқорида далолатнома зарурий қисмларининг турлича ўринлашуви ҳақида айтган эдик. Рус тилида бу ҳужжатнинг матн сарлавҳаси, ҳар қандай шаклда бўлса ҳам, “акт” (далолатнома) сўзидан кейин келади. Ўзбек тилида эса, она тилимизнинг қонуниятларига кўра, матн сарлавҳаси ҳужжат номидан аввал ҳам ёзилиши ва у билан бир бутунликни ташкил этиши мумкин. Бунда далолатнома тузилган сана (чапда) ва жой номи (ўнгда) бўйлама ҳолда жойлаштирилади (4-иловага қаранг).

***Кассани тафтиш этиш
далолатномаси намунаси***

4-илова

ТАСДИҚЛАЙМАН

“Шарқ гули” масъулияти чекланган
жамият бошқарувининг раиси
(имзо) **С.Фаниева**
1995 йил 9 февраль

“Шарқ гули” масъулияти
чекланган жамият кассасида ўтказилган тафтиш
ДАЛОЛАТНОМАСИ

1995 йил 8 февраль

Тошкент шаҳри

Раиси – жамият бош ҳисобчисининг ўринбосари Эркиной Раҳимовна Олимова, аъзолари – режалаш бўлимининг иқтисодчиси Наима Икромовна Каримова ва ҳисобчи Ойша Нуъмоновна Пўлатовалардан иборат жиҳозларни йўқлама қилиш комиссияси жамият бошқаруви раисининг 1995 йил 7

февралдаги 19-рақамли буйруғига мувофиқ “Шарқ гули” масъулияти чекланган жамият кассасида 1995 йил 8 февралдаги ҳолат асосида тафтиш ўтказди. Тафтиш жамият кассирин Наримон Убайдуллаев иштирокида ўтказилди.

Тафтиш ўтказиш натижасида:

1) кассадаги нақд пул қолдиғи 184 сўм эканлиги,

2) касса дафтари бўйича пул қолдиғи 184 сўм эканлиги аниқланди.

Жамият кассасида бошқа қимматдор буюмлар топилмади, бу ҳол ҳисоб маълумотларига мос келади.

Касса дафтарини юритиш ва пулларни сақлаш тартиби “Давлат, кооператив ва жамоат корхоналари, ташкилотлари ва муассасалари томонидан касса ишларини юритиш ҳақида низом” талабларига мос келади.

Комиссия раиси:	(имзо)	Э.Р.Олимова
Комиссия аъзолари	(имзо)	Н.И.Каримова
	(имзо)	О.Н.Пўлатова
Кассир	(имзо)	Н. Убайдуллаев

Кассани тафтиш қилиш чоғида унда пул қабул қилиш ёки бериш юзасидан барча ишлар тўхтатилади. Корхона ишларининг узлуксизлигини таъминлаш мақсадида касса тафтиши, одатда, икки бўлиб ўтказилади: кассадаги бор нарсалар (пул ва буюмлар)ни йўқлама қилиш ва касса ишларини ўрганиш.

5-иловада кассадаги бор нарсаларни йўқлама қилиш асосида тузиладиган тафтиш далолатномасига намуна келтирилди.

Кассани тафтиш этиш далолатномаси намунаси

5-илова

ТАСДИҚЛАЙМАН
Навой номидаги жамоа
хўжалиги раиси
(Имзо) И.Раҳимов
1995 йил 10 март

НАВОЙЙ НОМИДАГИ ЖАМОА ХЎЖАЛИГИ
КАССАСИДА 1995 ЙИЛ 9 МАРТДАГИ
АХВОЛГА КЎРА ТАФТИШ ЎТКАЗИШ

ДАЛОЛАТНОМАСИ

1995 йил 9 март

Қизилтепа қишлоғи

Асос: Жамоа ҳўжалиги тафтиш комиссиясининг 1995 йил 4 мартдаги 26-рақамли фармойиши.

Тафтиш комиссиясининг аъзолари Ф. Салимова, А. Усмоновлардан иборат комиссия томонидан тузилди.

Далолатнома тузишда жамоа ҳўжалиги кассири А. Иззатов ва бош ҳисобчи И. Камолиддинов иштирок этдилар.

Шу йил 9 март куни комиссия жамоа ҳўжалиги кассасини текширди ва қуйидагиларни аниқлади:

- 1) кассир томонидан кўрсатилган нақд пул 2074 сўм (икки минг етмиш тўрт сўм);
- 2) Давлат банки бўлимидаги жорий ҳисобга мувофиқ чек дафтарчаси (рақамлари 00187 дан 00197 гача);
- 3) 1995 йил 4 мартдаги тўлови тугалланмаган 32-рақамли кайднома (ведомость) бўйича қурувчиларга бўнақ тариқасида тўланган пул 3000 сўм (уч минг сўм);
- 4) йўқлама қилиш чоғида касса дафтаридаги пул қолдиғи, кассирнинг сўнгги ҳисоботи бўйича саналганидек, 5314 (беш минг уч юз ўн тўрт) сўмни ташкил этади;
- 5) кассада нақд пул ҳисобидан камомад 240 (икки юз қирк) сўмни ташкил қилади. Кассир А. Иззатов камомадга далил сифатида ҳўжалик мудир А. Камоловнинг хусусий тилхатини кўрсатди, лекин комиссия буни касса чиқимлари ҳисобига киритишни маъқулламади ва кассирга мазкур камомад суммасини дарҳол кассага топширишни таклиф этди;
- 6) кассир А. Иззатов касса ишларини юритиш қоидаларининг келгусида бундай бузилишига йўл қўйиб бўлмаслиги ҳақида огоҳлантирилди.

Далолатнома 2 нусхада тузилди.

Тафтиш комиссияси
аъзолари:

(имзо)

Ф. Салимова

(имзо)

А. Усмонов

Кассир:

(имзо)

А. Иззатов

Бош ҳисобчи:

(имзо)

И. Камолиддинов

Муассаса ходимларининг у й - ж о й ш а р о и т и н и
т е к ш и р и ш асосида тузиладиган далолатномалар
шаклан умумий тусдаги далолатномаларга ўхшаса-да,

мазмунан бир қадар ўзгачароқ тайёрланади. Бундай далолатномалар ташкилот касаба уюшмаси қўмитаси тайинлайдиган даврий ёки доимий комиссиялар томонидан тузилади. Далолатноманинг асосий матнида ходимнинг қаерда яшаши, унинг оиласи эгаллаб турган турар жой майдонининг ҳажми, оила аъзолари ҳақида тўла маълумот берилади.

Матн сўнгида ходимнинг яшаш шароити, унга (қўшимча) турар жой майдони ажратиш зарурлиги (ёки аксинча) ҳақида комиссия хулосаси берилади. Далолатнома камида 2 нусхада тузилади.

*Уй-жой шароити ҳақидаги далолатнома
намунаси*

6-илова

ЎзР Фанлар академияси
Тил ва адабиёт институти

ИНСТИТУТ КАТТА ИЛМИЙ
ХОДИМИ И.А.ЭРГАШЕВНИНГ
ТУРАР ЖОЙ ШАРОИТИНИ
ТЕКШИРИШ ҲАҚИДА

ДАЛОЛАТНОМА

1995 йил 28 май
Тошкент шаҳри

Асос: И.А.Эргашевнинг аризаси ва институт касаба уюшмаси қўмитаси қарори.

Институт касаба уюшмаси қўмитаси аъзолари М. Сафаров (раис), Э. Умаров ва касаба уюшмаси аъзоси А. Бозоровлардан иборат комиссия томонидан тузилди.

Комиссия катта илмий ходим Икром Аҳмедович Эргашевнинг турар жой шароитини ўрганиб, қуйидагиларни аниқлади:

И.А.Эргашев ўз оиласи билан Мўминов кўчасидаги Тошкент шаҳар Мирзо Улуғбек тумани ҳокимлигига қарашли 33-уйнинг 18-хонадонида яшайди. Ушбу хонадоннинг фойдали сатҳи 47 кв. м; тўрт хонадан иборат. И.А.Эргашев оиласида 10 киши бор, улар ҳақидаги маълумотлар қуйидагича:

Маълумот-ахборот ҳужжатлари

Фамилия ва И. О.	Туғил- ган йили	Қариндошлик муносабати	Шу ерда қачондан яшайди	Иш жойи
Эргашев И.А.	1946	оила боши	1966	ЎзФА ТАИ “Ўқитувчи” нашриёти
Эргашева А.К.	1950	хотини	1966	
Эргашев С.И.	1970	ўғли	1970	ТТЗда
Эргашев М.И.	1972	ўғли	1972	мухандис ТошДУда
Эргашев Р.И.	1976	ўғли	1976	ўқитувчи Механика институтини лаборанти
Эргашева Н.И.	1985	қизи	1985	Мактаб
Эргашева Л.Н.	1972	келини	1991	ўқувчиси ЎзФА кутуб- хонаси
Эргашева М.Ф.	1974	келини	1994	Талаба
Эргашева Н.С.	1992	невараси	1992	
Эргашев К.С.	1994	невараси	1994	

Рўйхатдан кўришиб турибдики, ушбу хонадонда учта мустақил оила истиқомат қилади: оила бошлиғи И.А.Эргашев хотини, балоғатга етган ўғли Рустам ва қизи Наима билан бир оилани ташкил этади. Катта ўғли Собир ўз хотини ва икки боласи билан иккинчи оилани ва, ниҳоят, ўртанча ўғли Мурод ўз хотини билан учинчи оилани ташкил этади. Хонадон замонавий қулайликларга эга бўлса-да, санитария талабларига жавоб беролмайди, унда умуман мўътадил ўқиш ва илмий иш қилиш учун шароит йўқ.

Юқоридики баён қилинганлар асосида комиссия катта илмий ходим И.А.Эргашев оиласининг кўшимча турар жойга ўта муҳтожлигини қайд этади.

Комиссия раиси	(имзо)	М. Сафаров
Комиссия аъзолари	(имзо)	Э. Умаров
	(имзо)	А. Бозоров

(муҳр)

6-иловадаги далолатнома нусхаси, ҳокимликларга қарашли кўп қаватли уйларда яшовчиларнинг турар жойи текширилган пайтларда тузилган. Маҳаллаларда, хусусий уйларда яшовчиларнинг турар жой аҳволини текширганда

тузиладиган далолатномаларда ҳам юқоридагидек зарурий қисмлар мавжуд, бироқ унинг асосий матнида оила аъзолари ҳақидаги маълумотлардан ташқари, муайян ҳовли-жой кимнинг номига расмийлаштирилганлиги, яшаш хоналарининг умумий аҳволи (янгилиги, эскилиги, ёруғлиги, алоҳидалиги) ва майдони, турар жой шароити текширилаётган шахсга шу майдоннинг қанчаси тегишли экани, ҳовли-жойнинг санитария аҳволи каби ҳолатлар ҳам акс эттирилади.

Машина, асбоб-ускуна, хилма-хил моддий ашё ва бойликларни йўқлама қилиш ишлари ҳам маъмурият ёки касаба уюшмаси кўмитаси тайинлайдиган комиссиялар томонидан амалга оширилади ва тегишли далолатнома билан расмийлаштирилади. Бундай далолатнома асбоб-ускуна ёки ашёнинг бундан кейин истеъмолга яроқли ёки яроқсиз эканлигини исботлаб беради. Ускуна ва буюмларни йўқлама қилишда ҳам, ҳисобдан чиқаришда ҳам уларнинг аниқ номи, қиймати, миқдори, умумий баҳоси кўрсатилиши зарур. Маъмурият ёки тегишли жамоат ташкилоти раҳбари томонидан тасдиқланган далолатнома нусхаларининг биттаси, албатта, тегишли ҳисоб бўлимига топширилади. 7-иловада муассаса касаба уюшмаси кўмитасига қарашли спорт анжомларини йўқлама қилиб, ҳисобдан чиқаришда тузиладиган далолатномага намуна келтирилади.

7-илова

ЎзФА Бирлашган касаба
уюшмаси кўмитаси
Илмий тадқиқот институти
касаба уюшмаси кўмитаси

ТАСДИҚЛАЙМАН
Касаба уюшмаси кўмитаси
раиси
(имзо) Р.А.Мирсалимов
1995 йил 8 февраль

ДАЛОЛАТНОМА

1995 йил 7 февраль
Яроқсиз спорт анжомларини
ҳисобдан чиқариш

Тошкент шаҳри

Асос: Институт касаба уюшмаси кўмитасининг 1995 йил
31 январдаги қарори.

Маълумот-ахборот ҳужжатлари

Институт касаба уюшмаси кўмитаси қарорига биноан ташкил этилган касаба уюшмаси кўмитаси раисининг ўринбосари А.У.Эргашев (раис), тафтиш комиссиясининг аъзолари З. Ёқубова ва С. Исмоиловлардан иборат комиссия томонидан тузилди.

Комиссия ишида ва далолатнома тузишда институт катта ҳисобчиси И. Салимов иштирок этди.

Комиссия институт касаба уюшмаси кўмитаси ҳисобида турувчи барча спорт анжомларининг умумий аҳволини атрофлича ўрганиб чиқди ва қуйидаги спорт анжомларини бундан кейин ишлатишга яроқсиз деб топди:

Спорт анжомининг номи	Сони	Алоҳида нусхасининг баҳоси	Умумий баҳоси	Изоҳ (сотиб олинган йили, аҳволи)
Шахмат (тахтаси билан)	2 та	45с.	90с.	1991 йил (катаклари ўчиб, доналари йўқолган)
Волейбол тўпи	3 та	50с.	150с.	1991 йил (тешилган)
Волейбол тўри	1 та	120с.	120с.	1986 йил (тўрлари узилиб кетган)
Теннис шарчалари	30 та	0,80с.	24с.	1993 йил (ёрилган)
Секунд ўлчагич	1 та	145с.	145с.	1992 йил (ойнаси синиб, мили тушиб кетган)

Комиссия юқорида кўрсатилган ва умумий баҳоси 529 (беш юз йигирма тўққиз) сўм бўлган спорт анжомларини ҳисобдан чиқариш (ўчириш) зарур деб ҳисоблайди.

Комиссия раиси:	(имзо)	А.У.Эргашев
Комиссия аъзолари	(имзо)	З.Ёқубова
	(имзо)	С.Исмоилов
Катта ҳисобчи:	(имзо)	И.Салимов

Нотариал идора томонидан тасдиқланадиган далолатномалар ҳам бўладики, буларга меросни хатлашда, мерос мулкни сақлаш имконияти бўлмаган ҳолларда тузиладиган далолатномаларни кўрсатиш мумкин.

ЎЗРнинг Нотариат тўғрисидаги қонунига асосан мерос очилган жойдаги нотариус жисмоний ва юридик шахсларнинг хабарига кўра ёки ўз ташаббуси билан мерос мол-мулкнинг кўриқланишига доир чора-тадбирлар кўриши лозим.

Агар мерос қолдирувчининг мулки (ёки унинг бир қисми) мерос очилган жойдан ташқарида бўлса, мерос очилган жойдаги нотариус мерос жойлашган нотариусга ёки нотариал ҳаракатларни амалга оширувчи фуқаролар йиғини раисига хабар бериб, мерос мол-мулкни кўриқлаш чора-тадбирларини кўриш ҳақида топшириқ беради. Тегишли нотариус эса мерос мол-мулкни кўриқлаш мақсадида уни рўйхатга олади (хатлайди).

Хатлаш далолатномасида мерос мол-мулкни кўриқлаш юзасидан чора кўриш тўғрисида ариза олинган кун, хатлаш амалга оширилган кун, хатлашда иштирок этаётган кишиларнинг исми, отасининг исми, фамилияси ва адреси, мерос қолдирувчининг исми, ота исми, фамилияси, вафот этган вақти, хатланаётган мулклар турган жой, мерос мулкнинг нотариус келгунча бўлган ҳолати, хатланаётган буюмларнинг муфассал тавсифи, эскирганлик фоизи кўрсатиб ўтилади. Буюмларнинг баҳоси, уларнинг эскирганлигини ҳисобга олган ҳолда, чакана нарх бўйича, чакана нархлари бўлмаган буюмларнинг баҳоси эса шу соҳадаги мутахассисларнинг хулосаси асосида белгиланади.

Нотариус томонидан қўйилган баҳоларга рози бўлмаган тақдирда, меросхўрлар баҳоловчи мутахассисларни таклиф қилиш ҳуқуқига эга. Хатлаш далолатномасининг ҳар бир саҳифасида буюмлар сони ва қийматининг якуни чиқарилади, хатлаш тугаллангандан кейин эса буюмлар сони ва қийматининг умумий якуни чиқарилади.

Хатлаш далолатномаси охирида мол-мулкни сақлаш учун топширилган шахс (сақловчи)нинг исми, отасининг исми, фамилияси, туғилган йили, турар жойи ва унинг шахсини гувоҳлантирувчи ҳужжат ҳақидаги маълумотлар кўрсатилади. Хатлаш далолатномаси камида уч нусхада тузилиб, хатлашда иштирок этган барча шахслар –

нотариус, манфаатдор шахслар, мол-мулкни сақлаш учун қабул қилган шахс, ҳолис гувоҳлар томонидан имзоланади (8–9-иловаларга қаранг).

Хатлаш далолатномаси намуналари

8-илова

МЕРОС МУЛКИНИ ХАТЛАШ

ДАЛОЛАТНОМАСИ

Чиноз шахри, 1997 йил апрель ойининг 19 кунини соат 10 дан 45 дақиқа ўтганда тузилди

Мен, Чиноз шаҳар давлат нотариал идорасининг давлат нотариуси С.Тоғаев, Чиноз шаҳар “Бирлик” маҳалла кўмитасининг раиси Шодмон Эшонкуловнинг берган маълумотига асосан, 1997 йил апрель ойининг 15-кунини вафот этган Қаҳрамон Камоловга тегишли бўлган мулкни унинг қизи Сурайё Қаҳрамоновна Раҳматова ҳамда ҳолис гувоҳлар – шу маҳаллада яшовчи фуқаролар Шаҳноза Каримовна Абдуллаева, Малика Жўраевна Маҳмудова, Хамрокул Сатторовлар иштирокида хатладим.

Марҳумнинг ворислари:

Қизи – Сурайё Қаҳрамоновна Раҳматова, Тошкент шаҳар 5-Юнусобод даҳасидаги 45-уйнинг 56-хонадонини яшайди.

Ўғли – Шухрат Қаҳрамонович Камолов, Қозоғистон Республикасининг Чимкент шаҳрида яшайди.

Нотариус келгунга қадар мерос мулки жойлашган уй-жой 1997 йилнинг 16 апрель кунини шу маҳалла кўмитасининг раиси томонидан беркитилиб, муҳрланган. Муҳр бузилмаган, қалитлар маҳалла кўмитасининг раиси Шодмон Эшонкуловда сақланган.

Мерос мулки жойлашган уй-жой икки хона, олди ойнабанд айвонли ховли бўлиб, марҳумнинг номида (эгалитида) бўлган.

Уйга кираверишдаги ойнабанд айвонда ва даҳлиз саналган биринчи хонада хатлашга арзигулик ҳеч нарса йўқ. Уйнинг 3x5 ҳажмдаги катта хонасида қуйидаги мулклар борлиги аниқланди:

Маълумот-ахборот ҳужжатлари

Тартиб рақами	Мулкнинг номи ва унинг тавсифи	Мулкнинг сони	Мулкнинг умумий баҳоси	Изоҳ
1.	Сандиқлар (фойдаланиб келинган)	2	500	50%
2.	Икки тахмон кўрпа	8	1600	50%
3.	Хива гилами	1	3400	80%
4.	Палос	2	800	30%
5.	Юмшоқ матрасли каравот	1	600	50%
6.	Доира шаклидаги стол	1	800	50%
7.	Юмшоқ стуллар	4	800	50%
8.	Кийим жавони	1	800	50%
9.	Оқ-қора тасвири "Рекорд" телевизори	1	1800	50%
10.	Фойдаланишдаги идиш-товуқлар	25	1600	50%
11.	Омонат дафтарчаси	2	6000	
Жами		48	18700	

Хатлаш далолатномасида 11-тартиб рақами билан қайд этилган 2 та омонат дафтарчаси омонат кассасида сақлашга топшириш мақсадида нотариус томонидан олинди.

Далолатнома уч нусхада тузилди.

Далолатномани тузишда иштирок этганлар:

(имзо)	С. Тоғаев
(имзо)	С. Раҳматова
(имзо)	Ш. Абдуллаева
(имзо)	М. Маҳмудова
(имзо)	Х. Сатторов

Ушбу далолатномада кўрсатилган мулкларни сақлаш чорасини кўриш бўйича жавобгарликни мархумнинг Тошкент шаҳар 5-Юнусобод даҳасидаги 45-уйнинг 56-хонадонидида яшовчи кизи Сурайё Қахрамоновна Раҳматова ўз зиммасига олди.

Нотариус томонидан унга ЎзР Фуқаролик кодексининг 1144-моддаси ва ЖКнинг 167-моддаси тушунтирилди.

Хатлаш далолатномасида кўрсатилган мулкларни сақлаш, мерос мулкани бошқариш мажбуриятини қабул қилдим.

(имзо) С. Раҳматова

1997 йил апрель ойининг 19-куни соат 14 дан 40 дақиқа ўтганда хатлаш тугалланди.

Мерос ишларини рўйхатга олиш дафтарига 434 рақами билан қайд этилди.

Давлат нотариуси: (имзо) С. Тоғаев

Далолатноманинг бир нусхасини олдим.

(имзо) С. Раҳматова

9-илова

Мерос мулкани сақлаш чорасини кўриш имконияти бўлмаганлиги ҳақида

ДАЛОЛАТНОМА

Чиноз шаҳри, 1997 йил май ойининг 19-куни соат 10 дан 45 дақиқа ўтганда тузилди

Мен, Чиноз шаҳар давлат нотариал идорасининг давлат нотариуси С.А.Тоғаев, Чимкент шаҳрида яшовчи Шухрат Комиловнинг отаси, 1997 йил май ойининг 15-кунида вафот этган Қаҳрамон Комиловнинг мерос мулкани сақлаш чорасини кўриш ҳақидаги аризасига биноан, Чиноз шаҳар У. Юсупов кўчасидаги 25-уйда яшовчи марҳумнинг хотини Шаҳодат Комилова ҳамда холис гувоҳлар – шу маҳаллада яшовчи фуқаролар Шаҳноза Каримовна Абдуллаева, Малика Жўраевна Маҳмудова, Ҳамроқул Сатторовлар иштирокида ушбу далолатномани туздик.

Марҳум Қаҳрамон Комилов Чиноз шаҳар У. Юсупов кўчасидаги 25-уйда 1993 йилдан буён никоҳда бўлган хотини Шаҳодат Комилова билан умрининг охиригача яшаб келган.

Марҳумнинг хотинига меросга бўлган ҳуқуқ меъёрлари тушунтирилиб, уни марҳумнинг ўғли томонидан берилган ариза билан таништирилганда, у марҳумнинг мерос мулкани

кўрсатишдан бош тортиб, марҳумдан қимматга эга бўлган бирон-бир мулк қолмаганини, уйдаги унинг шахсий буюмлари эса фойдаланиб келинаётган, қимматга эга бўлмаган уй-рўзғор буюмларидан иборатлигини маълум қилди.

Юқорида баён қилинганларга асосан мерос мулкани сақлаш чораси кўрилмади.

Давлат нотариуси:	(имзо)	С. Тоғаев
Марҳумнинг хотини:	(имзо)	Ш. Комилова
Холис гувоҳлар:	1. (имзо)	Ш. Абдуллаева
	2. (имзо)	М. Маҳмудова
	3. (имзо)	Ҳ. Сатторов

Мерос мулкани хатлаш далолатномасига доир бошқа маълумотлар “Ўзбекистонда нотариат” номли амалий кўлланмада батафсил баён қилинган.

Биз далолатномаларнинг турларини кўриб ўтдик ва уларнинг намуналари билан танишдик. Булардан ташқари, янги техникани ишга солиш, синаб кўриш пайтида, савдо ва умумий овқатланиш муассасаларининг санитария аҳволини текшириш чоғида, муайян жой ёки корхонадаги экологик аҳволни ўрганишда, турли фалокат ва табиий офат натижалари ҳақида ҳамда тиббиёт соҳасида тузиладиган далолатномалар ҳам бор. Биз уларга намуналар бермадик, чунки далолатноманинг зарурий қисмлари ва уларнинг қайси тартибда жойлашуви билан танишиб олган ҳар қандай соҳа эгаси ўз соҳасига тааллуқли бўлган далолатномани бемалол туза олади.

ИШОНЧНОМА

Муайян муассаса ёки айрим шахс ўз номидан иш кўриш учун иккинчи бир шахсга ишонч билдирадиган ёзма ваколатли ҳужжат. Ишончномалар ўз мазмунига кўра, мол-мулкни бошқариш, пул ва моддий-буюм бойликларини олиш, суд ҳамда нотариал идораларда, шунингдек, бошқа давлат ва нодавлат идораларда иш олиб бориш ва бошқа ишларни амалга оширишни ифодалайди.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 134-моддасида ишончномага қуйидагича таъриф берилган: “Бир шахс (ишонч билдирувчи) томонидан иккинчи шахс (ишончли вакил)га учинчи шахслар олдида вакиллик қилиш учун берилган ёзма ваколат ишончнома ҳисобланади. Ишончли вакил ўзига ишончнома билан берилган ваколатлар доирасида иш олиб боради”.

Муайян иш-ҳаракатни бажаришга ваколат бериш ким томонидан (муассаса томониданми ёки айрим шахс томониданми) расмийлаштирилишига қараб, ишончномалар расмий (хизмат) ва шахсий турларга бўлинади.

Расмий (хизмат соҳасидаги) ишончнома давлат муассасалари, касаба уюшмаси, жамоа хўжалиги, жамоат ташкилотлари муайян лавозимли шахсга унинг муайян ташкилот томонидан иш юритишга вакил қилинганини билдириш учун берилади. Бундай ишончномалар муассаса раҳбари томонидан имзоланиши ва муҳр билан тасдиқланиши керак. Айрим ҳолларда ишончнома қонун талабига кўра нотариал тасдиқдан ўтиши зарур бўлади.

Мазмун ҳамда ваколатнинг кўламига кўра, ишончномалар бир галлик, махсус ва умумий турларга бўлинади. *Бир галлик ишончнома* муайян бир ишни амалга ошириш, вазифани бажариш учун (масалан, фақат бир мартагина пул ёки қимматдор буюмни олиш учун) берилади. Муайян давр давомида бир қанча бир турдаги вазифаларни бажариш ваколатини берувчи ишончномалар *махсус ишончнома*лар дейилади (масалан, 2000 йил давомида суд-ҳакамлик идораларида корхона номидан вакиллик қилиш

учун берилган ишончнома). Умумий ишончнома мулкни бошқариш билан алоқадор турли-туман ишларни амалга ошириш ҳуқуқини беради.

Расмий ишончномаларда уларнинг амал қилиш (ўз кучини сақлаш) муддати, албатта, кўрсатилган бўлади. Улар бир неча кундан бир неча йилгача бўлган (лекин уч йилдан ортиқ бўлмаган) муддат учун берилиши мумкин. Агар ишончномада унинг амал қилиш муддати аниқ кўрсатилмаган бўлса, бундай ҳолларда у берилган кундан бошлаб бир йил давомида ўз кучини сақлайди. Берилган кун кўрсатилмаган ишончнома ҳақиқий эмас.

Ишончнома берилган шахс ўз ваколатидаги ҳаракатларни шахсан амалга ошириши шарт. Мабодо, ишончнома берилган шахснинг манфаатларини ҳимоя қилишга тўғри келиб қолса, у ҳаракатларни амалга оширишни бошқа шахсга ўтказиши мумкин.

Бошқа шахсга ўтказиш бўйича ишончноманинг амал қилиш муддати унинг берилишига асос бўлган асосий ишончноманинг амал қилиш муддатидан ошиб кетмаслиги керак.

Расмий ишончномалар, одатда, юқори статистика идораси тасдиқлаган тайёр, намунавий шаклдаги босма иш қоғозида расмийлаштирилади. Бундай босма иш қоғозларида ишончноманинг барча зарурий қисмларини тўғри ва аниқ расмийлаштириш (тўлдириш) учун махсус ўрин ва кўрсатмалар мавжуд. Босма иш қоғозлари бўлмаган чоғда ишончномалар оддий қоғозга ёзилади ва унинг юқори чап томонига ишончнома берувчи муассасанинг тўртбурчак муҳри қўйилади.

Моддий-буюм бойликларини олиш учун ишончномаларни расмийлаштириш ва бериш борасида алоҳида қоидалар белгиланган. Бундай ишончномалар белгиланган шаклдаги босма иш қоғозларида корхона раҳбари ва бош ҳисобчисининг имзоси билан расмийлаштирилиб, фақат шу корхона ходимларига берилиши мумкин.

Расмий ишончноманинг зарурий қисмлари:

1. Ишончнома берувчи муассасанинг номи.
2. Ишончнома тартиб рақами ва берилган вақти (санаси).
3. Ишончнома берилаётган (ишонч билдирилаётган) шахснинг лавозими ва тўлиқ номи (исми, ота исми,

- фамилияси).
4. Қимматдор буюмлар олинадиган (берадиган) муассасанинг номи.
  5. Ишончноманинг берилиш сабаби.
  6. Ишончноманинг амал қилиш муддати.
  7. Ишончнома берилаётган шахс имзосининг намунаси.
  8. Моддий-буюм бойликларини олувчининг шахсиятини тасдиқловчи ҳужжатнинг номи (паспорт, гувоҳнома).

Ишончноманинг зарурий қисмлари аниқ, бузилмасдан, тузатишларсиз расмийлаштирилиши керак. Акс ҳолда, моддий-буюм бойликларини бериш рухсат этилмайди, бундай ишончномаларни расмийлаштириш, бериш ва қайд этиш тартибига риоя қилиш, шунингдек, улардан фойдаланиш юзасидан назорат қилиш корхона бош (катта) ҳисобчисининг вазифасидир.

Ишончномаларнинг иккинчи хили ш а х с и й, яъни айрим шахс томонидан бошқа бир шахсга муайян ишни бажариш учун ишонч билдириб берилган ёзма ҳужжатдир. Муайян ташкилотдан пул ёки қимматдор буюм, зарурий ҳужжатлар олиш, автомобилни бошқариш, олди-сотди шартномаларини расмийлаштириш, мулкни бошқариш ва бошқа хусусий ишларни бажариш учун ишонч билдирилади.

Шахсий ишончномаларнинг энг кўп тарқалгани пул (маош, нафақа ва бошқалар) олиш учун ёзилган ишончномадир. Бундай ёзма ваколат баъзан ваколат берувчининг талаби, хоҳиши билан нотариал тасдиқланиши ҳам мумкин, лекин уни мажбурий нотариал тасдиқдан ўтказиш шарт эмас. Ишонч билдирувчи шахснинг имзоси у ишлаётган ёки ўқиётган жой раҳбарияти, у ётиб даволанаётган тиббий муассаса маъмурияти, ҳарбий қисм қўмондонлиги ва шу кабилар томонидан тасдиқланиши мумкин.

Шахсий ишончнома эркин усулда, одатда, қўлда ёзилади, лекин унда, албатта, қуйидаги зарурий қисмлар бўлмоғи керак:

1. Ҳужжатнинг номи (Ишончнома).
2. Ишонч билдирувчининг тўлиқ номи (исми, ота исми, фамилияси).
3. Ишончли шахс (ишончнома берилган шахс)нинг тўлиқ номи.

4. Ишончнома мазмуни (топширилган вазифаларни аниқ кўрсатиш).
5. Топширилган вазифалар амалга оширилиши зарур бўлган муассасанинг номи.
6. Ишонч билдирувчининг имзоси.
7. Берилган (ёзилган) вақти.
8. Ишонч билдирувчининг имзосини тасдиқлаган шахснинг лавозими ва имзоси.
9. Ишонч билдирувчининг имзоси тасдиқланган сана ва юмалоқ муҳр.

Ишончнома ёзишда қуйидагиларга эътибор бериш керак: ишончноманинг зарурий қисмлари мазкур тартибда бўлиши ҳам мумкин, шунингдек, унинг 3-рақамли қисми 5-рақамли қисмидан сўнг ёзилиши ҳам мумкин; зарурий бўлган ҳолларда ишонч билдирган шахснинг лавозими, яшаш жойи, ишончнома берилган кишининг шахсиятини белгиловчи ҳужжат (паспорт) маълумотлари ҳам ишончномада акс этиши мумкин; агар ишончли вакил олиши керак бўлган пул ёки қимматдор буюм миқдори аниқ бўлса, улар аввал рақам билан, кейин қавс ичида сўз билан ёзиб кўрсатилиши мумкин; 7-рақамли ва 8-рақамли қисмлари орасида тасдиқловчининг “...нинг имзосини тасдиқлайман” деган қайди жой олади.

Шахсий ишончномаларда ҳам уларнинг амал қилиш муддати кўрсатилади. Муддат бевосита (“...гача амал қилади” деб) ёки билвосита (“... йилнинг январь оyi маошини олиш учун...” деб) кўрсатилади. Нафақа олиш учун берилган ишончноманинг амал қилиш муддати, одатда, уч ойгача бўлади.

Агар ишончнома берувчи ва берилган шахсларнинг ҳар иккаласи бир муассасада ишласа (ўқиса), пул ёки қимматдор буюмларни ишончнома билан олишда ишонч билдирилган кишининг шахсиятини белгиловчи ҳужжат (паспорт, гувоҳнома) кўрсатилиши шарт эмас. Бошқа барча ҳолатларда ишончнома кўрсатувчи ўз паспорти ёки унинг ўрнини босувчи ҳужжатни ҳам кўрсатиши шарт.

Тасдиқланишига кўра шахсий ишончномалар оддий ва нотариал турларга бўлинади. Одатда иш ҳақи, нафақа, стипендия, почта жўнатмаларини олиш учун ёзилган оддий ишончномалар уни ёзган шахс ишловчи ёки таълим олувчи муассаса, ўқув юрти раҳбарининг имзоси ва муҳри билан

тасдиқланади. Нотариал ишончномалар нотариал идоралар, улар бўлмаган жойларда шаҳарчалар, кишлоқлар ва овуллар фуқаролар йиғинларининг раислари, оқсоқоллари томонидан тасдиқланадиган ишончномалардир. Буларга нотариал идоралар расмийлаштирадиган хилма-хил шартномаларни (масалан, турар жойни ҳада қилиш, сотиш, меросни ўтказиб бериш, мулкни бошқариш, енгил автомобилдан фойдаланиш, меросга ҳақдорлик ҳукуқи ҳақидаги гувоҳнома олиш кабилар) амалга ошириш учун ёзилган ишончномалар киради. Шаҳарчалар, кишлоқлар ва овуллар фуқаролар йиғинларининг раислари (оқсоқоллари) томонидан нотариал расмийлаштирилаётган ҳужжатларга Ўзбекистон Республикаси Давлат герби акс эттирилган, шаҳарчалар, кишлоқлар ва овуллар фуқаролар йиғинларининг номлари қайд этилган муҳр қўйилади. Нотариал ишончномаларнинг оддийларидан яна бир фарқи шундаки, уларда ҳужжат номидан кейин унинг тузилган жойи ва санаси кўрсатилади.

Расмий (хизмат соҳасидаги) ишончнома намунаси:

1-илова

ИШОНЧНОМА

Жамоа ҳўжалигининг тўртбурчак муҳри (хўжаликнинг тўлик номи, ишончнома рақами ва вақти акс этади) 2000.26.01.

Ғафур Ғулум номидаги жамоа ҳўжалиги бош иктисодчи Аҳмад Салимович Раҳимовга Бекобод қурилиш жиҳозлари қорхонаси билан 2000 йилнинг 2- ва 3- чорагида жамоа ҳўжалигига 60 мингга қурилишбоп гишт ва 100 тонна оҳак етказиб бериш тўғрисида шартнома тузиш ҳамда мазкур топшириқ билан боғлиқ барча ишларни бажаришга ваколат беради. Ишончнома 2000 йилнинг 5 февралигача амал қилади.

Жамоа ҳўжалиги раиси

(имзо)

А. Бобобеков

(муҳр)

1-иловадаги ишончнома бир галлик бўлиб, у лавозимдор шахсга қисқа муддат ичида биргина ишни бажариш, яъни шартнома тузиш ваколатини беради. 2–4-иловларда махсус ишончнома намуналари берилган.

Махсус ишончнома намуналари

2-илова

ИШОНЧНОМА

Тошкент шаҳар 1-уйсозлик
комбинатининг тўртбурчак
муҳри (комбинатнинг тўлик
номи, ишончноманинг рақа-
ми ва берилган вақти)
2000.15.05.

Комбинат адлия маслаҳатчиси
(юрисконсулт) Анвар Сатторович
Кодировни барча суд (ҳакамлик)
идораларидаги комбинат ишлари-
ни даъвогар, жавобгар ёки учин-
чи шахс учун қонунга мувофиқ белгиланган жами ҳуқуқлар
билан (жумладан, ишни тинчлик билан тўхтатиш, даъво
талабини тан олиш, уни тўла ёки қисман рад этиш, суд қарорлари
юзасидан шикоят қилиш каби) олиб боришга вакил қилади.

Ишончнома шахсан А.С.Кодировга берилди ва 2000
йилнинг 31 декабригача амал қилади.

Комбинат директори

(имзо)

А.Б.Собиров

(муҳр)

3-илова

ИШОНЧНОМА

Мактабнинг тўртбурчак
муҳри
(ишончнома рақами ва
берилган вақти)
1999.10.05.

Зарафшон туманидаги 7-мактаб
хўжалик мудури Ҳалим Ҳасанович
Собировга туман маданий моллар
магазинидан ҳисоб бўйича мактаб-
га ажратилган 21460 (йигирма бир минг тўрт юз олтмиш)
сўмлик спорт жиҳозларини олишга ишонч билдиради.

Ишончнома 1999 йил 19 майгача амал қилади.

Мактаб директори

(имзо)

Х. Қосимов

(муҳр)

ИШОНЧНОМА

Корхонанинг тўртбурчак
муҳри
(Ишончнома рақами ва
берилган вақти)
1998.20.01.

1999 йилнинг 20 январигача
амал қилади

Мирзо Улуғбек тумани савдо бўлими бошқаруви аъзоси
Халим Маҳмудович Икромовга бошқарув номидан барча суд
идораларида даъвогар, жавобгар ва учинчи шахс учун берилган
хуқуқлар билан иш юритишга ваколат беради.

Х.М.Икромов имзосини тасдиқлайман.

Туман савдо бўлими
бошқарувининг раиси

(имзо)
(муҳр)

М.И. Тоғаев

Махсус босма иш қоғозларида расмийлаштириладиган
хизмат ишончномаларига намуна келтирилмади, чунки
бундай ишончномани тўлдириш, босма иш қоғозлари тўла
ўзбекчалаштирилгач, ҳеч қандай қийинчилик туғдирмайди.

5–9-иловаларда оддий шахсий ишончнома намуналари
берилди.

Шахсий ишончнома намуналари

ИШОНЧНОМА

Мен, Тошкент шаҳар, 2-Қорасув даҳаси, 214-уй, 5-
хонадонда яшовчи Аҳад Исмоилович Баҳодиров, ён кўшним
Наим Абдуллаевич Қаҳҳоровга шаҳарнинг 7-алоқа бўлиmidан
менинг номимга келган почта жўнатмасини олиш учун ишонч
билдираман.

2000 йил 14 сентябрь

(имзо)

А.И.Баҳодиров

А.И.Баҳодиров имзосини тасдиқлайман.

Кадрлар бўлими бошлиғи
(муҳр)

(имзо)

И.Толипова

2000 йил 14 сентябрь

ИШОНЧНОМА

Мен, Олим Кодирович Раҳимов, турмуш ўртоғим Аниса Нуъмоновна Раҳимовага Маданият саройи кассасидан менинг 2000 йил ноябрь ойи учун ёзилган маошимни олишга ишонч билдираман.

2000 йил 28 ноябрь (имзо) О.К.Раҳимов

О.К.Раҳимовнинг имзосини тасдиқлайман.

Маданият саройи кадрлар
булимининг бошлиғи (имзо) С.Комилова

(муҳр)

2000 йил 30 ноябрь

ИШОНЧНОМА

Мен, Исмоил Дехқонович Неъматов, касаллигим туфайли ўз укам, Иброҳим Дехқонович Неъматовга (СА сериядаги 0414610 рақамли паспортга эга) “Шарқ гули” масъулияти чекланган жамият кассасидан 2000 йил сентябрь ойи учун ёзилган маошимни олишга ишонч билдираман.

2000 йил 7 сентябрь (имзо) И.Д.Неъматов

И.Д.Неъматовнинг имзосини тасдиқлайман.

Тошкент шаҳар 3-бирлашган
касалхонанинг бош врачси (имзо) Ф.С.Содиқов

(муҳр)

2000 йил 7 сентябрь

8-илова

ИШОНЧНОМА

Мен, механика факультетининг 1-курс талабаси Қодир Мирзаевич Ёқубов, курсимиз талабаси Шавкат Туробович Ҳакимовга (АС сериядаги 0686520 рақамли паспортга эга) институт кассасидан менга тегишли 2000 йил июнь ойи стипендиясини олиш учун ишонч билдираман.

2000 йил 28 май (имзо) К.М.Ёқубов

К.М.Ёқубовнинг имзосининг тасдиқлайман.

Механика факультетининг
декани (имзо) К.Т.Турсунов

2000 йил 28 май

9-илова

ИШОНЧНОМА

Мен, Собир Каримкулов, курсдошим Маҳкам Шодиевга шаҳарнинг 3-алоқа бўлиmidан менинг номимга келган 5000 (беш минг) сўм миқдоридagi пул жўнатмасини олиш учун ишонч билдираман.

2000 йил 20 май (имзо) С. Каримкулов

С.Каримкулов имзосини тасдиқлайман.

Институт кадрлар бўлимининг
бошлиғи (имзо) О. Мўминова
(муҳр)

2000 йил 21 май

Ишончномалар, иловаларда келтирилганидек, оддий ёзма шаклда ёки нотариал шаклда расмийлаштирилади.

Нотариал шаклни талаб қилувчи битимларни тузиш ёхуд юридик шахсларга нисбатан ҳаракатларни амалга ошириш учун берилган ишончнома нотариал тасдиқланган

бўлиши керак: ЎЗР Фуқаролик кодексининг 136-, 137- ва 138-моддаларида кўзда тутилган ҳоллар ва қонун ҳужжатлари билан ишончноманинг ўзгача шакли белгиланган бўлиши керак.

Ишончноманинг амал қилиш муддатлари юқорида айтиб ўтилди. Қўшимча равишда шуни айтиш керакки, нотариус томонидан тасдиқланиб, Ўзбекистон Республикасидан ташқарида ҳаракатларни амалга оширишга мўлжалланган, амал қилиш муддати кўрсатилмаган ишончнома уни берган шахс томонидан бекор қилинганча ўз кучини сақлайди.

Фуқаролик кодексининг 141-моддасида ишончноманинг бекор бўлиш ҳоллари баён қилинган. Ишончноманинг амал қилиши қуйидаги ҳолларда бекор бўлади: 1) ишончнома муддатининг тамом бўлиши; 2) ишончнома берган шахснинг уни бекор қилиши; 3) ишончнома берилган шахснинг бош тортиши; 4) номидан ишончнома берилган юридик шахс фаолиятининг тўхтатилиши; 5) номига ишончнома берилган юридик шахс фаолиятининг тўхтатилиши; 6) ишончнома берган фуқаронинг муомалага лаёқатсиз, муомала лаёқати чекланган ёки бедарак йўқолган деб ҳисобланиши, ёхуд унинг вафот этиши; 7) ишончнома олган фуқаронинг муомалага лаёқатсиз, муомала лаёқати чекланган ёки бедарак йўқолган деб ҳисобланиши, ёхуд унинг вафот этиши.

Ишончнома берган шахс истаган вақтда ишончномани бекор қилиши, ишончнома берилган шахс эса ундан воз кечиши мумкин.

Нотариал шаклни талаб қилувчи битимларни тузиш учун берилган ишончнома, қонунда кўзда тутилган ҳоллардан ташқари, нотариал тасдиқланиши керак. Юридик шахс номидан берилладиган ишончнома унинг раҳбари ёки таъсис ҳужжатларига биноан ваколат берилган бошқа шахс томонидан имзоланиб, унга ушбу юридик шахснинг муҳри босилади; пул ва бошқа мулкӣ бойликларни олиш ёки топшириш учун берилладиган ишончнома, юқорида айтилганидек, шу юридик шахснинг бош (катта) ҳисобчиси томонидан ҳам имзоланиши керак. Юридик шахснинг талабига биноан, унинг номидан берилладиган ишончномалар нотариал тасдиқланиши ҳам мумкин. Бундай ҳолларда ишончномани имзолаган мансабдор шахснинг ваколатлари текширилиши керак.

Юридик шахс номидан берилган ишончномада юридик шахснинг тўлиқ номи, раҳбарий идоранинг манзили (адреси) ва ишончномани имзолаган шахснинг мансаби кўрсатилиши шарт.

14 ёшгача бўлган вояга етмаганлар номидан, шунингдек, суд тартибида муомалага лаёқатсиз деб топилган кишилар номидан ишончномаларни уларнинг ота-оналари, фарзандликка олувчилари ёки ҳомийлари тузадилар (ЎЗР ФКнинг 29-моддаси).

14 ёшдан 18 ёшгача бўлган вояга етмаганлар номидан ишончномалар уларнинг ота-оналари, болаликка олувчилари ёки ҳомийлари розилиги билан тузилган тақдирдагина тасдиқланиши мумкин (ФК, 27-модда).

Мансабдор шахс бир ёки бир неча шахс номидан бир ёки бир неча шахсга бериладиган ишончномаларни тасдиқлайди.

Бир неча шахслар номидан берилган ишончнома, агар унда кўрсатилган ҳаракатлар ваколат берувчи шахслардан ҳар бирининг эмас, балки ҳаммасининг бир турдаги манфаатларига тааллуқли бўлгандагина тасдиқланади (масалан: бир неча ворисларнинг номидан уларнинг мерос ишларини юритиш учун ишончнома берилиши).

Ваколат берувчи ўзи берган ишончномани бекор қилиш ҳуқуқига эга. Бу ҳолда ваколат берувчи шахс ишончнома қайси муассаса, ташкилот ёки корхонага тақдим этиш учун берилган бўлса, шу муассаса, ташкилот ёки корхонага, берган ваколатлари бекор қилинганини билдириб, ёзма равишда ариза юборади.

Нотариал тасдиқдан ўтадиган ишончнома икки нусхада тасдиқланади. Ишончнома матнида, юқорида айтилганидек, унинг тузилиш жойи ва вақти, ваколат берувчи ва ваколат олувчининг исми шарифлари ва яшаш жойлари тўлиқ ва аниқ кўрсатилади. Ваколат олувчининг яшаш жойи ваколат берувчининг сўзларига асосан кўрсатилиши мумкин. Автотранспорт воситаларидан фойдаланиш ҳуқуқини берувчи ишончномаларда ваколат олувчининг яшаш жойи унинг ҳужжатлари асосида кўрсатилади.

Ишончномада ваколат олувчига берилган ваколатлар аниқ кўрсатилиши керак. Ишончнома уни бераётган шахс томонидан имзоланганидан кейингина мансабдор шахс томонидан тасдиқланади. У тузилиб тасдиқлангач, ваколат

берувчи шахс кўлига берилади ёки унинг илтимосига кўра ва унинг ҳисобидан ваколат олувчи шахсга юборилади.

Нотариал тасдиқдан ўтадиган ишончномалар ҳам хилма-хил мазмунда бўлади. Масалан, мулкни умумий бошқариш, уй-жойни сотиш учун, ойлик иш ҳақини ёки нафақани олиш, ворислик ҳуқуқи гувоҳномасини олиш, автотранспорт воситасидан фойдаланиш ва уни сотиш, уй-жойни (квартирани) сотиш ёки сотиб олиш, жамғармадан пулни олиш учун ишончномалар берилади. Эътиборингизни ана шундай ишончнома намуналарига қаратамиз.

Мулкни бошқариш бўйича ишончнома намунаси

10-илова

ИШОНЧНОМА

Тошкент шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон саккизинчи йил сентябрь ойининг саккизинчи куни

Мен, Тошкент шаҳар Ширин кўчасидаги 10-уйда яшовчи Наима Солиқовна Пулатова, ушбу ишончнома билан Марғилон шаҳар Навоий кўчасидаги 56-уйда яшовчи Ботир Валиевич Маматовга менинг барча мол-мулкимни, унинг нимадан иборат эканлиги ва қаерда жойлашганлигидан қатъи назар, бошқаришга ва тасарруф этишга ваколат бераман.

У шу ваколатни бажариш юзасидан қонун билан тақиқланмаган барча битимларни тузиш, жумладан, сотиб олиш, сотиш, ҳада этиш, ҳада сифатида қабул қилиш, айирбошлаш, гаровга қўйиш, уй-жойлар ва бошқа мулкларни гаровга олиш, тузилган битимлар бўйича ҳисоб-китобларни амалга ошириш, меросни қабул қилиш ёки ундан воз кечиш, барча шахслар, муассасалар, корхоналар, ташкилотлар, шу жумладан, Ўзбекистон Республикаси Марказий банки бўлинмаларидан, бошқа банклар, алоқа бўлимлари ва телеграфлардан, барча асослар бўйича, менга тегишли мулкларни, (омонат) пулларни, қимматдор қоғозлар ва ҳужжатларни қабул қилиш, менинг банкдаги ҳисоб рақамимдан фойдаланиш, почта, телеграф ва бошқа барча турдаги хат-хабарларни олиш, давлат муассасалари, кооператив ва жамоат ташкилотларида менинг номимдан менга тааллуқли ишларни олиб бориш, шунингдек, барча суд муассасаларида қонун доирасида даъвогарга, жавобгарга, учинчи

шахсга, жабрланувчига берилган барча ҳуқуқлар билан менга алоқадор ишларни олиб бориш, жумладан, даъвони қисман ёки тўлиқ тан олмаслик, даъвони тан олиш, даъво предметини ўзгартириш, келишув битимини тузиш, суд қарори устидан шикоятнома бериш, ижро варақасини ундиришга тақдим этиш, мулк ёки пулни қабул қилиш ҳуқуқларига эга.

Ишончнома УЧ ЙИЛЛИК МУДДАТГА берилди.

(Имзо)

Н.С.Пўлатова

(Нотариал идоранинг ишончномани тасдиқловчи ёзувлари ва муҳри)

Уй-жойни сотиш ишончномаси намунаси

11-илова

ИШОНЧНОМА

Тошкент шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон саккизинчи йил март ойининг ўн биринчи куни

Мен, Тошкент шаҳар Бобур кўчасидаги 40-уйнинг 8-хонадонида яшовчи Султон Каримович Раҳимов, ушбу ишончнома билан Самарқанд шаҳар Тинчлик кўчасидаги 14-уйда яшовчи Лола Йўлдошевна Каримовага Самарқанд шаҳар Олмазор кўчасидаги менга тегишли бўлган 21-уйдаги ховли-жойни ўзи хоҳлаган нарх ва шартлар асосида сотишига ваколат бераман.

Шу билан бирга, унга ваколатни бажариш чоғида зарур бўладиган барча маълумот ва ҳужжатларни олиш, олди-сотди бўйича шартнома тузиш ва уни имзолаш, менга тегиши керак бўлган пулларни олиш ҳамда мазкур ваколатни бажариш билан боғлиқ барча зарурий ҳаракатларни амалга ошириш ҳуқуқини бераман.

Ушбу ишончнома ваколатларни бировга ўтказиш ҳуқуқисиз (ҳуқуқи билан) ОЛТИ ОЙЛИК муддатга берилди.

(Имзо)

С.К.Раҳимов

(Нотариал идоранинг ишончномани тасдиқловчи ёзувлари ва муҳри)

Уй-жойни сотиб олиш учун ишончнома намунаси

12-илова

ИШОНЧНОМА

Ўзбекистон Республикаси Тошкент вилояти Чиноз шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон саккизинчи йил июль ойининг ўттизинчи куни

Мен, Тошкент вилояти Чиноз тумани Яллама қишлоғи М.Узоқов кўчасидаги 24-уйда яшовчи Турғунбой Маҳкамович Пўлатов, ушбу ишончнома билан Тошкент шаҳар Яккасарой тумани Бобур кўчасидаги 25-уйнинг 8-хонадонида яшовчи фуқаро Хуршид Жўраевич Алиевга менинг номимга Тошкент шаҳрининг исталган ҳудудидан ўзи хоҳлаган нарх ва шартлар асосида уч хонали квартира (уй-жой) сотиб олишга ваколат бераман.

Унга ушбу ваколатни бажариш учун зарур бўлган ҳар қандай ҳужжатларни олиш, менинг номимдан ариза билан мурожаат қилиш, имзо қўйиш, олди-сотди шартномасини тузиб имзолаш, сотиб олинган квартира (уй-жой) учун пул тўлаш ҳуқуқини бераман.

Ишончнома ушбу ваколатни бажариш билан боғлиқ бўлган яна бошқа барча ҳаракатларни бажариш ҳуқуқи билан БИР ЙИЛЛИК муддатга берилди.

(Имзо)

Т.М.Пўлатов

(Нотариуснинг тасдиқловчи ёзувлари ва муҳри)

Иш ҳақини олиш ишончномасининг намунаси

13-илова

ИШОНЧНОМА

Навоий вилояти Учқудук шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон олтинчи йил сентябрь ойининг бешинчи куни

Мен, Учқудук шаҳар С. Раҳимов кўчасидаги 45-уйнинг 18-хонадонида яшовчи Содик Солиевич Холматов, ушбу ишончнома билан мазкур манзилда яшовчи Лола Каримовна Солиевага Навоий кон-металлургия комбинатининг Учқудук филиали кассасидан 1997 йилнинг май-июль ойлари учун менга тегишли бўлган иш ҳақини олишга ваколат бераман.

Унга иш ҳақини олганлик ҳақида менинг ўрнимга имзо қўйиш ва ушбу ваколатни бажариш юзасидан лозим бўладиган бошқа ҳаракатларни амалга ошириш ҳуқуқини бераман.

(Имзо)

С.С.Холматов

(Нотариуснинг тасдиқловчи ёзувлари ва муҳри)

**Нафақа пулини олиш ишончномасининг
намунаси**

14-илова

ИШОНЧНОМА

Тошкент шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон тўққизинчи йилнинг йигирма саккизинчи май куни

Мен, Тошкент шаҳар Сирғали тумани 5-Қўйлик даҳасидаги 75-уйнинг 10-хонадонида яшовчи фуқаро Тоҳир Каримович Раҳимов, ушбу ишончнома билан Тошкент вилояти Зангиота тумани Эшонгузар шаҳарчасининг Навоий кўчасидаги 25-уйда яшовчи Ботир Тоҳирович Раҳимовга Тошкент шаҳар Сирғали туманидаги 198-алоқа бўлиmidан бир минг тўққиз юз тўқсон тўққизинчи йилнинг январь-июнь ойлари учун менга тегишли бўлган пенсия пулимини олишига, пенсия пулини олганлиги учун имзо қўйишига ва ушбу ваколатни бажариш учун лозим бўлган бошқа ҳаракатларни амалга оширишига ишонч билдираман.

(Имзо)

Т.К.Раҳимов

(Нотариуснинг тасдиқловчи ёзувлари ва муҳри)

**Жамғармадан пулини
олиш ишончномасининг намунаси**

15-илова

ИШОНЧНОМА

Ўзбекистон Республикаси Тошкент вилояти Чиноз шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон еттинчи йилнинг йигирма биринчи май куни

Мен, Тошкент шаҳар Ҳамза тумани “Ғалабанинг 40 йиллиги” даҳасидаги 9-уйнинг 5-хонадонида яшовчи фуқаро Шотурсун Шоаҳмедович Шорасулов, ушбу ишончнома орқали Тошкент вилояти Чиноз шаҳар Навоий кўчасидаги 25-уйда яшовчи Шомаҳмуд Шотурсунович Шорасуловга Халқ банкининг Тошкент шаҳар Ҳамза туманидаги бўлиmidа менинг номимдаги ҳисоб рақамида сақланаётган жамғарма пулидан 4500 (тўрт минг беш юз) сўмни олишига, пулни олганлиги ҳақида имзо қўйишига ва ушбу ваколатни бажариш учун лозим бўлган бошқа ҳаракатларни амалга оширишига ишонч билдираман.

(Имзо)

Ш.Ш.Шорасулов

(Нотариуснинг тасдиқловчи ёзувлари ва муҳри)

**Автомототранспортдан фойдаланиш ва уни
сотиш ҳуқуқини берувчи ишончномалар намунаси**
16-илова

ИШОНЧНОМА

Ўзбекистон Республикаси Фарғона шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон еттинчи йилнинг йигирма биринчи май куни

Мен, Фарғона шаҳар Ойбек кўчасидаги 27-уйнинг 23-хонадонида яшовчи Холмат Муҳамедович Эшматов, ушбу ишончнома орқали Фарғона шаҳар Тўқимачи кўчасидаги 81-уйда яшовчи фуқаро Олим Аҳадович Салимовга Фарғона вилоят Давлат автоназоратининг рўйхатга қўйиш ва имтиҳон олиш бўлимида рўйхатда турувчи ГЕ 434445 рақамли техник паспортга кўра менга тегишли бўлган ВАЗ–21061 маркали, 1995 йилда ишлаб чиқарилган, оқ рангли, шасси рақами – 22214, мотор (двигатель) рақами – 84156, кузов рақами – 453476, давлат рақамли белгиси – Б 80–06 ФЕ бўлган автомашинадан фойдаланишга, яъни ҳайдаб юришга, автомашинанинг техник ҳолатидан хабардор бўлиб туришга, ДАН идораларида менинг вакилим бўлишга ва ушбу ваколатни бажариш учун лозим бўлган барча ҳаракатларни амалга оширишга ваколат бераман.

Ишончнома ваколатни бошқа шахсга ўтказиш ва автомашинани сотиш ҳуқуқисиз БИР ЙИЛЛИК муддатга берилди.

(Имзо)

Х.М.Эшматов

(Нотариуснинг тасдиқловчи ёзувлари ва муҳри)

17-илова

ИШОНЧНОМА

Ўзбекистон Республикаси Фарғона шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон саккизинчи йилнинг ўн еттинчи август куни

Мен, Фарғона шаҳар Ойбек кўчасидаги 27-уйнинг 27-хонадонида яшовчи Холмат Муҳамедович Эшматов, ушбу ишончнома орқали Фарғона шаҳар Тўқимачи кўчасидаги 81-уйда яшовчи фуқаро Олим Аҳадович Салимовга Фарғона вилоят Давлат автоназоратининг рўйхатга қўйиш ва имтиҳон олиш

бўлимида рўйхатда турувчи ГЕ 434445 рақамли техник паспортга кўра менга тегишли бўлган ВАЗ – 21061 маркали, 1995 йилда ишлаб чиқарилган, оқ рангли, шасси рақами – 22214, мотор (двигатель) рақами – 84156, кузов рақами – 453476, давлат рақамли белгиси – Б 80–06 ФЕ бўлган автомашинадан фойдаланишга ва, зарур бўлган ҳолда, ўзи истаган нарх ва шартларда сотишга ваколат бераман.

Ушбу ваколатни бажариш учун унга менинг номимдан ҳар қандай ташкилотга ариза билан мурожаат қилиш, керак бўлган ҳар қандай ҳужжатни олиш, имзо қўйиш, олди-сотди шартномасини тузиб имзолаш, сотилган автомашина пулини олиш каби ҳуқуқларни бераман.

Ишончнома ушбу ваколатни бажариш билан боғлиқ бўлган яна бошқа барча ҳаракатларни амалга ошириш ҳуқуқи билан БИР ЙИЛЛИК муддатга берилди.

(Имзо)

Х.М.Эшматов

(Нотариуснинг тасдиқловчи ёзувлари ва муҳри)

***Мулк ҳуқуқи гувоҳномасини олиш учун
бериладиган ишончноманинг намунаси***

18-илова

ИШОНЧНОМА

Тошкент вилояти Янгийўл шаҳри, бир минг тўққиз юз тўқсон еттинчи йилнинг ўн саккизинчи август куни

Мен, Янгийўл шаҳар С. Раҳимов кўчасидаги 15-уйнинг 8-хонадонида яшовчи Султон Каримович Нормухамедов, ушбу ишончнома орқали юқорида кўрсатилган манзилда яшовчи Нодира Йўлчиевна Каримовага Тошкент вилояти Янгийўл шаҳар давлат нотариал идорасидан марҳум отам Карим Нормухамедовдан қолган мулкка меросхўрлик ҳуқуқи гувоҳномасини олишга, мерос мулкани олиш ҳуқуқи билан ваколат бераман.

Ушбу ваколатни бажариш учун унга менинг номимдан ариза бериш, зарур бўладиган бошқа маълумот ва ҳужжатларни олиш ва мен учун имзо қўйиш ҳуқуқини бераман.

(Имзо)

С.К.Нормухамедов

(Нотариуснинг тасдиқловчи ёзувлари ва муҳри)

МАЪЛУМОТНОМА

Бўлган воқеа ёки мавжуд ҳолатларни билдириш-ахборот бериш мазмунида ифодалайдиган ҳужжат. Маълумотномалар, одатда, юқори идора, мансабдор, хусусий ва юридик шахслар ҳамда оддий кишиларнинг кўрсатмаси, талаби ёки илтимосига кўра тузилади ҳамда бирон-бир масалада илтимосни қондирадиган ахборот ва маълумотларни ўзида акс эттиради.

Маълумотнома ўз хусусияти ва мазмунига кўра иккига: хизмат маълумотномаси ва шахсий маълумотномага бўлинади.

Хизмат маълумотномаси – муассаса фаолиятига доир воқеа-ҳодисаларни расмий равишда акс эттиради ва тасдиқлайди, ахборий хусусиятга эга бўлган хилма-хил маълумотларни ўз ичига олади, зарур ҳолларда эса рақамли жадваллар кўринишида тайёрланади. Такдим этилаётган маълумотлар ишлаб чиқариш ва молиявий фаолият, ходим (штат)лар сони, топшириқларнинг бажарилиши, моддий-товар бойликларининг сақланиши, меҳнат интизомининг аҳволи ҳақида ва бошқа хилма-хил масалалар тўғрисида ҳозирланади.

Хизмат маълумотномаси ўз навбатида иккига – ички хизмат ва ташқи хизмат маълумотномаларига бўлинади. **Ички хизмат маълумотномаси** – муассаса ички ишлари, хўжалик фаолияти, бирор таркибий бўлинма ёки айрим ходимнинг иши, фаолияти ҳақида тайёрланиб, шу муассаса раҳбарига йўлланади. Бундай маълумотномалар бевосита тузувчи (бўлинма бошлиғи, кадрлар бўлими бошлиғи, иш юритувчи, оддий ходим ва бошқалар) томонидан имзоланади ва оддий қоғоз варағига кўлда ёзилиши ҳам мумкин. **Ташқи хизмат маълумотномаси** – муайян муассаса номидан юқори идора ёки мансабдор шахсларга, улар кўрсатмасига, талабига мувофиқ тайёрланиб жўнатилади ҳамда хос иш қоғозига ёки махсус босма иш қоғозига ёзилади ва муассаса раҳбари томонидан имзоланади.

Ҳар қандай хизмат маълумотномаси бошқа бирон-бир ҳужжатни гувоҳлантириш ёки муайян қарор қабул қилиш

учун асос бўлади. Маълумотнома санаси у имзоланган ва йўлланган куни қўйилади, чунки у жўнатма ҳужжатлар дафтарида қайд этилади.

Хизмат маълумотномасига матн мазмунини очиб берувчи сарлавҳа қўйилади. Масалан, “*Корхона маъмурий-бошқарув ходимлари сони ҳақида*”. Маълумотномада қайд этилаётган хабарлар тааллуқли бўлган сана алоҳида ажратилиб, асосий матн олдидан ёзилади. Масалан: “*2000 йил 1 июндаги ҳолатга кўра (мувофиқ)*” ёки “*2000 йил 1 январдан 1 сентябргача бўлган давр учун*” каби. Ушбу маълумотларни матн сарлавҳаси таркибига киритиб юбориш ҳам мумкин.

Расмий хизмат маълумотномасида босма иш қоғозидagi ёзувлардан ташқари, яна қуйидаги зарурий қисмлар бўлади:

1. Ҳужжат жўнатиладиган юқори идора ёки мансабдор шахсинг номи (босма иш қоғозининг ярмидан ўнг томонга ёзилади).
2. Ҳужжат номи (Маълумотнома).
3. Маълумотнома матнига сарлавҳа (хат бошидан ёзилади).
4. Асосий матн (маълумотнома мазмуни).
5. Мансабдор шахс (тузувчи ёки корхона раҳбари) имзоси.

Молиявий масалаларни акс эттирувчи расмий маълумотномаларда бош (катта) ҳисобчининг имзоси ва муҳри бўлади.

1-, 2-иловаларда ички хизмат маълумотномаси намуналари келтирилди.

Ички маълумотнома намунаси

1-илова

Охунбобоев номидаги жамоа
хўжалиги раиси А. Раҳимовга

МАЪЛУМОТНОМА

Жамоа бўйича 1998 йил
мобайнида аъзолар ва бошқа
шахслардан тушган шикоятлар
ҳақида

Маълумот-ахборот ҳужжатлари

1998 йилда жамоа хўжалиги раҳбарияти номига хўжалик аззолари ва унда яшаб ишловчи бошқа шахслардан 65 та ариза ва шикоят тушди, улардан 47 таси ариза ва 18 таси шикоятдир.

Мазкур ҳужжатларнинг барчаси қонунда белгиланган муддатларда кўриб чиқилган.

Маълумотномага асос: Меҳнаткашларнинг 1998 йилдаги ариза ва шикоятларини қайд қилиш дафтари.

Котиб(а)

(имзо)

О. Салимова

1999 йил 20 январь

Ички маълумотнома намунаси

2-илова

Корхона
номи

Корхона директори
Р.У.АБДУЛЛАЕВга

МЕБЕЛЬ ВА ЖИҲОЗЛАР СОТИБ
ОЛИШ ХАКИДА
0000.00.00 № 00
Тошкент ш.

МАЪЛУМОТНОМА

Корхона идораларининг эскириб кетган жиҳозларини янгилаш мақсадида 2000 йилнинг 1-чорагида қуйидагилар харид қилинди:

Жиҳоз тури	Сони (дона)	Нархи (сўм)	Ўрнатиладиган жойи

Маълумотнома _____асосида тайёрланди.

Бош ҳисобчи

имзо

Б.Р.Ҳақимов

Шахсий маълумотнома – муассасалар томонидан фуқароларнинг турмуши ва иш фаолиятидаги аксар воқеа-ҳодисалар ва ҳолатларни тасдиқлаб берадиган ҳамда талаб қилинган жойларга кўрсатиладиган расмий ҳужжатдир. Масалан, муассаса ходимга унинг қаерда, ким бўлиб ва қанча маош олиб ишлаши ҳақида; ўқувчи ва талабага эса қаерда ўқиши ҳақида; фуқаролик ҳолати ҳужжатларини қайд қилиш (ФХХК – ЗАГС) ва нотариал идоралари ҳамда фуқаролар йиғинлари раислари шахснинг туғилганлиги ёки вафот этганлиги тўғрисида, никоҳ бўлганлиги ёки ажралганлиги ҳақида (ҳужжатлар йўқолганда); туман ва шаҳар ижтимоий таъминот бўлими шахснинг ногиронлиги, нафақасининг миқдори, автомобилга эга эмаслиги ҳақида; шифохоналар кишининг соғлиги (касал эмаслиги) ҳақида; маҳалла кўмита йиғинлари ёки уй-жой бошқармалари шахснинг яшаш жойи, эгаллаб турган уй-жойининг майдони ёки оила аъзоларининг сони ҳақида маълумотномалар беради. Булардан ташқари, ички ишлар ва адлия идоралари томонидан ҳам фуқароларга тасдиқловчи, гувоҳлантирувчи маълумотномалар берилади.

Юқоридаги маълумотномалар зарурий ҳисобланади. Бироқ идораларда ўтириб олган айрим расмиятчи мансабдорлар хоҳиши билан зарур бўлмаган кезларда ҳам маълумотнома талаб қилинадиган ҳоллар бўлиб туради.

Республика Президентининг бир қатор нутқлари ва мулоқотларида, Вазирлар Маҳкамасининг тегишли қарор ва кўрсатмаларида фуқароларни ишга қабул қилишда ва фуқароларнинг маиший талабларини ҳал қилишда бузилишлар, жумладан, фуқаролардан кўплаб хилма-хил маълумотномалар талаб қилган қорхона ва ташкилотлар раҳбарларининг нотўғри хатти-ҳаракатлари қораланган. Кўпгина зарурий маълумотларни паспортдан, меҳнат дафтарчасидан ёки бошқа ҳужжатлардан билиб олиш мумкин, бинобарин, давлат ва нодавлат, хўжалик идоралари, муассасалар зиммасига айрим зарурий маълумотлар киши шахси ва меҳнат фаолиятидан далолат берувчи ҳужжатлар кўрсатилганда тасдиқланиши мумкин бўлган ҳолларда ундан ёзма маълумотномалар талаб қилмаслик мажбурияти юкланган.

Шахсий маълумотнома ўзининг зарурий қисмлари

жихатидан расмий хизмат маълумотномасига яқин туради, чунки у ҳам аксар ҳолларда хос иш қоғозига ёки олдиндан тайёрланган босма иш қоғози (бланка)га ёзилади. Ушбу иш қоғозларида бир қанча зарурий қисмлар ва такрорланувчи иборалар ўз аксини топган бўлади. Шахсий маълумотномаларда улар йўлланган идора ёки шахс номи бўлмайди. Бунинг ўрнига маълумотноманинг асосий матнидан сўнг унинг мақсади *“Иш жойига (яшаш жойига) кўрсатиш учун берилди”*, *“Тошкентдаги 507-болалар боғчасига тақдим этиш учун берилди”* тарзида кўрсатилади. Босма иш қоғозлари бўлмаган ҳолларда маълумотномалар оддий қоғозга қўлда ёки ёзув машинкасида ёзилади ва унинг чап бурчагига корхона ёки жамоат ташкилотининг тўртбурчак муҳри қўйилади, унинг қаршисига, ўнг томонига МАЪЛУМОТНОМА сўзи ёзилади.

Шахсий маълумотномалар қуйидаги зарурий қисмларни ўз ичига олади:

1. Маълумотнома берувчи ташкилотнинг номи.
2. Маълумотноманинг тартиб рақами ва берилган санаси.
3. Ҳужжат турининг номи (Маълумотнома).
4. Маълумотнома берилаётган шахснинг исми, отасининг исми ва фамилияси.
5. Маълумотнома матни (у тасдиқлаётган воқеа ёки ҳолат баёни).
6. Маълумотноманинг мақсади (маълумотнома кўрсатиладиган, тақдим этиладиган жой номи).
7. Мансабдор шахс(лар)нинг имзоси (лавозими ва фамилияси).
8. Муҳр.

Дастлабки уч зарурий қисм босма иш қоғозига (босма иш қоғози бўлмаган ҳолларда тўртбурчак муҳрда) ўз аксини топган бўлади.

Иш ҳақини тасдиқлаш ҳақидаги ва пул билан боғлиқ бошқа шахсий маълумотномаларга тегишли муассасанинг бош (катта) ҳисобчиси ҳам имзо қўйиши керак.

Маълумотномаларнинг бу тури ҳам жўнатма ҳужжатлар дафтарида қайд этилиб, ходим қўлига берилади.

3–13-иловаларда шахсий маълумотномаларга бир неча намуналар келтирилди.

Шахсий маълумотномалар намуналари

3-илова

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси
АЛИШЕР НАВОИЙ номидаги
ТИЛ ВА АДАБИЁТ ИНСТИТУТИ
700170, Тошкент ш., Мўминов кўч., 9 тел. 162-42-64

№ 140

1999 йил “ 30 ” апрель

МАЪЛУМОТНОМА

Ҳамид Каримович Хусанов ҳақиқатан ҳам Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг Алишер Навоий номидаги Тил ва Адабиёт институтида

4533 (тўрт минг беш юз ўттиз уч) сўм маош билан

катта илмий ходим

лавозимида ишлайди.

Маълумотнома Тошкент шаҳридаги 22-мактаб га кўрсатиш учун берилди.

Илмий котиб
Бош ҳисобчи

(имзо)
(имзо)

Р. Баракаев
Н. Субҳонқулова

4-илова

Босма иш қоғозидagi ўзгармас таркибий қисмлар
(муассаса ва у бўйсунган юкори идора номи, адреси)

№ 51/84

2000.28.06

МАЪЛУМОТНОМА

Абдулла Раҳматиллаевич Умаров Фарғона пойабзал корхонасида созловчи бўлиб ишлайди. Ўртача ойлик маоши 18000 (ўн саккиз минг) сўм.

Маълумотнома Фарғона шаҳар 3-уй-жойлардан фойдаланиш бошқармасига такдим этиш учун берилди.

Кадрлар бўлимининг бошлиғи
Бош ҳисобчи

(имзо)
(имзо)

А. Маҳмудов
У. Рустамова

(муҳр)

5-илова

МАЪЛУМОТНОМА

Муассасанинг тўртбурчак муҳри. Муассасанинг тўлик номи, адреси.

Маълумотноманинг рақами ва берилган санаси.

Наби Сатторович Қодиров Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетида катта ўқитувчи бўлиб ишлайди. Ойлик маоши 16085 (ўн олти минг саксон беш) сўм.

Маълумотнома Тошкент давлат аграр университетига тақдим этиш учун берилди.

Кадрлар бўлимининг бошлиғи
Бош ҳисобчи

(имзо)

М. Каримова

(имзо)

Ш. Аҳмедов

(муҳр)

6-илова

МАЪЛУМОТНОМА

Корхонанинг тўртбурчак муҳри. Вазирлик ва муассаса номи. Маълумотнома рақами ва берилган санаси.

Назира Сатторовна Зокирова корхона тикувчилик бўлимида 10235 (ўн минг икки юз ўттиз беш) сўм ойлик маош билан тикувчи мураббий бўлиб ишлайди.

Маълумотнома Ҳамза туман ҳокимлиги уй-жойларни тақсимлаш ва ҳисобга олиш бўлимига тақдим этиш учун берилди.

Корхона директори
Бош ҳисобчи

(имзо)

Д. Раҳимов

(имзо)

И. Мавлонов

(муҳр)

МАЪЛУМОТНОМА

Жамоа хўжалигининг тўрт-
бурчак муҳри. Вилоят, туман,
жамоа хўжалиги номи.
Маълумотноманинг рақами
ва берилган санаси.

Мурод Тўхтасинович Олимов
1989 йилдан бери Чиноз тумани-
даги Навоий номидаги жамоа
хўжалигида катта ҳисобчи
лавозимида ишламоқда.

Маълумотнома туман ижти-
моий таъминот бўлимига кўрсатиш учун берилди.

Жамоа хўжалиги
бошқаруви раиси
Котиби

(имзо)

О. Рахимов

(имзо)

Р. Камолов

(муҳр)

МАЪЛУМОТНОМА

Заводнинг тўртбурчак
муҳри. Вазирлик, бошқарма,
 завод номи.
Маълумотноманинг
рақами ва берилган
санаси.

Исмоил Бахтиёрович Икромов
“Миконд” заводининг I-бўлин-
масида чилангар вазифасида
ишлайди. Ўртача ойлик маоши
12500 (ўн икки минг беш юз)
сўм.

Маълумотнома 432-болалар боғчасига топшириш учун
берилди.

Кадрлар бўлимининг
бошлиғи
Бош ҳисобчи

(имзо)

У. Турсунов

(имзо)

К. Султонова

(муҳр)

МАЪЛУМОТНОМА

Институтнинг тўртбурчак муҳри. Вазирлик ва институт номи. Маълумотнома рақами ва берилган санаси.

Равшан Олимович Валиев кириш имтихонларидан ижобий баҳолар олиб, Абу Райҳон Беруний номидаги Тошкент техника университети энергетика факультетининг 1-курс талабалигига қабул қилинди.

Маълумотнома иш жойига кўрсатиш учун берилди.

Кадрлар бўлимининг бошлиғи

(имзо)

Н. Раҳимова

(муҳр)

10-илова

МАЪЛУМОТНОМА

Институтнинг тўртбурчак муҳри. Вазирлик ва институтнинг номи. Маълумотнома рақами ва берилган санаси.

Садриддин Нуриддинов Фарғона давлат университетида жисмоний маданият факультети сиртки бўлимининг 3-курс талабаси ҳисобланади.

Маълумотнома Тошлоқ туманидаги 1-мактаб маъмуриятига кўрсатиш учун берилди.

Кадрлар бўлимининг бошлиғи

(имзо)

О. Назарова

(муҳр)

МАЪЛУМОТНОМА

Маҳалла фуқаролар йиғинининг тўртбурчак муҳри.
Туман, шаҳар ва маҳалланинг номи.
Маълумотноманинг рақами ва берилган санаси.

Рашид Мажидович Файзиев
Фарғона шаҳар Олмазор кўчасидаги 75-уйда яшайди.

Маълумотнома олий ўқув юртига тақдим этиш учун берилди.

“Озод Шарк” маҳалла фуқаролар йиғини раиси (имзо)
Котиби (имзо)

А.Бобоев
М.Самадов

(муҳр)

МАЪЛУМОТНОМА

Тошкент шаҳар Юнусобод туманидаги 41-уй-жойлардан фойдаланиш бошқармасининг тўртбурчак муҳри.
№ 18
2000.01.05.

Ҳамида Ҳакимовна Йўлчиева
Тошкент шаҳар 7-Юнусобод даҳасидаги 37-уйнинг 10-хонадонида истиқомат қилади. Хонадон уй-жойининг фойдали сатҳи 18,0 кв. м.
Мазкур хонадонда яна куйидагилар яшайди:

1. Мурод Маҳмудович Йўлчиев – эри.
2. Шерзод Муродович Йўлчиев – ўғли.
3. Шоҳида Муродовна Йўлчиева – қизи.

Маълумотнома институт касаба уюшмаси ташкилотига кўрсатиш учун берилди.

41-уй-жойлардан фойдаланиш бошқармасининг бошлиғи (имзо)
(муҳр)

А. Гулова

МАЪЛУМОТНОМА

Бухоро вилояти Вобкент
тумани Кумушкент киш-
лок фуқаролар йиғинининг
тўртбурчак муҳри.
№ 25
2000.24.08.

Кумушкент қишлоқ фуқаролар
йиғини томонидан Султонмурод
Олимовга берилди. Мазкур шахс
1988 йилгача Кумушкент қишлоқ
кенгашига қарашли Қирғизон
қишлоғида яшаган. Унинг номида

шахсий мулк ҳуқуқидаги уй-жойи йўқ.
Маълумотнома талаб этилган жойга тақдим этиш учун
берилди.

Кумушкент қишлоқ фуқаролар

йиғинининг раиси

Котиби

(имзо)

(имзо)

(муҳр)

С. Муҳиддинов

А. Раҳматов

Баъзан маълумотномалар босма иш қоғозида эмас,
балки оддий қоғозга ёзилиб, биргина муҳр ва имзо билан
тасдиқланади.

ЎЗР Фанлар академияси Асосий кутубхонасининг
МАЪЛУМОТНОМАСИ

Мажид Сафаров кутубхонадан олган барча китобларни
топширди, ҳозирда кутубхонадан ҳеч қандай қарзи йўқ.

Абонемент бўлими
мудири

2000 йил 5 декабрь

(имзо)

(муҳр)

Фамилия

Соғлиқни сақлаш муассасалари томонидан бериладиган
маълумотномалар ҳам қатта бир туркумни ташкил этади.
Болалар соғлиғи ҳақидаги маълумотнома болалар
боғчасида тарбияланиш, болалар оромгоҳига йўлланма
олиш, бирон-бир спорт билан шуғулланиш, ўрта ёки олий
ўқув юртларига кириш имтиҳонларини топшириш ва
ҳоказолар учун имкон яратади. Муайян шахсда маълум
касаллик борлигини тасдиқловчи маълумотнома эса ўша
шахсга оғир ишларда ишламаслик, корхоналардан ёки
ижтимоий таъминот бўлимларидан даволаниш учун
йўлланма олиш, нафақа ундириш ва бошқа кафолатларни
беради.

ТАВСИФНОМА, ТАВСИЯНОМА

Тавсифнома

Маълум бир шахснинг меҳнат ва ижтимоий фаолияти, шунингдек, унинг ўзига хос хислат ва фазилатларини акс эттирувчи расмий хужжат.

Тавсифнома муассаса маъмурияти ёки жамоат ташкилотлари (агар улар мавжуд бўлса) томонидан ходимга бир қанча мақсадлар учун (ўқув юртига киришда, хорижий мамлакатларга ишлаш ва бошқа юмушлар учун кетишда, лавозимга тайинлашда ёки шаҳодатлантириш ва бошқа ҳолларда) берилади.

Тавсифномада ходимнинг жамоатчилик ва хизмат фаолияти, унинг ишчанлиги ва ахлоқий сифатлари ҳам кўрсатиб ўтилади.

Тавсифноманинг асосий зарурий қисмлари қуйидагилардан иборат:

1. Тавсифланаётган шахс ҳақида асосий маълумотлар:
  - а) исми, отасининг исми ва фамилияси;
  - б) туғилган йили;
  - в) миллати;
  - г) партиявийлиги;
  - д) маълумоти;
  - е) лавозими;
  - ё) илмий даражаси ва унвони.
2. Хужжат номи (Тавсифнома).
3. Матн.
4. Имзолар.
5. Сана.
6. Муҳр.

Тавсифнома матнини ўзаро мантиқан боғланган уч таркибий қисмга ажратиб кўрсатиш мумкин.

Биринчи қисмда шахснинг меҳнат фаолияти, яъни мутахассислиги, айнан шу корхона, ташкилот ва бошқа жойларда қайси муддатдан буён ишлаётганлиги, хизмат вазифасидаги ўзгаришлар ва бошқалар ҳақида маълумот берилади.

Иккинчи қисмда ходимнинг шахсий тавсифи, яъни

ишга муносабати, мутахассислик бўйича маҳорати, сиёсий савияси, ташкилотчилик қобилияти, жамоат ишларида иштироки, оилавий аҳволи, хулқ-атвори, ҳатто баъзида сийрати, жамоа аъзоларига муносабати, қандай мукофотларга сазовор бўлганлиги ва бошқа асосий рағбатлантиришлари қайд этилади. Холис бўлиш учун камчилиги ҳам кўрсатилиб, истак билдирилади.

Учинчи қисмда эса юқорида баён қилинганлардан хулоса чиқарилади ва тавсифнома қандай мақсадда ёки нима учун берилаётганлиги кўрсатилади.

Тавсифнома матни учинчи шахс тилидан баён қилинади. Ходимни тавсифлашда “ҳалол”, “топшириқларни вақтида бажарадиган”, “меҳнатсевар”, “талабчан”, “ташаббускор”, “тезкор”, “принципиал”, “интизомли” каби сифатлардан фойдаланилади. Агар тавсифнома жамоат ташкилотлари йиғилишида тасдиқланган бўлса, шу йиғилиш баённомаси рақами ва санасига ҳавола бўлади. Қоидага кўра тавсифномага икки шахс: муассаса (ёки бўлинма) бошлиғи ва касаба уюшмаси ташкилотининг раиси имзо чекади ва улар имзоси юмалоқ муҳр билан тасдиқланади.

Тавсифнома ходимнинг қўлига топширилади ёки уни шахсан хабардор қилган ҳолда, тавсифномани талаб қилган муассасага жўнатилади.

Тавсифномаларнинг “ишлаб чиқариш тавсифномаси”, “тавсифий тавсиянома”, “хизмат тавсифномаси” каби турлари мавжуд бўлиб, улар айрим хусусиятлари жиҳатидан ўзаро фарқланади.

Тавсифнома намунаси

1-илова

Ўз МУ физика факультетининг
5-курс талабаси, 1979 йилда
туғилган, ўзбек
Назар Шукуровга

ТАВСИФНОМА

Назар Шукуров ўрта мактабни тугатгач, 1995 йилда физика факультетининг 1-курсига ўқишга кирди.

Университетда таҳсил олиш даврида у интизомли, зийрак ва зукко талаба сифатида ўзини кўрсатди. Билимларни кунт

билан ўрганишга ҳаракат қилади. Физика фанларига алоҳида қизиқади. У 1998 йилнинг апрель ойида талабаларнинг Халқаро илмий конференциясида маъруза билан қатнашди. Маърузаси конференциянинг фахрий ёрлиғи билан тақдирланди.

Н. Шукуров факультетнинг жамоат ишларида фаол қатнашади, факультетнинг “Ёш физиклар” деворий газетасига муҳаррирлик қилади.

У камтарин ва тўғрисиўзлиги, меҳрибонлиги туфайли ҳамкурслари ҳурматига сазовор бўлган.

Тавсифнома Собир Раҳимов туман ҳокимиятига тақдим қилиш учун берилди.

Декан (имзо) О.Р.Азизов

Касаба уюшмаси раиси (имзо) А.Р.Мирвалиева

(муҳр)
(сана)

Тавсифий тавсиянома намунаси

2-илова

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институтининг катта илмий ходими, филология фанлари номзоди,
1951 йилда туғилган, ўзбек,
олий маълумотли
Салим Каримовга

ТАВСИФИЙ ТАВСИЯНОМА

Салим Каримов Тошкент давлат университетининг ўзбек филологияси факультетини тугатиб, 1974 йил октябрь ойидан бошлаб ЎЗР Фанлар академиясининг Тил ва адабиёт институтида лаборант, 1980 йилдан кичик илмий ходим, 1985 йилдан ҳозирги пайтгача катта илмий ходим вазифасида ишлаб келмоқда.

Институтдаги фаолияти давомида ўзбек тилшунослигининг муҳим ва долзарб масалаларини мустақил тадқиқ қилишга лаёқатли олим сифатида танилди.

С. Каримов 1983 йилда “Ўзбек лингвопоэтикасининг тадрижий тараққиёти” мавзuida фан номзодлиги диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилди. У журнал ва тўпламларда 24 та илмий ва илмий-оммабоп мақолалар эълон этди. Кўпгина республика, республикалараро ва халқаро илмий анжуманларда иштирок этди.

У институтнинг режали ишларини бажаришда ва жамоат ишларида фаол иштирок этади. Институт ёш олимлари кенгашининг раиси, қасаба уюшмаси ташкилоти бюросининг аъзоси. Жамоа орасида алоҳида ҳурматга эга.

С. Каримов мунтазам равишда республика радиоси, матбуоти орқали ўзбек филологияси эришган ютуқларни тарғиб қилиб келади. Илмий ва жамоат ишларида фаоллиги учун бир неча марта институт маъмурияти томонидан пул мукофотлари ва ташаккурномалар билан тақдирланган.

С. Каримов доимий равишда ўз малакасини, илмий-назарий савиясини ошириш устида қатъият ва сабр-тоқат билан ишлайди.

У ҳар ишда ташаббускор, тўғрисиўз, касбдошларига меҳрибон ва ғамхўр. Уйланган, иккита боласи бор.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институтининг маъмурияти, қасаба уюшмаси ташкилоти Салим Каримовни “Ўзбек тили ва адабиёти” мутахассислиги бўйича АҚШда 2 йил муддатга ўқитувчи сифатида ишлаш учун тавсия этади.

Тавсифнома илмий кенгашда тасдиқланган (1999 йил 15 майдаги 10-баённома).

ЎЗР ФА Тил ва адабиёт
институти директори (имзо) Т.Мирзаев

Қасаба уюшмаси қўмитаси
раиси (имзо) Н.Махкамов
(муҳр)
(сана)

Тавсиянома

Бирор шахсни маълум лавозимга ёки турли ташкилотларга аъзо бўлиш учун тавсия этиш мақсадида тузиладиган расмий ҳужжат.

У маъмурият ёки алоҳида шахс томонидан берилиши мумкин. Тавсиянома матнида тавсия қилинаётган шахснинг хусусиятлари – мутахассис сифатидаги малакаси, оилавий, ахлоқий жиҳатлари ва фаолиятига баҳо берилди, у тавсия этилаётган лавозим ёки ташкилотга аъзо бўлишга муносиб эканлиги юзасидан ишонч билдирилади.

Тавсиянома баъзи хусусиятларига кўра тавсифномага ўхшайди, шу сабабли уларнинг кўпчилиги тавсифий тавсиянома шаклида бўлади. Улар орасидаги асосий фарқ

шундаки, тавсифномаларда шахснинг барча ижобий, салбий хусусиятлари қайд қилинади. Тавсияномаларда эса унинг ижобий хусусиятлари кўрсатилиши билан бирга, кейинчалик унинг зиммасига юклатиладиган вазифани бажара олишига ишонч билдирилади ва тавсия этилади.

Турли мукофотларга тақдим этиш – т а қ д и м н о м а (ходатайство) ҳам тавсиянома шаклида бўлади.

Тавсияноманинг асосий зарурий қисмлари:

1. Хужжатнинг номи (Тавсиянома).
2. Матн.
3. Тавсиянома берувчи шахснинг лавозими, исми, отасининг исми, фамилияси.
4. Имзо.
5. Сана.

Тавсиянома намунаси

3-илова

ТАВСИЯНОМА

Мен Ҳаким Шамсиддиновни 1974 йилдан бери яқиндан танийман, 1984 йилдан бошлаб ЎзФА Тил ва адабиёт институтида бирга ишлаймиз. Бу давр ичида у атамашунослик соҳасида етук мутахассис сифатида танилди, филология фанлари номзоди бўлди. Унинг диссертация иши, бир қанча мақолалари илмий пухталиги билан ажралиб туради.

Ҳ. Шамсиддинов интизом ва қатъиятлиги билан жамоада обрў қозонган, тотув оиланинг бошлиғи. Институт илмий ва ижтимоий ҳаётида фаол иштирок этиб келмоқда.

Шу сабабли мен Ҳаким Шамсиддиновни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Атамашунослик қўмитасида ишлаш учун тавсия қиламан.

(имзо) филология фанлари
номзоди А.Қосимов

2000 йил 16 февраль

ТАРЖИМАИ ҲОЛ

Маълум бир шахс томонидан ўз шахсий ҳаёти ва фаолияти ҳақида баён қилинган ёзув. Таржимаи ҳол бир хил андозага эга эмас, муфассал ёки мухтасар ёзилиши мумкин. У муаллиф томонидан мустақил тузиладиган ҳужжатдир. Гарчи у эркин (ихтиёрий) тузилса-да, бироқ таржимаи ҳолда айрим қисмларнинг бўлиши шарт.

Таржимаи ҳолнинг асосий зарурий қисмлари:

1. Ҳужжатнинг номи (Таржимаи ҳол).
2. Матн:
  - а) муаллиф фамилияси, исми ва отасининг исми;
  - б) туғилган йил, кун, ой ва туғилган жойи;
  - в) миллати, ижтимоий келиб чиқиши;
  - г) ота-онаси ҳақида қисқача маълумот (фамилияси, исми ва отасининг исми, иш жойи);
  - д) маълумоти (қаерда, қандай ўқув юртини тугатганлиги ва маълумотига кўра мутахассислиги);
  - е) иш фаолиятининг турлари;
  - ё) охирги иш жойи ва лавозими;
  - ж) мукофот ва рағбатлантиришлар;
  - з) жамоат ишларида иштироки;
  - и) оилавий аҳволи ва оила аъзолари;
  - й) паспорт маълумотлари;
  - к) турар жойи (уй адреси), телефони.
3. Сана.
4. Имзо.

Таржимаи ҳол оддий қоғозга, айрим ҳолларда, яъни ишга, ўқишга киришда махсус босма иш қоғозларига қўл-да ёзилади. Матнни баён қилиш шакли ҳикоя услубида бўлиб, биринчи шахс тилидан ёзилади.

Барча маълумотлар даврийлик (хронология) асосида, аниқ саналар билан (иложи борича йили, оyi, куни кўрсатилган ҳолда) берилди. Барча рақамлар араб рақамларида ифодаланди. Таржимаи ҳол шундай тузилиши

керакки, у билан танишган киши муаллифнинг ҳаёт йўли, фаолияти ҳақида муайян тасаввурга эга бўлсин. 1-иловада таржимаи ҳол намунаси берилди.

Таржимаи ҳол намунаси

1-илова

ТАРЖИМАИ ҲОЛ

Мен, Салимов Карим Олимович, 1955 йил 15 сентябрда Тошкент шаҳрида, хизматчи оиласида туғилдим. Отам – Салимов Олим Орипович Тошкент педагогика билим юртида ўқитувчи, онам – Раҳимова Гулнора Азимовна 122-болалар боғчасида бош тарбиячи бўлиб ишлайдилар.

1962 йилдан 1972 йилгача Тошкент шаҳридаги 1-ўрта мактабда ўқидим. 1972 йилда Тошкент политехника институтининг қурилиш факультетига ўқишга кирдим. 1973–1975 йилларда армия сафида ҳақиқий хизматни ўтаб қайтгач, ўқишни давом эттирдим ва 1979 йилда шу институтни имтиёзли диплом билан тугатиб, қурувчи-муҳандис мутахассислигига эга бўлдим. Йўлланма билан Тошкентдаги 166-қурилиш трестининг 94 механизациялашган кўчма корхонасига ишга юборилдим. Дастлаб муҳандис лавозимида, 1984 йилдан буён бош муҳандис лавозимида ишляпман.

1986 йилда режадаги топшириқларни муваффақиятли бажарганим ва эришилган натижалар учун Республика Қурилиш вазирлигининг фахрий ёрлиғи билан тақдирландим.

Бир неча жамоат ишларида ҳам қатнашаман, жумладан, 166-қурилиш трести касаба кўмитаси бюросининг аъзосиман.

1995 йилдан ХДП аъзосиман.

Уйланганман. Хотиним – Расулова Муҳаббат, 1959 йилда туғилган. 2-шаҳар касалхонасида ҳамшира бўлиб ишлайди. Ўғлим – Салимов Нодир, 1980 йилда туғилган, ЎЗМУ талабаси. Қизим – Салимова Лола, 1985 йилда туғилган, 261-мактабда ўқийди.

Менинг турар жойим: 700210, Тошкент, Усмон Носир кўчаси, 5-уй, 27-хонадон. Тел.: 72-28-61

(имзо)

К. Салимов

2000.14.01.

ТИЛХАТ, ТУШУНТИРИШ ХАТИ

Тилхат

Пул, хужжат, қимматбаҳо буюмлар ёхуд бошқа бирор нарса олинганлигини тасдиқловчи расмий ёзма хужжат.

Тилхат бир нусхада тайёрланади ҳамда пулли ва қимматбаҳо хужжат сифатида сақланади.

Тилхатнинг асосий зарурий қисмлари:

1. Хужжатнинг номи (Тилхат).
2. Матн:
  - а) тилхат берувчи шахснинг лавозими, исми ва отасининг исми, фамилияси.
  - б) пул, хужжат, буюм ёки бошқа бирор нарсани берувчи шахснинг лавозими, исми ва отасининг исми, фамилияси (зарурият бўлганда муассаса номи);
  - в) пул, хужжат, буюм ёки бошқа бирор нарсанинг номи ва уларнинг миқдори (зарурият бўлганда баҳоси);
  - г) олинаётган буюмнинг техник ҳолати (агар у машина, аппаратлар ва ш.к. бўлса).
3. Тилхат берилган сана.
4. Тилхат муаллифининг имзоси.

Олинадиган пул миқдори ёки буюмнинг баҳоси ва унинг сони тилхатда рақамлар билан кўрсатилади, қавс ичида эса сўзлар билан ҳам берилиши шарт.

Матн ва имзо оралиғидаги бўш жойлар чизилади. Тилхатдаги ёзувларни ўчириш ёки тузатиш мумкин эмас, акс ҳолда, бундай хужжатнинг ҳақиқийлиги шубҳа остига олиниши мумкин.

1–3-иловаларда тилхат намуналари берилди.

Тилхат намуналари

1-илова

ТИЛХАТ

Мен, Тошкент давлат маданият институтининг хўжалик ишлари бўлимининг мудирининг Баҳодир Олимов, Тошкент миллий чолғу асбоблари заводининг тайёр буюмлар омбори мудирининг Эркин Каримовдан институт буюртмаси асосида тайёрланган, умумий баҳоси 13500 (ўн уч минг беш юз) сўм бўлган 100 (юз) дона рубобни қабул қилиб олдим.

1999.12.08.

(имзо)

Б.Н.Олимов

2-илова

ТИЛХАТ

Мен, Тошкент марказий универмаги хўжалик моллари бўлимининг мудирининг Анвар Маматович Собиров, фуқаро Раҳим Каримович Раҳмоновдан баҳоси 122000 (бир юз йигирма икки минг) сўм бўлган “Бирюса-6” маркали совуткични бошқа маркали совуткичга алмаштириб бериш учун қабул қилиб олдим.

(имзо)

А.М.Собиров

2000.15.04.

3-илова

ТИЛХАТ

Мен, Навоий номидаги жамоа хўжалиги бригада бошлиғи Карим Салимович Раҳимов, жамоа хўжалиги кассирининг Дилбар Салимовадан бригада аъзоларининг июнь ойига тегишли 164500 (бир юз олтмиш тўрт минг беш юз) сўм микдоридagi иш ҳақини тарқатиш учун олдим.

(имзо)

К.С.Раҳимов

2000.05.07.

Баъзан тилхатда гувоҳлар исми-шарифи ҳам кўрсатиллади. Бундай ҳолларда гувоҳлар ўз имзолари билан ҳужжатни тасдиқлашлари керак.

Тушунтириш хати

Хизмат соҳасидаги, хизматга алоқадор масалани, унинг айрим жиҳатларини ёзма изоҳловчи ва муассаса (бўлим) раҳбарига (ички) ёки юқори ташкилотга (ташқи) йўлланувчи ҳужжатдир.

Юқоридаги таърифдан кўринадики, тушунтириш хати худди маълумотнома ва билдиришнома сингари ички ва ташқи хусусиятга эга. Кейинги ҳолатда, яъни тушунтириш хати юқори ташкилотга юборилаётганда, у кўпинча бирор асосий ҳужжат (режалар, ҳисоботлар, лойиҳалар)га илова тарзида бўлиб, мазкур ҳужжатни умуман ёки унинг баъзи ўринларини қисман изоҳлаб, тушунтириб беради. Бу хилдаги тушунтириш хати, шунингдек, муассасада бўлиб ўтган воқеа-ҳодисага, раҳбарнинг баъзи хатти-ҳаракатига, режалаштирилган ишларнинг бажарилмай қолишига ҳам изоҳ беради ёки далиллайди. Демак, бу ҳолда тушунтириш хати мустақил ҳужжат ҳисобланмайди, шунга қарамай, у муассаса хос иш қоғозида расмийлаштирилади ва раҳбар томонидан имзоланади.

Ички, бошқача айтганда, шахсий тушунтириш хатлари асосан ходим (ишчи, хизматчи, жамоа хўжалиги аъзоси, талаба) томонидан, баъзан бўлинмалар раҳбарлари томонидан муассаса раҳбари номига ёзилади. Унда иш (ўқиш) жараёнида ходим (талаба) томонидан содир этилган баъзи хатти-ҳаракатлар (масалан, иш ёки ўқишга кеч қолиш, келмай қолиш, режа ёки айрим топшириқни бажармаганлик, белгиланган тартиб-қоидаларга риоя қилмаганлик ва бошқалар) ва уларнинг сабаблари изоҳланади, далилланади. Бевосита ходим (муаллиф) томонидан имзоланадиган бундай тушунтириш хати оддий қоғозга ёзилади. Шахсий тушунтириш хатлари одатда мансабдор (раҳбар) шахснинг талаби билан ёзилади, чунки у кейинчалик ходим ҳақида муайян қарорга келиш, унга нисбатан тегишли интизомий жазо чораси қўллаш ёки, далиллар асосли (узрли) бўлса, қўлламаслик учун асос вазифасини ўташи мумкин.

Умуман, тушунтириш хати қуйидаги зарурий қисмлардан иборат бўлади:

1. Ҳужжат йўлланаётган ташкилот ёки мансабдор

- шахснинг тўлиқ номи.
2. Ҳужжатни тайёрлаган (ёзган) муассаса ёки шахснинг тўлиқ номи.
  3. Ҳужжат турининг номи (Тушунтириш хати).
  4. Ҳужжат матни (мазмун).
  5. Имзо.
  6. Сана (ҳужжат ёзилган вақт).

Ташқи, хизмат юзасидан корхона, муассаса ва ҳоказолар номидан ёзиладиган тушунтириш хатлари хос иш қоғозида расмийлаштирилади ва уларнинг тўлиқ номи ушбу иш қоғозида акс этади. Ички тушунтириш хатларида эса раҳбар ёки ходимнинг тўлиқ номи дейилганда, у ишлайдиган (ўқийдиган) бўлинманинг номи, шахс лавозими, исми, ота исмининг бош ҳарфлари ва фамилияси назарда тутилади.

Зарурий қисмлари ва ёзилиш шакли жиҳатидан тушунтириш хати аризадан деярли фарқ қилмайди, таркибий қисмларининг жойлашиши ҳам бир хил. Фақат шахсий тушунтириш хатининг муаллифи аризадагидай чиқиш келишигида эмас, балки қаратқич келишигида расмийлаштирилгани маъқулроқдир.

4–9-иловаларда шахсий хусусиятдаги тушунтириш хатларига бир неча намуналар берилди. Муассаса номидан ёзиладиган тушунтириш хатлари бошқа асосий ҳужжатларга боғлиқлиги сабабли, уларга оид намуналар берилмади.

Сурхондаре вилоятида бир неча кун самолётлар учун қулай об-ҳаво бўлмагани туфайли 1999 йил 28–29 октябрь кунларига белгиланган машғулотларга етиб кела олмадим.

(имзо)

А. Дадахўжаев

1999.31.11.

Тушунтириш хати билдиришнома сингари, юқоридагилардан бошқачарок, мураккаб усулда ҳам ёзилиши мумкин. Чунончи, тушунтириш хатининг бу турида варақнинг юқори чап бурчагига бўлинма ва ҳужжат тури номи, тушунтириш хатининг санаси ва матн сарлавҳаси жойлашади, юқори ўнг томонида тушунтириш хати йўлланган шахс номи ёзилади.

Кабелнинг узилиши қуйидаги сабабга кўра рўй берди: ишчи М.К.Салимов биринчи конвейерни бошқариш чоғида кўмирўй-гич кабелини ўраб қўймаган, натижада конвейер блоки кабелга ишқаланиб, уни узиб ишдан чиқарган ва машина тўхтаб қолган.

Ишчи М.К.Салимов аввал ҳам техника хавфсизлиги қоидаларини бузиб келган ва тегишли равишда жазосини олган эди.

Юқоридагиларни ҳисобга олган ҳолда, М.К.Салимовга янада катъийроқ интизомий жазо чораларини қўллаш зарур деб ҳисоблайман.

Тоғ-кон муҳандиси
2000.10.06.

(имзо)

П.Т.Мақсудов

5-илова

Тошкент кишлок хўжалик
машинасозлиги заводи таъминот
бўлимининг бошлиғи А.З.Азимовга
хайдовчи Ҳ.Раҳимовнинг

ТУШУНТИРИШ ХАТИ

Топширигингизга мувофиқ, шу йил 14 июнда Бекободдаги Ўзбекистон металлургия заводи бизга ажратган қўйма шаклларни олиб келиш учун кетган эдим. Бироқ автомашинанинг носозлиги туфайли ярим йўлдан юксиз қайтиб келишга мажбур бўлдим.

(имзо)

Ҳ. Раҳимов

1999.15.06.

6-илова

... келмай қолиш, режа ... тирикни бажармаганлик, белгиланган тартиб-қоидаларга риоя қилмаганлик ва бошқалар) ва уларнинг сабаблари изоҳланади, далилланади. Бевосита ходим (муаллиф) томонидан имзоланадиган бундай тушунтириш хати оддий қоғозга ёзилади. Шахсий тушунтириш хатлари одатда мансабдор (раҳбар) шахснинг талаби билан ёзилади, чунки у кейинчалик ходим ҳақида муайян қарорга келиш, унга нисбатан тегишли интизомий жазо чораси қўллаш ёки, далиллар асосли (узрли) бўлса, қўлламаслик учун асос вазифасини ўташи мумкин.

Умуман, тушунтириш хати қуйидаги зарурий қисмлардан иборат бўлади:

1. Ҳужжат йўлланаётган ташкилот ёки мансабдор

7-илова

Тошкент давлат педагогика
университети ўзбек ва қозок
филологияси факультети
декани Н. Абдурахмоновга
3-курс талабаси
Одил Салимовнинг

ТУШУНТИРИШ ХАТИ

Мен 2000 йилнинг 21 сентябридан 10 октябригача бўлган даврда онамнинг қаттиқ бетоблиги туфайли 46 соат машғулотга қатнаша олмадим.

Илова: Онамнинг касаллиги ҳақидаги врач маълумотномаси.

2000.12.10.

(имзо)

О.Салимов

8-илова

СамДУ ҳуқуқшунослик факультетининг сиртқи бўлими
бўйича декан ўринбосари
М. Ботировга
1-курс талабаси
Аҳмаджон Дадахўжаевнинг

ТУШУНТИРИШ ХАТИ

Сурхондарё вилоятида бир неча кун самолётлар учиши учун қулай об-ҳаво бўлмагани туфайли 1999 йил 28–29 октябрь кунларига белгиланган машғулотларга етиб кела олмадим.

1999.31.11.

(имзо)

А. Дадахўжаев

Тушунтириш хати билдиришнома сингари, юқоридагилардан бошқачароқ, мураккаб усулда ҳам ёзилиши мумкин. Чунончи, тушунтириш хатининг бу турида варақнинг юқори чап бурчагига бўлинма ва ҳужжат тури номи, тушунтириш хатининг санаси ва матн сарлавҳаси жойлашади, юқори ўнг томонида тушунтириш хати йўлланган шахс номи ёзилади.

Тошкент шаҳар
47-хунар-техника коллежи

Тошкент шаҳар
47-хунар-техника коллежи
директори
Н. Шодиевга

ТУШУНТИРИШ ХАТИ

1999 йил 16 сентябрь.
12-гуруҳда машғулот ўтказилмай
қолиши ҳақида

1999 йил 15 сентябрь соат 9.00 да фуқаро муҳофаази
машғулотиға 30 ўқувчидан 3 тасигина келди. Натижада
машғулотни қолдиришға тўғри келди.

Ўқитувчи

(имзо)

В.Бобомуродов

ЭЪЛОН

Кўпчиликни ёки маълум гуруҳдаги шахсларни яқин орада (келгусида) бўладиган бирон-бир тадбир – мажлис, учрашув, суҳбат, шунингдек, ишга, ўқишга қабул қилиш ва бошқалар ҳақида хабардор қилиш учун кўлланувчи ёзма ахборот.

Эълоннинг зарурий қисмлари:

1. Номи (Эълон).
2. Эълон қилинаётган тадбирнинг вақти, ўтказилиш жойи.
3. Тадбирнинг мавзусини ўзида акс эттирувчи матн.
4. Тадбир ўтказувчилар номи (одатда, бўладиган тадбирни эълон қилаётган ташкилот, органнинг номи: “Маъмурият”, “Кузатув кенгаши”, “Ёзувчилар уюшмаси”, “Ташкилий қўмита” тарзида бериледи).

Эълон, мавзусига ва ундан кўзланган мақсадга кўра, турли шаклларда бўлиши мумкин (1–5-иловаларга қаранг).

Эълон намуналари

1-илова

ЭЪЛОН

Шу йил 12 июль куни соат 15.00 да ЎзР ФА Тил ва адабиёт институтининг мажлислар залида институт касаба уюшмаси кўмитасининг ҳисобот-сайлов йиғилиши бўлади.

Кун тартиби:

1. Касаба уюшмаси кўмитасининг ҳисоботи.
2. Тафтиш комиссиясининг ҳисоботи.
3. Касаба уюшмаси кўмитасининг янги таркибини сайлаш.

Касаба уюшмаси кўмитаси.

Ўзбекистон Республикаси Халқ
таълими вазирлиги
27-ХУНАР-ТЕХНИКА
КОЛЛЕЖИ
қуйидаги мутахассисликлар бўйича
1999–2000 ўқув йили учун
ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ:

Юқори малакали ёғочсоз-дурадгор (ўқиш муддати – 1 йил),
дурадгор (ўқиш муддати – 3 йил), бадий ва модели мебель
дурадгори (ўқиш муддати – 3 йил), курувчи- дурадгор (ўқиш
муддати – 3 йил), пардозловчи (ўқиш муддати – 3 йил).

Коллежга 9–11-синф маълумотига эга бўлган 16 ва ундан
катта ёшдаги йигит ва қизлар қабул қилинади.

Ўқишга кириш учун қуйидаги ҳужжатларни топшириш
талаб қилинади: директор номига ариза, маълумоти ҳақидаги
гувоҳнома (асли), турар жойидан маълумотнома, 4 дона 3X4
ўлчамли фотосурат.

Машғулотлар 1 сентябрдан бошланади.

Коллеж манзили:

Тошкент шаҳри, Йўлдош даҳаси, 4-квартал.

**Англия “GESC” мактабининг расмий
ишончли вакили юқори синф
ўқувчилари ва мактаб
битирувчиларини**

Англияда ўқиш учун

3 ойлик ёзги курсларга ҳамда 9 ойлик курсларга пуллик-
контракт асосида ўқишга таклиф этади.

Батафсил маълумотларни Сиз 56-54-78 рақамли телефонга
қўнғирок қилиб ёки Ўзбекистон Қасаба уюшмалари
федерацияси кенгаши биноси – Бухоро кўчаси, 24-уй, 5-қават,
43-хонага ташириб буюриб билиб олишингиз мумкин.

Барча ҳужжатларни расмийлаштириш ишларини ўз
зиммамизга оламиз.

Мўлжал: Алишер Навоий номидаги театр биноси.

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ АГРАР УНИВЕРСИТЕТИ

бўшаб қолган чет тиллар кафедрасининг мудири лавозимига
ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ.

Танлов муддати – 29 декабргача.

Хужжатлар танловлар ҳақидаги низомга мувофиқ
тайёрланиб, қуйидаги манзилга юборилсин: Тошкент шаҳри,
183-алоқа бўлими, Тошкент давлат аграр университети.

“ЁРҚИН НУР” ОЧИК ТУРДАГИ ХИССАДОРЛИК
ЖАМИЯТИ
АКЦИЯДОРЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

2000 йил 28 июнь соат 10.00 да корхона мажлислар залида
АКЦИЯДОРЛАР УМУМИЙ ЙИГИЛИШИ БЎЛИБ ЎТАДИ.

Кун тартиби:

1. Хиссадорлик жамиятининг 1999 йил фаолияти
натижалари ва 2000 йил вазифалари.
2. Жамиятнинг молиявий-хўжалик фаолияти ҳисоботи.
3. 2000 йил учун жамият аудиторини тасдиқлаш.

Кузатов кенгаши

Эълонлар ҳамиша ҳам расмий тусга эга бўлмаслиги,
улар ҳазил-мутойиба ёки реклама кўринишида тузили-
ши ҳам мумкин. Бу нарса ўқувчидаги қизиқишни куч-
чайтиришга хизмат қилади. Тижорат мақсадидаги айрим
эълонлар реклама мазмунини ҳам қамраб олиши мумкин.
Кўпчиликини чорлаш мақсадида уларда бадиий сўз во-
ситаларидан усталик билан фойдаланилади. Бундай
эълонлар кўпинча газеталарда берилади (6–7-иловаларга
қаранг).

ЗИЁРАТГА ЧОРЛАЙМИЗ!

**Барча корхона, муассаса раҳбарлари,
касаба уюшмалари кўмиталари диққатига!**

Мусулмон оламининг энг азиз, муқаддас зиёрат-гоҳларидан бири ҳисобланмиш Имом ал-Бухорий мажмуасини ва шу билан бирга, қадимий Самарқанднинг оламшумул аҳамиятга эга бўлган ёдгорликларини уюшган ҳолда зиёрат қилишга таклиф этамиз.

Биз сизларга қуйидаги хизматларни тавсия қиламиз: жойлаштириш, овқатлантириш, экскурсиялар, транспорт хизмати ва ҳоказолар.

САВОБ ИШГА ШОШИЛИНГ!

Манзилимиз: “Афросиёб” меҳмонхона мажмуаси, 703000
– Самарқанд шаҳри, Регистон кўчаси, 2.
Факс: 3662311044.

Тел.: 3662312080

ДИҚҚАТ! ДИҚҚАТ! ДИҚҚАТ!

Ҳазил-мутойиба, кулги, шўх кўшиқ ва рақс мухлисларини янги йил кечасига таклиф этамиз. Учрашув жойи – мажлислар зали, вақти – 28 декабрь соат 17.00 да. Самимий табассумсиз залга кириш мумкин эмас.

ЎзМУ талабалари

Б и л д и р и ш ҳам эълоннинг бир тури ҳисобланади. 8–9-иловаларда унинг баъзи намуналари берилди. Концерт, кинофильмлар намойиши ва театрлар ҳақидаги эълон а ф и ш а деб юритилади. 10-иловада унинг намунаси берилди.

ЁШ МУХБИРЛАР ДИҚҚАТИГА!

“Хуррият” газетаси қошидаги ёш мухбирлар университетининг навбатдаги машғулоти 8 декабрь – жума куни соат 17.00 да таҳририят биносида ўтказилади.

9-илова

БИЛДИРИШ

Шу йил 15 декабрь куни соат 18.00 да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида ёш ижодкорларнинг “Ёшлик”, “Ёш куч” журналлари тахририят ходимлари билан учрашуви бўлади.
Учрашувга барча қизиққан ўртоқлар қатнашиши мумкин.

Афиша намунаси

10-илова

“ЎЗБЕКНАВО”

гастрол-концерт бирлашмаси “Туркистон” саройида
9 ва 10 декабрь кунлари соат 16.00 ва 19.30 да
11 декабрь куни соат 19.30 да

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган

**“ЯДЛА” АНСАМБЛИНИНГ
“ЧОЙХОНАДА ДУВ-ДУВ ГАП”**

эстрада концерт дастурига таклиф этади.
Ансамблнинг бадий раҳбари – Ўзбекистон халқ
артисти

ФАРРУХ ЗОКИРОВ

Билетлар “Туркистон” саройи кассасида соат 11 дан сотилмоқда.

ҲИСОБОТ

Муайян вақт учун режалаштирилган иш ёки вазифа, топшириқларнинг бажарилиши, амалий долзарб ишлар, хизмат ва илмий сафарлар якуни ҳақида маълумот берувчи ҳужжат.

Ҳисоботда келтирилган маълумотлар аниқ, ишонарли бўлиши керак.

Ҳисоботда қуйидагиларга эътибор берилади: нима мўлжалланган ёки топширилган эди, у қандай бажарилди, нималарга эътибор берилди, қандай етишмовчиликлар бўлди, уларни бартараф этиш учун нималар қилиш керак. Ҳисобот охирида муайян топшириқ бажарилмаган бўлса, унинг сабаби кўрсатилади, бу борада таклифлар қайд этилади. Режалаштирилган иш ҳақидаги ҳисоботлар амалда кенг қўлланади (1-иловага қаранг). Ҳисобот шакл жиҳатдан ҳам, мазмун жиҳатдан ҳам билдиришнома (қаранг) ҳужжатига ўхшайди.

Унинг зарурий қисмлари:

1. Сарлавҳаси: ҳисобот қайси давр учун, қандай бўлим ёки шахс томонидан берилляпти.
2. Ҳужжатнинг номи (Ҳисобот).
3. Ҳисобот матни.
4. Лавозими, исми ва ота исмининг бош ҳарфлари, фамилияси, имзо.
5. Сана.
6. Ҳисоботни тасдиқловчи раҳбар имзоси.

***Режалаштирилган иш ҳақидаги
ҳисобот намунаси***

1-илова

Навоний номидаги жамоа хўжалиги
5-бригадасининг 1998 йилда
режалаштирилган ишларининг
бажарилиши ҳақида

ҲИСОБОТ

5-бригада тасарруфидаги экин экиладиган 100 гектар ерга йил бошида 10 турдаги экин экиш режалаштирилган эди. Шундан 8 тур экин экилди. Икки тури – укроп ва кашнич шароит йўқлиги туфайли экилмай қолди. Йил охирида режадаги 2000 тонна ўрнига 2030 тонна сабзавот маҳсулотлари олинди. 3 гектар тоқзорда 90 тонна хўраки узум етиштирилди. Бу режадагидан 26 тонна кўп. Картошка, помидор, пиёз, сабзи гектар бошига аввалги йилдагига қараганда бу йил 2–3 тонна кўпроқ етиштирилди. Пиёз режадагидан 3 тонна кам олинди. Сабаби – ун-шудринг тушди, вақтида агротехника тадбири ўтказилмади. Жамоа хўжалиги агрономи Қ. Солиев сусткашлик қилди.

Бригадамиз ишида ўрناق кўрсатган аъзоларимиз қуйидагилардир:

1. Т. Туробов
2. С. Рустамбеков
3. К. Хўжаев (оила пудратида ишлади).
4. Л. Собирхўжаев (оила пудратида ишлади).

Йил якуни бўйича моддий ва маънавий рағбатлантиришда буларнинг хизматини инобатга олишингизни сўрайман.

5-бригада бошлиғи
1999 йил 5 январь

(имзо)

И.К.Раҳмонов

Хизмат сафари ва раҳбарнинг муайян топшириғини бажариш бўйича ҳисоботлар маълум давр ишлари бўйича ҳисоботдан қисман фарқ қилади (2–3-иловаларда шундай ҳисоботлар намуналари берилди). Зарурий қисмлари:

1. Сарлавҳаси: идора раҳбарининг лавозими, исми ва ота исмининг бош ҳарфлари, фамилияси, ким томонидан қандай топшириқ учун ҳисобот берил-япти.
2. Ҳужжатнинг номи (Ҳисобот).
3. Ҳисобот матни (“Сизнинг топшириғингизга биноан” каби иборалар билан бошланади, топшириқ қандай бажарилганлиги аниқ маълумотлар билан баён қилинади; хулоса ясалади).
4. Иловалар кўрсатилади (кўп ҳолларда).
5. Ҳисобот берувчининг лавозими, исми ва ота исмининг бош ҳарфлари, фамилияси, имзо.
6. Сана.

Хизмат сафари ҳақида ҳисобот намуналари

2-илова

Наманган “Дилором”
қандолатчилик фабри-
касининг директори
Б.И.Олимовга
қиём цехи бошлиғи
Д.А.Раҳимованинг
Тошкент вилояти
Янгийўл шаҳри “Лаззат”
бирлашмасида ўтган
хизмат сафари ҳақида

ҲИСОБОТИ

Мен, Д.А.Раҳимова, 1998 йилнинг 18-24 декабрь кунларида Янгийўл шаҳрининг “Лаззат” бирлашмасида хизмат сафарида бўлдим. Сафардан мақсад “Лаззат” бирлашмасидаги қиём ишлаб чиқариш илғор технологияси билан танишиш ва тажриба алмашиш эди. Сафар давомида бирлашманинг шоколад, ирис цехларида ҳам бўлдим. Қиём цехидаги иш жараёни билан батафсил танишдим. Бирлашманинг қиём цехи кейинги йилларда янги ускуналар билан қайта жиҳозланганлиги натижасида ишлаб чиқараётган маҳсулотлари сифати яхшиланган, хили кўпайган ва хом ашё анча тежалган. Цехда иш бригада пудрати усулида ташкил этилган, ишчиларнинг маоши олдинги йиллардагига қараганда анча ортган.

Бизнинг цехга ҳам ана шундай ускуналар ўрнатилса, қиём хилини янада кўпайтирса бўлади. Бирлашма раҳбарияти билан ускуналарни қаердан олиш мумкинлиги хусусида фикрлашдим.

Цех бошлиғи

(имзо)

Д.А.Раҳимова

1998 йил 25 декабрь

3-илова

“Пахтакор” ширкат хўжалигининг
раиси О. Йўлчиевга
катта иқтисодчи М.Латиповдан

ҲИСОБОТ

1999 йил 15 апрель

Ширкат хўжалигининг шу йил 12 апрелдаги қарорига биноан Кувасой шаҳрига хизмат сафарига бордим. Бундан мақсад қурилиш жиҳозлари комбинати билан ширкатга 1999 йилнинг 3-чорагида 80 мингта юқори навли қурилишбоп ғишт етказиб бериш ҳақида шартнома тузиш эди.

Топшириқ бажарилди. Махсус навли ғишт шу йилнинг 10 июнидан кечикмай хўжаликка келтирилади бошланади.

Илова: 1999 йил 14 апрелда тузилган шартнома – 2 бет.

Катта иқтисодчи

(имзо)

М. Латипов

IV. ХИЗМАТ ЁЗИШМАЛАРИ

Хизмат ёзишмалари мазмунан хилма-хил бўлади. Уларда муассаса фаолиятининг турли масалалари билан боғлиқ талаб, илтимос, таклиф, кафолат кабилар акс эттирилади. Бу маънода хизмат ёзишмалари ҳужжатларнинг юқорида кўрсатилган гуруҳлари билан узвий алоқадордир. Шуларни ҳисобга олиб, хизмат ёзишмалари ҳозирги замон ҳужжатшунослигида мазкур гуруҳлардан кейин алоҳида гуруҳ сифатида таснифланган ва бу мантиқан ўринли.

Ҳар қандай ёзишмада, умуман, кўп ҳужжатда адрес ёзишга тўғри келади. Адрес аксарият ҳужжатларнинг таркибий қисми – реквизицидир.

АДРЕС

Почта жўнатмалари (хат-хабар, буюм ва пул жўнатмалари кабилар) устидаги ёзув бўлиб, унда жўнатма етиб бориши зарур бўлган жой (қаерга), уни олувчи шахс ёки муассаса (кимга) номи ва жўнатувчи ҳақидаги маълумотлар (жўнатувчи адреси) кўрсатилади.

Киши адрес ёзиш билан болаликданок танишади, чунки уйига хат ёки бошқа почта жўнатмалари келганда, улар устидаги ёзувга кўзи тушади, ўқувчилик йилларида эса дўстлари ёки қариндош-уруғлари билан хат ёзишади, улардан турли хил жўнатмалар олади ёки ўзи юборади. Ана шунда адрес ёзишни, яъни хатжилд (конверт) ёки бошқа жўнатмалар устига улар етиб борадиган жойнинг ва олувчининг номини, шунингдек, ўзи ҳақидаги айти шундай маълумотларни ёзишни ўрганади. Бунинг устига, хатжилдлар устидаги йўналтирувчи ёзув ва белгилар ҳам адрес ёзувчининг ишини енгиллаштиради.

Адрес сўзи рус тилида фақат жўнатмалар устидаги ёзувнигина ифодалаб қолмай, шахснинг яшаш жойи ҳамда

муассасанинг ўрнашган жойини, шунингдек, бирон шахсни табриклар ёзилган матнни ҳам ифодалайди. Шунинг учун ўзбек тилида бу маъноларни фарқлаш учун *адрес* сўзи билан бир қаторда тегишли равишда *манзил*, *турар жой*, *макон*, *табрикнома* сўзларини қўллаш мақсадга мувофиқдир.

Хат-хабар ва бошқа жўнатмаларни тегишли жойга ва эгасига тезроқ ҳамда адашмай етказиб беришда адресни тўғри, аниқ ёзишнинг аҳамияти каттадир. Шу жиҳатдан расмий иш юритишда, умуман, турмушда почта жўнатмаларига адрес ёзиш муҳим ўрин тутаяди.

Хатларни кўрсатилган манзилларга тезроқ етказиб беришни осонлаштириш мақсадида собиқ Иттифоқ Алоқа вазирлиги хат саралаш автоматларини жорий этган. Жўнатмаларни муайян адресларга ажратиш ҳар бир алоқа бўлимига тегишли бўлган шартли рақамлар (индекслар) асосида амалга оширилади.

Ўша пайтларда жорий этилган ушбу индекс тизими, Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги мавжудлиги, ҳали Ўзбекистон Республикаси учун махсус индекс тизими яратилмаганлиги сабабли, ҳозиргача амал қилиб келмоқда.

Индексларнинг дастлабки учта рақами собиқ Иттифоқдан ажралиб, мустақилликни қўлга киритган республикалар – мустақил давлатлар ва улар таркибидаги вилоятларни, рақамларнинг иккинчи ярми эса шаҳар ва қишлоқ алоқа бўлимларини ифодалайди. Масалан, Марғилон шаҳридаги 7-алоқа бўлимининг шартли рақами – 713707. Бундаги дастлабки уч рақам Ўзбекистон Республикаси Фарғона вилоятини ифодалайди, тўртинчи рақам Марғилон шаҳри ва унинг атрофини, 5- ва 6-рақамлар эса шаҳардаги алоқа бўлимларини англатади.

Шартли рақамлар хатжилд чап томонининг пастки қисмида кўрсатилган каттакчаларга ёзилади. Унинг қандай ёзилиш шакли хатжилд орқа томонидаги намунада кўрсатилган. Шартли рақам сарик, қизил ва яшилдан бошқа рангдаги сиёҳ билан ёзилади.

Хат-хабардан бошқа почта жўнатмалари (боғламли юклар, тугунлар, қимматдор хатлар, буюм ёки пул жўнатмалари)га алоқа бўлими шартли рақамлари адресдан олдин оддий рақамлар билан ёзилиши керак. Телеграммаларда эса олти рақамли почта индекси қўйилмайди, фақат шаҳар

алоқа бўлимнинг тартиб рақамигина ёзилади. Масалан: Тошкент, 47; Марғилон, 8.

Почта адреси, Алоқа вазирлиги йўриқномасига мувофиқ, қуйидаги кўринишда бўлади: вилоят, республика аҳамиятидаги шаҳарларга юборилаётган почта жўнатмаларида шартли рақам ёзилгандан сўнг, аввало шаҳар номи, кейин хат-хабарни етказиб берувчи алоқа бўлими (рақами ёки номи) кўрсатилади. Булардан кейин кўча номи, уй ва хонадон рақами ва, ниҳоят, олувчининг исми, ота исми ва фамилияси ёзилади. Олувчининг номини ёзганда, кўпинча унинг исми ва ота исмининг бош ҳарфларини кўрсатиш кифоя: унинг фамилияси эса жўналиш келишигида (“га” кўшимчаси билан) ёзилади. Хатжилднинг қуйи қисмида эса жўнатувчининг адреси бош келишикда расмийлаштирилади.

Адрес ёзиш намуналари

1-илова

	<i>Қаерга</i>	<u>Самарқанд шаҳри, 46</u>
		<u>Боғишамол кўчаси, 41-уй</u>
	<i>Кимга</i>	<u>Раҳим Исломович Алиевга</u>
	<hr/>	
	<i>Алоқа бўлими шартли рақами ва жўнатувчи адреси</i>	
703046		<u>700198 Тошкент шаҳри, 5-Кўйлик</u>
<i>(қабул қилувчи алоқа бўлими шартли рақами)</i>		<u>лаҳаси, 42-уй, 14-хонадон</u>
		<u>Махмуд Собирович Каримов</u>

2-илова

	<i>Қаерга</i>	<u>Тошкент шаҳри, 83</u>
		<u>Матбуотчилар кўчаси, 32-уй</u>
	<i>Кимга</i>	<u>“Ўзбекистон овози” газетаси таҳририятига</u>
	<hr/>	
	<i>Алоқа бўлими шартли рақами ва жўнатувчи адреси</i>	
700083		<u>717313 Наманган вилояти, Чортоқ тумани, Охунбобоев кишлоқ фуқаролар йиғини, Валиев кўчаси, 13-уй</u>
<i>(қабул қилувчи алоқа бўлими шартли рақами)</i>		<u>О. Далабоев</u>

Республика, вилоят аҳамиятида бўлмаган ёки марказ ҳисобланмаган шаҳарлар ҳамда қишлоқ жойларига юбориладиган почта жўнатмаларига аввал вилоят ёки аҳоли яшайдиган манзиллар, алоқа бўлими рақами ёзилади. Кейин кўча номи, уй ва хонадон рақамлари, олувчи шахс ёки муассасанинг номи кўрсатилади. Кўпинча қишлоқ жойларидаги кўча номларини эслаш қийин бўлади. Бундай пайтларда муассасанинг номини кўрсатиш адресни аниқлашда ёрдам беради. Масалан, юқорида келтирилган намунадаги жўнатувчи адресини олувчи адреси сифатида кўрсатиш мумкин (3-иловага қаранг). Шунингдек, хатжиллда иккита олувчининг номи кўрсатилиш ҳоллари ҳам бўлади: бири бўлмаса, иккинчиси олиши мумкин (4-иловага қаранг).

Адрес ёзиш намуналари

3-илова

Қаерга	<u>Наманган вилояти. Чортоқ тумани. Охунбобоев қишлоқ фуқаролар йиғинига</u>
	<u>Валиев кўчаси. 13-уй</u>
Кимга	<u>О. Падабоевга</u>
<hr/>	
	<i>Алоқа бўлими шартли рақами ва жўнатувчи адреси</i>
	<u>703044 Самарқанд шаҳри. 44</u>
	<u>Беруний кўчаси. 15-уй</u>
	<u>Р. Салимов</u>
717313	
(қабул қилувчи алоқа бўлими шартли рақами)	

Қаерга Фарғона вилояти, Риштон
тумани, 44, 4-ўрта мактаб
Кимга А. Х. Боқиевга ёки
Ш. С. Қобиловга

Алоқа бўлими шартли рақами ва жўнатувчи
адреси

700083 Тошкент шаҳри, 83
Матбуотчилар кўчаси, 32-уй
“Ўзбекистон овози” газетаси
тахририяти

713344

(қабул қилувчи
алоқа бўлими
шартли рақами)

Адрес ёзиш намунаси

Қаерга Тошкент шаҳри, 47
Талаб қилиб олинади
Кимга Олим Хайдарович
Қосимовга

Алоқа бўлими шартли рақами ва жўнатувчи
адреси

717313 Наманган вилояти, Чортоқ
тумани Охунбобоев кишлоқ
фуқаролар йиғини Валиев
кўчаси, 13-уй О. Дадабоев

700047

(қабул қилувчи
алоқа бўлими
шартли рақами)

Жўнатувчи баъзан хат-хабарни аниқ адрессиз, талаб қилиб олинадиган тарзда юбориши мумкин. Бу хилда хат жўнатиш усули олувчи бирон-бир аҳоли яшайдиган

манзилда муқим яшамаса, маълум иш билан вақтинча турган бўлса ёки ушбу хат-хабарни бошқаларга ошкор қилмаслик хоҳиши бўлган ҳолларда қўлланади. Бунда муайян шаҳарнинг ёки аҳоли яшайдиган манзилнинг номи ёзилиб, алоқа бўлими рақами кўрсатилади ва олувчининг исми, отасининг исми, фамилияси тўлиқ ёзилади. Шаҳар номи кўрсатилгандан кейин “*Талаб қилиб олинади*” деб (5-иловага қаранг), агар хат республикадан ташқарига жўнатиlsa – “До востребования” деб ёзилади.

Почта жўнатмаларида, адрес маълумотларидан ташқари, зарурий ҳолларда юқори чап ёки ўнг бурчагига қўшимча белгилар қўйилади. Хатнинг ёки буюмнинг жўнатиш усули (“авиа”, “шошилинч” каби) ёки тури (“оддий”, “буюртма”, “қимматдор” каби) ҳақидаги белгилар шу жумладандир. Шунингдек, жўнатувчи ташкилотнинг адреси жўнатмаларга қўлда ёзилмасдан, ташкилот томонидан тайёрланган, унинг тўлиқ номи ва адреси акс эттирилган махсус муҳр босиш орқали кўрсатилишини ҳам ёдда тутмоқ керак.

Юқорида почта жўнатмалари устига адрес ёзиш усули, унинг хусусиятларига тўхталдик. Муайян ташкилотларга юбориладиган хат-хабар кўринишидаги ҳужжатларга адрес ёзишнинг ҳам ўзига хос томонлари бор. Ҳужжатлар ташкилот ёки унинг таркибидаги бирор бўлинма номига, шунингдек, аниқ мансабдор ёки хусусий шахс номига ҳам жўнатилиши мумкин. Агар ҳужжатни олувчи таркибий бўлинманинг ёки мансабдор шахснинг номи жўнатувчига маълум бўлмаса, ҳужжат тўғридан-тўғри муассаса номига йўлланади, у ерда иш юритувчилар – котиба ёки таъминотчи – ҳужжат мазмунидан унинг кимга, қайси бўлинмага юборилганлигини дарров аниқлайди.

Шахсан мурожаат қилиб хат ёзиш усули масала аниқ бир шахс томонидан кўрилиши зарур бўлган ҳолдагина қўлланади. Бундай ҳолларда хат жўнатилаётган шахс фамилияси олдидан “шахсан” сўзини ёзиш тавсия этилади, зеро бундай ёзувли хатлар олувчига, яъни ўз эгасига очилмасдан олиб кирилади(топширилади).

Ҳужжат олувчи муассасаларнинг номлари фақат бош келишиқда ёзилади. Масалан:

*ЎзР Маданият ишлари вазирлиги
Санъат ишлари бош бошқармаси*

Хатлар йўлланаётган аниқ шахслар эса жўналиш келишигида ёзилади (фамилия кўрсатилмаслиги ҳам мумкин). Масалан:

*“Малика” ишлаб чиқариш бирлашмаси
Режа-иқтисод бўлими бошлиғига*

Агар олувчининг исми, отасининг исми ҳам аниқ бўлса, фамилия олдидан уларнинг бош ҳарфлари ёзилади. Масалан:

*Паркент туман матлубот жамияти
бошқарувининг раиси
С.М.Шариповга*

Агар хат ҳарбий унвон, илмий унвон ёки даражага эга бўлган шахсга йўлланаётган бўлса, шахснинг тегишли лавозими, унвон ёки даражаси ёзилади. Масалан:

*Андижон давлат университети
биология факультетининг
декани, профессор
И.Р.Муталовга*

Бир турдаги ташкилотлар гуруҳига йўлланаётган ҳужжатларда олувчиларнинг номи умумлашган ҳолда кўрсатилиши мумкин. Масалан:

*Туман жамоа хўжаликлари раисларига
Республика енгил саноат корхоналари
бошлиқларига*

Ҳужжат (хат ёки бошқа буюмлар) олувчиларнинг почта адреси, юқорида кўриб ўтилганидек, почта жўнатмалари адреси каби ёзилади. Бу ерда шунга эътибор қилиш керакки, ҳужжат муассаса ёки унинг таркибий бўлинмасига йўлланаётган бўлса, почта манзили муассаса номидан кейин ёзилади; агар ҳужжат хусусий тарзда, аниқ бир шахсга йўлланаётган бўлса, почта манзили ва умуман адрес шахснинг номидан олдин ёзилади. Масалан:

3-қурилиш бошқармаси
режа-молия бўлими
700000, Тошкент шаҳри, Гулистон
кўчаси, 16-уй

ёки:

703046, Самарқанд шаҳри, 46
Охунбобоев кўчаси, 6-уй, 8-хонадон
Академик Ҳ.У.Комиловга

Ҳукумат ва марказий муассасаларга йўлланадиган хужжатларда жўнатувчилар олувчиларнинг почта манзилларини кўрсатишлари шарт эмас, чунки бундай муассасаларнинг адреслари тарқатувчиларга аввалдан маълум бўлади.

ТАКЛИФНОМА

Бирор-бир тантанали тадбирга таклиф этиш учун қўлланадиган ёзма ахборот.

Таклифноманинг асосий зарурий қисмлари:

1. Номи (Таклифнома).

2. Матн:

а) таклифнома турига қараб: таклиф қилинаётган шахснинг фамилияси ёки исми ва отасининг исми;

б) таклиф қилувчи муассасанинг номи;

в) қандай тадбирга таклиф қилинаётганлиги.

3. Тадбирнинг ўтказилиши санаси ва вақти.

4. Ўтказилиш жойи.

5. Имзо (тадбирни ташкил этган ташкилотнинг номи).

Тадбир бир неча ташкилотлар томонидан уюштирилса, таклиф қилувчилар номи матнда алоҳида-алоҳида кўрсатилади, лекин таклифнома сўнгида имзо ўрнида тадбирни ташкил этувчиларни кўрсатиш шарт эмас (1-иловага қаранг).

ТАКЛИФНОМА

Муҳтарам (а) _____

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти ва Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Сизни улуғ ўзбек адиби

АБДУЛЛА КОДИРИЙ

туғилганининг 104 йиллигига бағишланган илмий анжуманга таклиф этади.

Илмий анжуман шу йил 12 январь эрталаб соат 10.00 да Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институтининг мажлислар залида бошланади (Академик Иброҳим Мўминов кўчаси, 9-уй, 2-кават).

Таклифномаларда тадбирнинг кун тартиби ёки дастури ҳам берилиши мумкин. Илмий анжуманларга мўлжалланган таклифномаларда кўпинча алоҳида илмий дастур илова қилинади.

Таклифномалар ёзув машинкасида ёки босмахонада кўп нусхада тайёрланади. Таклиф қилинувчининг исми ва фамилияси таклифнома турига қараб қўйилади. Чунончи, расмий таклифномаларда исми ва отасининг исми, фамилиянинг ўзи (“Нозима Муродовна”, К.А.Зуфаров), тўй таклифномаларида таклиф қилинувчига яқинлик муносабатидан келиб чиқиб, исмининг ўзи (“Қодиржон ака”, “Саидбурхон ака”) ёки унга ҳурматловчи сўзлар, унвонлар қўшиб (“Домла Азизхон ака”, “профессор Рустамжон ака”) ёзилиши мумкин.

Таклифномалар қандай тадбирга мўлжалланганлигига кўра шакли ва бадиий безатилиши жиҳатидан турлича тайёрланади. Масалан, юбилей муносабати билан тайёрланган таклифномада юбилярнинг сурати, нишонланаётган ёши (70 йил, 100 йил) акс эттирилиши, баъзан юбилей муаллифининг шеърларидан парча ҳам берилиши мумкин.

Таклифномалар матни асосан 3-шахс тилидан ёзилади

ва “....таклиф қилади” ёки “.....таклиф этадилар” тарзида тугалланади. Агар таклифнома маълум бир оила номидан берилган бўлса, бундай ҳолларда матн I шахс кўпликда ифодаланади ва, албатта, имзо ўрнида таклиф қилувчи оиланинг номи берилади.

Шу ўринда таклифномаларда, айниқса, тўй таклифномаларида нотўғри қўлланадиган иборалар хусусида тўхтаб ўтиш жоиздир. Баъзи таклифномаларда “лутфан таклиф қиламиз” деган ибора ишлатилади. Бу ибора чақирик одобига зид эканлиги “Сўз хусусида сўз” китобида (Тошкент, 1987, 136-137 бетлар) алоҳида таъкидланган: “Меҳмон чақирувчи киши чақирилувчига, мен сизга лутф қилиб, меҳмонликка чақираман деса, бу одобдан бўлмайди. Чақирилувчининг кўнглига “Мен бундай лутфинга муҳтож эмасман”, деган фикр келиши мумкин. Аммо чақирилувчи “лутфан чақирганингиз учун раҳмат” дейиши муомала одобига мувофиқдир. Агар чақирувчи чақирилувчига “Лутфан марҳамат қилишингизни сўрайман” ёки “лутфан ташриф буюришингизни илтимос қиламан” деб мурожаат қилса унинг ҳурматини ўрнига қўйган бўлади. Ўша олим таклифномаларда “ташриф” сўзи ҳам кўпинча нотўғри қўлланишини қайд этади: “Ташриф” сўзининг луғавий маъноси шарафлаш, юксалтиришдир. Шунга биноан, улуғ кичикнинг уйига келса, шу билан кичикнинг шарафи ортди, обрўйи юксалди, деган маънода бу келишни “ташриф” деб атайдилар. Шундай экан, каттага ҳам, кичикка ҳам юбориладиган таклифномаларда “ташриф буюришингизни сўраймиз” дейишлик мазмун жиҳатдан ноўриндир.

Айрим ҳолларда таклифномаларда бадий тус берилган қуйидагича жумлалар ҳам учрайди:

“Сизни фарзандларимиз Алишер ва Зумрадхонларнинг никоҳ тўйлари муносабати билан 1999 йил 4 декабрь шанба куни кеч соат 19.00 да бўладиган висол оқшомига таклиф этамиз”. “Висол оқшоми” келин ва куёвнинг хос кечаларидир. Бунақа кечаларга одамларни таклиф этиш эриш туюлади. Бу мисоллар ташқарига ёзиладиган ҳар бир мактубга, хусусан, таклифномаларга ҳам эътибор ва масъулият билан қараш кераклигини кўрсатади.

Гарчи тўй ёки баъзи маросим таклифномалари “Хизмат ёзишмалари”га кирмаса-да, мавзу устида гап кетганлиги учун, фойдадан холи бўлмас деган ниятда тўй таклифномаларидан намуналар келтирдик (2-, 3-иловаларга қаранг).

Тўй таклифномалари намуналари

2-илова

Хурматли _____

Сизни фарзандларимиз ФАЙЗУЛЛА ва МОҲИРАХОНларнинг никоҳ тўйи муносабати билан 2000 йил 21 январь куни эрталаб наҳорга ошга таклиф этамиз.

Эҳтиром ила,

КАҲРАМОН ШАМСИЕВлар оиласи.

Манзил: Кўкча даҳаси, “Исломобод” гузари.

3-илова

Хурматли _____

Сизни 2000 йил 4 декабрь шанба куни кеч соат 19.00 да фарзандларимиз ТОҲИРЖОН ва ФЕРУЗАХОНларнинг никоҳ тўйлари тантанасига таклиф этамиз.

Эҳтиром билан

Хайрулла Абдуллаевлар оиласи.

Манзил: Содик Азимов кўчаси, 49-уй, Миллий банк гузари. 72-, 148-автобуслар, 17-, 5-троллейбусларнинг “Травматология шифохонаси” бекати.

Кейинги йилларда мотам маросимларига ҳам “таклифнома” ёзиш ҳоллари расм бўляпти. Уларда шундай иборалар учрайди: “Сизни ..... куни наҳорга волидаи муҳтарамамиз Тожихон аянинг хотираларига бағишлаб ёзиладиган дастурхонимизга таклиф этамиз”. Бу ерда “дастурхон” сўзи ҳам, “таклиф этамиз” ибораси ҳам зиёфатларга нисбатан қўлланиб келгани учун кулоққа

эриш туюлади. Бизнингча, мотам маросимларига яхсиси “номалар” ёзмай, оғзаки айтишнинг ўзи етарлидир. Мабодо ёзиш жоиз кўрилса, хотирлаш, эҳсон қилиш кунини ва манзилини эслатиш маъносида қуйидагича ёзишни тавсия этамиз:

Ёднома намунаси

4-илова

Волидаи муҳтарамамиз Тожихон аянинг
Хотира маъракаси 2000 йил 15 июнь соат 12⁰⁰ га
белгиланди.

Фофуржонлар оиласи.

Манзил: Марказ-14, 15-уй, 15-хонадон.

Таклиф хат. Бундай хатлар маълум кишиларга ёки бир неча шахсларга йўлланади. Таклиф хат матнида маълум бир йиғилиш, муҳокама ёки кенгашга таклиф қилиш билан бирга, шахснинг таклиф қилинишидан кўзланган асосий мақсад ҳам аниқ кўрсатилади (5–7-иловаларга қаранг).

Таклиф хат, одатда, муассасанинг хос иш қоғозига ёзилади.

Таклиф хат намуналари

5-илова

Ўзбекистон Миллий универ-
ситетининг профессори
О. Шарафиддиновга

Хурматли Озод Обидович!

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институтининг илмий кенгаши Сизга институтнинг Адабиёт назарияси бўлимида тайёрланган “Ўзбек адабий танқиди тарихи” номли ишни тақриз учун йўллайди.

Апрель ойида бўладиган илмий кенгашнинг шу иш муҳокамасига бағишланган йиғилишида тақризчи сифатида иштирок этишингиз сўралади.

Илмий кенгаш йиғилишининг муддати ҳақида Сизга алоҳида хабар қилинади.

Илмий кенгаш раиси
(сана)

(имзо)

Т. Мирзаев

6-илова

Ўзбекистон Республикаси
Меъморлар уюшмасининг
аъзоси
К. Раҳмоновга

Муҳтарам Қодир Раҳмонович!

Шу йил 15 октябрь соат 10.00 да Рассомлар кўргазма залида Жалолиддин Мангуберди таваллудининг 800 йиллиги муносабати билан ўрнатиладиган ёдгорлик лойиҳасининг муҳокамаси бўлади. Соҳанинг йирик мутахассиси бўлганлигиниз сабабли Сиз ҳам ушбу муҳокамада иштирок этиб, ўз фикр ва мулоҳазаларингизни баён қиласиз, деган умиддамиз.

Ўзбекистон Бадий
академияси котиби

(имзо)

Ҳ. Самиев

7-илова

“Ўзбекистон миллий энциклопедияси”
илмий маслаҳат кенгаши раиси

Муҳтарам _____

Сизни 1999 йил 11 июнь соат 11.00 да “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” бош таҳрир ҳайъатининг “Ўзбекистон” нашриёти мажлислар залида (Навоий кўчаси, 30-уй) ўтказиладиган кенгайтирилган йиғилишига таклиф этамиз.

Хурмат билан

(имзо)

Н. Тўхлиев

Баъзи таклиф хатларида имкон борича бадий тус берилади: давлат арбоблари, мутафаккирларнинг чиройли сўзларидан парчалар келтирилади, турли шиорлардан, шеърлардан фойдаланилади (8-иловага қаранг).

**Фарзандлари соғлом юрт қудратли бўлади,
Қудратли юртнинг фарзандлари соғлом бўлади.**

Муҳтарам(а) _____

Сизни 2000 йил 28 январь соат 14.00 да Чилонзор
тумани
16-мавзесида бўлиб ўтадиган

**“Оила – соғлом авлод
бешиги”**

номли давра суҳбатига таклиф этамиз

Тадбир дастури

- 1. Кириш сўзи “Соғлом муҳит – соғлом авлод”.**
Тошкент шаҳар Чилонзор тумани ҳокими ўринбосари,
хотин-қизлар кўмитаси раиси, п.ф.н. **М.А.Содиқова.**
- 2. Меҳр сарчашмаси – оила.**
Республика “Оила” илмий-амалий маркази катта илмий
ходими, ф.-м.ф.н. **М. Иминова.**
- 3. Ҳуқуқий билим оиладан бошланади.**
Республика “Оила” илмий-амалий маркази илмий ходими
У. Ҳайдарова.
- 4. Бадий қисм.**
173-мактаб бадий хаваскорлик тўғарагининг чиқишлари.
Бадий раҳбар: **Фарида Ҳайдарова.**

Манзилимиз: Чилонзор тумани
16-мавзеси, 164-мактаб биноси,
“Буюк ипак йўли” банкининг олдида

ТЕЛЕГРАММА, ТЕЛЕФОНОГРАММА

Телеграмма

Мухим хабарнинг телеграф орқали берилган ниҳоятда қисқа шакли. У бир муассасадан (ёки шахсдан) иккинчисига йўлланган расмий ҳужжат ҳисобланади. Хизмат ёзишмаларининг бошқа турлари белгиланган манзилга хабарни ўз вақтида етказилишини таъминлай олмаса, уни зудлик билан етказиш учун телеграфдан фойдаланилади.

Телеграф ёзишмалари фақат турли шаҳар ёки аҳоли яшайдиган жойлардаги муассаса, шунингдек, шахслар орасида бўлади.

Телеграмманинг бошқа иш қоғозларидан фарқи унинг ўзига хос ихчамлиги ва қисқалигидир. Хизмат телеграммалари икки нусхада тайёрланади. Биринчи нусха жўнатиш учун алоқа бўлимига топширилади, иккинчи нусха эса корхонанинг ўзида сақлаш учун қолдирилади.

Телеграмма, қоидага биноан, махсус босма иш қоғозларида расмийлаштирилади. Хизмат телеграммаларининг матни кўпинча одатдаги қоғозга ёзув машинкасида бош ҳарфлар билан икки интервалда ёзилади. Телеграмма жўнатувчининг адреси, мансабдор шахснинг имзоси ва сана кичик ҳарфлар билан ёзилади. Қўлда ёзилганда, ҳарфлар йирик-йирик, сўзлар ораси эса аниқ ва равшан бўлиши керак. Телеграмма босма иш қоғозининг ёки оқ қоғознинг фақат бир томониغا ёзилади.

Телеграмма матни “телеграф услуги” деб юритилувчи қисқа ва сиқик услубда ёзилади. Унда тўлиқсиз гаплардан кенг фойдаланилади, сифатлар, равишлар, ёрдамчи сўзлар, тиниш белгилари фақат зарур бўлгандагина, яъни уларсиз гапнинг мазмуни ўзгариб кетса ёки икки хил маънода қабул қилинсагина қўлланади, бошқа барча ҳолларда улар тушириб қолдирилади. Хабарни баён қилишда ихчам сўзларни танлаш, қисқартмалардан унумли фойдаланиш лозим. Тил бирликларини тежаш телеграф услубининг энг асосий талабларидан биридир (1–3-иловаларга қаранг).

Телеграммада бир сатрдан иккинчи сатрга бўғин кўчи-

рилмайди. Хатбошисиз барча қаторлар тўлдириб ёзилади. Кунлар ва рақамларни сўз (ҳарф)лар билан ёзиш тавсия этилади. Бир неча рақамдан иборат бўлган мураккаб сонларни ўзича ёзиш мумкин.

Телеграмманинг асосий зарурий қисмлари:

1. Хужжатнинг номи (Телеграмма).
2. Тури ҳақидаги белги (ҳукумат телеграммалари, халқаро телеграммалар, шошилинич ва оддий телеграммалар).
3. Телеграмма етиб бориши зарур бўлган жой адреси, уни оладиган шахснинг исми ва фамилияси.
4. Матн.
5. Жўнатувчи муассасанинг қисқача номи ва матнни имзолаган мансабдор шахснинг фамилияси (имзо эмас).
6. Хабар жўнатувчининг адреси.
7. Матн кимнинг номидан жўнатилаётган бўлса, ўша шахснинг имзоси.
8. Мухр.
9. Сана.

Телеграмманинг матни адресдан ажралиб туриши керак. Агар телеграмма жавоб тариқасида юборилган бўлса, матн олдидан жавоб қайтарилаётган хужжатнинг шартли рақами (индекси), матн охирида эса ўз жўнатма шартли рақами ёзилади (2-иловага қаранг).

Телеграмма намуналари

1-илова

ТЕЛЕГРАММА

КАТТАҚЎРҒОН БОҒКЎЧА 25 ПАХТА ЗАВОДИ
КАРИМОВГА ТЕЗДА БЕШ ВАГОН ПАХТА ТОЛАСИ
ЖЎНАТИНГ ШАРТНОМА ҲИСОБ РАҚАМИ
1356 ТОШТЎҚИМАЧИЛИК КОМБИНАТИ САЛИМОВ

162

700160 Тошкент Тўқимачилар 5
Тошкент тўқимачилик комбинати
директор Салимов
1999.02.04.
муҳр

ТЕЛЕГРАММА

700160 ТОШКЕНТ ТЎҚИМАЧИЛАР 5
ТОШКЕНТ ТЎҚИМАЧИЛИК КОМБИНАТИ САЛИМОВГА
162 БЕШ ВАГОН ПАХТА ТОЛАСИ ОЛТИНЧИ АПРЕЛДА
ЖЎНАТИЛДИ ЕТИБ БОРГАНЛИГИ ҲАҚИДА ХАБАР
КИЛИНГ КАРИМОВ

21

703260 Каттакўрғон Боғкўча 25
Пахта заводи
директор Каримов
1999.07.04.
мухр

Телеграммалардан шахсий мақсадларда ҳам кенг фойдаланилади. Улар тузилишига кўра хизмат телеграммаларидан кескин фарқ қилмайди (3-иловага қаранг).

Телеграмма намунаси

3-илова

ТЕЛЕГРАММА

ФАРҒОНА 12 КАТТАБОФ 18
САЛИМОВГА
ЙИГИРМА ОЛТИНЧИ ДЕКАБРДА 123 РЕЙС
БИЛАН УЧАМАН КУТИБ ОЛИНГ САЙЁРА

700187 Тошкент 187 Садаф кўчаси 4-уй

Телеграмманинг ҳар бир сўзи учун пул тўланади, нархи унинг турига ва сўзлар миқдорига боғлиқ.

Телеграмма матнини таҳрир қилиш ва қисқартиришда телеграммани қабул қилувчи томонидан хабарнинг тўғри тушунилишига ҳам эътибор бериш зарур. Қайси сўзни тушириб қолдириш мумкинлиги фақат телеграммани жўнатувчигагина эмас, балки телеграмма йўлланган шахснинг нима ҳақида хабар берилаётганлигидан аввалдан

қисман воқиф бўлганлигига ҳам боғлиқ. Масалан, телеграмма жўнатувчи ўз танишини тўйга таклиф қилмоқчи. Агар хабар телеграмма йўлланган шахсга бутунлай янгилик бўлса, матнда қаерда, қандай ва кимнинг тўйи эканлиги алоҳида кўрсатилиши керак. Агар тўй ҳақида у қисман хабардор бўлса, телеграмманинг тахминий матни қуйидагича бўлади: **ТЎЙ ЎН ИККИНЧИ ИЮНГА БЕЛГИЛАНДИ ЕТИБ КЕЛИНГ.**

Зудлик, тезкорлик талаб қилинадиган барча вазиятларда хатлар аллақачон ўз ўрнини телеграммаларга, телеграммалар эса факсларга бўшатиб бермоқда. Бугунги кунда буйруқлар, фармойишлар, шошилиш хатлар, аризалар ва бошқалар телеграф ёки факс орқали йўлланмоқда.

4-илова

ТЕЛЕГРАММА

САМАРҚАНД 27 НАВБАҲОР 18 МАРКАЗИЙ ЖАМҒАРМА
БАНКИ ФИЛИАЛИ ЖОРИЙ ҲИСОБЛАР БЎЛИМИГА МЕН
СОБИР АЛИМОВ 2621 РАҚАМЛИ ЎЗ ЖОРИЙ ҲИСОБИМ-
ДАН 7451 (ЕТТИ МИНГ ТЎРТ ЮЗ ЭЛЛИК БИР) СЎМНИ
МАШИНА ТЎЛОВИ УЧУН ТОШКЕНТДАГИ ЎН ТЎРТТИНЧИ
СПОРТ МАГАЗИНИНИНГ 000441523 РАҚАМЛИ МАХСУС
ҲИСОБ РАҚАМИГА ЎТКАЗИШИНГИЗНИ СЎРАЙМАН.

Паспорт: АС № 0706924
1997 йил 20 январь Самарқанд
шаҳар ички ишлар бўлими
томонидан берилган.

имзо
Тошкент 187 Садаф кўчаси
4-уй.
(Телеграфчи имзони тасдиқ-
лайди).

Бундай телеграммаларни қабул қилишда телеграфчи муаллиф паспортидаги ҳамда телеграммадаги қайдларни солиштиргач, телеграмма жўнатувчининг имзосини тасдиқлайди.

Телеграммадаги адрес почта адресига нисбатан анча қисқа бўлади ва “телеграф адреси” деб юритилади. Баъзи йирик корхоналар шартли телеграф адресига ёки корxonанинг хос рақамига эга бўлади. Агар корхона алоҳида

телеграф адресига эга бўлмаса, одатдаги адрес кўрсатилади. Адресни мустақил ҳолда қисқартириш мумкин эмас.

Юқори давлат ҳокимияти органларига телеграмма йўлланганда, фақат уларнинг номи кўрсатилиб, почта адреслари кўрсатилмайди. Масалан:

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ,
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР
МАҲКАМАСИ.**

Телеграммани кўзланган манзилга тезроқ етказиш учун унда алоқа бўлимининг тартиб рақамини кўрсатиш шарт.

Фототелеграмма телеграммаларнинг алоҳида тури бўлиб, техникавий ахборотларни, чизмаларни, график ва схемаларни аниқ етказиш учун хизмат қилади.

Телефонограмма

Шошилинч хабарнинг матнини белгиланган жойга телефон орқали етказишдир. Телефон воситасида бўладиган бундай мулоқот расмий ҳужжат сифатида қабул қилинади ва иш қоғозининг бир тури ҳисобланади.

Хизмат муомаласининг бу тури кўпинча бир шаҳар ёки туманда жойлашган муассасалар ўртасида кўлланади.

Ҳар қандай телефонограмма бир нусхада тайёрланиб раҳбар ёки масъул шахс томонидан имзоланади, одатда тайёр матн асосида етказилади.

Телефонга чақирилган киши телефонограмма бериши ҳақида огоҳ этилиши ва у қабул қилишга тайёр бўлгач, матн қабул қилувчи уни ёзишга улгурадиган суръатда баён қилиниши керак.

Матн баён қилинган, қабул қилувчи ёзиб олинган матнни етказувчига қайта ўқиб эшиттириши керак. Ҳар икки томон телефонограмма матни тўғри қабул қилинганлигига ишонч ҳосил қилгач, қабул қилувчи телефонограмма берилиш вақти ва санасини, шунингдек, етказувчининг лавозими, исми ва фамилиясини кўрсатиши шарт. Етказувчи ҳам қабул қилувчининг исми ва фамилиясини, телефонограмманинг берилиш санаси ва вақтини ёзиб қўяди (5–6-иловаларга қаранг).

Телефонограмма матнини тайёрлашда мантиқан тўғри

ва қисқа (матндаги сўзларнинг сони 50 дан ортмаслиги керак) бўлишига, мураккаб жумлалар ёки жуда кам ишлатиладиган сўзлар қўлланмаслигига эътибор бериш лозим.

Телефонограмма қабул қилувчи, қабул қилинган хабар кимга тегишли бўлса, уни телефонограмма мазмуни билан таништириши керак.

Телефонограмманинг асосий зарурий қисмлари:

1. Адрес.
2. Хужжатни йўлловчи муассасанинг номи.
3. Телефонограммани етказувчи ва қабул қилувчининг лавозими, исми, фамилияси, телефон рақамлари.
4. Қабул қилиш вақти.
5. Номи.
6. Тартиб рақами.
7. Сана.
8. Матн.
9. Имзо чеккан шахс.

Телефонограмма намунаси

5-илова

“Кибернетика” илмий-ишлаб
чиқариш бирлашмаси.
Етказувчи – котиба
Раҳимова
Тел.: 62-68-05

18-хунар-техника билим
юрти директорига
Қабул қилувчи – котиба
Собирова
Тел.: 76-14-22. Соат 11.30.

ТЕЛЕФОНОГРАММА

1998.10.05. Тошкент

№ 15

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Хайъатининг фармойишига кўра, билим юртингизга институтимиз томонидан IBM PC-140 компьюттери ажратилди. Уни қабул қилиб олиш учун Сиз ишончнома билан биргаликда ўз вакилингизни йўллашингиз керак.

Директор

Кобулов В.К.

Агар телефонограммани бир неча жойга йўллаш назарда тутилган бўлса, унга етказилиши лозим бўлган муассасалар номи ва телефон рақамлари кўрсатилган рўйхат ҳам илова қилинади.

6-илова

Ҳамза тумани ҳокимлиги
Етказувчи – йўриқчи
Олимов. Тел.: 68-25-11.

_____
директорига
Қабул қилувчи – котиба
Раҳимова.
Тел.: 67-01-18. Соат 16.00

ТЕЛЕФОНОГРАММА

1998.29.05. Тошкент

№ 16

1998 йил 12 сентябрь куни соат 15.30 да Ҳамза тумани ҳокимлигининг мажлислар залида қишқи мавсумга тайёргарлик масаласи бўйича йиғилиш бўлади. Йиғилишда корхона раҳбари ва касаба уюшмаси ташкилоти раиси қатнашиши шарт.

Ҳамза тумани ҳокимлиги
котиби

Л.К.Солиев

Телефонограммани ёзиб олишда тайёр босма иш қоғозларидан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир (7-иловага қаранг).

Телефонограмма шакли

7-илова

_____
Кимга: _____
(йўлловчи ташкилот)

Телефонограмма етказувчи

Қабул қилувчи

_____
(лавозими, исми, фамилияси)

_____
(лавозими, исми, фамилияси)

тел. _____
(қабул қилинган вақти)

ТЕЛЕФОНОГРАММА

сана: _____

жойи: _____

Матн _____

_____

_____

_____

_____

Имзо.

ХАТЛАР

Муассасалар орасида хизмат алоқаларини амалга оширувчи асосий ҳужжатдир. Хат орқали бажариладиган масалалар кўлами кенг бўлиб, бундай ёзишмалар воситасида турли кўрсатмалар, сўровлар, жавоблар, тушунтиришлар, хабарлар, таклифлар, илтимослар, кафолатлар берилади ёки қабул қилинади. Мазмун жиҳатдан турлича бўлган бундай ҳужжатлар умумлаштирилган ҳолда *хизмат хатлари* деб юритилади. Хизмат хатлари хусусиятларига кўра ўзаро фарқланади. Хатларни бажарадиган вазифасига қараб қуйидаги турларга бўлиш мумкин:

- 1) жавоб хатни талаб қилувчи хатлар (даъво хатлар, сўров хатлар, илтимос хатлар).
- 2) жавоб хатни талаб қилмайдиган хатлар (илова хат, тасдиқ хат, эслатма хат, ахборот хат, кафолат хат ва бошқалар).

Ушбу хатлар маълум бир мақсадда ёзилади, масалан, кафолат хатларда кафолат бериш ифодаланса, илова хатларда хатга илова қилинаётган ҳужжатлар ҳақида ахборот берилади. Бироқ шундай хатлар ҳам учрайдики, унинг мазмунида ҳам кафолат бериш, ҳам илтимос, ҳам эслатиш маънолари ифодаланани.

Хизмат хатлари одатда хатлар учун тайёрланган босма иш қоғозларига ёзилади. Махсус босма иш қоғозлари бўлмаган ҳолларда хизмат хатлари хос иш қоғозига ёки оддий қоғозга ёзилади. Хат оддий қоғоз вараққа ёзилса, унинг чап томонидаги юқори бурчагига хат жўнатаётган муассаса номи кўрсатилган тўртбурчак муҳр қўйилади.

Зарурий қисмлари бурчакда жойлашган босма ёки хос иш қоғозларида зарурий қисм аввал ўзбек тилида, сўнг рус ёки инглиз тилида берилади. Зарурий қисмлар узунасига (бўйига) жойлашган босма иш қоғозларида улар чап томонда ўзбек тилида, ўнг томонида рус ёки инглиз тилида берилади.

Хизмат хатлари қуйидаги зарурий қисмларни ўз ичига олади:

1. ЎзР герби.
2. Муассасанинг рамзий белги (эмблема)си.
3. Мукофотлар.
4. Вазирлик, бошқарма исми.
5. Ташкилот номи.
6. Бўлинма номи.
7. Таснифлагич бўйича ҳужжатнинг хос рақами.
8. Муассасанинг хос рақами
9. Почта, телеграф адреси, банкдаги ҳисоб-китоб рақами.
10. Сана.
11. Шартли рақам (индекс).
12. Келган ҳужжат шартли рақами.
13. Ҳужжатнинг келиш санаси.
14. Ҳужжат жўнатиладиган адрес (хатни олувчи муассасанинг номи).
15. Муносабат белгиси (резолуция).
16. Назорат ҳақида белги.
17. Матн сарлавҳаси (хатнинг қисқача мазмуни).
18. Матн.
19. Иловалар ҳақида белги.
20. Имзо.
21. Розилик белгиси (виза).
22. Келишув ҳақида белги.
23. Бажарувчи ҳақида белги ва унинг телефон рақами.
24. Бажарилганлик ҳақида белги.

1-иловадаги шаклда хизмат хатларидаги ушбу зарурий қисмларнинг андазавий ўлчамдаги жойлашиш тартиби кўрсатилди.

Чизмадаги узук чизиклар зарурий қисмлар чегарасининг ўзгарувчанлигини билдиради. Халқалар ичида эса зарурий қисмларнинг тартиб рақами берилган.

Хар қандай хизмат хати мантиқий жиҳатдан ўзаро боғлиқ бўлган уч қисмдан иборат бўлади. Хатнинг биринчи (кириш) қисмида, одатда, хат билан тегишли муассасага мурожаат қилишга мажбур этувчи асосий сабаб кўрсатилади. Иккинчи қисмида хатда қўйилаётган масалани ҳал қилиш зарурлиги далиллар асосида баён қилинади. Хатнинг учинчи (хулоса) қисмида эса хат ёзишдан кўзланган асосий мақсад ифодаланади.

Хизмат хатлари имкони борича қисқа бўлиши, бироқ бу қисқалик унинг аниқ ва равшанлигига таъсир этмаслиги керак. Қоидага кўра, хизмат хатлари бир бетдан ошмаслиги лозим. Фақат жуда муҳим масалалар ёзилган, бирмунча муфассал баён талаб қилувчи хатларгина истисно тариқасида уч бетгача бўлиши мумкин.

Расмий хатларни тузувчи шахс маълум малакага эга бўлиши керак. Расмий хатларни тўғри ва тез тузиш, аввало, ўзбек тилининг ўзига хос хусусиятларини, шунингдек, замонавий расмий услубни ва унга қўйиладиган талабларни билишни тақозо этади. Ушбу талабларни бажармаслик, биринчидан, хатлар билан ишлашни қийинлаштиради, иккинчидан, уларнинг ҳуқуқий ва амалий аҳамиятини йўқотади.

Расмий хатлар матнида икки хил мазмунда тушуниладиган жумлалар бўлмаслиги учун кўчма маънодаги сўз ва ибораларни қўллашда эҳтиёткорлик, синчковлик талаб этилади.

Расмий хатлар тилида аниқлик ва қисқалик асосий мезон ҳисобланади. Бундай хатлар тили ва услуби қонунлар тилига қўйиладиган талаблар даражасида бўлиши зарур.

Хизмат хатлари икки нусхада ёзилади ва имзоланади. Биринчи нусха жўнатилиб, иккинчи нусха муассасанинг ўзида сақланади. Агар хат икки ва ундан ортиқ жойга йўлланса, хат жўнатилаётган асосий муассаса ёки раҳбар ходимнинг номидан сўнг бошқалари берилади. Биргина

хужжатда уни олувчиларнинг номи гўртгадан ошмаслиги керак. Хизмат хатлари, одатда, муассаса номига юборилади. Фақат масаланинг ҳал қилиниши бевосита раҳбарга боғлиқ бўлса, хат раҳбар номига жўнатилиши мумкин.

Хизмат хатларида матн учун сарлавҳа катта аҳамиятга эга. Улар хужжатнинг қисқача мазмунини, яъни хат нима ҳақда эканлигини кўрсатади. Масалан: “*Мактаб ремонтини учун қўшимча маблағ ажратиш ҳақида*”, “*Тўловларга кафолат бериш ҳақида*”. Матн учун сарлавҳаларнинг аниқ ва қисқа берилиши иш юритишда қатор қулайликлар яратади.

Сарлавҳа бир жумладан иборат бўлиб, хат матнidan олдин чап томонда жойлашади. Одатда сарлавҳа “*ҳақида*” ёки “*тўғрисида*” каби кўмакчилар ёрдамида тугатилади.

Сарлавҳа икки қатордан ошмаслиги зарур.

Хизмат хатлари матнidan сўнг хатга имзо чекувчи раҳбар лавозимининг номи аниқ кўрсатилиши керак. Агар хат хос иш қоғозида ёзилмаган бўлса, хатнинг имзо қисмида лавозим номидан ташқари муассаса номи ҳам тўлиқ кўрсатилади.

Хужжат муассаса раҳбари томонидан имзоланади. Иш юритиш жараёнида баъзан хатга раҳбар вазифасини бажарувчи шахс ёки унинг ўринбосари хатда қайд этилган лавозим номи олдига чизикча қўйиб (гўё ўринбосар имзо чекаётганлигини уқтираётгандек) имзо чекади. Бу иш юритишга масъул бўлган шахс тегишли йўриқномадан хабардор эмаслигидан далолат беради. Хатни тайёрлаш жараёнида тузувчи хатга ким имзо чекишини олдиндан билиши керак. Раҳбар бўлмаган ҳолларда шундай ваколатга эга бўлган шахс, яъни унинг вазифасини бажарувчи ёки ўринбосари, лавозими аниқ кўрсатилган ҳолда (“*директор вазифасини бажарувчи*”, “*директор ўринбосари*” тарзида), имзо чекиши мумкин.

Хатда баён қилинган масалалар бўйича жавобгарлик бир неча шахс зиммасига юклатилган бўлса, имзолар сони икки ёки ундан ортиқ бўлиши мумкин (масалан, тўлов ҳақидаги кафолатномаларда, молиявий хужжатларда).

Хатда имзолар маълум тартиб асосида, яъни эгаллаб турган лавозимига кўра жойлашади. Имзодан сўнг имзо чекувчининг фамилияси қавсга олинмай, исми ва ота

исмининг бош харфлари фамилиядан олдин ёзилади, масалан:

Корхона директори	(имзо)	Б.С.Каримов
Бош ҳисобчи	(имзо)	Х.А.Самиев

Агар хатга бирор-бир ҳужжат илова қилинаётган бўлса, хатнинг қуйи қисми чап томони ҳошиясига “Илова” сўзи қўйилади, сўнг тартиб рақами билан илова қилинаётган ҳужжатлар номи, нусхаси ва бети кўрсатилган ҳолда берилади. Хар бир илова қилинаётган ҳужжат номи алоҳида қаторда жойлашади.

“Илова” сўзининг остидан ҳеч қандай ёзув ёзилмайди, масалан:

Илова: 1. “Ўзкейсмаш” қўшма корхонаси билан тузилган шартнома нусхаси” ўзбек ва инглиз тилида – 3 бет, 1 нусха.
2. “Ўзкейсмаш” қўшма корхонаси мутахассислари хулосаси – 5 бет, 1 нусха.

Хат матнида қайд этилган илованинг мавжудлиги қуйидаги тарзда ҳам ифодаланиши мумкин:

Илова: _____ бетда _____ нусхада

Ушбу реқвизит босма иш қоғозиди тайёр ҳолда ҳам бўлиши мумкин.

Агар илова қилинаётган ҳужжат муҳим (мустикал) бўлса, яъни асосий мақсад мазкур ҳужжатни маълум ташкилотга етказиш бўлса, бундай ҳужжатлар алоҳида илова хатлар ёрдамида йўлланади.

Хизмат хатлари вазифаси ва мазмунига кўра бир неча турга бўлинишини юқорида таъкидлаган эдик. Хатларнинг ўзига хос хусусиятларидан яна бири шундаки, уларнинг номи (кафолат хати, илова хат, таклиф хат, сўров хат ва бошқалар) ёзилмайди. Уларнинг қандай хат эканлиги матн мазмунидан билиниб туради. Биз қуйида иш юритишда кенг тарқалган хат турларини алоҳида-алоҳида кўриб чиқамиз.

Хизмат хатлари зарурий қисмларининг
жойлашуви

1-илова

①	②	③	
④	⑤	⑥	
⑨			⑭
⑧		⑦	
⑩		⑪	⑮
⑬		⑫	
⑯	⑰		
	⑱		
	Илова		
	⑲		
	Хатта имзо чекувчи шахснинг лавозими	⑳ имзо	Исми, ота исмининг бош харфлари ва фамилияси
	㉑		
	㉒		
	㉓		
	㉔		

Ахборот хат

Бундай хатлардан кўзланган мақсад маълум ташкилот ёки шахсни амалга оширилаётган тадбирдан хабардор қилишдир.

Ахборот хатларнинг ҳажми оддий маълумотнома кўринишида бўлиб, бир жумладан то бир неча саҳифагача бўлиши мумкин. Баъзан ахборот хатлардан айрим ташкилотлар ўз фаолиятини тарғиб қилиш мақсадида ҳам фойдаланади.

Ушбу хатларга референт ёки котибнинг имзоси етарли. Бироқ хатда баён қилинаётган воқеа ёки тадбирнинг аҳамиятига қараб, хат тегишли мансабдор шахс томонидан имзоланиши ҳам мумкин. 1–2-иловаларда шундай хатлардан намуналар келтирилди.

Ахборот хат намуналари

1-илова

ДАРСЛИКЛАР БИЛАН ТАЪМИНЛАШ ҲАҚИДА

“Ўқитувчи” нашриёти ўзбек тилида ўқувчилар учун қуйидаги дарсликларни нашрдан чиқарганлигини Сизга маълум қилади:

“Жаҳон тарихи” – 7-синф учун

“Жаҳон тарихи” – 10-синф учун

“Умумий биология” – 10–11-синфлар учун.

Қ. Абдуллаева. “Ёзишни ўрганамиз”.

Ушбу дарслик ва китобларни етказиб бериш учун тегишли нусхада буюртмалар қабул қилинади.

Улгуржи харидорларга дарсликларни сотиб олишда чегирма (скидка) берилади.

2-илова

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ СЕМИНАР ЎТКАЗИШ ҲАҚИДА

ЎЗР ФА Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти 1999 йил октябрь ойида “Хужжатлар тили ва услуги” мавзуида илмий-амалий семинар ўтказишни режалаштирмоқда.

Семинардан кўзланган мақсад – ҳужжатлар тилининг назарий ва амалий томонларига бағишланган масалаларни муҳокама қилиш. Семинар ҳужжатшуносларга, иш юритувчиларга, фуқаролик ҳолати ҳужжатларини расмийлаштирувчиларга, шунингдек, тилшуносларга мўлжалланган бўлиб, унда қуйидаги масалалар кўриб чиқилади:

- ҳужжатлар тилини тартибга солиш ва иш юритиш атамаларини бирхиллаштириш;
- иш юритиш атамаларини тартибга солишнинг янги ахборот технологиялари шароитидаги самарадорлиги;
- ҳужжатларни таснифлаш ва ҳужжатлар тизими;
- ҳужжат тайёрлаш ва расмийлаштиришнинг умумий қоидалари;
- ҳужжатларнинг Давлат ягона нусхасини яратиш.

Сизни илмий-амалий семинарда ўз маърузангиз билан қатнашишга таклиф этамиз. Маърузаларни махсус тўплам шаклида 2000 йилда нашр қилиш режалаштирилган.

Илмий-амалий семинарда иштирок этиш ва маъруза мавзуи ҳақида 1999.01.09 гача қуйидаги манзилга мурожаат қилишингизни сўраймиз.

700170, Тошкент шаҳри, Мўминов кўчаси, 9-уй,

ЎзР ФА Тил ва адабиёт институти.

Маълумот учун телефон: 162-64-14.

Институт директори

Т. Мирзаев

Даъво хати

Маълум бир муассасанинг бошқа бир идора ёки транспорт ташкилотларига нисбатан талаб ва эътирозлари баён қилинган хатлар – даъво хатлари (рекламация) ёки даъвономалар деб юритилади.

Даъво хатлари товар етказиб бериш, қурилиш ишлари, ижара, юк ташиш ва шу каби бир қанча ишлар бўйича тузилган шартномалар бажарилмай қолганда, ўз қонуний ҳуқуқларини ва манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида тузилади.

Даъво хатларида асосан шартнома (битим)га кўра ўз зиммасига олган мажбуриятини бузган томон етказган зарарни қоплаш талаб қилинади.

Даъво хатларининг асосий зарурий қисмлари қуйидагилардан иборат:

1. Даъво қилувчи муассаса номи ва адреси.
2. Хатнинг ёзилиш санаси ва тартиб рақами.
3. Даъвони қабул қилувчи муассаса номи ва адреси.
4. Даъво баҳоси (қиймати).
5. Хат матни.
6. Иловалар рўйхати (саҳифалар сони кўрсатилган ҳолда).
7. Мансабдор шахсларнинг имзоси.

Одатда даъво хатлари уч нусхада тайёрланади. Хатнинг 1-нусхаси айбдорга, 2-нусхаси даъвогарнинг ўзига қолдирилади. Айбдор муассаса даъво хатда кўрсатилган талабларни бажаришдан бош тортган тақдирда, хатнинг 3-нусхаси даъво аризасига қўшиб, судга ёки ҳакамликка топширилади.

Даъво хатларида даъвогар талабини асослайдиган ҳамда тасдиқлайдиган далиллар, кўрсатмалар ва экспертиза далолатномаси, қабул қилиш далолатномаси, савдо далолатномалари (коммерция акти) ва ҳоказолар хатга илова қилиниб, уларнинг рўйхати кўрсатилиши керак (3–4-иловаларга қаранг).

Даъво хатларига қуйидагилар илова қилинади:

1. Товар-транспорт юкхати (накладной) (темир йўл юкхати, аэрофлот юкхати, автотранспорт юкхати ва бошқалар).
2. Савдо далолатномалари (юк қисман йўқолганда ва бузилганда).
3. Юкнинг ташиш учун қабул қилинганлиги тўғрисида патта (квитанция) (юк бутунлай йўқолганда).
4. Жўнатилган мол (товар)нинг рўйхати ва баҳоси кўрсатилган ҳужжат (счёт-фактура), тўлов талабномаси, нарядлар, маҳсулотни жўнатиш учун берилган ҳужжат.
5. Даъво ҳисоб-китобининг суммаси (бундай ҳисоб-китоблар агар матннинг ўзида кўрсатилмаган бўлсагина илова этилади).
6. Даъвогарнинг фикрига кўра даъвонинг ҳақлигини тасдиқлай оладиган ҳужжатлар.

Даъво хати намунаси

3-илова

ЎзР

Навоий вилоят матлубот жамияти бошқаруви
Навоий туманлараро улгуржи савдо базаси
704170, Навоий шаҳри, Темирийўл кўчаси, 4.
тел. 8-14-76, ҳисоб-китоб рақами 0007210

1998.26.02. № 24 07-46

Тошкент “Малика” трикотаж
ишлаб чиқариш бирлашмаси
700612, Тошкент ш. Уста
Ширин кўчаси, 21.

3150 сўмлик камомад товарлар
бахосини ундириш ҳақида

1998 йил 5 январда Сизлар томондан 10428 рақамли ҳисоб (счёт) орқали юборилган трикотаж буюмларни олдик. Юк Тошкентдан Навоий станциясига 1998.10.01. да 462481 рақамли темир йўл юкхати бўйича 6004821 рақамли темир йўл контейнерида, юк жўнатувчи (“Малика” бирлашмаси)нинг тамғаси (пломбаси) бузилмаган ҳолда етиб келди.

1998.10.01. да трикотаж буюмларни қабул қилиб олиш жараёнида ҳар бирининг баҳоси 700 сўм бўлган спорт костюмидан (артикули 4621) беш дона етишмаслиги аниқланди. Камомад жами – 3500 сўмни, савдо чегирмаси (скидкаси)ни (10%) ҳисобга олмаганда, 3150 сўмни ташкил этади.

Камомад жамоат ташкилотининг вакили Т. Раҳимов иштирокида амалдаги 197-рақамли гувоҳномага асосланиб, 10 январда тузилган далолатномада қайд этилди.

Жорий йилнинг 10 январида ушбу камомад ҳақида Сизни хабардор қилиш мақсадида, шунингдек, трикотаж буюмларни қабул қилишда иштирок этиш учун ўз вакилларингизни юборишни сўраб, Сизга жўнатган телеграммамиз жавобсиз қолди.

Кўрсатилган товар учун Сизнинг ҳисоб варақангизда қайд этилган сумма тўлиқ тўланганлиги муносабати билан Сиздан 10 кун муддат ичида бизнинг ҳисоб-китоб рақамимизга 3150 сўм пул ўтказишингизни сўраймиз.

Илова: 1. Камомад ҳақидаги далолатнома (2 бет, 1 нусха).

2. Жамоат ташкилоти вакили гувоҳномасининг
нусхаси (1 бет, 1 нусха).

База директори

(имзо)

Р.И.Салимов

Даъво хати шакли

4-илова

Товар етказиб бериш
кечиктирилгани учун
жарима тўлаш ҳақида

ДАЪВО

_____даги _____рақамли шартномага биноан
(сана)

Сиз _____га баҳоси _____ бўлган
(ташкilot, фирма номи) (сўм сўз билан)

_____дона _____ етказиб беришингиз керак эди.
(товар номи)

Бирок кўрсатилган шартноманинг шартлари бузилган ҳолда
товар _____кун кечикиб етказиб берилди (шу кунгача етказиб
берилмади).

Шартноманинг _____ бандига мувофиқ, фирма муддатида
етказиб берилмаган _____сўмлик товар баҳосидан _____%
миқдорда Сизнинг ҳисобингизга _____сўм жарима ёзди.

Кўрсатилган жарима суммасини 30 кунлик муддатда бизнинг
_____ҳисоб-китоб рақамимизга ўтказишингизни сўрайман.
Мазкур сумма белгиланган муддатда тўланмаган ҳолда, иш хўжалик
судига оширилади.

Фирма директори _____

(имзо)

И.О.Фозилов

Илова хат

Хатни қабул қилиб олувчиларни жўнатиладиган
ҳужжатлар ҳақида ёзма хабардор қилиш учун қўлланувчи
қисқача хабар қоғозидир. Илова хат иш юритишда кенг
тарқалган. Муассасаларда бундай хатлар шартнома
лойиҳаларини, зиддиятлар баённомаларини, даъво
материалларини жўнатишда қўлланади.

Илова хатларда шартномалар, даъво материалларининг
жўнатилиш вақти ва турли ҳужжатлар лойиҳасини кўриб
чиқиш муддатлари ҳам қайд қилинади, шу сабабли даъво-

шикоят ишларида у ёзма далил сифатида қўлланиши мумкин.

Илова хатнинг асосий зарурий қисмлари:

1. Хатни оловчи муассаса ва мансабдор шахснинг номи.
2. Матн (кириш ва хулоса билан).
3. Илова (жўнатилаётган ҳужжатларни санаш).
4. Раҳбарнинг имзоси.

Илова хатлар бошқа ҳужжат материаллари билан бирга қўшиб жўнатилади.

Илова хатларнинг матнида, одатда, хулоса қисм асосий ўринни ташкил этади. Унда илова қилинаётган ҳужжатлар ва уларни жўнатишдан кўзланган мақсад ҳам кўрсатилади. Ҳужжатларни жўнатишда ҳар доим ҳам илова хат тузилиши шарт эмас. Биргина ҳужжатни (маълумотнома, буюртманом ва бошқалар) жўнатишда илова хатлар тузилмайди. Агар илова қилинган ҳужжатлар қўшимча изохлар, маълумотлар, таклиф ва илтимослар билан боғлиқ бўлса ёки илова қилинаётган ҳужжатлар бир неча қисмлардан ташкил топсагина илова хат тузиш мақсадга мувофиқдир. Бошқа барча ҳолларда илова хат ортиқча ҳисобланади. Илова хат давлат интизомига риоя қилишни ва жўнатиладиган ҳужжатларнинг яхши сақланганлигини назорат қилувчи ишончли воситадир.

“Йўллаймиз”, “илова қиламиз”, “қайта йўллаймиз”, “тақдим қиламиз” каби сўз ва бирикмалар илова хатларнинг ўзига хос белгиси ҳисобланади. 5-иловада илова хат намунаси берилди.

Илова хат намунаси

5-илова

Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги
Атамашунослик кўмитаси
раиси О. Ёкубовга

“Ўқитувчи” нашриёти томонидан 1998 йилда нашр этиш режалаштирилган “Физикадан русча-ўзбекча атамалар луғати” (муаллифлар – Р.Б.Бекжонов, Ш.Камолхўжаев, Х. Ризаев) ва “Физикадан русча-ўзбекча тушунчалар изохли луғати” (муаллиф – П. Нурматова) номли китоблар қўлёзмаларини кўмита

томонидан кўриб чиқиш ва тегишли тавсия бериш учун йўллаймиз.

Луғатларнинг қўлёзмалари илова қилинади:

1. Р. Бекжонов ва бошқалар. “Физикадан русча-ўзбекча атамалар луғати” (805 саҳифа).
2. П. Нурматова. “Физикадан русча-ўзбекча тушунчалар изоҳли луғати” (323 саҳифа).

Бош муҳаррир

(имзо)

И.Ф.Аҳмаджонов

Илова хатларнинг шартнома кўринишидаги тури ҳам бор. Бундай хат шартнома жўнатилганлигини тасдиқловчи далил ҳисобланади. Унинг намунаси б-иловада берилди:

Илова хат шакли

б-илова

... рақамли шартномани
имзолаш ҳақида

Сизга _____ да биз томондан имзоланган ва муҳр билан тасдиқланган ___-рақамли шартномадан _____ нусха йўллаймиз.

Ушбу шартномани расмийлаштириб, бир нусхасини бизга қайтаришингизни сўраймиз.

Агар Сиз қайтарган шартномада шартнома реквизитлари тўлдирилмаган ҳолда бўлса, ушбу шартнома Сизнинг айбингиз билан расмийлаштирилмаган ҳисобланади.

_____ да тузилган _____ рақамли шартномани

имзолаб ва муҳрлаб Сизга қайта йўллаймиз, шунингдек,

_____ ни ҳам илова қилдик, ушбун шартноманинг

(ҳужжат номи)
ажралмас қисми деб ҳисоблашингизни сўраймиз.

(лавозим)

(имзо)

(исми, ота исми бош
ҳарфлари, фамилияси)

Ҳисоботларнинг барча шакллари, одатда, юқори ташкилотларга илова хатлар орқали жўнатилади. Ушбу хатлар матни жуда қисқа ва аниқ бўлади:

7-илова

Сизга “Чевар” тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмасининг 1999 йил учун йиллик ҳисоботини йўллаймиз.

Илова: 1. Бирлашманинг йиллик ҳисоботи (18 бет).

2. Бирлашмада 1999 йилда ишлаб чиқарилган маҳсулот турларининг қисқача рўйхати (4 бет).

3. Рақамли ҳисобот (1 бет).

Илтимос хат

Муассасалар маълум бир ишни амалга ошириш ёки тугатиш мақсадида бошқа муассасаларга расмий хат орқали илтимос қилиши мумкин. Муассасалар ўртасидаги бундай ўзаро ёзишмалар илтимос хат воситасида бажарилади. Илтимос хат хизмат хатлари орасида энг кўп тарқалган турлардан ҳисобланади. Илтимос хатлар ҳам бошқа хатлар каби муассасаларнинг ҳос иш қоғозига ёзилади ва албатта жўнатилиш санаси ва жўнатма тартиб рақами кўрсатилади (8–9-иловаларга қаранг). Бундай хатларнинг энг содда кўриниши шахсий ва жамоат аризаларига ўхшаш бўлади.

Илтимос хатларнинг асосий зарурий қисмлари:

1. Хат олувчи ташкилот ва мансабдор шахснинг номи.
2. Матн.
3. Илова (зарур бўлган ҳолларда).

Агар хат матни 3-шахс тилидан баён қилинса, илтимос бирмунча расмий тусга эга бўлади.

Ахборот ёки ҳужжатлар юборишни сўраб ёзилган илтимос хатларга жавоб кўпинча илова хат характерида бўлиб, уларнинг матни 10-иловадаги каби тузилиши мумкин.

Илтимос хати намуналари

8-илова

Информатика кафедрасининг
мудир К. Раҳимовга

Бирлашмамиз муҳандис-механиги О. Салимовни ҳисоблаш техникаси бўйича малака ошириш мақсадида 2 ой муддатга (1998.15.01. дан 1998.15.03. гача) тажриба ўташга қабул қилишингизни сўраймиз.

Тошкент электр-рўзгор
буюмлари ишлаб чиқариш
бирлашмасининг бош
директори ўринбосари

(имзо)

У. Шокиров ✓

9-илова

Ҳамза номидаги Ўзбек давлат
академик драма театри
директори Ё. Аҳмедовга

“Малика” трикотаж ишлаб чиқариш бирлашмаси маъмурияти ва касаба уюшмаси ташкилоти театрингизда 16 январь соат 19.00 да намойиш этиладиган “Чимилдик” спектаклини томоша қилиш учун жамоамиз ходимларига 45 (қирқ бешта) билет ажратишингизни сўрайди.

Билет қиймати нақд тўланади.

Касаба уюшмаси
қўмитасининг раиси

(имзо)

Б. Шоумаров

10-илова

Сизнинг 1999.12.01. даги 146-рақамли хатингизга жавобан 23 бетдан иборат корхонани қайта жиҳозлаш лойиҳасини жўнатаёпмиз.

1999.25.12. даги А-2-12 рақамли сўров хатингизга биноан таъмирлаш учун тузилган сметани (7 бет, 2 нусхада) йўллаймиз.

Мазкур ҳужжатнинг имзоланган ва муҳр билан тасдиқланган бир нусхасини бизнинг адресимизга юборишингизни сўраймиз.

Кафолат хати

Муайян бир шарт ёки ваъдани тасдиқлаш мақсадида тузилади. Хатларнинг бу тури, қоидага кўра, бажарилган иш учун ҳақ тўлашда, ишнинг бажарилиш муддати ҳақида, турар жой билан таъминлашда, ишга қабул қилишда, бажариладиган ишнинг сифати ҳақида кафолат бериш учун тайёрланади ва ташкилот ёки алоҳида шахсларга жўнатилади.

Кафолат хатлари ҳам бошқа хат турларидек, одатда, идоранинг хос иш қоғозига ёзилади. Хат матнида кафолат маъноси қуйидагича ифодаланиши мумкин: “*Тўловга кафолат берамиз*”, “*Тўловни кафолатга оламиз*” каби. Айнан шу жумлани қуйидагича кенгайтириш мумкин:

Қурилиш ишлари тугаши билан бир ой муддат ичида тегишли ҳақни Саноат-қурилиш банкининг 27-бўлими орқали тўлашга кафолат берамиз.

Кафолат хати корхона раҳбари томонидан имзоланади. Молиявий ишлар билан боғлиқ бўлган кафолат хатларига бош ҳисобчи ҳам имзо чекиши зарур.

Кафолат хати бошқа хатлардан фарқли ўларок, хат йўлланаётган шахсга тўғридан-тўғри мурожаат қилиш билан бошланиши ҳам мумкин (11–12-иловаларга қаранг).

Кафолат хатлари намуналари

11-илова

Хурматли Ҳасан Абдуллаевич!

“Алгоритм” заводи Сизга ўзбек тилини ўргатиш бўйича машғулотлар олиб боришингиз учун барча шароитларни яратишга ва ўзаро шартнома асосида ҳақ тўлашга кафолат беради.

Завод директори

(имзо)

О.Н.Ваҳобов

Бош ҳисобчи

(имзо)

Р.С.Каримов

12-илова

Хурматли Баҳром Каримович!

Бизнинг бирлашмамиз Сизни қурилиш бўйича бош муҳандис лавозимига ишга қабул қилишга тайёр.

Сизга ва оилангиз аъзоларига шу йилнинг иккинчи ярмида фойдаланишга топшириладиган, бирлашмага қарашли бинодан икки хонали уй ажратилади.

Бирлашма директори

(имзо)

Н.Р.Носиров

Баъзан қафолат хати матнида, қафолат бериш билан бирга, хабар бериш, сўраш, илтимос каби маънолар ҳам ифодаланиши мумкин. 13-иловада ана шундай хат матнларидан намуна келтирилди.

Қафолат хати намунаси

13-илова

Ўзбекистон Ёзувчилар
уюшмаси таржима
кенгашига

Навоий номидаги Самарқанд давлат университети шу йилнинг сентябрь ойида “Бадий таржима ва ўзбек адабиётининг халқаро алоқалари” мавзуида илмий-методик конференция ўтказишни мўлжалламокда. Конференцияни ўтказишда Ёзувчилар уюшмасининг таржима кенгаши ҳамкорлик қилишини сўраймиз.

Конференция тезисларини нашр этиш, таклифномалар чиқариш, меҳмонларни кутиш каби юмуш ва харажатларни университет ўз зиммасига олади.

СамДУ ректори

(имзо)

И.О.Фамилияси

Ташкилотлар томонидан кутубхоналарга бериладиган тайёр андазавий қафолат мажбуриятлари ҳам ана шундай хатлар жумласига киради. Бундай мажбурият варақаларида хусусий зарурий қисмларгина тўлдирилади ҳолос. 14-иловада ЎЗР ФА Асосий кутубхонасига мўлжалланган қафолат мажбурияти шаклини келтирамиз.

Кафолат мажбурияти шакли

14-илова

КАФОЛАТ МАЖБУРИЯТИ
ЎЗР ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИНИНГ АСОСИЙ
КУТУБХОНАСИГА
(700205, Тошкент, Мўминов кўчаси, 13-уй, тел. 62-74-56)

_____ (муассаса номи, адреси, ҳисоб бўлимининг телефони)

_____ (ҳодимнинг лавозими ва тўлиқ номи)

номига шахсий аъзолик варақаси очишингизни сўрайди.

_____ ишдан бўшаган тақдирда, ҳисоб бўлимига кутубхона маълумотномасини топширмагунча, у билан ҳисоб-китоб қилмасликка кафолат берамиз.

Ушбу мажбурият бажарилмаган ҳолатда

_____ томонидан кутубхонага қайтарилмаган адабиётлар учун бутун моддий жавобгарликни ўз зиммамизга оламиз.

Муассаса раҳбари _____

(имзо)

Мухр

Бош ҳисобчи _____

(имзо)

Сана _____

Сўров хати

Жавоб талаб қиладиган бундай ёзишмаларда маълумотлар, хужжатлар ёки бошқа зарур нарсалар сўралади.

Биргина хатда турли масалаларга доир бир неча сўров акс этмаслиги, унда баён қилинаётган масалалар аниқ ва равшан ифодаланиши лозим. Фақат шу ҳолдагина йўлланган сўровга тез ва мукамал жавоб олиш мумкин.

Сўров хати, одатда, икки асосий қисмдан – кириш ва хулосадан иборат бўлади. Киришда сўровнинг юборилиш сабаби кўрсатилади, хулоса қисмда эса хат йўлланган

ташкilotдан жавоб талаб қилинаётган масалалар ёритилади.

15–16-иловаларда сўров хатларидан намуналар келтирамиз. Улар хатлар учун мўлжалланган махсус хос иш қоғозларида расмийлаштирилади.

Сўров хати намунаси

15-илова

“Ўзбеккимёмаш” заводининг
директори Т.А.Салимовга

“Ўзбеккимёмаш” заводида 1998 йилнинг иккинчи ярмидан бошлаб даволаш барокамераси ишлаб чиқарилаётганлиги матбуот орқали маълум қилинди.

Бу замонавий ускуна бизни жуда қизиқтиради. Шу сабабли Сиздан ушбу барокамеранинг муфассал тавсифи, йўриқномаси ва тегишли фотосуратларини зудлик билан юборишингизни сўраймиз.

Хурмат билан
Самарқанд шаҳар 1-клиник
касалхонаси бош врач (имзо) А. Мадумаров

Муассасалар ўртасида қўлланувчи сўров ва жавоб хатлари матни қуйидагича бўлиши мумкин.

Сўров хати намунаси

16-илова

Самарқанд туман
ҳокимлигига

“Ўзбекистон овози” газетаси таҳририяти Шредер номидаги Боғдорчилик, тоқчилик ва виночилик илмий ишлаб чиқариш бирлашмасининг Самарқанд филиали бир гуруҳ ишчиларидан таҳририятга келган ушбу шикоят хатини кўриб чиқиш учун Сизга йўллайди. Текшириш натижалари ҳақида таҳририятни хабардор қилишингизни сўраймиз.

Хатлар ва оммавий ишлар
бўлими мудири (имзо) Ю. Бердиев

“Ўзбекистон овози” газетаси
хатлар ва оммавий ишлар
бўлимининг мудирин
Ю.Бердиевга

“Ўзбекистон овози” газетаси таҳририяти томонидан 1999.12.01.да юборилган Б-122-08 рақамли сўров хатингизга жавобан Сизга шуни маълум қиламизки, Шредер номидаги Боғдорчилик, токчилик ва виночилик илмий ишлаб чиқариш бирлашмасининг Самарқанд филиали бир гуруҳ ишчиларининг таҳририятга йўллаган шикоят хатида кўрсатилган масалалар туман ҳокимлигининг шу йил январда институт филиалида ўтказилган кўчма йиғилишида кўриб чиқилди.

Янгиариқ шаҳарчаси аҳолисини тоза ичимлик сув билан таъминлаш учун мавжуд артезиан қудуғининг насосларини таъмирлаш, аҳолига томорқа учун ер ажратиб бериш каби масалаларни ҳал қилиш филиал директори Д. Мусаевга, электр тармоқларини тузатиш идора бошлиғи Г. Билоловга, мактаб ва боғчадаги мавжуд камчиликларни бартараф этиш халқ таълими бошқаруви мудирини Х. Зулфановга топширилди.

Ушбу тадбирларнинг бажарилиши назоратга олинди. Уларнинг ижроси ҳақида таҳририятга қўшимча хабар қиламиз.

Самарқанд туман
ҳоқимининг ўринбосари

(имзо)

А.С.Саидов

Тасдиқ хат

Маълум бир муассаса томонидан юборилган илтимос ва сўровларга жавоб тарзида ёзиладиган хатларнинг бир туридир.

Тасдиқ хатнинг қайси хатга жавобан битилганлиги иложи борица аниқ кўрсатилиши керак. Бундай хат матнида қўлланувчи асосий сўзлардан бири “*тасдиқламоқ*” феълидир. Масалан:

Тасдиқ хат матни намуналари

18-илова

Сизнинг хом ашё сўраб 2000.12.01.да жўнатган А-22-18 рақамли хатингизни олганлигимизни тасдиқлаймиз. Бу тўғридаги жавобимиз 2000.22.01. гача хабар қилинади. ✓

19-илова

Бугун, 5 июнда Сиздан буюртмамиз бўйича маҳсулот ишлаб чиқараётганлигингиз ҳақида хабар берилган телеграммани олдик.

Ўз вақтида қайтарилган жавоб учун Сизларга миннатдорчилик билдираимиз.

20-илова

15 июндаги 200000 (икки юз минг) гишт сўраб ёзган 10125 рақамли хатингизни олганлигимизни тасдиқлаймиз. Бироқ айни пайтда завод ўзида мавжуд буюртмаларни бажаришга улгурмаётганлиги сабабли илтимосингизни бажара олмаслигимизни маълум қиламиз.

Тасдиқ хатлар ўз вақтида жўнатилса, эслатма хатлар учун ҳеч қандай эҳтиёж сезилмайди, натижада хизмат ёзишмаларининг ҳажми қисқаради.

Фармойиш хат

Бир тармоққа тегишли қуйи муассасаларнинг барчасига йўлланган расмий ҳужжатдир. Фармойиш хатлар хизмат алоқаларининг кўпгина соҳаларида қўлланади. Уларнинг асосий вазифаси айнан бир хил мазмундаги хабарни бир неча манзилга етказишдир. Масалан, Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси ўз қарамоғидаги барча илмий муассасалар ва ташкилотларга бир хил кўрсатма бермоқчи. Бу кўрсатма хат шаклида расмийлаштирилади ва рўйхат бўйича барча институтларга тарқатилади.

Фармойиш хатларнинг ўзига хос хусусияти шундаки, у ташкилот қарамоғидаги корхоналарни у ёки бу масала

ҳақида хабардор қилади ёки тегишли фармойишлар беради.

Баъзи фармойиш хатларда матнга нисбатан манзиллар номи кўпроқ жойни эгаллайди. Шу сабабли ҳам уларда хат йўлланаётган ташкилотларнинг умумий номини ёзиш мақсадга мувофиқдир, масалан:

Барча қурилиш бошқармаларига

Барча жамоа хўжалиги раисларига

Барча мактаб директорларига каби.

Фармойиш хатлар бош муассаса раҳбари томонидан имзоланади. Агар хат матнида ҳисоб бўлимига оид масалалар бўлса, бош ҳисобчи ҳам имзо чекади. Бош раҳбар имзолаган 1-нусха муассасада аслият сифатида сақланади. Бошқалари эса умумий бўлим ёки муассаса котиби томонидан тасдиқланиб, нусха сифатида тарқатилади (21-иловага қаранг).

Фармойиш хат намунаси

21-илова

ЎзР Фанлар академиясининг
илмий тадқиқот институтлари
ва илмий-ишлаб чиқариш
бирлашмалари раҳбарларига

ЎзР Фан ва техника давлат комитетининг сўровига биноан Фанлар академияси Президиуми Сиздан ЎзР Фан ва техника давлат комитетининг 1996 йилда тасдиқлаган “Узлуксиз таълим тизимида илмий ва илмий-педагогик ходимлар тайёрлаш тўғрисида низом” ҳақидаги фикр-мулоҳазаларингизни 1997.31.10. гача Илмий кадрлар бошқармасига йўллашингизни сўрайди.

Сиз билдирган фикр-мулоҳазалар янги Низом тайёрлаш жараёнида асқотади, деб ўйлаймиз.

“Узлуксиз таълим тизимида илмий ва илмий-педагогик ходимлар тайёрлаш тўғрисида низом”дан кўчирма илова қилинади.

Вице-президент

_____ (имзо)

М.И.Комилов

✓

Эслатма хат

Жўнатилган илтимос ва сўров хатларга жавоб олин-маса, шунингдек, тузилган шартномалар муддати бузилган-да ёки унга амал қилинмаган ҳолларда эслатма хат юборилади.

Мазкур хатлар мазмун жиҳатдан унча катта бўлмайди. Улар мазмун ва ҳажм жиҳатдан телеграммаларга яқин туради.

Одатда, эслатма хат бир ёки икки жумладан иборат бўлиб, котиб ёки референт томонидан имзоланади. 22–26-иловаларда эслатма хат матни намуналари берилди.

Эслатма хат матни намуналари

22-илова

1998 йилнинг 15 октябрида корхонамиз учун 100000 (юз минг) дона шифер ажратишини сўраб, Сизга хат йўллаган эдик, бироқ хат жавобсиз қолди. Илтимосимизни қондиришингизни ва 1999.23.12. гача бизга бу ҳақда хабар беришингизни такроран сўраймиз.

23-илова

Мева-сабзавотларни йиғиштириб олиш бошланганлиги сабабли, сабзавот сақлаш оմборхонасини совитиш ускуналари билан қайта жиҳозлашни қисқа вақтда тугатишни яна бир бор Сиздан илтимос қиламиз.

24-илова

Бир неча марта эслатилганлигига қарамай, шу пайтгача корхонангиз келаси йил ишлаб чиқариш режасини тасдиқлаш учун тақдим этмади. Кўрсатилган материални 2000.22.04. гача тасдиқлаш учун тақдим қилишингизни сўрайман.

25-илова

Шартнома тузилгандан кейинги 10 кун ичида етказиб беришингиз керак бўлган маҳсулотни ҳалигача қабул қилмадик.

Шуни эслатиб ўтмоқчимизки, институтингиз 2000.12.02. да тузилган 126-рақамли шартноманинг 2-бандига биноан йилнинг биринчи ярмида ишчилар шахарчасининг бош лойиҳасини тайёрлаши керак. Шунга кўра, лойиҳани тайёрлаш ишлари қандай бораётганлиги ҳақида бизни хабардор қилишингизни сўраймиз.

ДИПЛОМАТИК ВА ТИЖОРАТ ЁЗИШМАЛАРИ¹

Дипломатик ва тижорат ёзишмалари ҳужжат турлари орасида энг ёши ва айни пайтда энг қадимийси ҳисобланади. Чунки Ўзбекистон мустақил давлат сифатида тан олинганидан кейингина шундай ҳужжатларни ўзбек тилида ёзиш масаласи кўтарилди, бунга эса ҳали кўп вақт бўлгани йўқ.

Аслида ушбу ёзишмалар янгидан қайта туғилди, десак ҳам бўлади, чунки бундай ёзишмалар, ушбу қўлланма муқаддимасида таъкидланганидек, X-XII асрлардаёқ мавжуд бўлган. Улар “ёрлиқлар” деб аталган ва ўзига хос лисоний қолипларга, маъновий таркибий қисмларга эга бўлган. Ҳозир ҳам дипломатик ва тижорат ҳужжатлари шакл ва лисоний жиҳатдан ўзига хос хусусиятларга эга. Уларни ёзишда нимани ёзиш масаласигина эмас, уни қай йўсинда ёзиш масаласи ҳам муҳим бўлиб, бу унинг тузувчиларидан чуқур малака ва катта тажрибани талаб этади.

Дипломатик ёзишмаларда ҳужжат турини унинг мазмунидан келиб чиққан ҳолда тўғри танлаш ва ёзиш қонун-қоидаларига тўла ва аниқ амал қилиш, ҳужжат йўлланаётган мамлакат анъаналарини ҳисобга олиш зарурдир. Дипломатик ҳужжат, албатта, жавоб талаб қилади. Ҳужжатнинг қайси тури юборилган бўлса, шу тури билан жавоб қайтарилиши шарт. Баёнотга баёнот билан, шахсий хатга шахсий хат билан жавоб берилади.

¹ Ушбу бўлимни тайёрлашда Х.С.Муҳиддинова, Н.А.Абдуллаева тадқиқотлари асос қилиб олинди.

Хатто имзо кўйиб юборилган шахсий хатга фақат исми-шарифи ёзилган, лекин имзо кўйилмаган шахсий хат билан жавоб қайтариш ҳурматсизлик ҳисобланади. Дипломатик ҳужжатларнинг жавобсиз қолдирилиши камдан-кам ҳолларда юз беради ва энг салбий маънони англатади.

Дипломатик ҳужжатларда ҳужжат юборилаётган мамлакатнинг номланишида, шахснинг лавозими, исми-шарифини ёзишда, унга мурожаат шаклларида бирон-бир хатога йўл кўйиш мутлақо мумкин эмас.

Дипломатик ҳужжатлар ташқи кўриниши жиҳатидан ҳам бенуқсон бўлиши шарт. Улар аъло сифатли қоғозга бир текис жойлаштирилган ҳолда беҳато ёзилиши, ҳеч қандай ҳарф ўчирилмаслиги ва тўғриланмаслиги, муҳр ўз ўрнида кўйилиши лозим. Ўтмишда нома, албатта, ҳукмдор тамғаси билан муҳрланган. Шоҳ муҳри ҳукмдорлик белгиси ҳисобланиб, бундай муҳрланган ҳужжатларга фақат иккинчи бир шоҳ муҳри орқалигина жавоб бериш мумкин бўлган. Бу, албатта, мамлакатларнинг тенг ҳуқуқлилигининг ифодаси бўлган. Ҳозир ҳам дипломатик ҳужжатлар давлат герби билан муҳрланади. Улар асосан давлат герби тасвири туширилган қоғозга ёзилади. Муҳрни тўғри ва ўз ўрнига кўйилишига алоҳида эътибор қаратилади. Муҳр қийшайиб қолмаслиги, ундаги герб тасвири, шунингдек, имзо ҳам аниқ кўриниб туриши талаб қилинади. Дипломатик ҳужжатлар солиб юбориладиган пакет (конверт) хат (қоғоз) ҳажми билан бир хил бўлиши керак. Дипломатик ҳужжатларни почта орқали юбориш тавсия этилмайди, улар шахсан топширилиши ёки курьер (чопар) орқали юборилиши мумкин. Чопар пакетни ваколатланган шахсга топширилиши ва ундан тилхат олиши керак.

Дипломатик ҳужжатларнинг шакли, ташқи кўриниши қанчалик муҳим бўлмасин, диққат-эътибор асосий қисмга, унинг мазмунига қаратилмоғи лозим. Фикрни аниқ, тўғри, мантиқий изчил, асосли ҳамда иккинчи томоннинг хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда баён этиш зарур. Ушбу ҳужжатларда ноаниқлик, далилларни нотўғри кўрсатиш бўлмаслиги лозим, чунки уни кейин тўғрилаб ёзиш ёки алоҳида тўғрилаб маълумот бериш мумкин эмас.

Дипломатик ёзишмалар ташқи ишлар вазирликлари томонидан шу мамлакатнинг давлат тилида олиб борилади

ва бирор халқаро тилдаги таржимаси илова қилинади. Элчихоналар ҳам ёзишмаларни ўз давлат тилларида ёки ўзлари турган мамлакат тилида олиб боришлари мумкин. Дипломатик ҳужжатларда сўзга эътибор жуда кучли бўлмоғи керак. Уларнинг тили содда, раван бўлиб, кўчма маънолардан холи бўлмоғи, сўз мазмун билан мутлақ мос бўлиши, ундан бошқача маъно англашилмаслиги керак. “Коса тагида ним коса” қабилдаги ифодаларга дипломатик ҳужжатларда ўрин йўқ. Агар сўз маъносидан қандайдир маъно нозиклиги ёки мавҳумлик бўлса, яхшиси, уни бошқа сўз билан алмаштириш зарур.

Демак, дипломатик ҳужжатлар ўзига хос лексик-услубий, грамматик, морфологик ва синтактик хусусиятларга эга.

Лексик-услубий жиҳатдан дипломатик ёзишмалар ўз атамалар тизимига, қолиплаган турғун бирикмаларига, синоним, антонимлар каби турли ифода воситаларига эга. Шунини алоҳида таъкидлаб ўтиш керакки, хизмат хатлари хиссий-бўёқдор сўзлардан холи бўлиши талаб этилса, дипломатик ёзишмалар, аксинча, хиссий-бўёқдор сўзларга бойлиги, мақтов ва илтифот сўзларига эгаллиги билан ажралиб туради. Мақтов сўзлари дипломатик ёзишмаларнинг энг асосий тури бўлмиш нотабаёнотларнинг зарурий қисмларидан бири ҳисобланади. Уларнинг оз-кўп қўлланишига кўра ушбу ҳужжатлар маълум бир турларга ҳам ажратилади. Чунончи, ноталарда “*Жаноби олийлари*”, “*Ҳурматли жаноб*”, “*Сизга бўлган юксак ҳурматимга ишонч билдиргайсиз*” каби ҳурмат-эъзоз сўзларининг кўп қўлланиши унга дўстоналик, оз қўлланиши эса расмий тус беради.

Дипломатик ёзишмаларда синонимик қаторнинг кўпроқ услубий нейтрал сўзлари эмас, балки ижобий хиссий-бўёқли ва китобий услубга хос сўзлари кўп қўлланади. Чунончи, *билдираман* сўзи ўрнида *изҳор этаман*, *вақт* ўрнида *фуркат*, *бир марта* ўрнида *бир бора*, *мансаб* ўрнида *лавозим*, *раҳмат* ўрнида *ташаккур*, *хурсанд* сўзи ўрнида *мамнун* сўзлари қўлланади. Дипломатик баённомада кўчма маънода қўлланивчи турғун сўз бирикмалари, *жумладан*, *бош устига*, *бошимиз кўкка етди*, *кўнглингизни чўктирманг*, *бир ёқадан бош чиқариб*, *бир тану бир жон бўлиб* каби иборалар, шунингдек, халқ

мақоллари, донолар бисотидан олинган афоризмлар кенг қўлланади. Бундай турғун бирикмалар ёзишмага кўтаринки руҳ беришга, таъсирчанликни оширишга хизмат қилади. Қадимда халқ иборалари дипломатик ҳужжатларда айниқса кўп қўлланилган бўлиб, ҳозир ҳам айрим расмий шахсий хатларда тез-тез учраб туради.

Умуман олганда, дипломатик ҳужжатларда дўст қиладиган ҳам, душман қиладиган ҳам сўздир. “Айтилган сўз – отилган ўк” дейди халқимиз. Ўз ўрнида айтилган ёки ёзилган сўз халқларни бир-бирига яқинлаштиради, баъзи келишмовчиликларни бартараф этишга ёрдам беради. Аксинча, нотўғри ёки ноўрин айтилган сўз эса салбий оқибатларга олиб келиши мумкин. Шунинг учун дипломатик ёзишмаларда халқимизнинг “Тилга ихтиёрсиз – элга эътиборсиз”, “Сўздан сўзнинг фарқи бор, ўттиз икки нақли бор” каби доно ўғитларини ҳамиша ёдда тутиш керак. Юқорида айтиб ўтганимиздек, дипломатик ёзишмалар алоҳида атамалар тизимига эга. Уларнинг асосий қисми халқаро микёсдаги атама бўлгани учун таржимасиз қўлланади.

Расмий услубнинг ушбу тури грамматик жиҳатдан ҳам ўзига хос хусусиятларга эга. Дипломатик ёзишмаларда фикр кўпинча I ёки III шахс номидан ифодаланади, шу сабабдан гапларнинг кесими I ёки III шахс шаклида бўлади. Шунини алоҳида қайд қилиб ўтиш керакки, дипломатик мактубда пассив конструкциялар кўп қўлланади. Ҳатто баёни I шахс томонидан ёки “биз томондан қабул қилинган қарор” каби мажхул шаклларда ифодалаш ҳоллари кўп учрайди. Гап ва сўз бирикмаларининг кўпроқ бириктирувчи боғловчилар (*ҳам, ва, ҳамда*) ёрдамида, эргаш гапли қўшма гапларнинг эса *-ки, шунинг учун, шу сабабли, шу туфайли* каби эргаштирувчи боғловчилар, равишдошнинг *-б, -иб* шакли воситасида боғланиши кузатилади. Дипломатик ёзишмаларда кириш сўз ва кириш бирикмалар кўп қўлланади.

Морфологик жиҳатдан кишилик, ўзлик, кўрсатиш олмошларининг, тусланмайдиган феъл шакллари, айниқса, ҳаракат номининг *-моқ* шакли, мажхул нисбат шакллари, шунингдек, *умид қилмоқ, муяссар бўлмоқ, бекор қилмоқ, маълум қилмоқ, гуллаб-яшнамоқ* каби қўшма ва жуфт феълларнинг кўп ишлатилишини

кузатиш мумкин. Бу ўринда шуни алоҳида таъкидлаш керакки, дипломатик ёзишмалар кўтаринки руҳда ёзилганлиги учун кўтаринкиликка хизмат қилувчи грамматик, морфологик шакллар кўп қўлланади. Чунончи, ҳаракат номининг *-моқ* шакли, феълларнинг *ишонч билдиргайсиз, қабул этгайсиз* каби архаик ва китобий шаклларининг қўлланиши ва ҳ. к.

С и н т а к т и к ж и ҳ а т д а н сабаб, мақсад, тўлдирувчи, шарт ва тўсиқсизлик маъноларини ифодаловчи эргаш гапли қўшма гаплардан кенг фойдаланилади. Сифатдош, равишдошли бирикмалар, *шунга боглиқ ҳолда* (ёки *равишда*), *шу йўналишда*, *шунга асосланиб ёки шунга асосланган ҳолда*, *шунга кўра ёки шунга биноан* каби бирикмаларнинг; “*Вазирлик ишонч билдиради*”, “*...шуни билдириш шарафига муяссар бўлади* (ёки *бўлдим*)”, “*Фурсатдан фойдаланиб, яна бир бор .....га ишонч билдиради* (*билдираман*) ёки *умид билдиради* (*билдираман*)”, “*Ишонч билдириб айтаманки*”, “*Менинг .....ни қабул этгайсиз*” каби конструкцияларнинг кўп қўлланиши кузатилади.

Биринчи қарашда ноталарнинг “*Шуни маълум қиладики....*” ёки “*Шуни маълум қилиш шарафига муяссар бўладики....*” тарзида бошланишининг унчалик фарқи йўқдек туюлади. Бироқ бу давлатларнинг ўзаро муносабатига таъсир қилувчи муҳим омиллардан бири бўлиб қолиши мумкин, чунки бетакалуф айтилган сўз, мактовларсиз ёзилган ҳужжатлар давлатларнинг ўзаро муносабатида келишмовчиликлар мавжудлигини англатади. Агар бирон-бир давлат ўзи томонидан юборилган ҳужжатда шунга йўл қўйса, иккинчи томон ҳам худди шу тарзда жавоб беради ва натижада давлатларнинг ўртасига совуқчилик тушади.

Дипломатик ёзишмаларнинг турлари

Дипломатик ёзишмалар жуда кенг қамровли бўлиб, уларда мамлакатларнинг ўз мустақиллигини эълон қилиши ва бошқа давлатлар билан дипломатик алоқалар ўрнатишга оид масалаларгина эмас, халқларнинг тақдирини ҳал этишга қаратилган тинчлик, бетарафлик, қуролсизланиш каби сиёсий масалалар, ўзаро иқтисодий ва

маданий ҳамкорлик қилишга оид турли масалалар ҳам ёритилади. Шунга кўра, дипломатик ҳужжатларнинг тури ҳам ҳар хил бўлиб, ҳар бирини ёзишнинг ўзига хос қонун-қоидалари борки, уларга қатъий риоя қилиниши шарт.

Ҳозирги вақтда давлатлараро алоқаларда дипломатик ёзишмаларнинг қуйидаги турлари фаол қўлланмоқда:

1. Нота ва баёнотлар.
2. Расмий хатлар.
3. Илова хатлар.
4. Ярим расмий шахсий хатлар(номалар).
5. Эсдалик ёзишмалари.
6. Дипломатик протокол(қайднома)лар.
7. Меморандумлар.

Бу ўринда шуни қайд этиб ўтиш керакки, ушбу ҳужжатлар асосан узаро ёзишмалардан – хатлардан иборат бўлгани учун уларни *дипломатик ёзишмалар* деб аташ маъқулроқ кўринади.

Санаб ўтилган анъанавий, барча томондан эътироф этилган ҳужжатлар қаторида кўпчилик давлатлар қўллайдиган, аммо унчалик қатъий бир қолипга, шаклга эга бўлмаган ҳужжатлар ҳам мавжуд. Бу гуруҳга декларациялар (баённома), давлат раҳбарларининг мурожаатлари, шунингдек, телеграммалар киради. Кейинги пайтда телеграммалар юбориш кенгайди. Улар миллий байрамлар, таваллуд кунлари, юбилейлар муносабати билан юборилади. Телеграммани ўз вақтида юборишнинг ҳам аҳамияти катта. Чунончи, давлатга янги раҳбар тайинланиши муносабати билан ўз вақтида юборилган телеграмма давлатлар ўртасидаги алоқани яхшилашга хизмат қилади.

Нота. Давлатлараро ёзишмаларнинг энг асосий ва кенг тарқалган тури бўлиб, бирор муҳим масала юзасидан ахборот берувчи олий даражадаги ҳужжатдир. Унга бевосита давлат бошлиқлари, президентлар, вазирлар, элчилар ва бошқа юқори мансабдор шахслар орасидаги ёзишмалар киради. Шунингдек, нота бирор-бир шахсга бевосита мурожаатсиз, кўпинча давлатларнинг давлатларга, вазирликнинг вазирликка ёки элчихонага йўллаган ахбороти сифатида ҳам ёзилади. Шунга кўра, ҳозирги вақтда жаҳон ҳамжамиятида ноталарнинг икки хил тури кенг қўлланмоқда: шахсий нота ва вербал нота. Буларнинг

ҳар иккиси ҳам ҳурмат-эъзоз сўзларининг қўлланишига кўра дўстона ёки расмий тусда бўлиши мумкин. Нота дўстона, илиқ муносабатда ёзилганда, ҳурмат сўзларининг меъёрдан ортиқ қўлланиши, расмий, яъни ўртача муносабатни ифодалаганда, шунингдек, таъзия билдирилганда, мактов сўзларининг бир оз чегараланган ҳолда қўлланиши кузатилади.

Шахсий ва вербал ноталарга хос умумий хусусиятлар қуйидагилар:

1. Ноталар юқори қисмига давлатнинг номи ёзилган ва давлат гербининг тасвири туширилган энг тоза, сифатли қоғозга ёзилади.
2. Қоғознинг юқори ўнг бурчагига нота йўллаётган давлат пойтахтининг номи ва сана ёзилади.
3. Нотанинг ҳажмидан қатъи назар, биринчи бетнинг пастки чап томонига у йўлланаётган давлат номи тўлиқ ёзилади, конверт устида ҳам худди шу манзил кўрсатилади.

Энди уларнинг ҳар бирини алоҳида-алоҳида кўриб чиқамиз.

Ш а х с и й н о т а – бевосита давлат бошлиқлари ёки юқори мансабдор шахслар ўртасидаги дипломатик ёзишмадир. Бунда ушбу мансабдор шахсларнинг лавозим даражалари тенг бўлиши талаб қилинади. Шунини алоҳида қайд этиш керакки, нота ва баёнотларда давлатларнинг, лавозимларнинг номланишида йўл қўйилган ҳар қандай хато ёки камчилик менсимаслик ёки бепи-сандлик аломати сифатида қабул қилинади ва мамлакатларнинг ўзаро алоқасига жиддий таъсир кўрсатади. Шунинг учун дипломатик ҳужжатлар билан шуғулланувчи шахслар ҳар бир давлатга алоқадор анъана ва номланишларни аниқ билиши талаб қилинади. Давлат раҳбарларининг, вазир ва бошқа олий мансабдорларнинг исми-шарифлари тўлиқ, ҳеч қандай қисқартиришсиз ёзилиши керак. Исми шариф, лавозимларни аслига мувофиқ ёзиш ҳурмат-эътибор белгиси ҳисобланади. Баъзи мамлакатларда исмлар жуда узун бўлиб, унда деярли барча авлодларни санаб кўрсатиш керак бўлади.

Нота юбораётган шахснинг номи ва лавозими тўлиқ ҳолда баёнотнинг юқори чап бурчагига, герб тасвири ёнига ёзилиши керак. Нота юборилаётган шахснинг номи ва

лавозими пастки чап қисмига ёзилади.

Шахсий ноталар қуйидаги масалалар бўйича юборилади:

- 1) ишонч ёрликларини топшириш;
- 2) элчихона, ваколатхоналарнинг очилиши муносабати билан;
- 3) давлатнинг ташкил топган ёки мустақиллик эълон қилинган куни билан қутлаш;
- 4) миллий байрамлар муносабати билан қутлаш;
- 5) президентлик сайлови ёки референдум муносабати билан қутлаш;
- 6) мамлакатда рўй берган муҳим ижтимоий-сиёсий воқеа муносабати билан;
- 7) мамлакатда юз берган табиий офат (зилзила, сув тошқини, ва ҳ.к.) муносабати билан ҳамдардлик билдириш;
- 8) президент ёки юқори мансабдор шахсга алоқадор мусибат муносабати билан таъзия билдириш.

Шахсий нота муайян таркибий қисмлар ва ўзига хос лисоний қолипларга эга бўлиб, мурожаат, асосий қисм ва хулоса қисмларига бўлинади ва I шахс томонидан ёзилади.

1. Мурожаат шахсий нота йўлланаётган шахснинг ўша давлатдаги мавқеи, лавозими даражасига кўра қўлланади. Чунончи, дўстона шахсий нотада мурожаатнинг қуйидаги шакллари мавжуд:

- “Президент жаноби олийлари”,
- “Қирол ҳазрати олийлари”,
- “Қиролича ҳазрати олиялари”,
- “Бош вазир жаноби олийлари”,
- “Хурматли жаноб Вазир”,
- “Хурматли жаноб Элчи”,
- “Хурматли жаноб Вакил” ва бошқалар.

Нота расмий тусда бўлса ёки таъзия изҳор этилганда, эъзоз сўзлари тушириб қолдирилади ва “*Жаноб Президент*”, “*Жаноб Бош вазир*”, “*Жаноб Элчи*” тарзида ёзилади. Башарти нота муваққат ишончли шахсга юборилаётган бўлса, мурожаатда *муваққат сўзи* ёзилмайди.

2. Асосий қисмда хужжат мазмуни ёритилади. Агар

нота дўстона тусда ёзиладиган бўлса, бу қисм ҳам ҳурмат ифодаловчи сўзлар билан бошланади. Чунончи: “Сизга ҳурмат билан шуни маълум қиламанки, ...”, “Сизга чуқур ҳурмат ва эҳтиромимни изҳор этаман ва шуни билдириш шарафига муяссарманки”, “Мен Сиз жаноби олийларига ўз ҳурматимни изҳор этиб, ... шуни билдириш шарафига муяссарманки” каби. Бироқ нота расмий тусда ёзилганда, эътироз ёки таъзия билдирилганда, ҳурмат ва эъзоз сўзларисиз “Сизга шуни маълум қиламизки” деб, тўғридан-тўғри асосий мазмунга ўтилади. Сўнг асосий қисм қуйидагича берилади:

“Сизни ....байрами (куни) билан самимий қутлайман ва мамлакатларимиз ўртасидаги дўстона муносабатлар бундан кейин ҳам ривожланиб боради, деб ўмид билдираман”;
“Сизнинг ҳукуматингиз ва .....Республикаси ўртасида дипломатик алоқалар ўрнатилди ва дипломатик ваколатхоналар ўз ишини бошлади”; “..... муносабати билан чуқур таъзия изҳор этаман ва қўлимиздан келган ёрдамни аямаслигимизни маълум қиламан”; “Бизнинг ҳукуматимиз ....ни рад қилади”; “.....Республикасига маъқул эмаслигини маълум қиламан” каби.

3. Хулоса қисми ҳам дўстона ёзилган ноталарда ҳурматни ифодаловчи сўзлар билан тугалланади:

“Фурсатдан фойдаланиб, яна бир бор Сизга ҳурмат ва эҳтиромимни изҳор этаман”; “Имкониятдан фойдаланиб, Сизга бўлган ҳурмат ва эҳтиромимни яна бир бор изҳор этаман”; “Менинг ҳурмат ва эҳтиромимга яна бир бор ишонч билдиргайсиз” каби.

Сўнг ўнг томонга кимдан, чап томонга эса кимга юборилаётгани ёзилади.

Имзо қўйилишдан аввал ҳам ҳурмат ифодаси ёзилиши мумкин:

“Энг эзгу тилаклар ила”,

“Камоли эҳтиром ила”,

“Ҳурмат ва эҳтиром билан”,

“Сизга чуқур ҳурмат билан” каби.

В е р б а л н о т а – ҳозирги вақтда давлатлараро ташқи алоқаларда энг кўп қўлланувчи ҳужжат бўлиб, ташқи ишлар вазирликлари, элчихоналар, ваколатхоналарнинг асосий ёзишмасидир. Вербал нота шахс номидан ёзилиши ва кенг қамровлилиги билан шахсий

нотадан фарқ қилади. Унда ҳукуматларга муҳим, давлат аҳамиятига молик масалалар ва сўровлар юзасидан маълумотлар бериш, элчихона ва ваколатхоналардаги ўзгаришлар юзасидан хабар бериш, виза бериш ёки унинг муддатини чўзиш, бирор мамлакатга ташриф ёки йирик анжуманда иштирок этиш учун таклиф ёки рухсат олиш, бирор-бир жойга делегация жўнатиш каби турли масалалар ёритилиши мумкин. Вербал нота бевосита шахслар ўртасида эмас, балки ҳукуматлар, вазирликлар, элчихоналар, ваколатхоналар ўртасидаги дипломатик ёзишма бўлганлиги учун унда мурожаат қисми бўлмайди.

Вербал нотанинг зарурий қисмлари:

1. Давлат герби тасвири туширилган махсус қоғозга ёзилади.
2. Қоғознинг юқори чап бурчагига нота йўллаётган ҳукумат, вазирлик, элчихона ёки давлат маҳкамасининг тўлиқ номи ёзилади ва жорий рақами қўйилади.
3. Матн бевосита асосий қисмдан бошланади ва III шахс номидан ёзилади.
4. Матндан сўнг нота йўлловчи давлат пойтахтининг номи ва сана ёзилади.
5. Пастки чап бурчагига нота йўлланаётган маҳкама ва ўша давлат пойтахтининг номи кўрсатилади.
6. Нота Ташқи ишлар вазирлиги ёки ваколатхоналар муҳри билан тасдиқланади.
7. Вербал нотага имзо қўйилмайди.

Вербал нота ҳам дўстона, илиқ муносабатни ифодалаганда, ҳурмат ва эъзоз сўзлари билан бошланиб, ҳурмат сўзлари билан тугалланади. Акс ҳолда, бундай сўзлар тушириб қолдирилади.

Ноталар бошқача шаклларда ёзилиши ҳам мумкин. Чунончи, баъзи ноталарда қаерга юборилаётганини юқорига ёзиш ёки ҳар икковини ҳам пастки қисмга ёзиш ҳоллари учрайди. Шунингдек, баъзиларида матндан олдин “Вербал нота” ёки “Нота” деб ёзиб қўйилади. Герб тасвири чекка қисмда эмас, ўртада бўлиши ҳам мумкин.

Илова хат. Вербал нотага қўшимча ёки жавоб тариқасида ёзиладиган ҳужжат бўлиб, унда бирор масала

бўйича кенгайтирилган маълумотлар берилиши, аввал юборилган нотага маълум тузатишлар киритилиши, келишилаётган шартномалар муддатини белгилаш ёки ўзгартириш ҳақида хабар берилиши мумкин. Иловада аввалги нотанинг жорий рақами ва у юборилган сана ва илова неча бетдан иборатлиги албатта кўрсатилиши шарт. Илова вербал нота каби ёзилиши ёки илова номи билан алоҳида ёзилиши мумкин. Ҳар икки ҳолда ҳам қайси нотага қўшимча қилинаётгани эслатиб ўтилади. Илова билан юборилаётган вербал ноталар ҳам дўстона ва расмий тусда бўлишига кўра умумий қонун-қоидалар асосида ёзилади.

Илова хатлар бирор вакил орқали шахсан топширилиши ҳам, курьер (чопар) орқали жўнатилиши ҳам мумкин. Илова нота билан қўшиб юборилса, манзил ва сана ёзилмайди. Агар алоҳида юборилса, жўнатувчининг манзили ва сана кўрсатилиши шарт.

Расмий хат – вазирликлар, элчихоналар, ваколатхоналар ўртасидаги ёзишма бўлиб, бирор мансабдор шахс номидан ёзилади. Хат сўнгида шу шахсларнинг исми-шарифи, лавозими кўрсатилади, бироқ имзо қўйилмайди, чунки бундай хатлар умумий ташкилот номидан юборилади.

Баёнот – бирор мамлакатнинг давлат аҳамиятига эга масалалар юзасидан берган мурожаатномаси. Баёнотда асосан жаҳон ҳамжамиятига тааллуқли масалалар: уруш ва тинчлик, чегара хавфсизлиги, мамлакат ички ишларига аралашшишга нисбатан раддия бериш каби масалалар ёритилади. Шунинг учун у кўпинча ташқи ишлар вазирликлари томонидан ёзилади ва оммавий ахборотда ҳам эълон қилинади. Баъзи ҳолларда қўшма баёнотлар берилиши ҳам мумкин. Бундай баёнот бир хил қарашга эга бўлган 2–3 мамлакат томонидан берилади.

Баёнот расмий тусда ёзилгани учун ҳурмат-эъзоз сўзларидан холи бўлади, фикр бевосита кўтарилган масалага қаратилиб, баёнот қайси давлатга қандай масалада йўлланаётгани ва баёнот йўлловчи мамлакатнинг ушбу масалага муносабати аниқ баён этилади, зарур ўринларда далиллар билан аτροφлича тушунтирилиши ҳам мумкин. Баёнот сўнгида баёнот йўллаётган давлат пойтахтининг номи ва сана кўрсатилади, имзо, муҳр қўйилмайди.

Шахсий хат. Ярим расмий тусда бўлиб, муҳим шахсий протоколлаштирилган масалалар бўйича юборилади, шунингдек, унда расмий ёзишмалар ва музокараларда кўрсатилган масалаларни ҳал қилишга қаратилган илтимослар қайта эслатилади.

Шахсий хат қўйидаги масалалар муносабати билан ёзилади:

1. Шахсий ва оилавий ҳаётдаги (таваллуд куни, хизмат лавозими кўтарилиши, фарзанд туғилиши, таъзия маросимлари ва ҳ.к.) ўзгаришлар, янгиликлар.
2. Эсдалик совгалари тақдим қилиш.
3. Ташриф пайтида кўрсатилган эътибор учун миннатдорчилик изҳор этиш.

Шахсий хатларнинг шаклий белгилари:

1. Оддий қоғозга қўлёзма ҳолда ёзилади.
2. Баъзан чап бурчагида юборувчининг исми-шарифи, шунингдек, расмий лавозими кўрсатилган шаклда босмаҳонада тайёрлаб чиқарилган махсус бланкалардан фойдаланилади.
3. Охирида мақтов сўзлари билан тугалланади.
4. Имзо ва сана қўйилиши шарт.

Эсдалик ёзишмалари қабул қилинган халқаро шартномалар, битим ва музокаралар юзасидан кенгайтирилган маълумот берувчи ҳужжатдир. Унда шартнома ва битимларнинг амал қилиши ва кучга киришининг ўзаро келишилган қонун-қоидалари баён этилади. Ушбу қонун-қоидалар билан кимлар, қайси давлатлар ва маҳкамаларни таништириш зарурлиги, уларнинг қўшимча йиғилиш муддатлари ва ушбу ҳужжат учун жавобгар саналувчи идоралар кўрсатилади.

Эсдалик ёзишмаси оддий қоғозга ҳеч қандай ҳурмат-эъзоз сўзларисиз ёзилади, матн бевосита асосий қисмдан бошланади, мурожаат қисми ҳам бўлмайди. Бошланиш қисмида шартнома ва битимларнинг асосий мазмуни ва умумий ҳулосаси баён этилиб, сўнг уларни амалга ошириш йўл-йўриқлари кўрсатилади. Матн охирида ушбу ҳужжатни, яъни эсдалик ёзишмасини кимларга етказиш зарурлиги баён этилади. Сўнг манзил (у қаерда тузилган бўлса) ва сана ёзилади, муҳр ва имзо қўйилмайди.

Қайднома (протокол) дипломатик алоқалар, муносабатлар, шартнома, битим, музокаралар баённомаси

бўлиб, у ҳам дипломатик ҳужжат ҳисобланади ва бошқа баённомалардан тамомила фарқ қилади. Унда *иштирок этдилар, кун тартиби, эшитилди, сўзга чиқдилар, қарор қилинди* қисмлари, *мажлис раиси, котиби* кабилар бўлмайди. Айтилган фикр-истаклар, қарорларнинг ҳар бири алоҳида хатбошидан берилади. Сарлавҳа ўрнида протокол қайси масала юзасидан тузилганлиги, сўнг унда иштирок этган давлатлар номи қайд этилади. Охириги хатбошида протокол қачон ва қаерда, неча нусхада, қайси тилда тузилгани ва қачондан бошлаб кучга кириши кўрсатилади. Сўнг ҳар икки давлат номидан иштирок этган вакиллар лавозими, исми-шарифи ёзилиб, имзо ва муҳр билан тасдиқланади.

Меморандум – давлатларнинг бирор масала юзасидан ўзаро қабул қилган қарорлари юзасидан берган баённомаси. Ушбу ҳужжатда ҳар томонлама таҳлил қилинган масалалар бўйича ҳар бир давлатнинг фикри ва ўзаро келишуви баён қилинади. Меморандум ҳам ноталар ёзиладиган тоза, сифатли қоғозларга ёзилади, фақат унда герб тасвири ва тартиб рақами бўлмайди. Шунингдек, нотага илова тарзида бериладиган ёки курьер (чопар) орқали юбориладиган меморандумлар ҳам бор. Бунда томонлардан бирининг ушбу масала юзасидан ўз мавқеини сақлашга қаратилган фикрлари баён этилади. Бундай меморандумлар нотага илова тарзида берилса, герб, муҳр, тартиб рақами ва сана бўлмайди. Чопар орқали алоҳида юбориладиган меморандумлар эса ноталар ёзиладиган гербли махсус бланкаларга ёзилади, сана ва манзили ҳам кўрсатилиши шарт.

Тижорат ёзишмалари

Бундай ёзишмалар ташкилотларнинг битим (шартнома)лар тузиш ва уларни бажариш билан боғлиқ бўлган ташқи иқтисодий расмий фаолиятининг турли томонларини ифодалаб, ўз йўналиши, ўзининг ҳуқуқий ва иқтисодий аҳамиятига эга.

Халқаро алоқаларда қабул қилинган тижорат хатларининг ҳозирги шакли, унинг ёзилиш одоби бундан 150 йил муқаддам Англияда юзага келган. Ўзбекистон мустақилликка эришгач, ташқи иқтисодий алоқалар йўлга

қўйилиши билан, ўз-ўзидан халқаро иш юритишда удум бўлган ҳужжатлар, жумладан, тижорат ёзишмалари ҳам йўлга қўйилди.

Хизмат хатларининг асосий турлари – илтимос хат, миннатдорчилик хати, ахборот хат, кафолат хати, илова хат, инкор хати, таклиф хат кабилар тижорат соҳасида ҳам кенг қўлланади. Тижорат ёзишмаларида шартномасимон ҳужжатлар – сўровнома, оферта (таклиф хат), буюртма хат, акцепт (шартномага розилик хати), шунингдек, банк ҳужжатлари – счёт, фактура, авизо ҳам ўзига хос қўринишда кенг ишлатилади.

Тижорат хатларининг ёзилиш услуби, гап қурилиши, сўз бирикмалари кўпроқ дипломатик ҳужжатларга яқин туради. Улар мужмал, ноаниқ фикрдан холи бўлиши, изчил ва тугал таклифларни ёритиши, энг муҳими, илик, илтифотли, самимий руҳда баён этилиши лозим.

Тижорат хати дипломатик хатларга яқин лисоний қолипларга, сўз бирикмаларига эга. Чунончи, хатнинг мурожаат қисмида кўйидаги эъоз-хурмат сўзлари ишлатилади: “*Жаноб....*”, “*Мистер....*”, “*Муҳтарам.....*”, “*Хоним....*”, “*Қадрли.....*”, “*Азиз....*” ва бошқалар.

Хатнинг хулоса қисми ҳам илтифотли сўз ва иборалар билан яқунланади: “*Сизга чуқур хурмат билан*”, “*Қамоли эҳтиром ила*”, “*Энг эзгу тилаклар ила*” ва ҳ.к.

Тижорат хатларининг асосий матнида кўйидаги бирикмалар кўп қўлланади: “*..... баён этилган*”; “*..... (сана) ёзилган хатингизни олиб мамнун бўлдик*”; “*Бизнинг таклифимиз ҳақида Сиз нима дейсиз*”; “*Сиз битим лойиҳасига розимисиз*”; “*..... бўйича Сизнинг илтимосингизни қўллаб-қувватлаймиз*”; “*Ушбу мактуб орқали Сизга миннатдорчилик изҳор этмоқчиман*”; “*Буюртмангизни кўриб чиқишга тайёрмиз ва Сизлар билан ҳамкорлик қилишдан мамнунмиз*”; “*..... каби масалалар бўйича Сизлар билан ўзаро фойдали иқтисодий алоқа ўрнатмоқчи эдик*”; “*Бу бизнинг истакка ҳам мувофиқ келади*”; “*Сизларнинг дастгоҳларингизни олишдан манфаатдормиз, буюртма беришни мўлжаллаяпмиз*” ва ҳ.к.

Тижорат хатлари вазифасига кўра асосан 2 турга бўлинади: сўров – сўровга жавоб; оферта (таклиф) – таклифга жавоб. Амалиётда тижорат хатларининг даъво (рекламация) – даъвога жавоб шакли ҳам учраб туради.

Тижорий хатларнинг айнан шу турлари томонлар ўртасидаги ҳужжат алмаштириш жараёнини белгилайди.

Сўров(хати) – тижорат ҳужжати бўлиб, харидорнинг сотувчига, четдан мол олувчи (импортчи)нинг четга мол чиқарувчи (экспортчи)га товар (хизмат ва бошқалар) ҳақида мухтасар маълумот беришни сўраб ёки товар етказиб беришни таклиф этиб мурожаат қилишини ўзида акс эттиради.

Қоидага кўра, сўровда товар (хизмат)нинг номи, шунингдек, мол олувчининг товарни олиш шартлари, яъни товарнинг миқдори ва сифати, андозаси, тури (маркаси), баҳоси, етказиб бериш муддати ва тўлов шартлари кўрсатилади. Сўровнинг бу тури шартнома ҳужжатлари гуруҳига киради ва ундан битимни тайёрлаш ва амалга ошириш жараёнида фойдаланилади (1–2-иловаларга қаранг).

Сўров хати намунаси

1-илова

“Ўзкейсмаш” Ўзбекистон–Америка
кўшма корхонасига

1999.03.08. № 21–107/11

Бутлов қисмлар учун
таклифга сўров ҳақида

Сиздан тавсия этилган тафсилот рўйхатига мувофиқ пахта териш машиналари бункерларининг зичлов қисмларини етказиб бериш учун манзилимизга 3 нусхада таклиф юборишингизни сўраб қоламиз.

Таклифда зичлов қисмларининг тўлиқ номи, тури, техник тавсифи, материали (зарур ўринларда), баҳоси ва массаси, шунингдек, етказиб бериш муддати ва умумий ҳажми ҳақидаги маълумотларни кўрсатишингизни илтимос қиламиз.

Таклифингизни бизнинг манзилимизга юборишнинг мумкин қадар аниқроқ санасини маълум этсангиз, мамнун бўлардик.

Маълум сабабларга кўра таклифни ишлаб чиқишнинг имконияти бўлмаса, қисқа вақтда бизга бу ҳақда хабар берарсиз, деган умиддамиз.

Камоли эхтиром ила

_____ (имзо)

Сўров хатининг матн қисми намунаси

2-илова

Фирмангиз бизга намуна сифатида тавсия қилган _____ (товар номи)
дан _____ микдорда (нусада) бизга сотиш учун қатъий таклиф беришингизни сўраймиз.
Хурмат билан _____ (имзо)

Сўров хати матнига мисоллар:

“Шартномага мувофиқ илова қилинаётган рўйхатда кўрсатилган қурилиш ашё (материал)лариغا таклиф беришингизни сўраймиз”

“1999.27.11 да Тошкентда тузилган савдо битимига асосан 2000 йилнинг IV чорагида 5 та компрессор етказиб бериш учун бизга ўз таклифингизни юборишингизни сўраймиз”.

“Тавсия этилган тафсилот рўйхати (спецификация)га мувофиқ бизга электр қандиллар учун таклиф йўллашингизни илтимос қиламиз”.

“Бизга йўллаган нархнома учун Сизга миннатдорчилик билдираамиз.

Бизга 2 та IBM PC 140 компьютери учун таклиф йўлласангиз”.

Сўровларга жавоб қайтаришда сотувчи харидорга бирданига таклиф жўната олмаса, унга хат йўллаб, унинг сабабларини маълум қилади. Улар қуйидагилар бўлиши мумкин. Масалан: сўров кўриб чиқиш учун қабул қилинганлиги; сўров шартининг ўзгарганлиги (масалан, товар миқдорининг, маркасининг, етказиб бериш муддатининг ўзгарганлиги ва бошқалар); харидорни қизиқтираётган товарни етказиб бериш имкониятлари аниқланаётганлиги.

Агар сотувчи харидорнинг талабини бирданига

қондириши, яъни унга товар етказиб бериш имкониятига эга бўлса, харидорга таклиф (оферта) йўллайди.

Оферта (таклиф) сотувчи ёки экспорт қилувчининг маълум шартлари кўрсатилган битим (олди-сотди) тузишга розилигини ифодаловчи ҳужжатдир.

Оферталар харидорга, четдан товар олувчига унинг сўровига жавоб сифатида жўнатилади ёки сотувчи ташаббуси билан харидорга тақдим қилиниши мумкин.

Офертада, одатда, тавсия қилинаётган товар номи, миқдори ва товар сифати, баҳоси, етказиб бериш муддати, тўлов шартлари, ўрам тури ва товар хусусияти билан боғлиқ бошқа шартлар кўрсатилади (3–6-иловаларга қаранг).

***Оферта (таклиф) хатининг матн қисми
намуналари***

3-илова

_____ даги _____ етказиб бериш ҳақидаги
(сана) (товар номи)
сўровингиз учун миннатдорчилик билдирамиз. Айти пайтда биз Сизни қизиқтираётган товар учун таклиф тақдим қилиш имкониятларини кўриб чиқаяпмиз.
Қароримиз ҳақида яқин кунларда маълум қиламиз.

4-илова

_____ даги сўровингиз учун миннатдорчилик билди-
(сана)
рамиз. Бироқ _____ етказиб бериш учун ҳозир Сизга
(товар номи)
аниқ таклиф бериш имкониятига эга эмасмиз. Ушбу масала бўйича _____ да муружаат қилишингизни сўраймиз.
(сана)

5-илова

Сизнинг 1999.17.08. даги 100 дона алюминийдан тайёрланган дераза ромлари учун сўровингизни олдик. Бироқ ушбу товарга бўлган катта эҳтиёж туфайли заводимиз бошқа буюртмалар билан банд. Шу сабабли бу товарни Сизга йил давомида етказиб беришга кафолат бера олмаймиз.

**Оферта (таклиф) хати матн қисми
шакли намунаси**

6-илова

_____даги сўровингизга миннатдорчилик билдирамыз
(сана)
ва Сизга _____ таклиф қиламыз.
(микдори) (товар номи)

Сифати –
Ўрами –
Баҳоси –
Етказиб бериш муддати –
Тўлов шартлари –
Ушбу таклиф _____гача амал қилади.

Офертага жавоб қайтаришда харидор таклифнинг барча шартларига рози бўлса, сотувчининг таклифини тасдиқлайди ва битим тузилган ҳисобланади. Буюртма бериш ёки шартнома тузиш таклифнинг қабул қилиниши ҳисобланади.

Агар харидор таклиф шартларига рози бўлмаса ёки таклиф этилаётган товарни сотиб олишга қизиқмаса, уни қабул қилишдан бош тортади.

Харидор таклифнинг бирор шarti (масалан: микдори, товар сифати, нархи, етказиб бериш муддати ва бошқалар)га рози бўлмаса, бу ҳақда сотувчига хабар беради ва битимнинг барча шартлари бўйича тўлиқ келишиб олгунча, улар ўртасида ёзишма (музокара) давом этади (7–8-иловаларга қаранг).

**Офертага жавоб хати матн қисмининг
намуналари**

7-илова

_____да _____учун Сизнинг такли-
(сана) (товар номи)
фингизни олганлигимизни миннатдорчилик билан маълум қиламыз. Сиз таклиф қилаётган товарни сотиб олиш ҳақидаги қароримизни _____ кун давомида сизга маълум этамыз.

_____ да _____ учун йўланган Сизнинг
(сана) (товар номи)
таклифингизни олганлигимизни тасдиқлаймиз ва ундан фойдалана олмаслигимизни маълум қиламиз, чунки товар учун Сиз таклиф қилаётган нарх бизда мавжуд бўлган бошқа фирмалар таклифида кўрсатилгандагига қараганда юқорирок.

Башарти Сиз ушбу товарни бизга сотмоқчи бўлсангиз, баҳосини қайта кўриб чиқиб, янги нархни бизга маълум қиласиз, деган умиддамиз.

Сизнинг жавобингизни _____ гача кутамиз.
(сана)

Эҳтиром ила _____
(имзо)

ХОДИМЛАР ФАОЛИЯТИГА ДОИР ҲУЖЖАТЛАР

МЕҲНАТ ДАФТАРЧАСИ

ЎЗР Меҳнат кодексига биноан, меҳнат дафтарчаси ходимнинг меҳнат стажини тасдиқловчи асосий ҳужжатдир. Иш берувчи корхона беш кундан ортиқ ишлаган барча ходимларга меҳнат дафтарчасини тутиши шарт, ўриндошлик асосида ишловчилар бундан мустасно. Иш берувчи меҳнат дафтарчасига ишга қабул қилиш, бошқа доимий ишга ўтказиш ва меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисидаги маълумотларни ёзиши шарт. Ходимнинг илтимосига кўра, меҳнат дафтарчасига ўриндошлик асосида ишлаган ва вақтинча бошқа ишга ўтказилган даврлар ҳақидаги ёзувлар киритилади. Меҳнат шартномасини бекор қилиш асослари (сабаблари) меҳнат дафтарчасига ёзилмайди (81-модда).

Ишга кирувчи ҳар бир ходим маъмуриятга белгиланган тартибда расмийлаштирилган меҳнат дафтарчасини топширишга мажбурдир (меҳнат дафтарчасисиз ишга қабул қилинмайди). Биринчи бор ишга қабул қилинаётганлар учун улар ишга қабул қилинган кундан бошлаб бир ҳафта ичида янги меҳнат дафтарчаси тўлдирилади.

Меҳнат дафтарчасидаги барча ёзувлар кадрлар шахсий таркибига оид буйруқлар билан айнан мос келиши керак. Меҳнат дафтарчасида тузатишларга, қўлда устидан ёзиб қўйишларга ёки ўчиришга йўл қўйилмайди. Башарти айрим тузатишлар қилишга тўғри келса, бу ҳолат “*тузатиш тўғри*” сўзи билан қайд қилиниб, имзо ва муҳр билан тасдиқланади.

Меҳнат дафтарчасининг биринчи саҳифасида (сарварағида) унинг эгаси тўғрисидаги умумий маълумотлар (фамилияси, исми, отасининг исми, туғилган санаси, маълумоти, касби, ихтисоси) кўрсатилади. Фамилияси ўзгарганда, маълумоти ошганда ва шу кабиларда сўнгги иш жойида меҳнат дафтарчасига керакли ўзгартишлар киритилади.

Меҳнат дафтарчасининг “И ш и т ўғ р и с и д а м а ъ л у м о т л а р” бўлимида муассасанинг тўлиқ номи сарлавҳа тарзида кўрсатилади. Сўнг ишга қабул қилиш тўғрисида, бошқа доимий ишга ўтказиш ва ишдан бўшатиш тўғрисида маълумотлар ёзилади. Ходим қабул қилинган ёки ўтказилган иш ёки лавозими номи, узлуксиз меҳнат стажининг тикланиши ва сақланиши тўғрисидаги ёзувлар қайд қилинади. Башарти иш давомида ишчига янги малака даражаси берилса, бу ҳақда ҳам тегишли ёзув қайд этилади.

Меҳнат дафтарчасининг “М у к о ф о т л а р т ўғ р и с и д а г и м а ъ л у м о т л а р” бўлимида тегишли фармонлар асосида орденлар ва медаллар билан мукофотлаш, фахрий унвонлар ва давлат мукофотлари бериш тўғрисидаги, юқори ташкилотлар томонидан кўкракка тақиладиган нишонлар, дипломлар, фахрий ёрликлар берилганлиги тўғрисидаги маълумотлар қайд этилади.

“Р а ф б а т л а н т и р и ш т ўғ р и с и д а м а ъ л у м о т л а р” бўлимида қуйидаги маълумотлар ёзилади: ички меҳнат тартиб-қоидалари ва интизом уставларида кўзда тутилган ишдаги муваффақиятлар учун рағбатлантиришлар (ташаккур эълон қилиш, мукофот бериш, қимматбаҳо совғалар билан мукофотлаш ва бошқалар); амалдаги конунларга мувофиқ бошқа рағбатлантиришлар; дипломларга сазовор бўлган кашфиётлар тўғрисида, фойдаланилган ихтиролар ва рационализаторлик таклифлари ва шу муносабат билан тўланган пул мукофотлари тўғрисида. Иш ҳақи тизимида кўзда тутилган мукофотлар, шунингдек, мунтазам бериб бориладиган мукофотлар меҳнат дафтарчасига киритилмайди. Танбеҳлар ҳам меҳнат дафтарчасига ёзилмайди. Меҳнат дафтарчасининг сўнгги, “Н а ф а қ а т а й и н л а ш т ўғ р и с и д а м а ъ л у м о т л а р” бўлимида ходимга нафақа тайинлаш ҳақидаги буйруқ кўчирмаси, санаси кўрсатилган ҳолда ёзилади.

Ходим ишдан бўшатишганда, муайян ташкилотда ишлаган вақтида меҳнат дафтарчасига киритилган барча ёзувлар раҳбар (ёки унинг махсус ваколатига эга бўлган шахс) имзоси билан тасдиқланади ва муҳр босилади.

Меҳнат шартномаси бекор қилинган куни маъмурият

Ходимлар фаолиятига доир ҳужжатлар

(иш берувчи) ходимга унинг меҳнат дафтарчасини ва меҳнат шартномасининг бекор қилиниши ҳақидаги буйруқнинг нусхасини бериши шарт (ЎЗР Меҳнат кодекси, 108-модда).

Меҳнат дафтарчасининг бирор бўлимидаги саҳифалар тўлиб қолган ҳолларда улар орасига сукма варак қўйилади.

Меҳнат дафтарчаси бир марта берилади. Башарти у йўқолган ёки яроқсиз ҳолга келиб қолган бўлса, унинг эгасига меҳнат дафтарчасининг иккинчи нусхаси (дубликати) берилади. Бундай ҳолда яроқсиз бўлиб қолган меҳнат дафтарчасининг биринчи саҳифасига “**Ў р н и г а и к к и н ч и н у с х а б е р и л д и**” деб ёзиб қўйилади, дафтарча эса эгасига қайтарилади.

Меҳнат дафтарчалари ишхоналарда махсус темир жавонлар (сейфлар)да сақланади.

323–325-бетларда “Меҳнат дафтарчаси” саҳифалари шакли ва уни тўлдириш намунаси берилди.

МЕХНАТ ДАФТАРЧАСИ

Фамилияси Бобоева

Исми Зулфия

Отасининг исми Нурматовна

Туғилган вақти 1968. 09. 04
(йил, кун, ой)

Маълумоти ўрта
(туликсиз ўрта, ўрта, олий)

Касби, мутахассислиги сотувчи

Тўлдирилган вақти 1996 й. “16” август

Дафтарча эгасининг имзоси _____ (имзо)

Мухр ўрни

Меҳнат дафтарчасини беришга
масъул шахснинг имзоси

(имзо)

Ходимлар фаолиятига доир ҳужжатлар

Иши тўғрисида маълумотлар

Кайд №	Санаси			Ишга қабул қилиш, бошқа ишга ўтказиш ва ишдан бўшатиш тўғрисида маълумотлар (сабаблари, қонуннинг моддаси, банди кўрсатилади)	Нимага асосланиб ёзилган (ҳужжат, унинг санаси ва рақами)
	йил	кун	ой		
1		2		3	4
				"Тошкент" фирмасига қабул қилингунига қадар (1993.01.09. дан 1996.01.07. гача) 30-техника билим юртида ўқиган	842-рақамли гувоҳнома
1.	1996	09	08	"Тошкент" фирмаси, 9-дўкон Сотувчи лавозимига қабул қилинсин	93-рақамли буйруқ 1996.11.08
2.	1998	01	04	Ўз хоҳишига кўра ишдан бўшатилинсин (ЎзР МК, 97-модда)	34-рақамли буйруқ 1998.30.03
				"МЕХНАТ" НАШРИЁТИ	
3.	1998	03	04	Катта кассир лавозимига қабул қилинсин	21-рақамли буйруқ 1998.31.03
4.	1999	05	05	Катта бухгалтер лавозимига ўтказилсин	37-рақамли буйруқ 1999.12.05
5.	1999	10	07	Тарафларнинг келишувига биноан ишдан бўшатилинсин (ЎзР МК, 97-модда)	38-рақамли буйруқ 1999.09.07

Мукофотлар тўғрисидаги маълумотлар

Кайд №	Санаси			Орден ва медаллар билан мукофотланиши, фахрий унвонлар берилиши тўғрисида маълумотлар	Нимага асосланиб ёзилган (ҳужжат, унинг санаси ва рақами)
	йил	кун	ой		
1		2		3	4
				"МЕХНАТ" НАШРИЁТИ	
1.	1999	30	03	Ҳалол ва самарали меҳнати учун "Меҳнат" нашриётининг катта бухгалтери З.Н.Бобоева Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармониغا биноан "Шўҳрат" медали билан мукофотланди.	21267-рақамли шаходатнома 1999.12.03

Рағбатлантиришлар тўғрисида маълумотлар

Қайд №	Санаси			Корхона, муассаса ёки ташкилотдаги иш фаолияти билан боғлиқ рағбатлантиришлар тўғрисидаги маълумотлар	Нимага асосланиб ёзилган (ҳужжат, унинг санаси ва рақами)
	йил	кун	ой		
1		2		3	4
				“МЕХНАТ” НАШРИЁТИ	
1.	1999	06	03	Самарали меҳнати учун ва 8 март байрами муносабати билан 2 та маоши миқдоридан пул билан тақдирлансин	17-рақамли буйруқ 1999.05.03

ШАХСИЙ ҲУЖЖАТЛАР ЙИҒМАЖИЛДИ

Ходим ҳақида мумкин қадар батафсил маълумот берадиган ҳужжатлар мажмуи. Бундай йиғмажилдлар муассаса фаолиятини ўрганишда муҳим манба ҳисобланади.

Ишга қабул қилиш ҳақида буйруқ чиққандан сўнг, ходимнинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилди расмийлаштирилади.

Шахсий ҳужжатлар йиғмажилдида қуйидаги ҳужжатлар сақланади:

1. Йиғмажилддаги ҳужжатлар ички рўйхати.
2. Ишга қабул қилиш ҳақидаги ариза; йўлланма ёки тавсиянома.
3. Кадрларни ҳисобга олиш бўйича шахсий варақа ёки сўровнома.
4. Таржимаи ҳол.
5. Маълумоти ҳақидаги ҳужжатлар нусхалари.
6. Тавсифнома.
7. Буйруқлар (ишга қабул қилиш ҳақида, бошқа лавозимга ўтказиш ҳақида, ишдан бўшатиш ҳақида)дан кўчирма нусхалар.
8. Кадрларни ҳисобга олиш бўйича шахсий варақага қўшимча.

9. Шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига қўшимча.

10. Мазкур шахсга тааллуқли маълумотнома ва бошқа ҳужжатлар.

Йиғмажилддаги ҳужжатлар тартиб билан тикилади. Жилнинг муқоваси муайян талаб бўйича тўлдирилади.

Ҳужжатлар йиғмажилдига, юқоридаги ҳужжатлардан ташқари, айрим тоифадаги мутахассисларни ишга қабул қилиш билан боғлиқ баъзи ўзига хос ҳужжатлар ҳам киритилиши мумкин.

Масалан:

- илмий ишлар, асарлар ёки кашфиётлар рўйхати;
- институт илмий кенгаши йиғилиши баённомаси кўчирмаси (бўш лавозимларга эълон қилинган танловга қатнашувчи илмий ходимлар ва олий ўқув юрталари ўқитувчилари учун);
- меҳнат жамоаси йиғилиши баённомаси кўчирмаси (меҳнат жамоаси мансабига сайланувчи раҳбарлар учун).

Кейинчалик ҳужжатлар йиғмажилди қуйидаги ҳужжатлар билан тўлдириб борилади:

- ходимнинг таржимаи ҳолидаги ўзгаришларни тасдиқловчи ҳужжатлар (масалан, никоҳдан ўтганлиги ҳақидаги гувоҳнома);
- ходимнинг ишига доир, сиёсий ёки шахсий сифатини кўрсатувчи ҳужжатлар: тавсифномалар, тавсияномалар, тафтиш далолатномаси нусхалари ва шу қабилар.

Аксарият ташкилотларда амалда шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига бошқа ишга ўтказиш, лавозимидан бўшатиш ҳақидаги, рағбатлантириш, интизомий жазони бериш ва олиб ташлаш, фамилиясини ўзгартириш тўғрисидаги буйруқлар нусхалари (ёки уларнинг кўчирмаси) ҳам киритилади. Лекин буларнинг ҳаммаси “Кадрларни ҳисобга олиш шахсий варақасига қўшимча” да ёзилганлиги учун, юқорида тилга олинган ҳужжатларни шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига киритиш тавсия этилмайди.

Шахсий ҳужжатлар йиғмажилди узоқ вақт сақланади. Шу сабабли унга вақтинча (узоғи билан 10 йил) сақланадиган иккинчи даражали ҳужжатлар қўшилмаслиги лозим. Турар жойдан маълумотнома, уй-жой шароитини яхшилаш ҳақидаги маълумотнома, соғлиғи тўғрисидаги

маълумотнома, ҳужжатларнинг қайта тикланган нусхалари шулар жумласидандир.

Ҳужжатлар йиғмажилдига тушадиган барча ҳужжатлар хронологик тартибда жойлаштирилади.

Ҳужжатлар йиғмажилди устида ишлаганда, унга киритиладиган ҳужжатларнинг тўғри тузилишига ва расмийлаштирилишига алоҳида эътибор бермоқ керак.

Шахсий ҳужжатлар йиғмажилдидаги асосий ҳужжатлар ҳақида ушбу китобдаги ариза, таржимаи ҳол, тавсиянома, буйруқ каби ҳужжатларга оид мақолаларни ўқиб, керакли маълумот олишингиз мумкин. Қуйида биз ҳужжатлар йиғмажилдидаги бошқа ҳужжатлар ҳақида тўхтаб ўтамиз.

“Ҳужжатлар йиғмажилдидаги ҳужжатларнинг ички рўйхати”

Бу рўйхатда йиғмажилдда жойлашган ҳужжатларнинг тартиб рақамлари, уларнинг кўрсаткич (индекс)лари, санаси, сарлавҳалари бўлади.

Йиғмажилд сақланиш учун топширилаётганда, ички рўйхатда яқунловчи ёзув ёзилиши лозим. Унда йиғмажилддаги ҳужжатлар сони ва ички рўйхатдаги варақлар сони рақам ва сўз билан кўрсатилади.

Ички рўйхат уни тузувчи томонидан имзоланиб, имзонинг ёйилмаси ва рўйхат тузилган сана қўйилади.

Рўйхат I-иловадаги каби тўлдирилади. Ички рўйхатнинг варақлари алоҳида рақамланади.

“Кадрлари ҳисобга олиш бўйича шахсий варақа”

Бу ҳужжат ишга қабул қилишда асосий ҳужжат ҳисобланади. Унда ходимнинг таржимаи ҳоли, маълумоти, меҳнат фаолиятининг бошидан бери бажарган ишлари, чет элда бўлиши, сайлов органларида иштироки, оилавий ҳолати ва бошқалар ҳақида саволлар бўлади.

Шахсий варақа ходим ишга кираётганда ўз қўли билан тўлдирилади. Хар бир саволга тўлиқ ва аниқ жавоб берилиши лозим; жавобда қисқартмалар қўллашга йўл қўйилмайди; аниқ-равшан, тузатишларсиз ёзилади.

Шахсий варақадаги саволларга бериладиган жавоблар ходимнинг шахсий ҳужжатларидаги ёзувларга айнан мувофиқ келиши керак. Шахсий варақани тўлдиришда қуйидаги ҳужжатлардан фойдаланилади: паспорт, меҳнат дафтарчаси, ҳарбий билет, маълумоти ҳақидаги ҳужжатлар (диплом, гувоҳнома, шаҳодатнома), илмий даража олганлиги ёки илмий унвон берилганлиги ҳақидаги Олий аттестация комиссиясининг ҳужжатлари (диплом, шаҳодатнома), ихтиролари ҳақидаги ҳужжатлар.

Шахсий варақанинг айрим қисмларини тўлдиришда кўпинча хатоларга йўл қўйилади ёки нотўғри тўлдирилади. Шунинг учун баъзи қисмларни тўлдириш устида тўхтаб ўтамин.

“Маълумоти” сўралган жойга, ходимнинг қандай ҳужжати борлигига қараб, “*олий*”, “*туғалланмаган олий*”, “*ўрта махсус*”, “*ўрта*”, “*тўлиқсиз ўрта*”, “*бошланғич*” сўзлари ёзилади.

“Меҳнат фаолияти бошлангандан буён қилинган ишлар” қисмида меҳнат дафтарчасидаги ёзувларга мувофиқ маълумотлар кўрсатилади. Башарти ходимнинг меҳнат фаолияти олий ёки ўрта махсус ўқув юртидаги ўқиш давридан бошланган бўлса, бу давр ҳам ушбу графадан ўрин олади, ҳарбий хизмат, ўриндошлик билан ишлаганлик ҳам киради. Варақча тўлдирилаётганда, ташкилот ўз вақтида қандай аталган бўлса, шундай ёзиш зарур.

“Шахсий варақани тўлдириш вақтидаги оилавий аҳволи” қисмини тўлдиришда аввал “*уйланганман*” (“*турмуш қурганман*”), “*ажралишганман*”, “*беваман*”, “*бўйдоқман*” (“*турмушга чиқмаганман*”) сўзларидан тегишлиси ёзилиши, сўнг оила аъзолари кимлиги кўрсатилгани ҳолда (*отам, онам, хотиним, эрим, ўғлим, қизим* ва ҳ.к.) санаб ўтилади. Бунда ҳар бир оила аъзосининг фамилияси, исми, отасининг исми ва туғилган йили кўрсатилади.

Шахсий варақанинг қисмларидаги саволларга инкор (масалан “*йўқ*”) билан жавоб бериладиган бўлса, у ҳолда саволни қайтариш шарт ҳисобланмайди. Масалан: илмий даражаси, илмий унвони – *йўқ*; чет элларда бўлганлик ҳақида маълумот – *бўлмаганман*.

Кадрлар билан ишловчи ходим ишга кирувчининг “Кадрларни ҳисобга олиш бўйича шахсий варақа”сини

(2-иловага қаранг) қабул қилар экан, у қанчалик тўлик тўлдирилганлигини, ундаги маълумотлар тақдим қилинган ҳужжатларга мувофиқ келишлигини текшириб кўриши лозим.

Айрим ташкилотларда амалда “Кадрларни ҳисобга олиш бўйича шахсий варақа” билан бир қаторда бошқа шакл – с ў р о в н о м а (анкета)дан ҳам фойдаланилади. Ундаги саволлар, айрим қўшимчаларни ҳисобга олмаганда, шахсий варақадаги билан бир хил бўлади. Лекин унда ишга кирувчи (тўлдирувчи)нинг имзосидан ташқари кадрлар билан шуғулланувчи (ҳужжатни текшириб олувчи)нинг ҳам имзоси бўлади (3-иловага қаранг).

Шахсий варақа (сўровнома) тўлдирилгандан кейинги ҳамма ўзгаришлар “Кадрларни ҳисобга олиш бўйича шахсий варақа (сўровнома)га қўшимча” ҳужжатида қайд этиб борилади (4-иловага қаранг).

Шахсий ҳужжатлар йиғмажилдини шакллантиришда зарур ҳужжатлар, масалан, шаҳодатнома, диплом ва шу кабилар нусхасини тайёрлашга рухсат берилади. Бу ҳолда нусха фақат асл нусхадан олинади. Паспорт, депутатлик мандати, ҳарбий билет ва шу кабилар нусхасини олиш тақиқланади.

Муайян ходим ишга қабул қилингандан кейин, муассаса кадрлар бўлимида нозир (ёки бошқа масъул шахс) томонидан шахсий варақча тўлдирилади (5-иловага қаранг). Бу варақча шахсий ҳужжатлар йиғмажилдидан алоҳида сақланиб, муассаса кадрларини ҳисобга олиш ва таркибини таҳлил қилишда хизмат қилади. Варақча ходим кўрсатган ҳужжатлар (паспорт, диплом, ҳарбий билет, меҳнат дафтарчаси ва шу кабилар) асосида тўлдирилади.

Ишга қабул қилинувчи шахс варақчада кўрсатилган жойга имзо чекади ва варақча тўлдирилган санани қўяди. Варақчанинг “Қўшимча маълумотлар” деб аталган 5-қисми бошқа қисмларда ўз аксини топмаган маълумотлар (ўриндошлик иши, қаерда ўқиётганлиги, иккинчи касби ва бошқалар)ни ёзиб бориш учун мўлжалланган. Ушбу қисмда, шунингдек, ишлайдиган ногиронлар ҳақидаги маълумотлар: ногиронлик сабаби ва гуруҳи, қачон аниқланганлиги, тиббий-меҳнат экспертиза комиссияси (ВТЭК)нинг тавсия этаётган меҳнат тури ва шароити ҳам қайд этилади.

Ходимлар фаолиятига доир ҳужжатлар

Ходим ишдан бўшатиладиганда, шахсий varaқчага ҳам буйруқнинг санаси ва varaқами, бўшатилиш сабаби ёзилади. Бу маълумотни жуда эътибор билан тўлдириш лозим. Чунки у кўпинча меҳнат стажини тасдиқлашга асос бўлиб хизмат қилади.

Йиғмажилддан фойдаланиш тартиби:

1. Кадрлар бўлимидан олинган шахсий ҳужжатлар йиғмажилди хизмат юзасидан фойдаланиладиган бошқа ҳужжатлар билан тенг ҳуқуқда сақланади.
2. Йиғмажилдни 3 кундан ортиқ ушлаб туришга, идора биносидан ташқарига олиб чиқишга руҳсат этилмайди.
3. Йиғмажилддан фойдаланганда, ундаги ёзувларга қандайдир тузатиш ёки янги қўшимчалар киритиш; бирон-бир ҳужжатни олиш, шунингдек, янгисини руҳсатсиз қўшиш тақиқланади.

1-илова

Ҳужжатлар йиғмажилдидаги ҳужжатларнинг ички рўйхати

Ички рўйхат

Ҳужжатлар йиғмажилди № _____

Т/б ра- ками	Ҳужжат индекси	Сана- си	Ҳужжатлар сарлавҳаси	Йиғмажилд varaқлари рақами	Изоҳ
1	2	3	4	5	6

Жами _____ ҳужжат
(рақам ва сўз билан)

Ички рўйхат varaқлари сони _____
(рақам ва сўз билан)

Рўйхатни тузувчи шахснинг
лавозими

имзо

имзони
ёйилмаси

Сана

Ходимлар фаолиятига доир ҳужжатлар

15. Мукофотлари _____
(качон ва нима билан мукофотланганлик)

16. Ҳарбий хизмати ва ҳарбий унвони _____

Тоифаси _____ Кўшин тури _____
(командирлик, сиёсий маъмурий, техникавий ва ҳ.к.)

17. Шахсий варақани тўлдириш вақтидаги оилавий аҳволи _____

(оила аъзолари ёши кўрсатилган ҳолда ёзилади)

18. Манзили: _____

200__ й. “ _____ ” _____ Шахсий имзо _____
(тўлдирилган санаси)

Шахсий варақани тўлдирган ходим ҳар бир кейинги ўзгаришни шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига киритиш учун ишлаб турган жойига хабар қилишга мажбур.

Орқа томони

II. Ходим шахсий варақани тўлдиргандан кейин қайдлов белгиларидаги ўзгаришлар ҳақида маълумотлар

1. Ўзбекистон Республикаси ордени ва медаллари билан мукофотланганлиги ҳақида ёзувлар

Қачон мукофотланган (йил, кун, ой)	Нима учун мукофотланган	Орденлар, медаллар номи	Ёзув учун қайдлов асоси

2. Берилган маъмурий жазолар ва уни олиб ташланганлиги ҳақидаги ёзувлар

Сана (йил, кун, ой)	Маъмурий жазо ким томонидан берилган	Нима учун (айбнинг моҳияти)	Қандай жазо берилган	Ёзув учун асос	Жазо қачон бекор қилинган	Ёзув учун асос

Ходимлар фаолиятига доир ҳужжатлар

3. Ходимнинг бошқа қайдлов белгиларидаги ўзгаришлар ҳақида ёзувлар

Содир бўлган ўзгаришлар санаси (йил, кун, ой)	Ўзгаришлар тавсифи	Ёзув учун асос

Шахсий ҳужжатлар йиғмажилди текширилди

2000 й. "____"

Имзо _____

Шахсий ҳужжатлар йиғмажилди текширилди

2000 й. "____"

Имзо _____

Шахсий ҳужжатлар йиғмажилди текширилди

2000 й. "____"

Имзо _____

Шахсий ҳужжатлар йиғмажилди текширилди

2000 й. "____"

Имзо _____

С Ў Р О В Н О М А

Сурат
ўрни

1. Фамилиянгиз _____
Исмингиз _____
Отангизнинг исми _____

2. Агар фамилиянгиз, исмингиз ёки отангизнинг исми ўзгарган бўлса, унинг қачон ўзгарганлиги ва сабабини кўрсатинг

3. Туғилган вақтингиз ва жойингиз (йили, куни, ойи; вилоят, шаҳар, туман, кишлок)

4. Миллатингиз

5. Партиявийлигингиз

6. Маълумотингиз: қачон ва қайси ўқув юртларини тамомлагансиз (...рақамли диплом)

Мутахассислигингиз (диплом бўйича)

Ихтисослигингиз (диплом бўйича)

7. Илмий даражангиз, илмий унвонингиз, қачон берилган (диплом ёки гувоҳнома рақами)

8. Илмий ишларингиз

9. Қайси чет тилларини биласиз, қай даражада

Ходимлар фаолиятига доир ҳужжатлар

Орқа томони

II. Ходим шахсий варақани тўлдиргандан кейин қайдлов белгиларидаги ўзгаришлар ҳақида маълумотлар

1. Ўзбекистон Республикаси ордени ва медаллари билан мукофотланганлиги ҳақида ёзувлар

Қачон мукофотланган (йил, кун, ой)	Нима учун мукофотланган	Орденлар, медаллар номи	Ёзув учун қайдлов асоси

2. Берилган маъмурий жазолар ва уни олиб ташланганлиги ҳақида ёзувлар

Сана (йил, кун, ой)	Маъмурий жазо қим томонидан берилган	Нима учун (айбнинг моҳияти)	Қандай жазо берилган	Ёзув учун асос	Жазо қачон бекор қилинган	Ёзув учун асос

3. Ходимнинг бошқа қайдлов белгиларидаги ўзгаришлар ҳақида ёзувлар

Содир бўлган ўзгаришлар санаси (йил, кун, ой)	Ўзгаришлар тавсифи	Ёзув учун асос

Шахсий ҳужжатлар йиғмажилди текширилди 200__ й. " __ " __ ридди   Шахсий ҳужжатлар йиғмажилди текширилди 200__ й. " __ " __ ридди   Шахсий ҳужжатлар йиғмажилди текширилди 200__ й. " __ " __ ридди   Шахсий ҳужжатлар йиғмажилди текширилди 200__ й. " __ " __ ридди

Имзо _____ Имзо _____ Имзо _____ Имзо _____

корхона, ташкилот _____

М/Ж	Табель рақами	Алифбо

ШАХСИЙ ВАРАҚАЧА № _____

I. УМУМИЙ МАЪЛУМОТЛАР

Механизация ёрдамида саралаш учун хос рақам

1. Фамилияси _____ исми _____ ота исми _____	10. _____ асосий касби (мутахассислиги) _____ мутахассислиги бўйича иш стажи _____
2. Туғилган йили _____ қуни _____ ойи _____	11. Умумий иш стажи _____
3. Туғилган жойи _____ _____ _____	12. Узлуксиз иш стажи _____ _____
4. Миллати _____	13. _____ охирги иш жойи, лавозими _____
5. Партиявийлиги _____ _____ аъзо бўлган йили _____	бушатилиш санаси ва сабаби _____
6. Касаба уюшмасига _____ _____ аъзолиги _____ ха, йук _____	14. Оилавий аҳволи _____ оиласи таркиби _____ _____ хар бир оила аъзосининг туғилган йили _____ курсатилсин _____
7. Маълумоти _____ а) _____ олий, урта, урта махсус, туликсиз урта, бошланғич (неча синф)	15. _____ _____ _____ 16. _____ _____ 17. _____

Механизация ёрдамида саралаш учун хос рақам

Ходимлар фаолиятига доир ҳужжатлар

Механизация ёрдамида саралаш учун хос рақам	б) _____ олий ўқув юртининг номи ва _____ тамомлаган вақти _____	_____	Механизация ёрдамида саралаш учун хос рақам
	в) _____ академик лицей, касб-хунар коллежининг номи ва _____ тамомлаган вақти _____	18. _____	
	г) таълим тури: _____	19. Паспорти: серияси _____ № _____	
	_____	Ким томонидан берилган _____	
	_____	Берилган вақти _____	
_____	8. Диплом (шаҳодатнома)га кўра мутахассислиги _____	20. Уй манзили _____	
_____	_____	_____	
_____	олий ёки ўрта махсус ўқув юртини тамомлаганлар учун 9. Диплом (шаҳодатнома)га кўра ихтисослиги _____	Телефони _____	
_____	Диплом (шаҳодатнома)		
_____	№ _____ 200__ й.		
_____	“ _____ ” _____ да берилган.		
_____	Тўлдирилган вақти		
_____	200__ й. “ _____ ”	Имзоси _____	

II. ҲАРБИЙ ҲИСОБДАГИ ТЕГИШЛИ МАЪЛУМОТЛАР

_____	Ҳисоб гуруҳи _____	_____	Ҳарбий ҳисобдаги мутахассис-
_____	Ҳисоб тоифаси _____	_____	лиги № _____
_____	Таркиби _____	_____	Ҳарбий хизматга яроқчилиги
_____	Ҳарбий унвони _____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	Яшаш жойи бўйича ҳарбий
_____	_____	_____	комиссарлиги номи _____
_____	_____	_____	Махсус ҳисобда туради
_____	_____	_____	№ _____

III. ИШГА ТАЙИНЛАНИШИ ВА БИР ИШДАН ИККИНЧИ ИШГА ЎТКАЗИЛИШИ IV. ТАЪТИЛ

Сана	Цех (бўлим), участка	Касби (лавозими)	Малака даражаси (маоши)	Асос	Меҳнат дафтарчаси эгасининг имзоси	Таътил турлари	Қайси давр учун	Сана		Асос
								таътил-нинг бошла-ниши	таътил-нинг тугаши	
1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5

V. ҚЎШИМЧА МАЪЛУМОТЛАР

	Хос рақам

Ишдан бўшатиш санаси ва сабаби _____

200__й. "__ __"
(тулдирилган санаси)

Шахсий имзо _____

ҲУЖЖАТЛАР УСТИДА ИШЛАШ ТАРТИБОТИ

Ташкилотга келган ҳужжат ҳаракатда бўлади – қўчган маънода айтсак “юради”. Бу ҳаракат ҳужжат келган ёки тузилган пайтдан бошлаб, то ижроси бажарилиб, йиғма-жилдга юборилиши ёки топширилишигача бўлган жараёни қамраб олади.

Ҳужжатлар оқимини уч турга ажратиш мумкин:

1. Олинма ҳужжатлар – бошқа ташкилотлардан келадиган ҳужжатлар.
2. Жўнатма ҳужжатлар – бошқа ташкилотларга юбориладиган ҳужжатлар.
3. Ички ҳужжатлар – ташкилотнинг ичида тузилиб, бошқарув жараёнида ходимлар томонидан фойдаланиладиган ҳужжатлар.

Олинма ҳужжатлар қуйидаги жараёнлардан ўтади:

- қабул қилиш;
- дастлабки кўриб чиқиш;
- қайд этиш;
- раҳбар томонидан кўриб чиқиш;
- ижро учун топшириш.

Ҳужжатларни қабул қилиш ва дастлабки ишлаш марказлаштирилган ҳолда ишлар бошқармаси, умумий бўлинма, девонхона ёки котиб¹ томонидан амалга оширилади.

Ҳужжатлар солинган хатжилд (конверт) ёки пакет олинар экан, улар ҳуқуқий жиҳатдан қанчалик тўғри расмийлаштирилганлиги, уларга иловалар бор-йўқлиги (бус-бутунлиги) текшириб кўрилади, сўнг очилади. Ҳужжатлар етишмаслиги ёки яроқсизланганлиги аниқланганда, икки нусхада далолатнома тузилади. Улардан бири девонхонада қолади, иккинчиси ҳужжат келган ташкилотга

---

¹ Бундан кейинги ўринларда булар қайтарилмай, “деvonхона” деб олинади.

жўнатилади. Жўнатилаётганда, қайтарилиш сабаби кўрсатилиб, илова хат ёзилади. Адашиб жўнатишган ҳужжатлар, ҳужжатга бирга келган конвертни илова қилган ҳолда, белгиланган жойига янги конвертларда жўнатилади ёки юборувчига қайтарилади. Келиб тушган ҳужжатлар, конвертлари жўнатувчининг манзилини, ҳужжатнинг жўнатишган ва олинган вақтини фақат конверт бўйича аниқлаш мумкин бўлган ҳолларда, йўқ қилинмайди. “Шахсий” устхати бўлган ёки жамоат ташкилотлари номига йўлланган ҳужжатлар очилмай, белгиланган олувчига берилади.

Ҳужжатлар девонхонада дастлабки кўрувдан ўтказилаётганда, бевосита ташкилот раҳбари кўрадиган ҳужжатлар алоҳида ажратилади. Бундай ҳужжатларга ташкилот фаолиятининг асосий масалалари бўйича ахборотлар мавжуд бўлган ва раҳбарият қарорини талаб этувчи ҳужжатлар, хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президенти девони, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ва юқори ташкилотлардан олинган ҳужжатлар киради. Қолган ҳужжатлар раҳбар ўринбосарларига улар ўртасида вазифаларнинг тақсимланишига мувофиқ йўлланади. Кундалик тезкор маълумотларни ўз ичига олган, тайин бўлинмага ёки мансабдор шахсга йўналтирилган ҳужжатлар раҳбариятга кўрсатилмасдан ўтказилиши ҳам мумкин. Бу раҳбарни бошқа масъул ижрочилар ҳам ҳал қилиши мумкин бўлган майда-чуйда ишлардан озод қилиш имкониятини беради.

Ҳужжатларни дастлабки кўриб чиқиш ва ижро этувчиларга бериш уларнинг келиб тушган кунда ёки, иш пайти бўлмаган вақтда келиб тушганда, биринчи иш кунда амалга оширилиши керак. Бир неча таркибий бўлинмалар томонидан ижро этиладиган ҳужжатлар уларга навбат билан ёки бир вақтнинг ўзида нусхаларда берилади. Ҳужжатнинг асли муносабат белгиси (резолүция)да биринчи кўрсатилган ижрочига берилади. Ҳужжатларни кўпайтириш зарурати ва нусхалар сони ижрони ташкил этувчи шахс томонидан белгиланади.

Келган ҳужжатни шошилиш равишида ижро этиш зарурати туғилганда, ташкилот раҳбари кўриб чиққунгача, унинг мазмуни билан ижрочини таништириб чиқишга йўл қўйилади. Ўзбекистон Республикаси Президенти девони

ва Вазирлар Маҳкамасидан олинган ҳужжатлар, олингандан сўнг бир соат мобайнида ижро этувчиларга етказилади.

Жўнатма ҳужжатларни ишлаш ва жўнатиш, амалдаги почта қоидаларига мувофиқ, марказлаштирилган ҳолда девонхона томонидан бажарилади. Конвертга жойлаштирилшдан аввал ҳужжатларнинг тўғри расмийлаштирилганлиги, илованинг борлиги ва бус-бутунлиги, нусхалар сонининг олувчилар сонига мувофиқлиги текширилади. Тўлиқ расмийлаштирилмаган ёки нотўғри расмийлаштирилган ҳужжатлар пухта ишлаш учун ижрочига қайтарилиши керак. Буюртма хат-хабарни жўнатиш рўйхати тузилади, унга девонхона ходими ўзининг фамилияси ва жўнатиш санасини қўяди. Машинада ўқиладиган ҳужжатларни жўнатиш илова хати бор бўлганда амалга оширилади. Илова хат нусхаси умумий асосларда йиғмажилдга тикилади.

Жўнатиш учун тайёрланган ҳужжатлар ўша куннинг ўзида ёки келгуси иш кунидан кечиктирмасдан ишланиши ва жўнатилиши керак.

Ички ҳужжатлар таркибий бўлинмалардаги тегишли масъул шахсларга қайднома дафтарига имзо чектирилгани ҳолда ёки рўйхатга олинган шаклда берилади.

Ташкилот ҳужжатлари (айрим таркибий бўлинмалар ва ҳужжатлар туркуми бўйича) ҳам тўлиқ, ҳам танлаб ҳисобга олиб борилади. Фуқаролар таклифлари, аризалари ва шикоятлари мустақил равишда ҳисобга олинади. Ҳужжатлар сонини ҳисоблаб чиқишда ҳар қайси нусха, шу жумладан, кўпайтирилган ва машинкада ёзилганлари ҳам битта бирлик сифатида ҳисобланади. Ҳужжатлар айланишининг ҳисоб-китоб натижаси ташкилот раҳбарига вақти-вақтида етказиб турилади. Бу ҳужжатлар устидаги ишларни такомиллаштиришда чоралар ишлаб чиқишга ёрдам беради.

Ҳужжатларни рўйхатга олиш

Бажариш ва ҳисобга олишни талаб қиладиган барча ҳужжатлар – олинма ҳужжатлар ҳам, жўнатма ҳужжатлар ҳам, ички ҳужжатлар ҳам, албатта, рўйхатга олинади – қайд қилинади. Ҳужжатлар бир марта: олинма ҳужжатлар – келиб тушган куни; жўнатма ҳужжатлар – имзоланган

ёки тасдиқланган куни рўйхатга олинади. Рўйхатдан ўтказилган хужжат бир бўлинмадан бошқасига берилганда, у қайта рўйхатга олинмайди. Лекин умумий бўлимда (марказлашган девонхонада) рўйхатдан ўтказилмайдиган хужжатлар ҳам бўлади (1-иловага қаранг), улар тегишли бўлинмаларда рўйхатга олинади (умумий бўлимда фақат келган санаси қўйилади).

Олинма, жўнатма ва ички хужжатлар алоҳида-алоҳида рўйхатга олинади. Олинма ва жўнатма хужжатларнинг рўйхатга олиниш шартли рақами (индекси) рўйхатдан ўтказиш тартиб рақами ва йиғмажилдлар номенклатураси бўйича йиғмажилд индекси рақамларидан иборат бўлади: Масалан:

165/03-19

Бу ерда:

165 – рўйхатдан ўтказиш тартиб рақами
03-19 – хужжат ёки унинг нусхаси тикиладиган
йиғмажилд рақами.

Ички хужжатлар рўйхатга олинаётганда, хужжат турига қараб гуруҳланади ва уларнинг ҳар бири алоҳида-алоҳида қайдланади. Масалан, *асосий фаолият бўйича буйруқлар, шахсий таркиб бўйича буйруқлар, тафтиш далолатномаси, баённомалар, ҳисоботлар, билдиришномалар, аризалар* ва ҳ.к. Рўйхатга олинишнинг тартиб рақами (индекси) ҳар бирида алоҳида бўлади.

Рўйхатга олиш индекси йил давомида қўйилади ва йил бошидан қайта тартибланади. Хужжатнинг нисбатан оз ёки кўплигига қараб, рўйхатга олиш дафтари (журнали) ёки рўйхатга олиш-назорат варақчаси (карточкаси) қўлланади.

Рўйхатга олиш дафтари хужжатлар сони унча кўп бўлмаган ташкилотларда қулайдир. Юқорида қайд этилганидек, бундай дафтарлар олинма (кириш) қайд дафтари, жўнатма (чиқиш) қайд дафтари, ички хужжатлар қайд дафтари тарзида алоҳида тутилади. Уларнинг шакли 2-иловада берилди. Ички хужжатлар қайд дафтари ичида хужжатлар тури бўйича алоҳида қайдлов бўлимлари бўлади.

Хужжатлар қайд дафтари шакли улар ижросини назорат қилишда қийинчилик туғдиради. Рўйхатга олиш-

назорат varaқчаси бу жиҳатдан анча қулайдир. Бундай varaқчанинг таркибий қисмлари муайян шаклда (3-иловага қаранг) босма йўл билан керакли нусхада кўпайтирилади.

Рўйхатга олиш-назорат varaқчаси жорий этилганда, девонхонада ҳар йилнинг бошида рақамланган махсус бланка тайёрланади (4-иловага қаранг). Унда ҳужжат рўйхатга олинаётганда навбатдаги тартиб рақамидан фойдаланиш белгилаб борилади. Varaқчанинг календарь шкаласидан ҳужжатларни бажариш муддатларига риоя қилинишини текшириш учун фойдаланилади. Унда ҳужжатдаги топшириқ бажарилиши лозим бўлган сана кўрсатилади.

Ҳужжатлар ижросини назорат қилиш

Рўйхатдан ўтказилган барча ҳужжатларнинг ижро этилиши назорат қилинади. Ижрони назорат қилишга қуйидагилар киради:

1. Ҳужжатни назоратга олиш.
2. Ҳужжатнинг ижрочигача ўз вақтида етиб боришини текшириш.
3. Ижронинг боришини текшириш ва йўналтириб туриш.
4. Ҳужжатлар ижросини назорат қилишни умумлаштириш ва ҳисобга олиш.

Ижрони назорат қилишни ташкил этишдан асосий мақсад ҳужжат ижросини ўз вақтида ва сифатли таъминлашдир. Назоратни раҳбарлар, девонхона ходимлари, масъул ижрочилар олиб борадилар.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, фармойишлари ва топшириқлари, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ва фармойишлари бажарилишини назорат қилиш Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 12 январдаги 12-сонли қарори билан тасдиқланган Асосий қоидаларга мувофиқ амалга оширилади. Унда бундай ҳужжатларни назорат қилишнинг махсус тизими ишлаб чиқилган.

Вазирлар Маҳкамаси топшириқлари, агар бошқа муддат белгиланмаган бўлса, ҳужжат жўнатишдан кундан бошлаб 10 календарь кун мобайнида бажарилиши керак. Шу тарзда ҳужжатлар ижросининг муайян ҳуқуқий муддати

давлат ҳокимияти ва бошқарувининг олий органлари, шунингдек, бошқарувнинг марказий ва тармоқ органлари ҳужжатлари билан белгиланади. Ижронинг яқка тартибдаги муддатини эса ташкилот раҳбари қўяди.

Ижро этиш муддатлари ҳужжат имзоланган (тасдиқланган) санадан бошлаб календарь кунларда ҳисобланади. Ижро этишнинг охириги санаси ҳужжат матнида ёки раҳбар резолюциясида кўрсатилади.

Ҳужжатларнинг ижро этилишини тўхтатиб қўйиш, шунингдек, уларни бекор қилиш ёки ўзгартириш ҳуқуқига фақат ҳужжатни тузган юқори ташкилот ва давлат назорат органлари эгадирлар. Ижрочининг узрли сабаби билан ҳужжатнинг бажариш муддатини ўзгартиришга тўғри келса, ундан бу ҳақда билдиришнома олингач, раҳбар томонидан амалга оширилади. Ижро муддатини бошқа кунга кўчириш раҳбарнинг янги резолюциясида ифодаланади ва ундан назорат қоғозчасига ўтказилади.

2. Ижронинг назоратини ташкил қилиш учун рўйхатга олиш-назорат варақчасидан фойдаланилади. Бу варақча, юқорида таъкидланганидек, ҳужжат рўйхатга ўтказилаётган пайтда тузилади.

Рўйхатга олиш-назорат варақчаси қисмлари ҳужжат қаердан тушганига қараб фарқланади. 5-илованинг 1-а, 1-б шаклларида Ўзбекистон Республикаси Президенти фармонлари, фармойишлари, топшириқларининг баённомалари, топшириқлари (ёзма ва оғзаки), Ўзбекистон Республикаси Президенти Котибияти ва Давлат маслаҳатчиларининг топшириқларини; 2-а, 2-б шаклларида эса Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари, фармойишлари, Вазирлар Маҳкамаси ва унинг Раёсати баённомалари, Ўзбекистон Республикаси Бош вазири ўринбосарларининг топшириқлари, ташкилот коллегиял органларининг буйруқлари, қарорларини рўйхатга олиш-назорат варақчаси (карточкаси) кўрсатилди. Шакллардан кўриниб турибдики, назорат қилинадиган ҳужжатлар варақчалари (назорат карточкаси) ҳужжатларни ижро этиш муддатлари, ижро этувчилар, ҳужжатлар гуруҳлари бўйича туркумланади.

Ижронинг боришини текшириш барча босқичларда муддати тугагунча қуйидаги тартибда амалга оширилади: кейинги йиллар топшириқлари – йилига камида бир марта;

жорий йилнинг кейинги ойлари топшириқлари – ҳар ойда камида бир марта; жорий ой вазифалари – ҳар ўн кунда ва муддати тугагунга қадар беш кун аввал.

Девон хизмати фақат ижрони амалга оширишнинг расмий муддатини кутиб ўтирмай, огоҳлантириш назоратини ҳам олиб боради, яъни фақат ижро муддати яқинлашганини эслатибгина қолмайди, балки ижро ҳолатига аниқлик киритади, белгиланган муддат бузилишининг сабабини очиб беради ва буни бартараф этиш юзасидан тадбирлар кўради.

Ҳужжат вазифалар, топшириқлар, сўровлар бажарилгандан сўнг, натижалари манфаатдор муассасаларга ва шахсларга хабар қилингандан кейин ёки ижро ҳужжатлари тасдиқлангандан кейин ижро этилган деб ҳисобланади ва назоратдан чиқарилади. Ижро натижалари рўйхатга олиш-назорат қоғозчаларида белгиланади.

Назорат хизмати (гуруҳи) таркибий бўлинмаларда ҳужжатларнинг бажарилиши билан боғлиқ ишларнинг аҳволини доимо таҳлил қилади, тегишли раҳбарларни улар томонидан таъсирчан чора-тадбирлар кўриш учун ижро интизомининг аҳволи тўғрисида мунтазам равишда хабардор қилади, кейинги ойда ижро этилиши лозим бўлган Ўзбекистон Республикаси Президентининг, унинг аппарати назоратидаги топшириқлари, Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ва фармойишлари рўйхатини ҳар ойнинг 25-кунда такдим этади, ҳужжатларни назоратдан чиқариш тўғрисидаги таклифларнинг ўз вақтида тайёрланишини таъминлайди. 6-иловада ижроия интизоми ҳолати ҳақидаги ахборотнинг намунавий шакли берилди.

Ҳужжатларни тизимлаштириш

Ташкилотларда йиғмажилдларни тўғри расмийлаштириш учун ва уларнинг ҳисобини олишда йиғмажилдлар номенклатураси тузилади.

Ҳужжатлар йиғмажилдлари номенклатураси – ташкилотда юритиладиган, белгиланган тартибда расмийлаштирилган ва уларни сақлаш муддатлари кўрсатилган ҳолда тартибга солинган ҳужжатлар йиғмажилдларининг сарлавҳалари рўйхатидир. Ташкилотларда таркибий

бўлинмалар, жамоат ташкилотларининг хужжатлар йиғмажилдлари номенклатуралари асосида умумташкилот хужжатлар жилдлари номенклатураси тузилади.

Йиғмажилдлар номенклатурасига ташкилот фаолиятида таркиб топадиган техник хужжатлар ва босма нашрлардан ташқари барча хужжатлар киритилади. Таркибий тузилмалар ва жамоат ташкилотлари хужжатлар йиғмажилдлари номенклатураси етакчи мутахассислар жалб этилган ҳолда хужжатлар учун жавобгар шахс томонидан имзоланади (7-илова).

Хужжатлар йиғмажилдлари йиғма номенклатураси ишлар бошқармаси, умумий бўлим, девонхона, котиб томонидан тузилади. Ташкилотларнинг Марказий эксперт комиссияси (МЭК, ЭК), сўнгра архив муассасасининг эксперт-текширув комиссияси (ЭТК) билан келишилади ва ташкилот раҳбари томонидан тасдиқланади (8-иловага қаранг).

Хужжатлар йиғмажилдлари номенклатурасини тузишда намунавий хужжатлар йиғмажилди номенклатурасига, намунавий ва идоравий рўйхатларни сақлаш муддатига, идоравий архивлар ишларининг асосий қоидаларига амал қилиниши лозим.

Хужжатлар йиғмажилдлари номенклатурасига ташкилот ишларининг барча хужжатлаштирилган участкаларини акс эттирувчи хужжатлар йиғмажилди сарлавҳалари, шу жумладан, маълумот ва назорат карточкалари, шахсий хужжатлар йиғмажилдлари, хужжатлар йиғмажилдлари номенклатураси киритилади. Ҳар бир хужжат йиғмажилдига таркибий бўлинма индексдан (таркибий бўлинма таснифи бўйича), хужжатлар йиғмажилдлари номенклатураси бўйича тартиб рақамидан иборат бўлган индекс берилади (масалан: 03-12). Хужжатлар йиғмажилдида бир нечта жилдлар (қисмлар) мавжуд бўлганда, индекс ҳар бир жилдга “I ж. II ж.” қўшимчаси билан кўйиб чиқилади.

Ташкилотда келгуси календарь йилга хужжатлар йиғмажилдлари номенклатураси келгуси йилнинг охириги чорагида, белгиланган шаклда тузилади, зарур бўлган нусхада чиқарилади ва 1 январдан бошлаб ҳаракатга туширилади. Хужжатлар йиғмажилди номенклатураси ташкилот функциялари ва тузилмалари ўзгарган тақдирда, бироқ 5 йилда камида бир марта, қайта тузилади ва

келишиб олинади. У ҳар йили тегишли тўғрилашлар билан қайта тузилади ва тасдиқланади. Ташкилот ҳужжатлар йиғмажилдлари йиғма номенклатурасининг биринчи нусхаси ишлар бошқармасида, умумий бўлимда, девонхонада, котибда сақланади, иккинчисидан иш нусхаси сифатида фойдаланилади, учинчиси идора архивида туриши керак, тўртинчиси – ҳужжатлар йиғмажилдлари номенклатураси келишиб олинган архив муассасасида қолади.

Йил давомида тасдиқланган ҳужжатлар йиғмажилдлари номенклатурасига ҳужжатлар йиғмажилди юритилганлиги тўғрисидаги, янги ҳужжатлар йиғмажилдлари киритилганлиги тўғрисидаги маълумотлар киритилади. Йил охирида унга турлари ва юритилган ҳужжатлар йиғмажилдлари тўғрисидаги якуний маълумотлар киритилади. Ташкилот ҳужжатлар йиғмажилдлари номенклатурасининг якуний ёзуви таркибий бўлинмаларнинг ҳужжатлар йиғмажилдлари номенклатурасининг якуний ёзувлари асосида тузилади.

Ҳужжатлар йиғмажилдини шакллантириш

Ҳужжатлар йиғмажилдини шакллантириш – ҳужжатлар йиғмажилдлари номенклатурасига мувофиқ ҳужжатлар йиғмажилдларидаги ижро этилган ҳужжатларни гуруҳларга бўлишдир.

Ҳужжатлар йиғмажилдларини шакллантиришда қуйидаги қодаларга риоя қилиш зарур:

– ҳужжатлар йиғмажилдига номенклатураси бўйича ҳужжатлар йиғмажилди сарлавҳаларига мувофиқ фақат ижро этилган, тўғри расмийлаштирилган ҳужжатларни жойлаштириш;

– битта масаланинг ҳал қилинишига тааллуқли барча ҳужжатларни биргаликда жойлаштириш, иловаларни асосий ҳужжатлар билан биргаликда жойлаштириш;

– ҳужжатлар йиғмажилдида битта календарь йилнинг ҳужжатларини гуруҳлаш (йилдан-йилга ўтувчи ҳужжатлар йиғмажилдлари бундан мустасно);

– ҳужжатлар йиғмажилдларида доимий ва вақтинча сақланадиган ҳужжатларни алоҳида гуруҳлаш;

– ҳужжатлар йиғмажилдига машина ёзувларини умумий асосларда жойлаштириш.

Ҳужжатлар йиғмажилдига қайтариш лозим бўлган ортикча нусхалар, хомаки кўлёмалар жойланмаслиги керак. Ҳужжатлар йиғмажилди 250 варақдан ошмаслиги керак.

Бошқарув ҳужжатлари ҳужжатлар йиғмажилдлари турлари бўйича ва унга тааллуқли иловалар билан хронологик тарзда гуруҳланади.

Бошқарув ҳужжатлари билан тасдиқланган уставлар, низомлар, йўриқномалар уларга иловалар бўлиб ҳисобланади ва кўрсатиб ўтилган ҳужжатлар билан биргаликда гуруҳланади. Агар улар мустақил ҳужжат сифатида тасдиқланган бўлса, у ҳолда улар алоҳида ҳужжатлар йиғмажилдларида гуруҳланади.

Асосий фаолиятлар бўйича буйруқлар шахсий таркиб бўйича буйруқлардан алоҳида гуруҳланади.

Юқори ташкилотлар топшириқлари ва уларни ижро этиш бўйича ҳужжатлар ташкилотлар фаолияти йўналишлари бўйича ҳужжатлар йиғмажилдларида гуруҳланади.

Тасдиқланган режалар, ҳисоботлар, сметалар, лимитлар, титул рўйхатлари уларнинг лойиҳаларидан алоҳида гуруҳланади.

Шахсий ҳужжатлар йиғмажилдларидаги ҳужжатлар уларнинг келиб тушишига кўра хронологик тартибда жойланади.

Муайян ташкилот ва унинг тасарруфидаги ташкилотлар ишлари масалалари бўйича фуқаролар таклифлари, аризалари ва шикоятлари, уларнинг кўриб чиқилиши ва ижро этилиши бўйича ҳужжатлар фуқароларнинг шахсий масалалар бўйича аризаларидан алоҳида гуруҳланади. Ҳужжатлар ушбу ҳужжатлар йиғмажилдларига хронологик ёки алифбо тартибда жойланади.

Ёзишмалар, қоидага кўра, календарь йил даври бўйича гуруҳланади ва хронологик тартибда кетма-кет туркумланади. Жавоб ҳужжати сўров ҳужжатидан кейин жойлаштирилади. Ўтган йилда бошланган муайян масала бўйича ёзишмалар қайта бошланганда, ҳужжатлар ўтган йилги ҳужжатлар йиғмажилди индекси кўрсатилган ҳолда, жорий йилнинг ҳужжатлар йиғмажилдига киритилади.

Ташкилотлар фаолиятининг хусусиятига кўра, ёзишмалар ўқув йили, чақирув муддати доирасида ҳам гуруҳланиши мумкин.

Ҳужжатларни идоравий архивга топширишга тайёрлаш

Ташкилотларда иш юритиш жараёнида тўпланган ҳужжатлар кейинчалик ё узоқ муддатда архивда сақлаб қолинади, ёки қисқа муддат сақланиб, кейин йўқ қилиб ташланади. Ташкилотлар уларнинг фаолиятида ва тасарруфидаги ташкилотлар фаолиятида вужудга келадиган, доимий сақланадиган ҳужжатларнинг танлаб олинишини, ҳисобга олинишини, сақланишини, ишланиш сифатини ва ушбу ҳужжатларни ўз вақтида давлат сақловига беришни таъминлайдилар.

Доимий ва узоқ вақт (10 йилдан кўпроқ) сақланадиган ҳужжатларни сақлаш учун ташкилотларда идоравий архивлар ташкил этилади ёки уларнинг вазифалари бошқа таркибий бўлинма (махсус ажратилган мансабдор шахслар)га юкланади.

Доимий ва узоқ муддат сақланадиган, тугалланган ҳужжатлар йиғмажилдлари маълумот ишлари учун таркибий бўлинмаларда икки йил давомида қолдирилади, кейин эса ташкилотлар раҳбарлари билан келишилган ҳолда идоравий архивга топширилади.

Ҳужжатларни идоравий архивга топширишга тайёрлаш куйидагиларни ўз ичига олади:

- ҳужжатларнинг муҳимлик қиймати экспертизасини ўтказиш;
- ҳужжатлар йиғмажилдларини расмийлаштириш;
- ҳужжатлар йиғмажилдларининг рўйхатини тузиш;
- ҳужжатларни йўқ қилишга ажратиш тўғрисида далолатномалар тузиш.

Ҳужжатларнинг муҳимлик қийматини экспертиза қилишни ташкил этиш ва ўтказиш, шунингдек, тобе ташкилотларнинг эксперт хизмати фаолиятини назорат қилиш учун ташкилотларда доимий фаолият кўрсатувчи марказий эксперт комиссиялари (МЭК) ташкил этилади.

Вазирликлар, идораларга қарашли ташкилотлар ва

таркибий бўлинмаларда ҳамда жамоат ташкилотларининг марказий органларида доимий фаолият кўрсатувчи эксперт комиссиялари (ЭК) ташкил этилади. Эксперт комиссиялари ҳақидаги низомлар амалдаги намунавий низомлар асосида ишлаб чиқилади, архив муассасалари билан келишилади ва ташкилот раҳбари томонидан тасдиқланади. Эксперт комиссиялари маслаҳат органлари ҳисобланади, уларнинг қарорлари ташкилотлар раҳбарлари томонидан тасдиқланади.

Муҳимлик қиймати экспертизаси натижалари бўйича доимий ва узоқ вақт сақланадиган ҳужжатлар рўйхати тузилади.

Ҳужжатлар ва ҳужжатлар йиғмажилдларини йўқ қилишга танлаб олиш далолатнома билан расмийлаштирилади; ҳужжатлар ва ҳужжатлар йиғмажилдларини йўқ қилишга ажратиш тўғрисидаги далолатномалар эксперт комиссияси мажлисларида ҳужжатлар йиғмажилдлари рўйхатлари билан бир вақтнинг ўзиде кўриб чиқилади.

Ҳужжатларни давлат сақловига топширувчи ташкилотлар учун далолатномалар, доимий сақланадиган ҳужжатлар йиғмажилдлари рўйхати архив муассасаларининг ЭТК томонидан тасдиқлангандан сўнг, ташкилот раҳбари томонидан тасдиқланади. Далолатномалар тасдиқлангандан кейин, йўқ қилишга ажратилган ҳужжатлар ва ҳужжатлар йиғмажилдлари ҳужжатлаштиришни таъминлаш хизмати ёки ташкилотнинг идоравий архиви ходимлари томонидан иккиламчи хом ашё тайёрловчи идорага топширилади.

Доимий ва узоқ вақт сақланадиган ва шахсий таркиб бўйича ҳужжатлар йиғмажилдлари тўлиқ расмийлаштирилади, унда қуйидагилар назарда тутилади: ҳужжатлар йиғмажилдларини тикиш ва муқовалаш, ҳужжатлар йиғмажилддаги варақларни тартиб рақамлари билан белгилаш, ҳужжатлар йиғмажилдини тасдиқловчи варақни тузиш, зарур ҳолларда ҳужжатларнинг ички рўйхатини тузиш, ҳужжатлар йиғмажилди муқовалари реквизитларини расмийлаштириш.

Ҳужжатлар йиғмажилдлари варақлари қора графит қалам билан ёки рақамлагич билан варақнинг юқоридаги ўнг бурчагига, ҳужжат матнига тегиб кетмасдан, “бет” (б) сўзисиз ва тиниш белгиларисиз араб рақамлари билан белгиланади.

Доимий ва узоқ вақт сақланадиган ҳужжатлар йиғма-жилди муқоваси белгиланган шакл (9-иловага қаранг) бўйича расмийлаштирилади.

Доимий ва узоқ сақланадиган ҳужжатлар йиғмажилдлари муқоваларидаги ёзувларга, йил тугагач, аниқликлар киритилади: ҳужжатлар йиғмажилдлари муқовасидаги сарлавҳаларнинг тикилган ҳужжатлар мазмунига мувофиқлиги текширилади, зарур ҳолларда ҳужжатлар йиғмажилди сарлавҳаларига қўшимча маълумотлар киритилади (буйруқлар, баёнлар, ҳисобот турлари ва шаклларининг тартиб рақамлари қўйиб чиқилади ва ҳ.к.).

Муқовадаги сана ҳужжатлар йиғмажилдининг юритила бошланган ва тугалланган йилига мувофиқ келиши керак. ҳужжатлар йиғмажилди юритила бошлаганидан анча олдинги йилларга оид ҳужжатлар мавжуд бўлган ҳужжатлар йиғмажилдида сана остида “...йилларга доир ҳужжатлар мавжуд” деб ёзиб қўйилади.

Бир неча жилдлар (қисмлар)дан иборат бўлган ҳужжатлар йиғмажилдлари муқоваларига ҳар қайси жилд (қисм) ҳужжатларининг охириги санаси қўйиб чиқилади.

Аниқ календарь санаси белгиланганда, йил, кун, ой кўрсатилади. Йил ва кун араб рақамларида белгиланади, ой номи сўз билан ёзилади.

Ташкилот (унинг таркибий бўлинмаси) номи ҳужжатлар қамраб оладиган давр давомида ўзгарганда ёки ҳужжатлар йиғмажилди бошқа ташкилот (таркибий бўлинма)га берилганда, муқовага ушбу ташкилот (таркибий бўлинма)нинг янги номи ёзиб қўйилади.

Доимий ва узоқ вақт сақланадиган ҳужжатлар йиғмажилдлари муқоваларидаги ёзувлар аниқ, ўчмайдиган қора сиёҳ ёки туш билан ёзилиши лозим.

Ҳужжатлар йиғмажилди охирида алоҳида вараққа тасдиқловчи ёзув жойланади, унда ҳужжатлар йиғмажилдининг рақамланган варақлари сони рақам ва сўз билан кўрсатилади. Тасдиқловчи ёзув уни тузган ходим томонидан лавозими ва тузган санасини кўрсатган ҳолда имзоланади.

Доимий ва узоқ вақт сақланадиган ва муҳимлик қиймати экспертизасидан ўтказилган, мазкур талабларга мувофиқ расмийлаштирилган шахсий таркиб бўйича тугалланган ҳужжатлар йиғмажилдлари бўйича ҳар йили

рўйхатлар тузилади. Вақтинча сақланадиган ҳужжатлар йиғмажилдларига рўйхатлар тузилмайди.

Таркибий тузилмаларнинг ҳужжатлар йиғмажилдлари рўйхатлари ҳужжатлар учун жавобгар ходим томонидан, бевосита идоравий архивнинг методик раҳбарлиги остида тузилади.

Доимий сақланадиган, узоқ вақт сақланадиган ҳужжатлар йиғмажилдларига, шахсий таркиб бўйича ҳужжатлар йиғмажилдларига ва бир турдаги (мавзулар бўйича ҳисоботлар, рационализаторлик таклифлар ва х.к.) ҳужжатлар йиғмажилдларига алоҳида-алоҳида рўйхатлар тузилади.

Ҳужжатлар йиғмажилдларининг рўйхатлари ташкилотларнинг ҳар бир таркибий бўлинмалари ҳужжатлар йиғмажилдларига, таркибсиз ташкилотларда унинг фаолияти жараёнида ташкил топган ҳар бир календарь йилда юритилган барча ҳужжатлар йиғмажилдларига тузилади.

Таркибий бўлинмалар томонидан тайёрланган рўйхатлар идоравий архив тайёрлайдиган ташкилотлар йиғма рўйхатини тайёрлаш учун асос бўлиб хизмат қилади ва идоравий архив улар бўйича ҳужжатлар йиғмажилдларини давлат сақловига топширади.

Ташкилотлар таркибий бўлинмаларининг рўйхатлари икки нусхада тузилади, улардан биттаси ҳужжатлар йиғмажилдлари билан бирга идоравий архивга берилади, иккинчиси эса, назорат нусхаси сифатида, таркибий бўлинмада қолдирилади (10-иловада унинг шакли берилди); узоқ вақт сақланадиган ҳужжатлар йиғмажилдларидаги рўйхатлар “сақлаш муддати, рўйхатлар бўйича модда” деган қўшимча устунга эга бўлади.

Рўйхатларнинг ҳар қайси нусхасининг охирида архивга амалда берилган (қабул қилинган) ҳужжатлар йиғмажилдлари сони рақам ва сўз билан ёзилади, қабул қилиш-топширишни амалга оширувчи ходимларнинг имзолари қўйилади, санаси кўрсатилади.

Ҳужжатларни идоровий архивда сақлаш ва уларни вақтинча фойдаланишга бериш тартиби

Идоровий архив мудирининг ҳужжатларни ва ҳужжатлар йиғмажилдларининг қабул қилишда уларнинг тўғри тўлдирилганлигини текширади.

Ҳужжатлар ва ҳужжатлар йиғмажилдлари архивда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Бош архив бошқармаси томонидан белгиланган тартибда сақланади. Ҳужжатлар йиғмажилдлари архивдан ташкилотлар ходимлари сўровлари бўйича тилхат билан берилди. Архивдан олинган ҳужжатларга бирор-бир белги қўйиш ва ёзувлар тагига чизиш тақиқланади.

Доимий сақланадиган ҳужжатлар йиғмажилдларидан ҳужжатларни олиб қўйишга ва беришга рухсат этилмайди. Истисно ҳолларда прокуратура ва суд органларининг сўровлари бўйича, ташкилот раҳбарининг рухсати билан олиш олиб қўйилган ҳужжатнинг аниқ тасдиқланган нусхасини ҳужжатлар йиғмажилдида мажбурий қолдириш ва ҳужжат аслининг олиниш сабаблари тўғрисидаги далолатномани солиб қўйиш йўли билан амалга оширилади.

Архивдан олинган ҳужжатлар, зарурат тугаши биланок, бироқ 15 кундан кечиктирмасдан, архивга қайтарилиши керак. Архив мудирининг ҳужжатлар ва ҳужжатлар йиғмажилдларининг ўз вақтида қайтарилишини назорат қилиб боради.

Ташкилотда ишламайдиган шахсларнинг ҳужжатлар йиғмажилдларидан фойдаланиши фақат ташкилот раҳбарининг ёзма рухсатномаси бўйича амалга оширилади.

Ҳужжатлар йиғмажилдлари ва ҳужжатлар идоровий архивда 15 йил давомида сақланади, шундан сўнг белгиланган тартибда Ўзбекистон Республикаси Марказий давлат архивига берилди.

Архив мудирининг архивга топширилган ҳужжатлар йиғмажилдларининг сақланишига, уларни давлат сақловига топшириш учун тайёрлашга жавобгар ҳисобланади.

**Умумий бўлимда рўйхатдан
ўтказилмайдиган ҳужжатларнинг**

ТАХМИНИЙ РЎЙХАТИ

1. Маълумот учун юборилган хатларнинг нусхалари.
2. Телеграммалар, хизмат сафарлари, меҳнат таътилларига рухсат бериш тўғрисидаги хатлар.
3. Мажлислар, кенгашлар кун тартиблари тўғрисидаги хабарлар.
4. Жадваллар, талабномалар, тақсимномалар.
5. Ўқув режалари, дастурлари (нусхалари).
6. Реклама билдиришлари, плакатлар, кенгашлар, конференциялар дастурлари ва шу кабилар.
7. Табрик хатлари ва таклифномалар.
8. Бухгалтерия ҳужжатлари.
9. Босма нашрлар (китоблар, журналлар, бюллетенлар).
10. Ойлик, чораклик, ярим йиллик ҳисоботлар.
11. Статистик ҳисобот шакллари.

Рўйхатга олиш дафтарлари намуналари

2-илова

Ҳужжатларнинг кириш қайд дафтари шакли

Тартиб рақами	Ҳужжат келган сана ва рақами	Қаердан келган (сана ва рақами)	Қисқача мазмуни	Кимга юборилди ёки резолюцияси	Ижро ҳақида белги
1	2	3	4	5	6

Ҳужжатларнинг чиқиш қайд дафтари шакли

Тартиб рақами	Ҳужжатнинг чиқиш санаси ва рақами	Ҳужжат кимга йўлланган	Қисқача мазмуни	Ижрочи ҳақида белги
1	2	3	4	5

Ички ҳужжатлар қайд дафтари шакли

Тартиб рақами	Ҳужжатнинг санаси ва рақами	Ким имзо чекди	Қисқача мазмуни	Ижрочи ҳақида белги
1	2	3	4	5

Ҳужжатлар устида ишлаш тартиботи

3-илова

Рўйхатга олиш-назорат варақчаси

Олд томони

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31									
Корреспондент																			
Ҳужжат келиб тушган сана				Ҳужжат индекси				Сана				Ҳужжатнинг индекси							
Қисқача мазмуни																			
Муносабат белгиси ёки ҳужжат кимга юборилган																			
Ҳужжатнинг бажарилганлиги тўғрисида белги																			
Бичими А5 (210 x 148)																			

Орқа томони

Ҳужжатни олганлик тўғрисида имзо															Сана			
Назорат белгилари																		
_____ -сон фонд						_____ -сон рўйхат						_____ -сон йиғмажилд						

Рақамланган бланка шакли

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

**Ўзбекистон Республикаси Президенти фармонлари
назорати варақчаси шакли**

НАЗОРАТ ВАРАҚЧАСИ			
Ҳужжат тури			
(сана)даги (вазирлик, идора) га келиб тушган сана Варақча (рақам)	№ (ҳужжат рақами) (сана) рўйхатдан ўтиш рақами (рақам) в/р (рақам)		
ХУЖЖАТНИНГ НОМИ: _____			
ПРЕЗИДЕНТ КОТИБИЯТИ (ДАВЛАТ МАСЛАҲАТЧИСИ)НИНГ ТОПШИРИҒИ: _____			
РАҲБАРНИНГ РЕЗОЛЮЦИЯСИ: (вазирлик, идора) _____			
Масъул: (Ф.И.О., лавозими)	Муддати: (сана)		
КАБУЛ ҚИЛИНГАН ҚАРОР: (вазирлик, идора)			
Назорат учун масъул: (Ф.И.О., лавозими) НАЗОРАТ БАНДЛАРИ: _____			
Назорат учун масъул: Ф.И.О., лавозими Ахборот бериш муддати- (сана)		Ижро этувчи: вилоят бошқармаси, ташкilot, корхона Ижро муддати- (сана)	
ХУЖЖАТЛАРНИ БЕРИШ: _____			
Хужжатни олган шахснинг Ф.И.О.	Имзо	Сана	Вақти
1.			
2.			
3.			

**Ўзбекистон Республикаси Президенти
фармойишлари назорати варақчаси шакли**

НАЗОРАТ ВАРАҚЧАСИ			
Ҳужжат тури			
(сана)даги (бошқарувнинг ҳудудий тармок) органи, корхонага келиб тушган сана (сана) Варақча (рақам)		№ (ҳужжат рақами) рўйхатдан ўтиш рақами (рақам) в/р (рақам)	
ХУЖЖАТНИНГ НОМИ: _____			
ЮҚОРИ ОРГАННИНГ ТОПШИРИФИ: _____			
РАҲБАРНИНГ РЕЗОЛЮЦИЯСИ: _____ (бошқарувнинг ҳудудий тармок органи, корхона)			
Масъул: (Ф.И.О., лавозими)		Муддати: (сана)	
КАБУЛ ҚИЛИНГАН ҚАРОР: _____ (бошқарувнинг ҳудудий тармок органи, корхона)			
Назорат учун масъул: (Ф.И.О., лавозими)			
НАЗОРАТ БАНДЛАРИ:			
Назорат учун масъул: Ф.И.О., лавозими Ахборот бериш муддати- (сана)		Ижро этувчи: вилоят бошқармаси, ташкилот, корхона Ижро муддати- (сана)	
ХУЖЖАТЛАРНИ БЕРИШ: _____			
Хужжатни олган шахснинг Ф.И.О.	Имзо	Сана	Вақти
1.			
2.			
3.			

**Хукумат қарорлари назорати
варақчаси шакли**

НАЗОРАТ ВАРАҚЧАСИ			
Хужжат тури (ВМ қарори, фармойиши, топшириғи) (сана)даги		№ (хужжатнинг рақами)	
(вазирлик, идора)			
га келиб тушган сана	(рақам)	(сана)	
Варақча	(рақам)	рўйхатдан ўтиш рақами	(рақам)
		в/р	(рақам)
ХУЖЖАТНИНГ НОМИ: _____			
РАЎБАРНИНГ РЕЗОЛЮЦИЯСИ: _____ (вазирлик, идора)			
Масъул:	(Ф.И.О., лавозими)	Муддати:	(сана)
КАБУЛ ҚИЛИНГАН ҚАРОР: _____ (бошқарувнинг ҳудудий тармок органи, корхона)			
Назорат учун масъул:		(Ф.И.О., лавозими)	
НАЗОРАТ БАНДЛАРИ: _____			
1.			
2.			
3.			
4.			
Хужжатни олган шахснинг Ф.И.О.	Имзо	Сана	Вақти
1.			
2.			
3.			

**Ҳукумат қарорлари назорати
варақчаси шакли**

НАЗОРАТ ВАРАҚЧАСИ

Хужжат тури № (хужжатнинг рақами)
(сана)даги (бошқарувнинг ҳудудий тармоқ органи, корхонага) келиб тушган сана (сана) Варақча (рақам) рўйхатдан ўтиш рақами (рақам) в/р (рақам)

ХУЖЖАТНИНГ НОМИ: _____

ЮҚОРИ ОРГАННИНГ ТОПШИРИҒИ _____

РАҲБАРНИНГ РЕЗОЛЮЦИЯСИ: _____
(бошқарувнинг ҳудудий тармоқ органи, корхона)

Масъул: (Ф.И.О., лавозими) Муддати: (сана)
КАБУЛ ҚИЛИНГАН ҚАРОР: _____
(бошқарувнинг ҳудудий тармоқ органи, корхона)

Назорат учун масъул: (Ф.И.О., лавозими)
НАЗОРАТ БАНДЛАРИ:

Назорат учун масъул: Ижро этувчи:
Ф.И.О., лавозими вилоят бошқармаси,
Ахборот бериш муддати- (сана) ташкилот, корхона
Ижро муддати- (сана)

ХУЖЖАТЛАРНИ БЕРИШ: _____

Хужжатни олган шахснинг Ф.И.О.	Имзо	Сана	Вақти
1.			
2.			
3.			

**Ижроия интизоми ҳолати ҳақидаги
ахборотнинг намунавий шакли**

_____ бўлган давр мобайнида назоратга
олинган ҳужжатларнинг ижроси
ҳақида ахборот

Ижро- чининг Ф.И.О.	Ҳамма ҳужжат- лар	Шулардан			бажарил- маслик сабаби
		муддати- да бажарил- ганлари	кечкикиб бажарил- ганлари	бажарил- маган- лари	
1	2	3	4	5	6

Котиб-референт

Имзо

Имзо
ёйилмаси

Сана

Ташкилот (жамоат ташкилоти)нинг таркибий бўлинмаси ҳужжатлар йиғмажилдлари номенклатураси шакли

Ташкилотнинг номи
Таркибий бўлинма
(жамоат ташкилоти)нинг номи
Ҳужжатлар йиғмажилдлари
номенклатураси

_____сон_____

_____ (тузилган жойи)

_____ йил учун

Бўлинманинг номи

Йиғма-жилд индекси	Йиғмажилд (жилд, қисм) сарлавҳаси	Йиғма-жилдлар (жилдлар, қисмлар) сони	Йиғмажилдлар (жилдлар, қисмлар)ни сақлаш муддати ва моддаларнинг рўйхат бўйича тартиб рақами	Эслатма
1	2	3	4	5

Таркибий бўлинма (жамоат ташкилоти)

раҳбарлари лавозимининг

номи

имзо

имзонинг
ёйилмаси

КЕЛИШИЛГАН

Таркибий бўлинма ЭК баёни

_____сон_____

2000 йил _____

КЕЛИШИЛГАН

Архив мудири

(архив учун масъул шахс)
имзо, имзонинг ёйилмаси,
сана

2000 йил _____

_____ йилда таркибий бўлинма (жамоат ташкилоти)да юритилган ҳужжатлар йиғмажилдлари турлари ва сони тўғрисидаги якуний ёзув

Сақлаш муддатлари бўйича	Ҳам-маси	Шу жумладан	
		ўтувчи	“ЭТК” белгиси билан
1	2	3	4
Доимий			
Вақтинча (10 йилдан ортиқ)			
Вақтинча (10 йил)			
Жами:			

Ҳужжатлар учун
масъулнинг лавозими номи

ИМЗО

ИМЗОНИНГ
ёйилмаси

Сана

Ташкилотнинг ҳужжатлар бўйича хизматига берилган якуний маълумотлар

Маълумотларни берган шахс
лавозимининг номи

ИМЗО

ИМЗОНИНГ
ёйилмаси

Сана

**Ташкилот ҳужжатлар йиғмажилдлари
номенклатураси шакли**

Ташкилотнинг номи Ҳужжатлар йиғмажилди номенклатураси _____ _____ _____сон_____ _____ _____(тузилган жойи)_____ _____ _____йил учун_____	ТАСДИҚЛАЙМАН Ташкилот раҳбари лавозимининг номи _____ _____ _____имзо_____ _____ _____имзонинг ёйилмаси_____ _____ _____сана_____ _____			
Бўлимнинг номи				
Йиғма- жилд индек- си	Йиғмажилд (жилд, қисм) сарлавҳаси	Йиғма- жилдлар (жилдлар, қисмлар) сони	Йиғмажилдлар (жилдлар, қисм- лар)ни сақлаш муддати ва мод- даларнинг рўйхат бўйича тартиб рақами	Эслатма
1	2	3	4	5
Ташкилот иш юритиш хизмати раҳбари лавозимининг номи		_____ _____имзо_____ _____	_____ _____имзо_____ _____ _____имзонинг ёйилмаси_____ _____	
Сана Идоравий архив мудирининг (архив учун масъул шахс) визаси МАЪКУЛЛАНГАН МЭК (ЭК) баёни		_____ _____имзо_____ _____ _____имзонинг ёйилмаси_____ _____		
_____сон_____		_____сон_____		
2000 йил _____		2000 йил _____		

_____ йилда ташкилотда юритилган ҳужжатлар
йиғмажилдлари турлари ва сони тўғрисидаги якуний ёзув

Сақлаш муддатлари бўйича	Ҳам- маси	Шу жумладан	
		ўтувчи	“ЭТК” белгиси билан
1	2	3	4
Доимий			
Вақтинча (10 йилдан ортик)			
Вақтинча (10 йил)			
Жами:			

Ташкилот иш юритиш хизмати
раҳбари лавозимининг номи

ИМЗО

ИМЗОНИНГ
ёйилмаси

Сана

Якуний маълумотлар идоравий архивга берилган

Маълумотларни берган шахс
лавозимининг номи

ИМЗО

ИМЗОНИНГ
ёйилмаси

Сана

Ф.№ _____
АР.№ _____
Й.№ _____

(Ташкилот ва таркибий бўлинма номи)

_____ сонли ЙИҒМАЖИЛД _____ - ЖИЛД

(Йиғмажилд сарлавҳаси)

(Йил)

_____ варақда

_____ йил сақлансин

Ф.№ _____
АР.№ _____
Й.№ _____

ТАСДИҚЛАЙМАН

Ташкилот раҳбари лавозимининг номи
имзо _____ имзонинг ёйилмаси

Сана: " _____ " _____

_____ -сонли ФОНДИ
_____ -сонли архив рўйхати
доимий сақланадиган йиғмажилд
_____ йил учун

Бўлим (ташкилот таркибий бўлини)нинг номи

Т/р	Йиғмажилд индекси	Йиғмажилд (жилд қисми) сарлавҳаси	Йиғмажилд (жилд қисми) санаси	Йиғмажилд (жилд қисми) даги варак- лар сони	Эслатма
1	2	3	4	5	6

Ушбу архив рўйхати бўлимига _____ киритилган
йиғмажилд _____ сондан _____ сонгача, шу жумладан:

литер рақамлар:
тушириб қолдирилган рақамлар:

Архив рўйхатини тузув-
чининг лавозими номи _____ имзо _____ имзо ёйилмаси

Идоравий архив мудир
(архив учун жавобгар шахс) _____ имзо _____ имзо ёйилмаси

Сана _____ имзо _____ имзо ёйилмаси

ТАСДИҚЛАНГАН

МАЪҚУЛЛАНГАН

Архив муассасасининг
ЭТК баёни _____
_____ сон

МЭК (ЭК) баёни
Ташкилот номи 2000 й. _____
_____ сон

_____ сон (Ф.№ _____) архив рўйхатини тасдиқловчи варақ

Мазкур архив рўйхатида жами _____ варақ

рақам билан белгиланган.

Шу жумладан:

литер рақамлар: _____

Тушириб колдирилган рақамлар: _____

Идоравий архивнинг ҳисобга
олиш бўйича масъул ходими
лавозимининг номи

ИМЗО

ИМЗОНИНГ ЁЙИЛМАСИ

Сана

LUFAT

Ўзбекча (атама ва бирикмалар)		Русча
Кирилл ёзувида	Лотин ёзувида	
А		
Абзац, хатбоши	Abzas, xatboshi	абзац
Автоматлаштирилган бошқарув тизими (АБТ)	Avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimi (ABT)	автоматизированная система управления (АСУ)
Агент	Agent	агент
Адрес, манзил	Adres, manzil	адрес
Ажратма (маблағ)	Ajratma (mablag')	ассигнование; отчисление
Айланма картотека	Aylanma kartoteka	вращающаяся картотека
Айнан, айнан нусха	Aynan, aynan nusxa	факсимиле
Айтиб ёздирмоқ	Aytib yozdirmoq	диктовать
Академик таътил	Akademik ta'til	академический отпуск
Аккредитлаш	Akkreditlash	аккредитация
Актив баланс	Aktiv balans	активный баланс
Акцепт	Aksept	акцепт
Акциз (билвосита солиқ тури)	Aksiz (bilvosita soliq turi)	акциз
Акция	Aksiya	акция
Акциядор, акциячи,	Aksiyador, aksiyachi,	акционер
Акциядорлик жамияти	Aksiyadorlik jamiyati	акционерное общество
Акциядорлар маблағи	Aksiyadorlar mablag'i	акционерный капитал
Алифбо	Alifbo	алфавит
Аломат, эмблема	Alomat, emblema	эмблема
Алоқа	Aloqa	связь
Алоқа воситалари	Aloqa vositalari	средства связи

Алоқаларни тикلامоқ	Aloqalarni tiklamoq	восстанавливать связи
Алоҳида шахс	Alohida shaxs	частное лицо
Алоҳида қайдлар (белгилар)	Alohida qaydlar (belgilar)	особые отметки
Алоҳида ҳуқуқлар	Alohida huquqlar	исключительные права
Амалга ошириш, татбиқ этиш	Amalga oshirish, tatbiq etish	внедрение
Амалдаги (жорий) қонунлар	Amaldagi (joriy) qonunlar	действующие законы
Амалиёт, тажриба	Amaliyot, tajriba	практика
Андоза, стандарт	Andoza, standart	стандарт
Андозалаш, андо- залаштириш, стандартлаш	Andozalash, ando- zalashtirish, standartlash	стандартизация
Аниқ	Aniq	точный
Аноним, муаллифсиз	Anonim, muallifsiz	аноним
Апелляция, шикоят	Apellyatsiya, shikoyat	апелляция
Аппарат, девон	Apparat, devon	аппарат
Ариза	Ariza	заявление
Архив, ҳужжатхона	Arxiv, hujjatxona	архив
Архивчи	Arxivchi	архивариус
Асбоб-ускуналар- нинг эскириши	Asbob-uskunalar- ning eskirishi	износ
Асли, аслият	Asli, asliyat	оборудования
Асл нусха	Asl nusxa	оригинал
Асос	Asos	подлинник, оригинал
Аттестация, атте- статлаш, шаҳо- датлаш	Attestatsiya, atte- statlash, shaho- datlash	основание; основа аттестация
Аттестация комис- сияси	Attestatsiya komis- siyasi	аттестационная комиссия
Асосий восита- лар/маблаглар	Asosiy vosita- lar/mablaglar	основные средства
Аудит	Audit	аудит
Аукционер (ким- ошди савдосида қатнашувчи)	Auksioner (kim- oshdi savdosida qatnashuvchi)	аукционер

Аукциончи (ким-ошди савдосини олиб борувчи)	Auksionchi (kim-oshdi savdosini olib boruvchi)	аукционист
Ахборот	Axborot	известия;
Ахборот бюроси	Axborot byurosi	информация
Ахборот бўлими	Axborot bo'limi	информационное бюро
Ахборот ва алоқа маскани	Axborot va aloqa maskani	отдел информации
Ахборот учун берилган маълумотлар	Axborot uchun berilgan ma'lumotlar	пункт информации и связи
Ахборот учун қабул қилмоқ	Axborot uchun qabul qilmoq	информативные данные
Ахборот-ҳисоблаш маркази	Axborot-hisoblash markazi	принять к сведению
Аъзолик дафтарчаси	A'zolik daftarchasi	информационно-вычислительный центр
Аъло/мукаммал шароит	A'lo/mukammal sharoit	членская книжка
Аъло/юқори сифатли	A'lo/yuqori sifatli	идеальные условия
Ақлий бойлик	Aqliy boylik	высококачественный
Ақлий меҳнат	Aqliy mehnat	интеллектуальный потенциал
Аҳволни тузатмоқ	Ahvolni tuzatmoq	умственный труд
Аҳоли	Aholi	выправить положение
Аҳолининг турли табақалари	Aholining turli tabaqalari	народонаселение, население
Б		
Бадал	Badal	различные слои населения
Баён қилиш, ифодалаш	Bayon qilish, ifodalash	взнос
Баённома	Bayonnoma	изложение
Баённомага ёзиб қўймоқ	Bayonnomaga yozib qo'ymoq	протокол
		записать/внести в протокол

Баённомани ўқиб бермок	Bayonnomani o'qib bermoq	зачитать протокол
Баёнотнома; декларация	Bayonotnoma; deklaratsiya	декларация
Баёнотномада кўрсатмок	Bayonotnomada ko'rsatmoq	декларировать
Бажариш, ижро этиш	Bajarish, ijro etish	выполнение, исполнение
База, омбор	Baza, ombor	база
Баланс, мувозанат	Balans, muvozanat	баланс
Баланс ҳисоботи	Balans hisoboti	балансовый отчёт
Балл	Ball	балл
Банд	Band	пункт; параграф
Банд қилинган маблағлар	Band qilingan mablag'lar	бронированные средства
Бандероль	Banderol	бандероль
Банк	Bank	банк
Банк кредити	Bank krediti	банковский кредит
Банк маблағлари/капитали	Bank mablag'larlari/kapitali	банковский капитал
Банк операциялари/муомалалари	Bank operatsiyalari/muomalalari	банковские операции
Банк фоизи	Bank foizi	банковский процент
Банк ўтказмалари	Bank o'tkazmalari	банковский перевод
Банкнотлар, қоғоз пуллар	Banknotlar, qog'oz pullar	банкноты
Банкрот, синиш	Bankrot, sinish	банкрот
Бартер, мол айирбошлаш	Barter, mol ayirboshlash	бартер
Бартер битими	Barter bitimi	бартерная сделка
Бартер алмашуви	Barter almashuvi	бартерный обмен
Барча имкониятлардан фойдаланмок	Barcha imkoniyatlardan foydalanmoq	использовать все возможности
Бекор/йўқ қилиш	Bekor/yo'q qilish	аннулирование
Бекор/йўқ қилмок	Bekor/yo'q qilmoq	аннулировать
Бекор қилинган овоз бериш варақаси	Bekor qilingan ovoz berish varaqasi	недействительный бюллетень
Белги	Belgi	заметка

Белги, кайд	Belgi, qayd	отметка
Белгиланган хиз- мат мuddатини адо этганлик	Belgilangan xizmat muddatini ado etganlik	выслуга лет
Белгиланган киймат	Belgilangan qiymat	номинал
Бепул	Bepul	безвозмездный
Берилган дастур	Berilgan dastur	заданная программа
Берилган санаси	Berilgan sanasi	дата выдачи
Беришингизни сўрайман	Berishingizni so'rayman	прошу предоставить
Бетараф қолмоқ	Betaraf qolmoq	воздержаться
Бечикит	Bechiqit	безотходный
Бечикит ишлаб чиқариш	Bechiqit ishlab chiqarish	безотходное производство
Беғараз ёрдам	Beg'araz yordam	безвозмездная помощь
Билдириш, рапорт	Bildirish, raport	рапорт
Билдиргич, маълумотнома	Bildirgich, ma'lumotnoma	справочник
Билдириш хати, хабарнома	Bildirish xati, xabarnoma	извещение
Билдириш қоғози	Bildirish qog'oz	уведомление
Билдиришнома	Bildirishnoma	докладная, доклад- ная записка
Бино, иморат	Bino, imorat	здание
Бирйўла берилди- ган нафақа	Biryo'la beriladi- gan nafaqa	единовременное пособие
Бир ойлик	Bir oylik	месячный
Бир хил фикр	Bir xil fikr	единое мнение
Бирхиллаштириш	Birxillashtirish	унификация
Биржа	Birja	биржа
Биржа курси	Birja kursi	биржевой курс
Биржа даллоли	Birja dalloli	биржевой маклер
Биржа ҳисоб- китоб ҳақи	Birja hisob-kitob haqi	биржевая расчет- ная плата
Биржага оид	Birjaga oid	биржевой
Биржачи	Birjachi	биржевик
Бирлашма	Birlashma	объединение
Бировнинг қара- моғидаги шахс	Birovning qaramo- g'idagi shaxs	иждивенец

Битим Битим тузмок	Bitim Bitim tuzmoq	сделка, соглашенне заключить соглашение
Битирувчи	Bitiruvchi	выпускник
Бичим	Bichim	формат
Бланка, босма иш коғози	Blanka, bosma ish qog'ozi	бланк
Божсиз келти- риш/киритиш	Bojsiz kelti- rish/kiritish	беспешлинный ввоз
Божхона декла- рацияси	Bojxona dekla- ratsiyasi	таможенная декларация
Божхона тарифи	Bojxona tarifi	таможенный тариф
Бозор	Bozor	рынок
Босма нашр	Bosma nashr	печатное издание
Босма табок	Bosma taboq	печатный лист
Босма табок хажми	Bosma taboq hajmi	листаж
Босқич, инстанция	Bosqich, instansiya	инстанция
Бош, асосий	Bosh, asosiy	главный
Бош бошқарма	Bosh boshqarma	главк; главное управление
Бош бухгалтер/ хисобчи	Bosh buxgalter/ hisobchi	главный бухгалтер
Бош директор	Bosh direktor	генеральный директор
Бош рўйхат	Bosh ro'yxat	титульный список
Бошлик	Boshliq	начальник
Бошқа ишга кўчирмок/ ўтказмок	Boshqa ishga ko'chirmoq/ otkazmoq	переводить на другую работу
Бошқа шахарга юбориладиган хат-хабар	Boshqa shaharga yuboriladigan xat-xabar	иностранная кор- респонденция
Бошқариш аппа- ратининг тузилмаси	Boshqarish appa- ratining tuzilmasi	структура аппарата управления
Бошқариш усуллари	Boshqarish usullari	методы управления
Бошқарма; бошқарув	Boshqarma; boshqaruv	управление
Бошқарма, идора	Boshqarma, idora	правление
Бошқарма бошлиғи	Boshqarma boshlig'i	начальник управления

Бошқарма тузилиши Бошқармоқ	Boshqarma tuzilishi Boshqarmoq	структура управления заведовать; управлять аппарат управления брокер брокерская контора испорченный бюллетень дезорганизация
Бошқарув аппарати Брокер, воситачи Брокерлар идораси Бузилган овоз бе- риш варақаси Бузғунчилик, иш- ни/тартиб-инти- зомни бузиш	Boshqaruv apparati Broker, vositachi Brokerlar idorasi Buzilgan ovoz berish varaqasi Buzg'unchilik, ish- ni/tartib-inti- zomni buzish	приказ книга приказов бухгалтер бухгалтерия бухгалтерская проводка бухгалтерский учёт изделие заказ заявка заказчик бюджет бюджетный год бюджетная организация перечислить в бюджет бюджетные ассигнования бюджетное финансирование бюджетное регулирование бюллетень
Буйрук Буйруқлар дафтари Бухгалтер Бухгалтерия, хисобхона Бухгалтерия ўтказмаси Бухгалтерлик хисоби Буюм Буюртма Буюртманома Буюртмачи Бюджет Бюджет йили Бюджет ташкilotи Бюджетга ўтказмоқ Бюджетдан ажра- тилган маблағлар Бюджетдан маблағ билан таъминлаш Бюджетни тартиб- га солиш Бюллетень, варақа; ахборот Бюро	Buyruq Buyruqlar daftari Buxgalter Buxgalteriya, hisobxona Buxgalteriya o'tkazmasi Buxgalterlik hisobi Buyum Buyurtma Buyurtmanoma Buyurtmachi Budjet Budjet yili Budjet tashkiloti Budjetga o'tkazmoq Budjetdan ajratil- gan mablag'lar Budjetdan mablag' bilan ta'minlash Budjetni tartibga solish Bulletin, varaqa; axborot Byuro	бюро

Бўлим	Bo'lim	отдел
Бўнак	Bo'nak	аванс
Бўрттирилган рақамлар	Bo'rttirilgan raqamlar	дутье цифры
Бўш/вакант лаво- зимни эгаллаш	Bo'sh/vakant lavo- zimni egallash	замещать вакантную должность
Бўш/вакант ўрин	Bo'sh/vakant o'rin	вакансия, вакантное место
В		
Вазир	Vazir	министр
Вазирлар Маҳкамаси	Vazirlar Mahkamasi	Кабинет Министров
Вазирлик	Vazirlik	министерство
Вазифа, масала	Vazifa, masala	задача
Вазифаларни тақсимлаш	Vazifalarni taqsimlash	распределение обязанностей
Вазифасини бажар- ишга кириш- моқ	Vazifasini baja- rishga kirish- moq	приступить к ис- полнению обя- занностей
Вазифасини бажарувчи	Vazifasini bajaruvchi	исполняющий обязанности
Вакил	Vakil	делегат, представитель
Вакиллар, делегация	Vakillar, delegatsiya	делегация
Ваколат	Vakolat	полномочие, полномочия
Ваколатнома	Vakolatnoma	доверенность; вери- тельная грамота
Ваколат муҳлати	Vakolat muhlati	легислатура
Валюта	Valuta	валюта
Валюта курси/ қиймати	Valuta kursi/ qiymati	валютный курс
Валюта муомаласи/ операцияси	Valuta muomalasi/ operatsiyasi	валютная операция
Валютасиз айир- бош қилиш	Valutasiz ayirbosh qilish	безвалютный обмен
Варақа	Varaqa	лист; листовка
Варақларнинг тар- тиб рақами	Varaqalarning tartib raqami	нумерация листов

Варақча Васиятнома	Varaqcha Vasiyatnoma	карточка; листок завещание, завеща- тельное письмо
Васият қилувчи Вақтдан самарали фойдаланиш	Vasiyat qiluvchi Vaqtdan samarali foydalanish	завещатель эффективное ис- пользование времени
Вақтинча вазифа- сини бажармоқ Вақтинчалик иш Виза, розилик белгиси	Vaqtincha vazifasini bajarmoq Vaqtinchalik ish Viza, rozilik belgisi	временно исполнять обязанности временная работа виза
Вилоят Восита, маблағ Воситачи, даллол Воситачилик шартномаси	Viloyat Vosita, mablag' Vositachi, dallol Vositachilik shartnomasi	область средства посредник комиссионный договор
Г		
Газета Гаров Гаровга қўйиб пул олмоқ Гаровга қўймоқ/ бермоқ Герб Гербли муҳр Гувоҳнома	Gazeta Garov Garovga qo'yib pul olmoq Garovga qo'yumoq/ bermoq Gerb Gerbli muhr Guvohnoma	газета залог взять деньги под залог заложить герб гербовая печать удостоверение, свидетельство группа
Д		
Давлат Давлат автоназо- рати (ДАН) Давлат байроғи Давлат банки	Davlat Davlat avtonazorati (DAN) Davlat bayrog'i Davlat banki	государство госавтоинспекция (ГАИ) государственный флаг государственный банк

Давлат божи	Davlat boji	государственная пошлина
Давлат корхонаси	Davlat korxonasi	государственное предприятие
Давлат кредити	Davlat krediti	государственный кредит
Давлат мақоми	Davlat maqomi	государственный статус
Давлат муассасаси	Davlat muassasasi	государственное учреждение
Давлат мулки	Davlat mulki	казённое имущество
Давлат солиғи	Davlat solig'i	государственный налог
Давлат суғуртаси	Davlat sug'urtasi	государственное страхование
Давлат тузуми/ тузилиши	Davlat tuzumi/ tuzilishi	государственный строй
Давлат ягона нус- хаси, давлат андозалари	Davlat yagona nus- xasi, davlat andozalari	государственный стандарт (ГОСТ)
Давлат хокимияти	Davlat hokimiyati	государственная власть
Давлат ҳуқуқи	Davlat huquqi	государственное право
Давлатга оид/ қарашли	Davlatga oid/ qarashli	государственный
Давлатчилик, давлат тузуми	Davlatchilik, davlat tuzumi	государственность
Даволаш муассасаси	Davolash muassasasi	лечебное заведение/ учреждение
Давр	Davr	период
Даврий нашр	Davriy nashr	периодическое издание
Далил, асос	Dalil, asos	аргумент; довод
Даллол	Dalol	маклер
Далолатнома	Dalolatnoma	акт
Далолатнома тузмок	Dalolatnoma tuzmoq	заактивировать
Даромад, кирим	Daromad, kirim	доход
Даромад солиғи	Daromad solig'i	подходящий налог

Даромад/фойда келтирмоқ Даромадли	Daromad/foyda keltirmoq Daromadli	приносить доход доходный, прибыль- ный, рентабельный нерентабельный
Даромадсиз, фойда келтирмайдиган Дастлабки баҳо	Daromadsiz, foyda keltirmaydigan Dastlabki baho	первоначальная стоимость исходные данные
Дастлабки маълумотлар Дастлабки назорат	Dastlabki ma'lumotlar Dastlabki nazorat	предварительный контроль
Дастур, программа Даъво Даъвогар Даъво хати, даъвонома	Dastur, programma Da'vo Da'vogar Da'vo xati, da'vonoma	программа претензия; иск истец претензионное письмо
Дақиқа, минут Даҳа Дебет Дебитор, қарздор Дебитор қарздорлик	Daqqa, minut Daha Debet Debitor, qarzdor Debitor qarzdorlik	минута массив дебет дебитор дебиторская задолженность
Девонхона Девонхона ашёлари Девонхона бошлиғи	Devonxona Devonxona ashyolari Devonxona boshlig'i	канцелярия канцелярские принадлежности начальник канцелярии
Девонхона дафтари Девонхона хизматчиси	Devonxona daftari Devonxona xizmatchisi	канцелярская книга канцелярский служащий
Декрет Депонент Депонентлаш Депутат Депутатлик гувоҳномаси	Dekret Deponent Deponentlash Deputat Deputatlik guvohnomasi	декрет депонент депонирование депутат депутатское удостоверение
Диплом, шаҳодатнома Дипломатик муносабатлар	Diplom, shahodatnoma Diplomatik munosabatlar	диплом дипломатические отношения

Директива, йўл-йў- рик, кўрсатма	Direktiva, yo'l-yo'- riq, ko'rsatma	директива
Директор	Direktor	директор
Директор хонаси	Direktor xonasi	кабинет директора
Директорга маълум қилиш	Direktorga ma'lum qilish	доклад директору
Доимий	Doimiy	постоянный, постоянно
Доимий қўлланув- чи цитаталар (сийқаланган иктибослар)	Doimiy qo'llanuvchi sitatalar (siyqalangan iqtiboslar)	дежурные цитаты
Дўкон	Do'kon	магазин; лавка
Е		
Ейилма, амортизация	Yeyilma, amortizatsiya	амортизация
Ейилма/амортиза- циявий мuddат	Yeyilma/amortiza- tsiyaviy muddat	амортизационный срок
Елим	Yelim	клей
Етакчи	Yetakchi	ведуший
мутахассис	mutaxassis	специалист
Етарли асосга эга бўлмаган, кам асосли	Yetarli asosga ega bo'lmagan, kam asosli	малоосновательный
Етарли асослар	Yetarli asoslar	достаточные основания
Етиб келиш санаси	Yetib kelish sanasi	дата прибытия
Етказиб бериш шартномаси	Yetkazib berish shartnomasi	договор поставки
Ё		
Ёдгорлик лавхаси	Yodgorlik lavhasi	мемориальная доска
Ёзишма	Yozishma	переписка
Ёзма буйруқ	Yozma buyruq	предписание
Ёзув	Yozuv	запись
Ёзув дафтарчаси, ёи дафтарча	Yozuv daftarchasi, yon daftarcha	записная книжка
Ёзув машинкаси	Yozuv mashinkasi	пишущая машинка

<p>Ёзув, устёзув Ёлланган, ёлланма Ёлланма ишчи Ёлғон хабарлар бериш, хабар- ларни бузиб кўрсатиш Ёмон ташкил этилганлиги туфайли Ён дафтар Ёпиқ мажлис Ёпиқ танлов Ёрдам пули Ёрдамчи Ёрдамчи хўжалик</p>	<p>Yozuv, ustyozuv Yollangan, yollanma Yollanma ishchi Yolg'on xabarlar berish, xabar- larni buzib ko'rsatish Yomon tashkil etilganligi tufayli Yon daftar Yopiq majlis Yopiq tanlov Yordam puli Yordamchi Yordamchi xo'jalik</p>	<p>надпись вольнонаёмный наемный рабочий дезинформация</p> <p>из-за плохой организации</p> <p>блокнот закрытое заседание закрытый конкурс пособие (денежное) помощник подсобное хозяйство, вспомогательное хозяйство грамота; этикетка молодой специалист</p>
Ж		
<p>Жавоб Жавоб хат Жавобгар Жавобгар шахс Жадвал Жазо</p>	<p>Javob Javob xat Javobgar Javobgar shaxs Jadval Jazo</p>	<p>ответ письмо-ответ ответчик ответственное лицо таблица взыскание, наказание</p>
<p>Жами Жами, натижа, якун Жами, суммаси Жамият Жамлама/йиғма маълумотлар Жамлаш, жамла- ниш, бутлаш, комплектлаш</p>	<p>Jami Jami, natija, yakun Jami, summasi Jamiyat Jamlama/yig'ma ma'lumotlar Jamlash, jamlanish, butlash, komplektlash</p>	<p>ИТОГО ИТОГ</p> <p>сумма общество сводные данные</p> <p>комплектование</p>

Жамлаш бўлими	Jamlash bo'limi	сводный отдел; отдел комплектования
Жамоа, коллектив	Jamoa, kollektiv	коллектив
Жамоа пудрати	Jamoa pudrati	коллективный подряд
Жамоа шартномаси	Jamoa shartnomasi	коллективный договор
Жамоат мулки	Jamoat mulki	общее достояние
Жамғарма, фонд	Jamg'arma, fond	фонд
Жарима	Jarima	штраф
Жарима солмоқ	Jarima solmoq	наложить штраф
Жиддий танбех	Jiddiy tanbeh	строгое замечание
Жиддий қарама-қаршилиқлар	Jiddiy qarama-qarshiliklar	глубокие противоречия
Жиддий ҳайфсан	Jiddiy hayfsan	строгий выговор
Жилд	Jild	том
Жисмоний шахс	Jismoniy shaxs	физическое лицо
Жоизлик	Joizlik	допуск
Жорий	Joriy	текущий
Жорий ҳисоб рақами	Joriy hisob raqami	текущий счёт
Жуда юқори нарх қўймоқ/сўрамоқ	Juda yuqori narx qo'yimoq/so'ramoq	заломить цену
Журнал, қайд дафтари (иш юритишда)	Jurnal, qayd daftari (ish yuritishda)	журнал
Жўнаб кетиш санаси	Jo'nab ketish sanasi	дата убытия
Жўнатма	Jo'natma	посылка; перевод (почтовый)
Жўнатма рақами	Jo'natma raqami	исходящий номер
Жўнатма хужжатлар	Jo'natma hujjatlar	исходящие документы
Жўнатмалар қайд дафтари	Jo'natmalar qayd daftari	исходящий журнал
3		
Зарарни тўламоқ, зарар ўрнини тўлдирмоқ, зарарни ундирмоқ	Zararni to'lamoq, zarar o'rnini to'ldirmoq, zararni undirmoq	возместить убыток/ущерб

Захира	Zaxira	резерв
Зиддият, ихтилоф, низо, келишмов- чилик	Ziddiyat, ixtilof, nizo, kelishmov- chilik	конфликт; разногласие
Зиддиятлар баённомаси	Ziddiyatlar bayonnomasi	протокол разногласий
Зиммасига юклай- ман/топшира- ман	Zimmasiga yuklay- man/topshira- man	поручаю
Зудлик билан, тезда	Zudlik bilan, tezda	срочно
И		
Идоравий хужжат- лар, фармойиш берадиган хуж- жатлар	Idoraviy hujjatlar, farmoyish bera- digan hujjatlar	распорядительные документы
Ижара	Ijara	аренда, прокат
Ижара шартномаси	Ijara shartnomasi	договор аренды
Ижарага олмоқ	Ijaraga olmoq	взять в аренду
Ижарачи	Ijarachi	арендатор
Ижро этилганлик хақида белги	Ijro etilganlik haqida belgi	отметка об испол- нении
Ижро этилди	Ijro etildi	исполнено
Ижро этилмаган хужжат	Ijro etilmagan hujjat	неисполненный документ
Ижро этувчи ҳокимият	Ijro etuvchi hokimiyat	исполнительная власть
Ижрони назорат қилиш	Ijroni nazorat qilish	контроль исполнения
Ижрони текшириш	Ijroni tekshirish	проверка исполнения
Ижрочи	Ijrochi	исполнитель
Изоҳ ва қўшим- чалар	Izoh va qo'shim- chalar	примечания и до- бавления
Изоҳламоқ, шарҳламоқ	Izohlamoq, sharhlamoq	комментировать
Икки ёқлама/ томонлама	Ikki yoqlama/ tomonlama	двусторонний

Икки томонлама битим	Ikki tomonlama bitim	двустороннее соглашение
Илмий	Ilmiy	научный
Илмий даража	Ilmiy daraja	учёная степень
Илмий ишланма	Ilmiy ishlanma	научная разработка
Илмий тадқиқот ишлари	Ilmiy tadqiqot ishlari	научно-исследовательская работа
Илмий-техникавий	Ilmiy-texnikaviy	научно-технический
Илмий унвон	Ilmiy unvon	учёное звание
Илмий ходим	Ilmiy xodim	научный сотрудник
Илова	Ilova	приложение
Имзо	Imzo	подпись
Имзолаш	Imzolash	подписание
Импорт, четмол	Import, chetmol	импорт
Имтиёзлар	Imtiyozlar	льготы
Имтиёзли нафақа	Imtiyozli nafaqa	льготная пенсия
Имтиҳон	Imtihon	экзамен
Инвентарлаш/йўқлама дафтари	Inventarlash/yo'qlama daftari	инвентарная книга
Инвентарлаш, йўқлама қилиш	Inventarlash, yo'qlama qilish	инвентаризация
Инвентарь, ашёлар	Inventar, ashyolar	инвентарь
Инвестицион банк	Investitsion bank	инвестиционный банк
Инвестиция	Investitsiya	инвестиция
Индекслаш	Indekslash	индексация
Инсонпарварлик ёрдами	Insonparvarlik yordami	гуманитарная помощь
Инспекция, назорат, текшириш	Inspeksiya, nazorat, tekshirish	инспекция
Институт	Institut	институт
Интизом	Intizom	дисциплина
Интизомий жазо	Intizomiy jazo	дисциплинарное взыскание/наказание
Инфляция, қадрсизланиш	Inflatsiya, qadrsizlanish	инфляция
Ипотека	Ipoteka	ипотека
Исбот, далил	Isbot, dalil	доказательство
Искот, чегирма	Isqot, chegirma	скидка
Ислоҳот	Islahot	реформа

Исм	Ism	имя
Исми ва ота исми-нинг бош ҳарф-лари	Ismi va ota ismi-ning bosh harf-lari	инициалы
Истеъмол	Iste'mol	потребление
Истеъфо	Iste'fo	отставка
Ихтиро	Ixtiro	изобретение
Ихтирочи	Ixtirochi	изобретатель
Ички келишув	Ichki kelishuv	внутреннее
Ички рўйхат/ хатлов	Ichki ro'yxat/ xatlov	согласование
Ички савдо	Ichki savdo	внутренняя
Ички хўжалик ҳисоби	Ichki xo'jalik hisobi	опись
Иш бошқаруви	Ish boshqaruvi	внутренняя
Иш бошқарувчи	Ish boshqaruvchi	торговля
Иш вақти	Ish vaqti	внутрихозяйствен- ный расчёт
Иш жойидан маълумотнома	Ish joyidan ma'lumotnoma	управление делами
Иш тартиби	Ish tartibi	управляющий
Иш юритиш	Ish yuritish	делами
Иш юритишнинг давлат ягона тизими	Ish yuritishning davlat yagona tizimi	рабочее время
Иш юритувчи	Ish yurituvchi	справка с места
Иш якуни	Ish yakuni	работы
Иш ҳақи, маош	Ish haqi, maosh	режим работы
Ишбай иш	Ishbay ish	делопроизводство
Ишбай; кўтара	Ishbay; ko'tara	Единая государ- ственная система
Ишбай ҳақ тўлаш	Ishbay haq to'lash	делопроизводства
Ишбилармон, кор- чалон, бизнесчи	Ishbilarmon, kor- chalon, bizneschi	делопроизводитель
Ишбилармонлик, корчалонлик, бизнес	Ishbilarmonlik, korchalonlik, biznes	окончание дела
Ишга вақтинча лаёқатсизлик	Ishga vaqtincha layoqatsizlik	заработная плата
		аккордная работа
		аккордный
		аккордная оплата
		бизнесмен
		бизнес
		временная нетрудо- способность

Ишга рухсат бермок	Ishga ruxsat bermoq	допустить к работе
Ишга қабул қилиш ҳақида ариза	Ishga qabul qilish haqida ariza	заявление о приёме на работу
Ишга қабул қилмок, ишга олмок	Ishga qabul qilmoq, ishga olmoq	принимать на работу
Ишдан бўшатиш	Ishdan bo'shatish	увольнение
Ишдан бўшаш ҳақида ариза	Ishdan bo'shash haqida ariza	заявление об увольнении
Ишлаб топилган пул	Ishlab topilgan pul	заработок
Ишлаб чиқариш муносабатлари	Ishlab chiqarish munosabatlari	производственные отношения
Ишлаб чиқариш режаси	Ishlab chiqarish rejasi	производственный план
Ишлаб чиқариш тавсифномаси	Ishlab chiqarish tavsifnomasi	производственная характеристика
Ишлаб чиқариш харажатлари	Ishlab chiqarish xarajatlari	издержки производства
Ишлаб чиқариш харажатлари коэффициенти	Ishlab chiqarish xarajatlari koeffitsienti	коэффициент затрат на производство
Ишлаб чиқариш чикити (яроқсиз ишлаб чиқариш)	Ishlab chiqarish chiqiti (yaroqsiz ishlab chiqarish)	производственный брак
Ишлаб чиқариш қуввати	Ishlab chiqarish quvvati	производственные мощности
Ишлаб чиқаришни кенгайтирмок	Ishlab chiqarishni kengaytirmoq	расширить производство
Ишлар рўйхати/ номенклатураси	Ishlar ro'yxati/ nomenklaturasi	номенклатура дел
Ишларнинг тугаланиши	Ishlarning tugallanishi	завершение работ
Ишларнинг/ҳужжатларнинг намунавий рўйхати	Ishlarning/hujjatlarining namunaviy ro'yxati	примерная номенклатура дел
Ишлатиш, фойдаланиш	Ishlatish, foydalanish	эксплуатация; применения
Ишни йўлга қўймок	Ishni yo'lga qo'yumoq	наладить работу

Ишнинг боши/ бошланиши	Ishning boshi/ boshlanishi	начало дела
Ишнинг хусусиятлари	Ishning xususiyatlari	характер работы
Ишонч ёрлиғи	Ishonch yorlig'i	верительная грамота
Ишончли/ваколат- ли шахс	Ishonchli/vakolatli shaxs	доверенное лицо
Ишончли маълумотлар	Ishonchli ma'lu- motlar	достоверные сведения
Ишончнома	Ishonchnoma	доверенность
Ишончнома берувчи	Ishonchnoma beruvchi	доверитель
Ишсизлик	Ishsizlik	безработица
Иштирокни қайд қилиш varaқаси	Ishtirokni qayd qilish varaqasi	явочный лист
Иқтисодиёт, иқтисод	Iqtisodiyot, iqtisod	экономика
Иқтисодчи	Iqtisodchi	экономист
Й		
Йил чорағи	Yil choragi	квартал
Йиллик режа	Yillik reja	годовой план
Йирик корхона	Yirik korxonа	крупное предприятие
Йиртма календарь/ тақвим	Yirtma kalendar/ taqvim	отрывной календарь
Йўл солиғи	Yo'l solig'i	дорожный налог
Йўланма	Yo'llanma	путёвка
Йўланма; йўлаш, юбориш	Yo'llanma; yo'llash, yuborish	направление
Йўриқ хати	Yo'riq xati	инструктивное письмо
Йўриқнома	Yo'riqnoma	инструкция
Йўриқнома банди	Yo'riqnoma bandi	пункт инструкции
Йўриқчи, инструктор	Yo'riqchi, instruktor	инструктор
Йўқлаб олинадиган	Yo'qlab olinadigan	до востребования
Йўқлама қилиш	Yo'qlama qilish	инвентаризация
Йўқлама дафтари	Yo'qlama daftari	инвентарная книга

<p>Йўқлиги сабабли, мавжуд эмас- лиги туфайли</p>	<p>Yo'qligi sababli, mavjud emasligi tufayli</p>	<p>из-за отсутствия</p>
<p>К</p>		
<p>Кадрлар бошқармаси</p>	<p>Kadrlar boshqarmasi</p>	<p>управление кадрами</p>
<p>Кадрлар бўлими Кадрларни қайта тайёрлаш</p>	<p>Kadrlar bo'limi Kadrlarni qayta tayyorlash</p>	<p>отдел кадров переподготовка кадров</p>
<p>Кадрларни ҳисобга олиш бўйича шахсий варақа</p>	<p>Kadrlarni hisobga olish bo'yicha shaxsiy varaqa</p>	<p>личный листок по учёту кадров</p>
<p>Кам маошли лавозим</p>	<p>Kam maoshli lavozim</p>	<p>низкооплачиваемая должность</p>
<p>Камунум, каммаҳсул</p>	<p>Kamunum, kammahsul</p>	<p>малопроизводи- тельный</p>
<p>Капитал қурилиш</p>	<p>Kapital qurilish</p>	<p>капитальное строительство</p>
<p>Картотека</p>	<p>Kartoteka</p>	<p>картотека</p>
<p>Касаба уюшмаси</p>	<p>Kasaba uyushmasi</p>	<p>профсоюз</p>
<p>Касаллик варақаси</p>	<p>Kasallik varaqasi</p>	<p>больничный лист</p>
<p>Касаначилик ишлари</p>	<p>Kasanachilik ishlari</p>	<p>надомная работа</p>
<p>Касбий фазилатлар</p>	<p>Kasbiy fazilatlar</p>	<p>профессиональные качества</p>
<p>Касса</p>	<p>Kassa</p>	<p>касса</p>
<p>Касса дафтари</p>	<p>Kassa daftari</p>	<p>кассовая книга</p>
<p>Кассани текширмак</p>	<p>Kassani tekshirmoq</p>	<p>проверить кассу</p>
<p>Кассир</p>	<p>Kassir</p>	<p>кассир</p>
<p>Катта даромад</p>	<p>Katta daromad</p>	<p>высокий доход</p>
<p>Кафедра</p>	<p>Kafedra</p>	<p>кафедра</p>
<p>Кафолат</p>	<p>Kafolat</p>	<p>гарантия</p>
<p>Кафолат бермоқ</p>	<p>Kafolat bermoq</p>	<p>гарантировать</p>
<p>Кафолат муддати</p>	<p>Kafolat muddati</p>	<p>гарантийный срок</p>
<p>Кафолат хати</p>	<p>Kafolat xati</p>	<p>гарантийное письмо</p>
<p>Кафолатли шартнома</p>	<p>Kafolatli shartnoma</p>	<p>гарантийный договор</p>

Кафолатнома; кафолат	Kafolatnoma; kafolat	поручительство; га- рантийное письмо
Квитанция, патта	Kvitansiya, patta	квитанция
Кворум	Kvorum	кворум
Квота	Kvota	квота
Келди-кетди дафтари	Keldi-ketdi daftari	книга прихода и ухода
Келиш кайд дафтари	Kelish qayd daftari	входящий журнал
Келувчи, ташриф буюрувчи	Keluvchi, tashrif buyuruvchi	посетитель
Келувчиларни қабул қилиш	Keluvchilarni qabul qilish	приём посетителей
Кеча-кундуз навбатчилик	Kecha-kunduz navbatchilik	круглосуточное дежурство
Кечки мактаб	Kechki maktab	вечерняя школа
Кечки ўқиш/ таълим	Kechki o'qish/ ta'lim	вечернее обучение
Кимошди савдоси, аукцион	Kimoshdi savdosi, auksion	аукцион
Кирим ва чиқим	Kirim va chiqim	приход и расход
Кирмоқ	Kirmoq	поступать
Клиринг	Kliring	клиринг
Клиринг битими	Kliring bitimi	клиринговое соглашение
Кодекс, қонунлар мажмуи	Kodeks, qonunlar majmui	кодекс
Коллегиаллик, ҳамжихатлик	Kollegiallik, hamjihatlik	коллегиальность
Комиссия	Komissiya	комиссия
Комиссия таркиби- дан чиқариб/ ўчириб ташла- моқ	Komissiya tarkibi- dan chiqarib/ o'chirib tash- lamoq	вывести из состава комиссии
Комиссия тузмоқ	Komissiya tuzmoq	образовать комиссию
Коммунал банк	Kommunal bank	коммунальный банк
Коммунал хизмат	Kommunal xizmat	коммунальные услуги
Конвенция	Konvensiya	конвенция
Конверсия	Konversiya	конверсия

Конверт, хатжилд	Konvert, xatjild	конверт
Конституция (асосий қонун)	Konstitutsiya (asosiy qonun)	конституция
Конструкторлик бюроси	Konstruktorlik byurosi	конструкторское бюро
Контрагент	Kontragent	контрагент
Конференция, анжуман	Konferensiya, anjuman	конференция
Кооптация (қў- шимча сайлов билан тўлдириш)	Kooptatsiya (qo'- shimcha saylov bilan to'ldirish)	кооптация
Корпорация, уюшма	Korporatsiya, uyushma	корпорация
Корректор, мусаххих	Korrektor, musahhah	корректор
Корхона	Korxonah	предприятие
Корхона низоми	Korxonah nizomi	устав предприятия
Корхона шўъбаси/ бўлинмаси	Korxonah sho'basi/ bo'linmasi	дочернее предпри- ятие; филиал предприятия
Котиб, котиба	Kotib, kotiba	секретарь
Котиба-маши- нистка	Kotiba-mashi- nistka	секретарь-маши- нистка
Котибият	Kotibiyat	секретариат
Коэффициент	Koeffitsient	коэффициент
Кредит, қарз, насиа	Kredit, qarz, nasiyah	кредит
Кредитор, қарз берувчи	Kreditor, qarz beruvchi	кредитор
Кредитордан қарздорлик	Kreditordan qarzdorlik	кредиторская задолженность
Ксерокс	Kseroks	ксерокс
Кун тартиби	Kun tartibi	повестка дня
Кун тартибини қўриб тутатмоқ	Kun tartibini ko'rib tugatmoq	исчерпать повестку дня
Кундалик ёзувлар	Kundalik yozuvlar	ежедневные записи
Кундузги ўқиш/ таълим	Kunduzgi o'qish/ ta'lim	дневное обучение
Купон	Kupon	купон
Курс	Kurs	курс
Кўзда тутмоқ	Ko'zda tutmoq	предусматривать

<p>Кўпайтириш Кўп томонлама битим Кўргазма Кўрсаткич Кўрсатма, йўл-йўрик Кўрсатмали, аниқ, яққол Кўрсатувчи Кўрсатувчига Кўчирма</p>	<p>Ko'paytirish Ko'p tomonlama hitim Ko'rgazma Ko'rsatkich Ko'rsatma, yo'l-yo'riq Ko'rsatmali, aniq, yaqqol Ko'rsatuvchi Ko'rsatuvchiga Ko'chirma</p>	<p>размножение многостороннее соглашение витрина; выставка показатель указание наглядный, наглядно предъявитель на предъявителя выписка; копия</p>
<p>Л</p>		
<p>Лаборант Лаборатория Лаборатория тажрибалари Лавозим, мансаб Лавозим йўриқно- маси, лавози- ний йўриқнома Лавозимни бажари- ришга киришмоқ Лента, тасма Лимит Лицензия Лойиха Лойихалаштирмоқ Лотерея Лотин шрифти/ харфлари</p>	<p>Laborant Laboratoriya Laboratoriya tajribalari Lavozim, mansab Lavozim yo'riqno- masi, lavozimiy yo'riqnoma Lavozimni bajarish- ga kirishmoq Lenta, tasma Limit Litsenziya Loyiha Loyihalashtirmoq Lotereya Lotin shrifti/ harflari</p>	<p>лаборант лаборатория лабораторные опыты должность должностная инструкция вступить в должность лента лимит лицензия проект запроектировать лотерея латинский шрифт</p>
<p>М</p>		
<p>Маблағлар, бойлик лар, ресурслар Мавзе</p>	<p>Mablag'lar, boylik- lar, resurslar Mavze</p>	<p>ресурсы квартал (махалля)</p>

Мавзу	Mavzu	тема
Мавзули текширув	Mavzuli tekshiruv	тематическая проверка
Мавсумий иш	Mavsumiy ish	сезонная работа
Магазин	Magazin	магазин
Мадхия	Madhiya	гимн
Мажбурият(лар)	Majburiyat(lar)	обязательства
Мажлис, кенгаш, йиғилиш	Majlis, kengash, yig'ilish	заседание; совещание
Мажлис, планёрка	Majlis, planyorka	планёрка
Мажлис	Majlis	протокол
баённомаси	bayonnomasi	заседания
Мажлисхона	Majlisxona	актовый зал
Мажмуа, комплекс	Majmua, kompleks	комплекс
Маиший хизмат	Maishiy xizmat	бытовые услуги
Мактаб	Maktab	школа
Мактаб тизими	Maktab tizimi	школьная система
Мактабгача	Maktabgacha	дошкольные
тарбия муассасалари	tarbiya muassasalari	учреждения
Малака	Malaka	квалификация
Малака даражаси	Malaka darajasi	разряд;
Малака	Malaka	квалификация
комиссияси	komissiyasi	квалификационная
Малака ошириш	Malaka oshirish	комиссия
Малакали	Malakali	повышение
Манбаларга ҳавола қилиш	Manbalarga havola qilish	квалификации
Манзил	Manzil	квалифицированный
Мансабдор шахс	Mansabdor shaxs	ссылаться на
Манфаатдор шахс	Manfaatdor shaxs	источники
Манфаатдорлик	Manfaatdorlik	адрес
Маош бериш, иш ҳақи бериш	Maosh berish, ish haqi berish	должностное лицо
Масала; савол	Masala; savol	заинтересованное
Маслаҳат	Maslahat	лицо
бюроси	byurosi	заинтересованность
		выдача заработной
		платы
		вопрос
		консультационное
		бюро

Маслаҳатчи	Maslahatchi	заседатель;
Масъул ходим	Mas'ul xodim	консультант
Масъул шахс	Mas'ul shaxs	ответственный работник
Масъулият, жавобгарлик	Mas'uliyat, javobgarlik	ответственное лицо
Масъулият юкلامоқ	Mas'uliyat yuklamoq	ответственность
Матбуот	Matbuot	возлагать
Матн	Matn	ответственность
Мафкура	Mafkura	пресса
Махсус/алоҳида қонунлар	Maxsus/alohida qonunlar	текст
Махсус бўлим	Maxsus bo'lim	идеология
Махфий	Maxfiy	исключительные законы
Машаққатли меҳнат	Mashaqqatli mehnat	спецотдел
Машинистка	Mashinistka	секретно
Машинка ёзувхо- наси/бюроси	Mashinka yozuvxo- nasi/byurosi	изнурительный труд
Маълум қилмоқ	Ma'lum qilmoq	машинистка
Маълумот	Ma'lumot	машинописное бюро
Маълумотлар	Ma'lumotlar	довести до сведения
Маълумотлар бюроси	Ma'lumotlar byurosi	сведения; сводка;
Маълумотлар рўйхати	Ma'lumotlar ro'yxati	образование
Маълумотнома	Ma'lumotnoma	данные, сведения
Маълумотнома бермоқ	Ma'lumotnoma bermoq	справочное бюро
Маъмур, бошқарувчи	Ma'mur, boshqaruvchi	перечень сведений
Маъмурий жавобгарлик	Ma'muriy javobgarlik	справка
Маъмурий жазо	Ma'muriy jazo	выдать справку
Маъмурият	Ma'muriyat	администратор
Маъруза	Ma'ruza	административная ответственность
		административное взыскание
		администрация
		доклад; лекция

Маърузачи	Ma'ruzachi	докладчик; лектор
Мақбул, қулай	Maqbul, qulay	оптимальный
Мақом	Maqom	статус
Мақтовнома, мақтов қоғози	Maqtovnoma, maqtov qog'ozi	похвальный лист
Маҳаллий бюджет	Mahalliy budjet	местный бюджет
Маҳкама	Mahkama	учреждение; канце- лярия; кабинет
Маҳкамавий синовлар	Mahkamaviy sinovlar	ведомственные испытания
Маҳсулот, буюм	Mahsulot, buyum	продукция, изделие
Мезон	Mezon	критерий
Меморандум, баёнот	Memorandum, bayonot	меморандум
Меросни хатлаш	Merosni hatlash	опись наследия
Метод	Metod	метод
Методик ёрдам	Metodik yordam	методическая помощь
Методист	Metodist	методист
Меъёр, миқдор, маром, норма	Me'yor, miqdor, marom, norma	норма
Меъёрланмаган муомаладаги маблаглар	Me'yorlanmagan muomaladagi mablag'lar	ненормированные оборотные средства
Меъёрлаш	Me'yorlash	нормирование
Меъёрни пасай- тирмақ	Me'yorni pasay- tirmoq	занизить норму
Меъёрнома, норматив	Me'yornoma, normativ	норматив
Меҳнат	Mehnat	труд
Меҳнат битими	Mehnat bitimi	трудовое соглашение
Меҳнат ва турмуш шароитлари	Mehnat va turmush sharoitlari	условия труда и быта
Меҳнат	Mehnat	трудовая
дафтарчаси	daftarchasi	книжка
Меҳнат интизоми	Mehnat intizomi	трудовая дисциплина
Меҳнат	Mehnat	охрана
муҳофазаси	muhofazasi	труда
Меҳнат таътили	Mehnat ta'tili	трудовой отпуск
Меҳнат тақсимоти	Mehnat taqsimoti	разделение труда
Меҳнат	Mehnat	производительность
унумдорлиги	unumdorligi	труда

Мехнат унумдор- лигининг ўзга- риб туриши	Mehnat unumdor- ligining o'zgarib turishi	динамика произ- водительности труда
Мехнат фаолияти	Mehnat faoliyati	трудова деятельность
Мехнат шартномаси	Mehnat shartnomasi	трудова договор
Мехнат қонулари	Mehnat qonunlari	законодательство о труде
Мехнат ҳақи	Mehnat haqi	оплата труда
Мехнатни меъёрлаш	Mehnatni me'yorlash	нормирование труда
Мижоз	Mijoz	клиент
Милиция	Militsiya	милиция
Миллат	Millat	национальность
Миллатлараро	Millatlararo	межнациональный
Миннатдорчилик билдирмоқ, мин- натдорчилик изҳор этмоқ	Minnatdorchilik bildirmoq, minnatdorchilik izhor etmoq	выразить признательность
Минтақа, музофот	Mintaqa, muzofot	регион
Моддий	Moddiy	материальный
Моддий база	Moddiy baza	материальная база
Моддий ёрдам	Moddiy yordam	материальная помощь
Моддий жавобгарлик	Moddiy javobgarlik	материальная ответственность
Моддий манфаатдорлик	Moddiy manfaatdorlik	материальная заинтересованность
Моддий таъминот	Moddiy ta'minot	материальное обеспечение
Моддий-техника таъминоти	Moddiy-texnika ta'minoti	материально-техни- ческое обеспе- чение
Мол турлари/ навлари	Mol turlari/ navlari	ассортимент
Молия	Moliya	финансы
Молиявий-бюджет интизоми	Moliyaviy-budjet intizomi	бюджетно-финансо- вая дисциплина
Муаллиф	Muallif	автор
Муаммо	Muammo	проблема

Муассаса, идора, маҳкама	Muassasa, idora, mahkama	учреждение: ведомство
Муассаса	Muassasa	заведение
Муассаса турининг номи	Muassasa turining nomi	название вида учреждения
Мувофиқлашти- рувчи комиссия	Muvofiqlashtiruv- chi komissiya	координационная комиссия
Мувофиқлик баёни	Muvofiqlik bayoni	заявление о соот- ветствии
Мувофиқлик белгиси	Muvofiqlik belgisi	знак соответствия
Муддат, муҳлат	Muddat, muhlat	срок
Муддати ўтиб кет- ган қарздорлик	Muddati o'tib ket- gan qarzdorlik	просроченная задолженность
Муддати ўтиб кетган ҳужжат	Muddati o'tib ketgan hujjat	просроченный документ
Муддатидан илгари	Muddatidan ilgari	досрочно
Муддатли омонат	Muddatli omonat	срочный вклад
Муддатни узайтир- моқ/чўзмоқ	Muddatni uzaytir- moq/cho'zmoq	продлить срок
Мудир, бошлиқ	Mudir, boshliq	заведующий
Музокара бошламоқ	Muzokara boshlamoq	вступить в переговоры
Музокара; муно- зара, мубоҳаса	Muzokara; muno- zara, mubohasa	прения
Мукофот	Mukofot	награда, премия
Мукофот варақаси	Mukofot varaqasi	наградной лист
Мукофотлаш, тақдирлаш	Mukofotlash, taqdirlash	вознаграждение, премирование
Мунозара, муҳокама	Munozara, muhokama	дебаты
Муносабат белги- си, резолюция	Munosabat belgisi, rezolutsiya	резолюция
Муомала, операция	Muomala, operatsiya	операция
Муомала қайдномаси	Muomala qaydnomasi	оборотная ведомость
Мурожаат	Murojaat	обращение
Мустақиллик	Mustaqillik	независимость

Муфассал	Mufassal	подробный, детальный
Мухбир	Muxbir	корреспондент
Муқобил	Muqobil	альтернативный, альтернатива
Муҳандис	Muhandis	инженер
Мухаррир	Muharrir	редактор
Муҳим	Muhim	важный, значительный
Муҳим сана	Muhim sana	знаменательная дата
Муҳлатли тўлов	Muhlatli to'lov	срочный платёж
Муҳокама	Muhokama	обсуждение
Муҳокама қилмоқ	Muhokama qilmoq	обсудить
Муҳр	Muhr	печать
Муҳр ўрни	Muhr o'rni	место печати
Мўлжал, таҳмин	Mo'ljal, taxmin	намётка, ориентир
Н		
Навбатдан ташқари	Navbatdan tashqari	вне очереди, внеочередной
Навбатчи админис- тратор, маъмур	Navbatchi adminis- trator, ma'mur	дежурный администратор
Назарда	Nazarda	иметь в виду,
тутмоқ	tutmoq	предусматривать
Назарий асослар/ амаллар	Nazariy asoslar/ amallar	теоретические выкладки
Назорат	Nazorat	контроль, надзор
Назорат белгиси	Nazorat belgisi	контрольная отметка
Назорат ва иш юритиш бўлими	Nazorat va ish yuritish bo'limi	отдел контроля и делопроизводства
Назорат варақчаси	Nazorat varaqqhasi	контрольная карточка
Назорат муддати	Nazorat muddati	контрольный срок
Назоратсизлик	Nazoratsizlik	безнадзорность
Назоратчи, нозир	Nazoratchi, nozir	инспектор
Намуна	Namuna	образец
Намунавий ҳужжат	Namunaviy hujjat	типовой документ
Нарх	Narx	цена
Нарх-навони оши- риб юбормоқ	Narx-navoni oshirib yubormoq	зависеть цены

Нархбилдиргич, нархнома	Narxbildirgich, narxnoma	прейскурант
Натижа	Natija	результат
Нафақа, пенсия	Nafaqa, pensiya	пенсия
Нафақахўр, пенсионер	Nafaqaxo'r, pensioner	пенсионер
Нашриёт	Nashriyot	издательство
Нашриёт режаси	Nashriyot rejasi	издательский план
Нақд пул	Naqd pul	наличные деньги
Нақд пулсиз хисоб-китоб	Naqd pulsiz hisob-kitob	безналичный расчёт
Низом, устав	Nizom, ustav	устав, положение
Низони/жанжални хал қилиш комиссияси	Nizoni/janjalni hal qilish komissiyasi	конфликтная комиссия
Никоҳ	Nikoh	бракосочетание, брак
Никоҳни бекор қилмоқ	Nikohni bekor qilmoq	расторгнуть брак
Нишон	Hishon	знак, значок
Ногирон	Nogiron	инвалид
Ногиронлик	Nogironlik	инвалидность
Номенклатура, лавозим рўйхати	Nomenklatura, lavozim ro'yxati	номенклатура
Номзод	Nomzod	кандидат
Номзодини қўй- моқ/кўрсатмоқ	Nomzodini qo'y- moq/ko'rsatmoq	выдвинуть кандидатуру
Норматив/меъёрий хужжатлар	Normativ/me'yoriy hujjatlar	нормативные документы
Норозилик нотаси	Norozilik notasi	нота протеста
Нотариал идора	Notarial idora	нотариальная контора
Нотариал тасдиқ(лаш)	Notarial tasdiq(lash)	нотариальное удос- товерение, заверение
Нотариус	Notarius	нотариус
Нотўлиқ иш вақти	Noto'liq ish vaqti	неполное рабочее время
Нотўғри фикр туғдирмоқ, адаштирмоқ, чалғитмоқ	Noto'g'ri fikr tug'dirmoq, adashtirmoq, chalg'itmoq	дезориентировать

Ношир	Noshir	издатель
Нусха	Nusxa	копия, экземпляр
Нусха кўчириш аппарати	Nusxa ko'chirish apparati	копировальный аппарат
Нусха кўчириш; такрорлаш	Nusxa ko'chirish; takrorlash	дублирование
Нусхалаш, нусха кўчириш	Nusxalash, nusxa ko'chirish	копирование
Нуксон, камчилик	Nuqson, kamchilik	дефект
Нуктаи назар, жихат, томон	Nuqtayi nazar, jihāt, tomon	аспект
О		
Обуна	Obuna	подписка
Овоз бериш	Ovoz berish	голосование
Овоз бериш варақаси	Ovoz berish varaқasi	бюллетень (голосования)
Овоз бериш хоначаси	Ovoz berish xonachasi	кабина для голосования
Овоз бериш ҳуқуқи	Ovoz berish huquqi	право голоса
Овоз бермоқ	Ovoz bermoq	голосовать
Овозга қўймоқ	Ovozga qo'ymoq	поставить на голосование
Овозларни санаб чиқмоқ	Ovozlarni sanab chiqmoq	подсчитать голоса
Огоҳлантириш	Ogohlantirish	предупреждение
Оддий муҳр	Oddiy muhr	простая печать
Озиқ-овқат варақчаси	Oziq-ovqat varaқchasi	продовольственная карточка
Оилавий аҳволи	Oilaviy ahvoli	семейное положение
Ойлик режа	Oylik reja	месячный план
Олди-сотди шартномаси	Oldi-cotdi shartnomasi	договор купли- продажи
Олдиндан	Oldindan	заблаговременно
Олдиндан банд қилмоқ	Oldindan band qilmoq	забронировать
Олдиндан режа- лаштирмоқ	Oldindan rejalashtirmoq	запланировать
Олий маълумот	Oliy ma'lumot	высшее образование

Олий ўқув юрти	Oliy o'quv yurti	вуз (высшее учебное заведение)
Олинма/келган хат-хабарлар	Olinma/kelgan xat-xabarlar	входящая корреспонденция
Олинма/келган хужжатлар	Olinma/kelgan hujjatlar	входящие документы
Олинмалар қайд дафтари	Olinmalar qayd daftari	входящий журнал
Олувчининг номи ёзилган чек	Oluvchining nomi yozilgan chek	именной чек
Омбор, омборхона	Ombor, omborhona	склад
Омил	Omil	фактор
Омонат	Omonat	вклад
Омонатчи	Omonatchi	вкладчик
Оператив, тезкор	Operativ, tezkor	оперативный
Оралаб/танлаб текшириш	Oralab/tanlab tekshirish	выборочный контроль
Ордер, рухсатнома	Order, ruxsatnoma	ордер
Очиқ овоз бериш	Ochiq ovoz berish	открытое голосование
Очиқ, ошкора	Ochiq, oshkora	гласно
Очиқ хат	Ochiq xat	открытое письмо
Ошкор бўлмоқ	Oshkor bo'lmoq	получать огласку
Ошкоралик	Oshkoralik	гласность
Оғзаки арз/баён	Og'zaki arz/bayon	устное заявление
Оғирлик бирлиги	Og'irlik birligi	единица веса
П		
Пакетлар учун	Paketlar uchun	для пакетов
Пасайиш, камайиш	Pasayish, kamayish	понижение, снижение
Пасайтирмақ	Pasaytirmoq	занизить
Паспорт	Pasport	паспорт
Пассив баланс	Passiv balans	пассивный баланс
Пассив (бухгалтерияга оид)	Passiv (buxgalteriyaga oid)	пассив (бух.)
Патга, квитанция	Patta, kvitansiya	квитанция
Патент	Patent	патент
Пенсионер	Pensioner	пенсионер

Пенсия	Pensiya	пенсия
Почта	Pochta	почта
Почта манзили	Pochta manzili	почтовый адрес
Почтамт	Pochtamt	почтамт
Президиум, раёсат	Prezidium, rayosat	президиум
Пудрат	Pudrat	подряд
Пудратчи	Pudratchi	подрядчик
Пул	Pul	деньги
Пул бирлиги	Pul birligi	денежная единица
Пул-буюм	Pul-buyum	денежно-вещевая
лотереяси	lotereyasi	лотерея
Пул ислохоти	Pul islohoti	денежная реформа
Пул маблағлари	Pul mablag'lari	денежные средства
Пул тўлаб	Pul to'lab	выкупить
қайтиб олмоқ	qaytib olmoq	
Пул тўлаб	Pul to'lab	выкупиться
кутулмоқ	qutulmoq	
Пул ўтказиш йўли билан	Pul o'tkazish yo'li bilan	по перечислению
Пулик	Pullik	платный
Пулик хизмат	Pullik xizmat	платные услуги
Пулик ўқитиш	Pullik o'qitish	платное обучение
Пулни олишга	Pulni olishga	доверить получить
ишонч билдирмоқ	ishonch bildirmoq	деньги
Пўлат сандик, сейф	Po'lat sandiq, seyf	сейф
Р		
Радиограмма	Radiogramma	радиограмма
Раис	Rais	председатель
Расмий қабул	Rasmiy qabul	аудиенция
Расмий қоғозлар, иш қоғозлари	Rasmiy qog'ozlar, ish qog'ozlari	деловые бумаги
Расмий ҳужжат	Rasmiy hujjat	официальный документ
Расмийлаштириш	Rasmiylashtirish	оформление
Расмиятчи	Rasmiyatchi	бюрократ
Расмиятчилик	Rasmiyatchilik	бюрократия

Рақам Рақамли ахборот	Raqam Raqamli axborot	цифра; номер цифровая информация
Рақамли ҳисобот	Raqamli hisobot	статистический отчёт
Рақиб, рақобатчи Рақобатбардош, рақобатга қобилиятли	Raqib, raqobatchi Raqobatbardosh, raqobatga qobiliyatli	конкурент конкуренто- способный
Рағбатлангириш Раҳбар ёрдамчиси Раҳбар ходим	Rag'batlantirish Rahbar yordamchisi Rahbar xodim	поощрение помощник руководителя руководящий работник руководящий документ руководство
Раҳбарий ҳужжат	Rahbariy hujjat	
Раҳбарият, раҳбарлик	Rahbariyat; rahbarlik	
Режа	Reja	план
Режа ва ҳисобот ҳужжатлари	Reja va hisobot hujjatlari	плановая и отчёт- ная документация
Режа тузмоқ	Reja tuzmoq	наметить план
Режага киритилган	Rejaga kiritilgan	включено в план; запланированный
Режадан ташқари	Rejadan tashqari	внеплановый
Режадан ташқари жамғарма	Rejadan tashqari jamg'arma	сверхплановые накопления
Режаларни муво- фиқлаштириш	Rejalarni muvofiq- lashtirish	координирование планов
Режалаш, режа- лаштириш	Rejalash, rejalash- tirish	планирование
Режалаштирилган foyda/daromad	Rejalashtirilgan foyda/daromad	плановая прибыль
Режали иш	Rejali ish	плановая работа
Режали	Rejali	плановый
Рейс	Reys	рейс
Республика	Respublika	республика
Референт	Referent	референт
Розилик белгиси	Rozilik belgisi	виза
Розилик билдирмоқ	Rozilik bildirmoq	изъявить согласие
Рухсат бериш ҳақидаги маълумотнома	Ruxsat berish haqidagi ma'lumotnoma	справка о допуске

Рухсат бермоқ
 Рухсат varaqchasi
 Рухсат тури
 Рухсат этишингиз-
 ни сўрайман
 Рухсатнома
 Рухсатнома
 бюроси
 Рухсатнома ёзиб
 бермоқ
 Рўйхат

 Рўйхат, хатлов/
 хатлаш
 Рўйхатга
 киритмоқ
 Рўйхатдан чиқа-
 риш
 Рўйхатдан ўтмоқ,
 қайд этилмоқ

С

Савдо
 Савдо-саноат
 корхонаси

 Савдо устама
 нархи
 Саволнома,
 сўроқнома
 Сайёр сессия
 Сайламоқ
 Сайлов
 Сайлов бюлле-
 тени/варақаси
 Сайлов йўли билан
 тайинланади-
 ган лавозим/
 мансаб

Ruxsat bermoq
 Ruxsat varaqchasi
 Ruxsat turi
 Ruxsat etishingizni
 so'rayman
 Ruxsatnoma
 Ruxsatnoma
 byurosi
 Ruxsatnoma yozib
 bermoq
 Ro'yxat

 Ro'yxat, xatlov/
 hatlash
 Ro'yxatga
 kiritmoq
 Ro'yxatdan chiqa-
 rish
 Ro'yxatdan o'tmoq,
 qayd etilmoq

Savdo
 Savdo-sanoat
 korxonasi

 Savdo ustama
 narxi
 Savolnoma,
 so'roqnoma
 Sayyor sessiya
 Saylamoq
 Saylov
 Saylov bulle-
 teni/varaqasi
 Saylov yo'li bilan
 tayinlanadi-
 gan lavozim/
 mansab

разрешать
 карточка допуска
 форма допуска
 прошу
 предоставить
 пропуск
 пропускное
 бюро
 выписать
 пропуск
 список; перечень;
 реестр
 опись

 включить/занести
 в список
 отчисление;
 списание
 зарегистрироваться

торговля
 торгово-промыш-
 ленное заведение/
 предприятие
 торговая
 наценка
 вопросник; анкета

 выездная сессия
 избирать
 выборы
 избирательный
 бюллетень
 выборная
 должность

Сайлов тизими	Saylov tizimi	избирательная система
Сайловдан ўтказмаслик	Saylovdan o'tkazmaslik	забаллотировать
Сайловчи	Saylovchi	избиратель
Самара	Samara	эффект
Самарадорлик	Samaradorlik	эффективность
Самарали	Samarali	плодотворный, результативный, эффективный
Самарасиз, бефойда, натижасиз	Samarasiz, befoyda, natijasiz	бесплодный, безрезультатный
Сана	Sana	дата
Санаси ёзилган	Sanasi yozilgan	датированный
Санасини ёзмок/кўймоқ	Sanasini yozmoq/qo'ymoq	датировать
Санитария назорати	Sanitariya nazorati	санитарный надзор
Санкция	Sanksiya	санкция
Саноат	Sanoat	промышленность
Саноат банки	Sanoat banki	промышленный банк
Саноат бўлими	Sanoat bo'limi	промышленный отдел
Сансалорлик	Sansalorlik	волокита
Сарварақ, титул варағи	Sarvaraq, titul varag'i	титульный лист
Сарлавҳа	Sarlavha	заглавие, заголовок
Сармоя, капитал	Sarmoya, kapital	капитал
Сарф, чиқим, харажат	Sarf, chiqim, xarajat	расход
Сарф-харажат	Sarf-xarajat	затраты
Сарф-харажат хужжатлари	Sarf-xarajat hujjatlari	расходные документы
Сарфланган маблағ	Sarflangan mablag'	капиталовложения
Сердаромад	Serdaromad	высокодоходный
Сертификат	Sertifikat	сертификат
Сессия	Sessiya	сессия
Сиёсат	Siyosat	политика
Сингари, каби, ўхшаш	Singari, kabi, o'xshash	аналогично

Синишга учраш, банкрот бўлиш	Sinishga uchrash, bankrot bo'lish	банкротство
Синов	Sinov	испытание; зачёт
Синов муддати	Sinov muddati	испытательный срок
Сиртки ўқиш/ таълим	Sirtqi o'qish/ta'lim	заочное обучение
Сифат белгиси	Sifat belgisi	знак качества
Сифат кўрсаткичи	Sifat ko'rsatkichi	качественный показатель
Сифатсиз	Sifatsiz	некачественный
Совриндор, лауреат	Sovrindor, laureat	лауреат
Созлаш, тузатиш	Sozlash, tuzatish	ремонт
Солиштирма оғирлик	Solishtirma og'irlik	удельный вес
Солиқ	Soliq	налог
Солиқ назорати/ инспекцияси	Soliq nazorati/ inspeksiyasi	налоговая инспекция
Солиқ тўловчи	Soliq to'lovchi	налогоплательщик
Солиқларни ундириш	Soliqlarni undirish	взимание налогов
Сон, миқдор	Son, miqdor	количество
Сотиш, реализация қилиш	Sotish, realizatsiya qilish	реализация
Соғлиқни сақлаш	Sog'liqni saqlash	здоровоохранение
Соғлиқни сақлаш муассасалари	Sog'liqni saqlash muassasalari	здоровоохранитель- ные учреждения
Ссуда, узоқ муд- датли қарз	Ssuda, uzoq muddatli qarz	ссуда
Стаж, ишлаган муддат	Staj, ishlagan muddat	стаж
Станция	Stansiya	станция
Статистика	Statistika	статистика
Стенограмма	Stenogramma	стенограмма
Стенограммали ҳисобот	Stenogrammali hisobot	стенографический отчёт
Стенография усули билан ёзиб ол- мок, стеногра- фияламок	Stenografiya usuli bilan yozib ol- moq, stenogra- fiyalamoq	застенографировать
Стол календари/ тақвими	Stol kalendari/ taqvimi	настольный календарь

Субсидия Суқма варақ; хатчўп	Subsidiya Suqma varaq; hatcho'p	субсидия вкладыш
Суғурта Суғурта қилмоқ	Sug'urta Sug'urta qilmoq	страхование застраховать
Сўзга чиқиш, сўзлаш	So'zga chiqish, so'zlash	выступление
Сўзга чиқмоқ	So'zga chiqmoq	выступить
Сўзма-сўз таржима	So'zma-so'z tarjima	дословный перевод
Сўзсиз бажариш	So'zsiz bajarish	безусловное выполнение
Сўраб олиш, талаб қилиб олиш	So'rab olish, talab qilib olish	востребование
Сўраб олмоқ, талаб қилиб олмоқ	So'rab olmoq, talab qilib olmoq	востребовать
Сўров	So'rov	запрос
Сўров варақасини тўлдирмоқ	So'rov varaqasini to'ldirmoq	заполнить анкету
Сўров варағи/ варақаси	So'rov varag'i/ varaqasi	анкетный лист
Сўров хат	So'rov xat	письмо-запрос
Сўровнома, сўров варақаси	So'rovnoma, so'rov varaqasi	анкета
Сўровнома маълумотлари	So'rovnoma ma'lumotlari	анкетные данные
Сўровчи	So'rovchi	заявитель
Т		
Табақалаштирил- ган тариф	Tabaqalashtirilgan tarif	дифференциальный тариф
Табелчи	Tabelchi	табельщик
Табель	Tabel	табель
Табрикнома	Tabriknoma	поздравительный адрес
Табрикнома, табрик	Tabriknoma, tabrik	поздравление
Тавсифий тавсиянома	Tavsifiy tavsiiyanoma	характеристика- рекомендация
Тавсифнома	Tavsifnoma	характеристика

Тавсиянома	Tavsiyanoma	рекомендация
Тавсия қилмоқ	Tavsiya qilmoq	рекомендовать
Тадбир	Tadbir	мероприятие
Тадбирлар режаси	Tadbirlar rejasi	план мероприятий
Тажриба ўрганиш, малака ошириш	Tajriba o'rganish, malaka oshirish	стажировка
Тайёр маҳсулот	Tayyor mahsulot	готовая продукция
Тайёрлаш	Tayyorlash	подготовка; заготовка
Тайёрлов идораси	Tayyorlov idorasi	заготовительная контора
Тайин	Tayin	конкретный
Тайинлаш	Tayinlash	назначение
Таклиф	Taklif	приглашение; предложение
Таклифнома	Taklifnoma	пригласительный билет
Талабнома	Talabnoma	требование
Талаб қилиб олмоқ	Talab qilib olmoq	истребовать
Талаб қилмоқ, сўраб олмоқ	Talab qilmoq, so'rab olmoq	затребовать
Талаба, толиб	Talaba, tolib	студент
Тамға	Tamg'a	клеймо; пломба
Тамға босмоқ, тамғаламоқ	Tamg'a bosmoq, tamg'alamoq	маркировать
Тамғалаш	Tamg'alah	пломбировать
Танаффус	Tanaffus	перерыв
Танбех	Tanbeh	замечание
Танлаб текшириш	Tanlab tekshirish	выборочная проверка
Танлама	Tanlama	выборка
Танлов	Tanlov	конкурс
Танлов комиссияси	Tanlov komissiyasi	конкурсная комиссия
Танловда қатна- шишга рухсат бермоқ	Tanlovda qatna- shishga ruxsat bermoq	допустить к конкурсу
Таннарх	Tannarx	себестоимость
Тарафдор	Tarafdor	за (при голосовании)
Таржимаи ҳол	Tarjimaiy hol	биография; автобиография
Тариф	Tarif	тариф

Тариф бўйича даражаси/разряди	Tarif bo'yicha darajasi/razryadi	тарифный разряд
Тариф жадвали	Tarif jadvali	тарифная сетка
Таркибий бўлинма	Tarkibiy bo'linma	структурное подразделение
Тармок	Tarmoq	отрасль
Тартиб	Tartib	порядок
Тартиб, таомил, маросим	Tartib, taomil, marosim	процедура
Тарғибот	Targ'ibot	реклама
Тасдиқ хат	Tasdiq xat	письмо-подтверждение
Тасдиқ (хат)	Tasdiq (xat)	подтверждение
Тасдиқламок	Tasdiqlamoq	утвердить; заверить
Тасдиқланган имзо	Tasdiqlangan imzo	заверенная подпись
Тасдиқланган нусха	Tasdiqlangan nusxa	заверенная копия
Тасдиқлаш	Tasdiqlash	утверждение
Тасниф	Tasnif	классификация
Таснифлагич	Tasniflagich	классификатор
Татбиқ/жорий қилиш	Tatbiq/joriy qilish	применение
Тафтиш	Taftish	ревизия
Тафтиш турлари	Taftish turlari	виды ревизии
Тафтишчи	Taftishchi	ревизор
Ташаббус	Tashabbus	инициатива
Ташаккур	Tashakkur	благодарность
Ташаккур билдирмок	Tashakkur bildirmoq	выражать благодарность
Ташаккур эълон қилмок	Tashakkur e'lon qilmoq	вынести/объявить благодарность
Ташаккурнома	Tashakkurnoma	благодарственное письмо
Ташкилий ишлар	Tashkiliy ishlar	организационная работа
Ташкилий масалалар	Tashkiliy masalalar	организационные вопросы
Ташкилий тадбирлар	Tashkiliy tadbirlar	организационные мероприятия
Ташкилот	Tashkilot	организация
Ташриф буюрмок	Tashrif buyurmoq	нанести визит

Таширфнома Ташқи келишув	Tashrifnoma Tashqi kelishuv	визитная карточка внешнее согласование внешняя торговля внешнеторговое объединение внешнеторговый подчёркивать, констатировать обучение
Ташқи савдо Ташқи савдо бирлашмаси	Tashqi savdo Tashqi savdo birlashmasi	
Ташқи савдога оид Таъкидламоқ	Tashqi savdoga oid Ta'kidlamoq	
Таълим, таълим бериш, ўқитиш	Ta'lim, ta'lim berish, o'qitish	
Таъсир	Ta'sir	влияние
Таътил	Ta'til	отпуск; каникулы
Тақвим, календарь	Taqvim, kalendar	календарь
Тақдим этмоқ, бермоқ	Taqdim etmoq, bermoq	предоставлять; представить
Тақдим қилинган хужжатлар асосида	Taqdim qilingan hujjatlar asosida	на основании представленных документов
Тақдимнома, илтимоснома	Taqdimnoma, iltimosnoma	ходатайство
Тақдимнома; тақдим этиш	Taqdimnoma; taqdim etish	представление
Тақдимот	Taqdimot	презентация
Тақриз	Taqriz	рецензия, отзыв
Тақсимот, тақсимлаш	Taqsimot, taqsimlash	распределение, разделение
Тақчил, камёблик	Taqchil, kamyoblik	дефицит(ный)
Ташриф	Tashrif	визит
Таҳлил	Tahlil	анализ
Таҳлил қилмоқ	Tahlil qilmoq	анализировать
Таҳририят	Tahririyat	редакция
Тежам, тежамкорлик	Tejam, tejamkorlik	экономия
Тежамли	Tejamli	экономный
Тез пулга айлана олиш	Tez pulga aylana olish	ликвидность
Тезкор амалий иш Текинга, бепул	Tezkor amaliy ish Tekinga, bepul	оперативная работа безвозмездно; бесплатно
Текшириш	Tekshirish	проверка; ревизия

Телеграмма	Telegramma	телеграмма
Телефонограмма	Telefonogramma	телефонограмма
Темир йўл кассаси	Temir yo'l kassasi	железнодорожная касса
Тенглаштириш, бирхиллаштириш	Tenglashtirish, birxillashtirish	идентификация
Тиббийёт	Tibbiyot	медицина
Тиббий ёрдам бериш маскани	Tibbiy yordam berish maskani	медпункт
Тиббий кўрик	Tibbiy ko'rik	медосмотр
Тиббий маълумотнома	Tibbiy ma'lumotnoma	медицинская справка
Тижорат	Tijorat	коммерция
Тизим, система	Tizim, sistema	система
Тикламок, ўз ўрнига қайтармок	Tiklamoq, o'z o'rniga qaytarmoq	восстановить
Тиклаш, тикланиш	Tiklash, tiklanish	восстановление
Тикмажилд	Tikmajild	скоросшиватель
Тилхат	Tilxat	расписка
Товон, бадал	Tovon, badal	возмещение, компенсация
Товуш ёзувчи аппаратура	Tovush yozuvchi apparatura	звукозаписывающая аппаратура
Тоифа, даража	Toifa, daraja	категория; разряд
Толиб, талаба	Tolib, talaba	студент
Топширик	Topshiriq	наказ; поручение
Тортма, ғаладон	Tortma, g'aladon	выдвижной ящик
Транспорт	Transport	транспорт
Тугатиш, тарқа- тиш, йўқотиш	Tugatish, tarqatish, yo'qotish	ликвидация
Тузилиш, тузилма	Tuzilish, tuzilma	структура
Туман	Tuman	район
Туманлараро	Tumanlararo	межрайонный
Тур	Tur	вид
Турар жой	Turar joy	место жительства
Тушунарли баён	Tushunarli bayon	доступное изложение
Тушунтириш хати	Tushuntirish xati	объяснительная записка
Туғилган жой	Tug'ilgan joy	место рождения
Туғилганлик ҳақи- да гувоҳнома	Tug'ilganlik haqida guvohnoma	метрика; свидетель- ство о рождении

Тўла-тўкис жавоб	To'la-to'kis javob	полный, исчерпывающий ответ
Тўламок; ундирмок	To'lamoq; undirmoq	возместить
Тўлдирилмаган овоз бериш варақаси	To'ldirilmagan ovoz berish varaqasi	незаполненный бюллетень
Тўлдириш; қўшимча	To'ldirish; qo'shimcha	дополнение, дополнительный
Тўлиқ жавоб	To'liq javob	исчерпывающий ответ
Тўлиқ иш куни	To'liq ish kuni	полный рабочий день
Тўлов	To'lov	выплата, платёж
Тўловсиз	To'lovsiz	без оплаты
Тўловчи	To'lovchi	плательщик
Тўртбурчак муҳр	To'rtburchak muhr	штамп
Тўхтатиб қўймок	To'xtatib qo'yumoq	законсервировать
у		
Узлуksиз стаж	Uzluksiz staj	непрерывный стаж
Узоқ муддатли	Uzoq muddatli	долгосрочный
Уй-жой бошқармаси	Uy-joy boshqarmasi	домоуправление
Уй-жой хўжалиги	Uy-joy xo'jaligi	жилищное хозяйство
Уй-жой қурилиши	Uy-joy qurilishi	жилищное строительство
Улушбай	Ulushbay	долевой
Умумий	Umumiy	общий
Умумий бюджетга ўтказмок	Umumiy budjetga o'tkazmoq	зачислить в общий бюджет
Умумий иш юритиш	Umumiy ish yuritish	общее делопроизводство
Умумий қоидалар	Umumiy qoidalar	общие положения
Умумлаштирилган маълумотлар	Umumlashtirilgan ma'lumotlar	обобщённые сведения; сводка
Умумлаштирувчи хужжат	Umumlashtiruvchi hujjat	обобщающий документ

Унвон Ундирма нафақалар, алиментлар Ундирмоқ Университет Унсур, элемент Уста Устама пул Устхат Усул Учбурчак муҳр Ушлаб қолиш Уюшма, ассоциация Уюштирмақ, ташқил қилмоқ	Unvon Undirma nafaqalar, alimentlar Undirmoq Universitet Unsur, element Usta Ustama pul Ustxat Usul Uchburchak muhr Ushlab qolish Uyushma, assotsiatsiya Uyushtirmoq, tashkil qilmoq	звание алименты взыскивать университет элемент мастер надбавка (денежная) гриф; надпись метод, способ треугольная печать удержание ассоциация; союз организовать
Ф		
Факс Факультатив/ихтиёрий машғулот Факультет Фамилия, насаб Фаол Фармойиш Фармойиш хат	Faks Fakultativ/ixtiyoriy mashg'ulot Fakultet Familiya, nasab Faol Farmoyish Farmoyish xat	факс факультатив факультет фамилия активный распоряжение циркулярное письмо мнение плюрализм
Фикр, мулоҳаза Фикрлар хилма-хиллиги, плюрализм Фирма белгиси Фоиз Фоизларни ҳисоблаб чиқариш	Fikr, mulohaza Fikrlar xilma-xilligi, pluralizm Firma belgisi Foiz Foizlarni hisoblab chiqarish	фирменный знак процент вычисление процентов; исчисление процентов беспроцентный беспроцентная ссуда
Фоизсиз Фоизсиз қарз, ссуда	Foizsiz Foizsiz qarz, ssuda	

Фойда, манфаат, даромад	Foyda, manfaat, daromad	выгода; доход
Фойдали иш коэффициенти	Foydali ish koeffitsienti	коэффициент по- лезного действия
Фойдали таклиф	Foydali taklif	дельное предложение
Фойдани киримга ёзиб қўймоқ	Foydani kiringa yozib qo'ymoq	заприходовать прибыль
Фойдасиз, даромадсиз	Foydasiz, daromadsiz	бездоходный
Фуқаро	Fuqaro	гражданин
Фуқароларнинг хатларини ҳисоб- га олиш varaғи	Fuqarolarning xatlarini hisobga olish varag'i	карта учёта писем граждан
Фуқаролик	Fuqarolik	гражданство
ФХХҚ (фуқаролик хотатлари ҳуж- жатларини қайд этиш) бўлими	FHHQ (fuqarolik holatlari hujjat- larini qayd etish) bo'limi	отдел ЗАГСa
ФХХҚ бўлимида рўйхатдан ўтмоқ	FHHQ bo'limida ro'yxatdan o'tmoq	зарегистрироваться в ЗАГСе
Х		
Хабар, ахборот	Xabar, axborot	информация
Хабар қилмоқ, билдирмоқ	Xabar qilmoq, bildirmoq	извещать, доложить
Хабарнома	Xabarnoma	извещение
Хазина	Xazina	казна
Халқаро хос рақам	Xalqaro xos raqam	международный код
Харажат, чиқим	Xarajat, chiqim	издержки; расход
Хат	Xat	письмо
Хатбоши, абзац	Xatboshi, abzas	абзац
Хат, ёзув, эслатма	Xat, yozuv, eslatma	записка
Хат ташувчи, хабарчи	Xat tashuvchi, xabarchi	курьер
Хат-хабарлар	Xat-xabarlar	корреспонденция
Хатлов, хатлаш	Xatlov, xatlash	опись
Хизмат, сервис	Xizmat, servis	сервис, услуги

Хизмат	Xizmat	служебная записка
ёзишмаси	yo'zishmasi	
Хизмат хатлари	Xizmat xatlari	служебные письма
Хизмат	Xizmat	обслуживание
кўрсатиш	ko'rsatish	
Хизмат сафарига	Xizmat safariga	выезд в
жўнаш/ кетиш	jo'nash/ketish	командировку
Хизмат сафарига	Xizmat safariga	командировать
юбормоқ	yubormoq	
Хизмат сафари	Xizmat safari	командировочное
гувоҳномаси	guvohnomasi	удостоверение
Хизматга олмоқ	Xizmatga olmoq	зачислить на
		службу
Хизматда/ишда	Xizmatda/ishda	документ для
фойдаланади-	foydalanadigan	служебного
ган ҳужжат	hujjat	пользования
Хизматда фойда-	Xizmatda foydala-	для служебного
ланиш учун	nish uchun	пользования
Хизматдан таш-	Xizmatdan tash-	внеслужебный
қари, хизматга	qari, xizmatga	
алоқасиз	aloqasiz	
Ходимлар кўним-	Xodimlar qo'nim-	текущее кадров
сизлиги	sizligi	
Ходимнинг ишчан-	Xodimning ish-	деловые качества
лик хислатлари	chanlik xislatlari	работника
Хона, кабинет	Xona, kabinet	кабинет
Хонадон	Xonadon	квартира
Хорижий	Xorijiy	иностранный
Хос иш қоғози	Xos ish qog'ozi	фирменный бланк
Хос рақам	Xos raqam	код
Хулоса	Xulosa	вывод, заключение
Хусусий ҳужжат	Xususiy hujjat	индивидуальный
		документ
Хусусийлаштириш	Xususiylashtirish	приватизация
Ҳўжалик	Ho'jalik	хозяйство
Ҳўжалик	Ho'jalik	хозяйственное
бошқармаси	boshqarmasi	управление
Ҳўжалик суди	Ho'jalik sudi	хозяйственный суд
Ҳўжалик	Ho'jalik	хозяйственный
хисоб-китоби	hisob-kitobi	расчёт
Ҳўжасизлик	Ho'jasizlik	бесхозяйственность

Ц, Ч

Цензура	Senzura	цензура
Чалгитувчи хабарлар, бузиб кўрсатилган маълумотлар	Chalg'ituvchi xabarlar, buzib ko'rsatilgan ma'lumotlar	дезинформационные сведения
Чакирик, даъват	Chaqiriq, da'vat	призыв
Чакирув қоғози, чакириқнома	Chaqiruv qog'ozi, chaqiriqnoma	повестка
Чегирма	Chegirma	скидка
Чегирма ёрдам, давлат ёрдам пули, дотация	Chegirma yordam, davlat yordam puli, dotatsiya	дотация
Чек	Chek	чек
Чек дафтarchаси	Chek daftarchasi	чековая книжка
Чет эл/хориж валютаси	Chet el/xorij valutasi	иностранная валюта
Чет эл паспорти	Chet el pasporti	заграничный паспорт
Чет эл/хориж фирмалари	Chet el/xorij firmalari	иностранные фирмы
Чет эл хизмат сафари	Chet el xizmat safari	заграничная командировка
Чизма	Chizma	чертёж
Чипталар кассаси	Chiptalar kassasi	билетная касса
Чора кўрмоқ	Chora ko'rmoq	принять меры
Чорак (йил чораги)	Chorak (yil choragi)	квартал
Чорак (ўқув йили чораги)	Chorak (o'quv yili choragi)	четверть

Ш

Шакл, намуна	Shakl, namuna	форма, образец
Шароит, шарт-шароит	Sharoit, shart-sharoit	условия
Шарт, талаб, ультиматум	Shart, talab, ultimatum	ультиматум
Шартларни қабул қилдирмоқ	Shartlarni qabul qildirmoq	диктовать условия

Шартли рақам, индекс	Shartli raqam, indeks	индекс
Шартнома, битим	Shartnoma, bitim	договор, контракт; соглашение, сделка
Шартнома/битим тузиш	Shartnoma/bitim tuzish	контрактация; за- ключение договора
Шартнома бўйича ишловчи киши	Shartnoma bo'yicha ishlovchi kishi	договорник
Шартнома мудда- тининг тугаши	Shartnoma mudda- tining tugashi	истечение срока договора
Шартнома тузмок	Shartnoma tuzmoq	заключить договор
Шартномавий мажбуриятлар	Shartnomaviy majburiyatlar	договорные обязательства
Шартномани бекор қилмок	Shartnomani bekor qilmoq	денонсировать/рас- торгнуть договор
Шарх, изох, тафсир	Sharh, izoh, tafsir	комментарий
Шахс	Shaxs	лицо
Шахсан	Shaxsan	лично
Шахсий, хусусий	Shaxsiy, xususiy	индивидуальный, личный
Шахсий ариза	Shaxsiy ariza	личное заявление
Шахсий varaqa	Shaxsiy varaqa	личный листок
Шахсий varaqcha	Shaxsiy varaqcha	личная карточка
Шахсий жавобгарлик	Shaxsiy javobgarlik	персональная, личная ответственность
Шахсий иш	Shaxsiy ish	персональное, личное дело
Шахсий ишончнома	Shaxsiy ishonch- noma	личная доверенность
Шахсий мулк	Shaxsiy mulk	личная собствен- ность
Шахсий хужжат	Shaxsiy hujjat	личный, индивиду- альный документ
Шахсий хужжат- лар йиғмажилди	Shaxsiy hujjatlar yig'majildi	личное дело
Шаҳарлик	Shaharlik	горожанин
Шаҳарча	Shaharcha	посёлок
Шаҳодатлаш, аттестатлаш	Shahodatlash, attestatlash	аттестация

Шаҳодатлаш комиссияси	Shahodatlash komissiyasi	аттестационная комиссия
Шаҳодатнома	Shahodatnoma	аттестат
Шериклик	Sheriklik	партнёрство
Шикоят	Shikoyat	жалоба; апелляция
Шикоят ва таклиф- лар дафтари	Shikoyat va taklif- lar daftari	книга жалоб и предложений
Шикоятчи	Shikoyatchi	жалобщик
Ширкат	Shirkat	кооператив
Ширкат асосидаги конструктор- лик-техноло- гик бюро	Shirkat asosidagi konstruktor- lik-texnologik byuro	кооперативное конструкторско- технологическое бюро
Ширкатчи	Shirkatchi	кооператор
Шрифт, босма харф	Shrift, bosma harf	шрифт
Штамп, тўртбур- чак муҳр	Shtamp, to'rtbur- chak muhr	штамп
Штат, ўрин, иш ўрни	Shtat, o'rin, ish o'rni	штат
Штат бирлиги	Shtat birligi	штатная единица
Штат жадвали	Shtat jadvali	штатное расписание
Штатга қабул қилмоқ	Shtatga qabul qilmoq	зачислить в штат
Штатдаи ташқари	Shtatdan tashqari	внештатный
Шубҳасиз тўғри- лик, аниқлик	Shubhasiz to'g'rilik, aniqlik	достоверность
Шўба	Sho'ba	сектор, секция; филиал
Шўба корхона	Sho'ba korxonona	дочерное предприятие
Э		
Экспедитор	Ekspeditor	экспедитор
Экспедиция	Ekspeditsiya	экспедиция
Электрон-ҳисоб- лаш машинаси	Elektron-hisoblash mashinasi	электронно-вычис- лительная машина
Элчихона ходимлари	Elchixona xodimlari	дипломатический корпус

Энг кам харажат, энг оз чиким	Eng kam xarajat, eng oz chiqim	минимальные затраты
Энг юқори кўрсаткич	Eng yuqori ko'rsatkich	наивысший показатель
Энг қисқа муддат	Eng qisqa muddat	минимальный срок
Эскириш	Eskirish	износ
Эслатиш, огоҳлан- тириш	Eslatish, ogohlan- tirish	запоминание; предупреждение
Эслатма, изох	Eslatma, izoh	примечание
Эслатма хат	Eslatma xat	письмо- напоминание
Эълон	E'lon	объявление
Эълонлар тахтаси	E'lonlar taxtasi	доска объявлений
Эътибор қозонмоқ, тан олинмоқ	E'tibor qozonmoq, tan olinmoq	получать признание
Эътиборга олмаслик	E'tiborga olmaslik	игнорировать
Эътироз; қаршилиқ	E'tiroz; qarshilik	возражение
Эътирознома	E'tiroznoma	рекламация
Эҳтиёж	Ehtiyoj	потребность
Ю		
Юк автотранс- порти	Yuk avtotransporti	грузовой автотранс- порт
Юк жўнатувчи	Yuk jo'natuvchi	грузоотправитель
Юк олувчи	Yuk oluvchi	грузополучатель
Юк эгаси	Yuk egasi	грузовладелец
Юкламоқ	Yuklamoq	возложить
Юкхат	Yukxat	накладная
Юмалок/думалок муhr	Yumaloq/dumaloq muhr	круглая печать
“Юмалок”/имзосиз хат	“Yumaloq”/imzosiz xat	анонимка
Юқори/баланд нархлар	Yuqori/baland narxlar	высокие цены
Юқори идора/ орган	Yuqori idora/organ	вышестоящий орган
Юқори/катта фойда	Yuqori/katta foyda	высокая прибыль

Юқори малака	Yuqori malaka	высокая квалификация
Юқори мартаба	Yuqori martaba	высокое положение
Юқори меҳнат унумдорлиги	Yuqori mehnat unumdorligi	высокая произво- дительность труда
Юқори, олий	Yuqori, oliy	высший
Юқори/рахбарий ташкilot	Yuqori/rahbariy tashkilot	вышестоящая организация
Юқори раҳбарият	Yuqori rahbariyat	высшее руководство
Я		
Якдиллик билан, бир овоздан	Yakdillik bilan, bir ovozdan	единогласно
Яккабошчилик	Yakkaboshchilik	единоначалие
Якуний	Yakuniy	заключительный
Ялпи	Yalpi	валовой; пленарный; всеобщее
Ялпи даромад	Yalpi daromad	валовой доход
Ялпи мажлис	Yalpi majlis	пленарное заседание
Ялпи маҳсулот	Yalpi mahsulot	валовая продукция
Ярим йиллик режа	Yarim yillik reja	полугодовой план
Яширин овоз бериш	Yashirin ovoz berish	тайное голосование
Ў		
Ўз лавозимиға/ вазифасига тикламоқ	O'z lavozimiga/ vazifasiga tiklamoq	восстановить в должности
Ўз номзодини сай- ловга қўймоқ	O'z nomzodini say- lovga qo'ymoq	баллотироваться
Ўз-ўзини бoшқариш	O'z-o'zini boshqarish	самоуправление
Ўз-ўзини маблағ билан таъмин- лаш	O'z-o'zini mablag' bilan ta'min- lash	самофинансиро- вание

Ўз харажатларини ўзи қоплаш	O'z harajatlarini o'zi qoplash	самоокупаемость
Ўзаро ёрдам	O'zaro yordam	взаимопомощь
Ўзаро ёрдам кассаси	O'zaro yordam kassasi	касса взаимопомощи
Ўзаро келишув	O'zaro kelishuv	компромисс
Ўзаро манфаат	O'zaro manfaat	взаимная выгода
Ўзаро манфаатли хамкорлик	O'zaro manfaatli hamkorlik	взаимовыгодное сотрудничество
Ўзаро таъсир	O'zaro ta'sir	взаимодействие
Ўзаро текшириш	O'zaro tekshirish	взаимопроверка
Ўзгариш	O'zgarish	изменение
Ўзгартирмақ	O'zgartirmoq	изменить
Ўлчов бирлиги	O'lchov birligi	единица измерения
Ўнкунлик	O'nkunlik	декада
Ўрганмоқ, кўриб чиқмоқ	O'rganmoq, ko'rib chiqmoq	изучить; рассмотреть
Ўринбосар, муовин	O'rinbosar, muovin	заместитель
Ўриндошлик асосида	O'rindoshlik asosida	по совместительству
Ўтказиш, кўчириш	O'tkazish, ko'chirish	перевод, перемещение
Ўтказмоқ	O'tkazmoq	переводить
Ўқув режаси	O'quv rejasi	учебный план
Қ		
Қабул; қабул килиш	Qabul; qabul qilish	приём
Қабул қилмоқ; қабул қилинсин	Qabul qilmoq; qabul qilinsin	принять
Қабулхона	Qabulxona	приёмная
Қайд этиш/қайд- лов бўлими	Qayd etish/qaydlov bo'limi	регистратура
Қайд этмоқ, рўйхатга олмоқ	Qayd etmoq, ro'yhatga olmoq	зарегистрировать
Қайд қилмоқ, таъкидламоқ	Qayd qilmoq, ta'kidlamoq	констатировать
Қайдлар учун	Qaydlar uchun	для отметок

Қайдлов, рўйхатга олиш	Qaydlov, ro'yxatga olish	регистрация
Қайдлов бюроси	Qaydlov byurosi	регистрационное бюро
Қайдлов журнали	Qaydlov jurnali	регистрационный журнал
Қайдлов-назорат varaqchasi	Qaydlov-nazorat varaqchasi	регистрационно-контрольная карточка
Қайднома, ведомость	Qaydnoma, vedomost	ведомость
Қайта тикланган нусха	Qayta tiklangan nusxa	дубликат
Қайта қуриш	Qayta qurish	реконструкция; перестройка
Қайтариб олиш учун тўланадиган пул	Qaytarib olish uchun to'lana-digan pul	выкуп
Қайтарилмайди	Qaytarilmaydi	возврату не подлежит
Қалам ҳақи, гонорар	Qalam haqi, gonorar	гонорар
Қалам ҳақи жам-фармаси/фонди	Qalam haqi jam-g'armasi/fondi	гонорарный фонд
Қалбаки/сохта хужжат	Qalbaki/soxta hujjat	подложный документ
Қарама-қаршилиқ	Qarama-qarshilik	противоречие; конфронтация
Қарз	Qarz	долг
Қарз пул, заём	Qarz pul, zayom	заём, займ
Қарз тариқасида	Qarz tariqasida	заимообразно
Қарздан қутулмоқ	Qarzdан qutulmoq	выйти из долгов; расплатиться с долгами
Қарздор бўлмоқ	Qarzdor bo'lmoq	задолжать; быть должником
Қарздорлик	Qarzdorlik	задолженность
Қарзларни тўла-моқ/узмоқ	Qarzlarni to'lamoq/uzmoq	погасить долги; воз-вратить/ запла-тить долг

Қарзни тўлашга кодирик Қарор	Qarzni to'lashga qodirlik Qaror	кредитоспособность постановление, решение
Қарор бир овоздан қабул қилинди	Qaror bir ovozdan qabul qilindi	резолюция принята
Қарор чиқармоқ Қарорнинг таъкид қисми	Qaror chiqarmoq Qarorning ta'kid qismi	единогласно вынести решение констатирующая часть постановления
Қарорнинг қонунийлиги	Qarorning qonuniyligi	законность
Қатъий тақиқ- ламоқ, қатъий ман қилмоқ	Qat'iy taqiqlamoq, qat'iy man qilmoq	постановления категорически запретить
Қатъий эътироз билдирмоқ	Qat'iy e'tiroz bildirmoq	категорически возражать
Қачон, қаерда ва ким бўлиб ишлаган	Qachon, qayerda va kim bo'lib ishlagan	когда, где и кем работал
Қизлик давридаги фамилияси	Qizlik davridagi familiyasi	девичья фамилия
Қилинган ишлар хақидаги хисобот	Qilingan ishlar haqidagi hisobot	отчёт о проделан- ной работе
Қимматбаҳо совға билан мукофотлаш	Qimmatbaho sovg'a bilan mukofotlash	награждение ценным подарком
Қимматдор/қим- матбаҳо қоғоз- лар (буюмлар)	Qimmatdor/qim- matbaho qog'oz- lar (buyumlar)	ценные бумаги (вещи)
Қисқа баённома	Qisqa bayonnoma	краткий протокол
Қисқа ёзилган баённома	Qisqa yozilgan bayonnoma	конспективный протокол
Қисқа мажлис	Qisqa majlis	летучка
Қисқа/мухтасар баён	Qisqa/muxtasar bayon	компактное/краткое изложение; аннотация
Қисқартириш сабабли	Qisqartirish sababli	вследствие сокращения

Кисқача шарх, аннотация	Qisqacha sharh, annotatsiya	аннотация
Кисқача шархлаш	Qisqacha sharhlash	аннотирование
Кисқача шархли/ баёнли режа	Qisqacha sharhli/ bayonli reja	аннотированный план
Қоида, низом	Qoida, nizom	правило; положение
Қолдиқ	Qoldiq	сальдо; остаток
Қолип	Qolip	трафарет
Қонун	Qonun	закон
Қонунга асосан, қонуний асосда	Qonunga asosan, qonuniy asosda	на законном основании
Қонуний	Qonuniy	законный, закономерный
Қонуният	Qonuniyat	закономерность
Қонунсиз, ноқонуний	Qonunsiz, noqonuniy	незаконный
Қоралама	Qoralama	черновик
Қоғоз	Qog'oz	бумага
Қоғозбозлик	Qog'ozbozlik	бумажная волокита
Қоғозжилд	Qog'ozjild	папка для бумаг
Қулай шароит	Qulay sharoit	благоприятные условия
Қўлланма	Qo'llanma	пособие, руководство
Қўмита, комитет	Qo'mita, komitet	комитет
Қўшимча маблаг- ларни қндириб топиш	Qo'shimcha mab- lag'larni qidirib topish	изыскание допол- нительных средств
Қўшимча таътил	Qo'shimcha ta'til	дополнительный отпуск
Қўшимча харажатлар	Qo'shimcha harajatlar	накладные расходы
Қўшимча ҳақ/тўлов	Qo'shimcha haq/to'lov	доплата
Қўшма корхона	Qo'shma korxonona	совместное предприятие
F, X		
Ғоя	G'oya	идея
Ҳадя шартномаси	Hadya shartnomasi	договор дарения
Ҳайфсан	Hayfsan	выговор

Хайфсан эълон қилмоқ	Hayfsan e'lon qilmoq	объявить выговор
Хайъат, коллегия	Hay'at, kollegiya	коллегия
Ҳакамлик	Hakamlik	арбитраж
Ҳакамлик суди	Hakamlik sudi	арбитражный суд
Ҳамкасб	Hamkasb	коллега
Ҳарфий белги/ифода	Harfiy belgi/ifoda	буквенное обозначение
Ҳақиқий ҳужжат	Haqiqiy hujjat	подлинный документ
Ҳисоб, счѐт	Hisob, schot	счѐт
Ҳисоб-китоб	Hisob-kitob	расчѐт
Ҳисоб-китоб аризаси	Hisob-kitob arizasi	счѐт-заявление
Ҳисоб-китоб бўлими	Hisob-kitob bo'limi	расчѐтный отдел
Ҳисоб-китоб дафтарчаси	Hisob-kitob daftarchasi	расчѐтная книжка
Ҳисоб-китоб рақами	Hisob-kitob raqami	расчѐтный счѐт
Ҳисоб-китоб рақа- мини ёпмоқ	Hisob-kitob raqa- mini yopmoq	закрыть расчѐтный счѐт
Ҳисоб-китоб қайдномаси	Hisob-kitob qayd- nomasi	расчѐтная ведомость
Ҳисобга/рўйхатга олиш	Hisobga/ro'yxatga olish	учѐт
Ҳисобга олиш варағи	Hisobga olish varag'i	учѐтный лист
Ҳисобдан чиқармоқ	Hisobdan chiqar- moq	списать
Ҳисобламоқ, ҳисоблаб чиқармоқ	Hisoblamoq, hisob- lab chiqarmoq	вычислить
Ҳисоблаш маркази	Hisoblash markazi	вычислительный центр
Ҳисоблаш машинаси	Hisoblash mashinasi	вычислительная машина
Ҳисобни ёпмоқ	Hisobni yopmoq	закрыть счѐт
Ҳисобот	Hisobot	отчѐт
Ҳисобот йили	Hisobot yili	отчѐтный год
Ҳисобот ҳужжатлари	Hisobot hujjatlari	отчѐтные документы

Хисобчи	Hisobchi	учётчик; бухгалтер
Ҳоким	Hokim	хоким, мэр
Ҳокимият, хокимлик	Hokimiyat, hokimlik	хокимият, мэрия
Ҳомиладорлик таътили	Homiladorlik ta'tili	декретный отпуск
Ҳудуд	Hudud	территория
Ҳужжат	Hujjat	документ
Ҳужжат алмашуви	Hujjat almashuvi	документообмен
Ҳужжатлар	Hujjatlar	документация; документы
Ҳужжатлар асосида	Hujjatlar asosida	документально
Ҳужжатлар йиғмажилди	Hujjatlar yig'majildi	дело
Ҳужжатлар йиғмажилдига тикиб қўймоқ	Hujjatlar yig'ma- jildiga tikib qo'ymoq	подшить к делу
Ҳужжатларни бир- хиллаштириш	Hujjatlarni bir- xillashtirish	унификация документов
Ҳужжатлаштириш	Hujjatlashtirish	документирование
Ҳужжатнинг номи	Hujjatning nomi	наименование документа
Ҳужжатнинг нусхаларини тасдиқлаш	Hujjatning nusxalarini tasdiqlash	засвидетельство- вать/заверить копию документа
Ҳужжатнинг қисқа мазмуни	Hujjatning qisqa mazmuni	краткое содержание документа
Ҳукумат мукофоти	Hukumat mukofoti	правительственная награда
Ҳуқуқ бўлими	Huquq bo'limi	юридический отдел
Ҳуқуқ/адлия мас- лаҳатчиси, ҳу- қуқий масла- ҳатчи	Huquq/adliya maslahatchisi, huquqiy maslahatchi	юристоконсульт
Ҳуқуқдорлик, қодирлик, ваколат	Huquqdorlik, qodirlik, vakolat	компетенция
Ҳуқуқий/юрідик шахс	Huquqiy/yuridik shaxs	юридическое лицо
Ҳуқуқшунос	Huquqshunos	юрист; правовед

- Административная документация (делопроизводство):
 Учебное пособие. – М., 1971.
- АНДРЕЕВА В.И. Делопроизводство. – 3-е изд. – М.: журнал
 “Управление персоналом”, 1996.
- БЕЛОВ А.Н., БЕЛОВ В.Н. Корреспонденция и делопроизводство.
 3-е изд. – М.: Легпромбытиздат, 1988.
- БОНДЫРЕВА Т.Н. Секретарское дело. – М.: Высшая школа, 1989.
- ВАСИЛЬЕВА В.Д., ЛЕРМОНТОВ М.А. Составление и оформление
 служебных документов. – М.: Статистика, 1980.
- ВЕСЕЛОВ П.В. Современное деловое письмо в промышленности. –
 М.: Изд-во стандартов, 1970.
- ГОЛОВАЧ А.С. Оформление документов. 2-е изд. – Киев-Донецк:
 Высшая школа, 1983.
- ГРУШИН П.Я. Корреспонденция и делопроизводство. – М.: Эконо-
 мика, 1988.
- ДЮЖЕНКО Г.А. Документная лингвистика. – М.: Статистика, 1975.
- Единая государственная система делопроизводства: Основные
 положения. – М.: Главархив, 1974.
- Иш юритиш атамаларининг русча-ўзбекча қисқача луғати. – Тош-
 кент: Фан, 1994.
- КУЗНЕЦОВ С.Л. Делопроизводство на компьютере [компьютерные
 технологии в делопроизводстве], 2-е изд. – М.: ЗАО “Бизнес-
 школа “Интел-Синтез”, 1999.
- ЛИХАЧЕВ М.Т. Организация делопроизводства в научных
 учреждениях. – М.: Экономика, 1986.
- ЛОСЁВ В.И., КУЗНЕЦОВА Т.В. Основы делопроизводства. –
 М.: Экономика, 1975.
- Методические указания по составлению деловой документации
 (Составила Г. Гафурова) – Ташкент, 1985.
- МИТЯЕВ К.Г., МИТЯЕВА Е.К. Административная документация
 (делопроизводство) в учреждениях. 2-е изд. – Ташкент: Узбе-
 кистан, 1968.
- МУХИДИНОВА Х.С., АБДУЛЛАЕВА Н.А. Расмий услубнинг
 дипломатик ёзишмалар тури. – Тошкент: Ўзбекистон Респуб-
 ликаси Халқ таълими вазирлиги Республика таълим
 маркази, 1997.
- ОСИПОВА Г.Ф. Работа руководителя с документами. 2-е изд.,
 перераб. и дополн. – М.: Экономика, 1983.
- Оформление деловых бумаг. Методические указания. – Ташкент:
 Узминздрав, ТашГосМИ, 1982.
- РАБИНОВИЧ П.А. Корреспонденция и делопроизводство. 3-е
 изд. перераб. и дополн. – М.: Колос, 1974.

-
- РАХМАНИН Л.В. Стилистика деловой речи и редактирование служебных документов. 2-изд. перераб. – М.: Высшая школа, 1982.
- ФЕЛЬЗЕР А.Б., МИССЕРМАН М.А. Делопроизводство. Справочное пособие. 2-е изд. перераб. и. дополн. – Киев: Высшая школа, 1987.
- Ўзбекистонда нотариат. Амалий қўлланма. – Тошкент: Адолат, 1998.
- Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодекси. – Тошкент: Адолат, 1996.
- Ўзбекистон Республикасининг Оила кодекси. – Тошкент: Адолат, 1997.
- Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси. – Тошкент: Адолат, 1996.
- Ўзбекистон Республикаси вилоятлари, шаҳарлари ва туманлари ҳокимликлари аппаратларида иш юритиш бўйича йўриқнома тўғрисида – ЎзР Вазирлар Маҳкамасининг 1994 й. 18 августдаги 424-сон қарорига илова.
- Ўзбекистон Республикаси вазирликлари, давлат қўмиталари, идоралари, корпорациялари, концернлари, уюшмалари, компанияларида ва бошқа марказий муассасалари аппаратларида иш юритиш бўйича намунавий йўриқнома – ЎзР Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 29 мартдаги 140-сон қарорига илова.
- Қисқача русча-ўзбекча-инглизча иш юритиш луғати. – Тошкент: Ўзбекистон, 1995.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ДАВЛАТ ТИЛИ ҲАҚИДАГИ Қ О Н У Н И (янги тахрирда)

*(1989 йил 21 октябрда қабул қилинган. 1995 йил
21 декабрда Қонунга ўзгартиш ва қўшимчалар
киритилиб, унинг янги тахрири тасдиқланган)*

1-модда. Ўзбекистон Республикасининг давлат тили ўзбек тилидир.

2-модда. Ўзбек тилига давлат тили мақомининг берилиши республика ҳудудида яшовчи миллат ва элатларнинг ўз она тилини қўллашдан иборат конституциявий ҳуқуқларига монелик қилмайди.

3-модда. Ўзбек тилининг Ўзбекистон Республикаси ҳудудида давлат тили сифатида амал қилишининг ҳуқуқий асослари ушбу Қонун ва бошқа қонунлар билан белгилаб берилади.

Тилнинг Қорақалпоғистон Республикасида амал қилишига боғлиқ масалалар, шунингдек, Қорақалпоғистон Республикасининг қонун ҳужжатлари билан белгиланади.

Ушбу Қонун тилларнинг турмушда, шахслараро муомалала ҳамда диний ва ибодат билан боғлиқ удумларни адо этишда қўлланишини тартибга солмайди.

Фуқаролар миллатлараро муомала тилини ўз хоҳишларига кўра танлаш ҳуқуқига эгадирлар.

4-модда. Ўзбекистон Республикасида давлат тилини ўрганиш учун барча фуқароларга шарт-шароит ҳамда унинг ҳудудида яшовчи миллатлар ва элатларнинг тилларига иззат-ҳурмат билан муносабатда бўлиш таъминланади, бу тилларни ривожлантириш учун шарт-шароит яратилади.

Фуқароларга давлат тилини ўқитиш бепул амалга оширилади.

5-модда. Ўзбекистон Республикасида давлат тилида фаолият кўрсатадиган, миллий гуруҳлар зич яшайдиган жойларда эса – уларнинг тилларида фаолият кўрсатадиган мактабгача тарбия болалар муассасаларини ташкил этиш таъминланади.

6-модда. Ўзбекистон Республикасида яшовчи шахсларга таълим олиш тилини эркин танлаш ҳуқуқи берилади.

Ўзбекистон Республикаси давлат тилида, шунингдек, бошқа тилларда ҳам умумий, хунар-техника, ўрта махсус ва олий маълумот олишни таъминлайди.

7-модда. Давлат тили расмий амал қиладиган доираларда ўзбек адабий тилининг амалдаги илмий қоидалари ва нормаларига риоя этилади.

Давлат ўзбек тилининг бойитилиши ва такомиллаштирилишини таъминлайди, шу жумладан, унга ҳамма эътироф қилган илмий-техникавий ва ижтимоий-сиёсий атамаларни жорий этиш ҳисобига таъминлайди.

Янги илмий асосланган атамалар жамоатчилик муҳокамасидан кейин ва Олий Мажлис тегишли кўмитасининг розилиги билан ўзбек тилига жорий этилади.

8-модда. Ўзбекистон Республикасининг қонунлари, давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг бошқа ҳужжатлари давлат тилида қабул қилинади ва эълон этилади. Бу ҳужжатларнинг таржималари бошқа тилларда ҳам эълон қилинади.

Маҳаллий ҳокимият ва бошқарув органларининг ҳужжатлари давлат тилида қабул қилинади ва эълон этилади. Муайян миллат вакиллари зич яшайдиган жойларда маҳаллий ҳокимият ва бошқарув органларининг ҳужжатлари республика давлат тилида ҳамда мазкур миллат тилида қабул қилинади ва эълон этилади.

9-модда. Давлат ҳокимияти ва бошқарув органларида иш давлат тилида юритилади ва заруриятга қараб бошқа тилларга таржима қилиниши таъминланади.

Ўзбекистонда ўтказиладиган халқаро анжуманларда давлат тили, шунингдек, қатнашчиларнинг ўзлари танлаган тиллар анжуманнинг иш тили ҳисобланади.

10-модда. Корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва жамоат бирлашмаларида иш юритиш, ҳисоб-китоб, статис-

тика ва молия ҳужжатлари давлат тилида юритилади, ишловчиларнинг кўпчилиги ўзбек тилини билмайдиган жамоаларда давлат тили билан бир қаторда бошқа тилларда ҳам амалга оширилиши мумкин.

11-модда. Судлов ишларини юритиш давлат тилида ёки ўша жойдаги кўпчилик аҳоли тилида олиб борилади. Ишда иштирок этаётган, суд ишлари юритилаётган тилни билмайдиган шахсларга таржимон орқали ишга оид материаллар билан танишиш, суд жараёнида иштирок этиш ҳуқуқи ҳамда судда она тилида сўзлаш ҳуқуқи таъминланади.

Корхоналар, ташкилотлар ва муассасалар ўртасидаги хўжалик низоларини кўриб чиқиш ва ҳал қилишда давлат тили қўлланилади. Хўжалик низолари тарафларнинг розилиги билан бошқа тилда ҳам кўриб чиқилиши мумкин.

12-модда. Ўзбекистон Республикасида нотариал ҳаракатлар давлат тилида амалга оширилади. Фуқароларнинг талабига кўра расмийлаштирилган ҳужжат матни давлат нотариуси ёки нотариал ҳаракатни бажараётган шахс томонидан рус тилида ёки имконият бўлган тақдирда – бошқа мақбул тилда берилади.

13-модда. Фуқаролик ҳолатини қайд этувчи ҳужжатлар, шахснинг ким эканлигини ва унинг ҳуқуқларини тасдиқловчи ҳужжатлар давлат тилида расмийлаштирилади, заруриятга қараб бошқа тилда таржимаси такрорланиши мумкин.

14-модда. Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшовчи шахсларга давлат ташкилотлари ва муассасаларига, жамоат бирлашмаларига аризалар, таклифлар, шикоятлар билан давлат тилида ва бошқа тилларда мурожаат қилиш ҳуқуқи таъминланади.

15-модда. Ўзбекистон Республикасида яшовчи шахслар, ўз миллатидан қатъи назар, ўз исмини, ота исми ва фамилиясини миллий-тарихий аъёналарга мувофиқ ёзиш ҳуқуқига эгадирлар.

16-модда. Телевидение ва радио эшиттиришлари давлат тилида, шунингдек, бошқа тилларда олиб борилади.

17-модда. Ноширлик фаолияти давлат тилида, эҳтиёжларни ҳисобга олган ҳолда эса, бошқа тилларда ҳам амалга оширилади.

18-модда. Почта-телеграф жўнатмалари давлат тилида ёки фуқароларнинг хоҳишига кўра – бошқа тилда амалга оширилади.

19-модда. Муассасалар, ташкилотлар ва жамоат бирлашмалари муҳрлари, тамғалари, иш қоғозларининг матнлари давлат тилида бўлади.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган халқаро ташкилотлар ва муассасалар, кўшма корхоналарнинг, шунингдек, миллий маданият жамиятлари ва марказларининг муҳрлари, тамғалари, иш қоғозлари матнларининг таржимаси давлат тилида такрорланади.

20-модда. Лавҳалар, эълонлар, нархномалар ва бошқа кўргазмалар ҳамда оғзаки ахборот матнлари давлат тилида расмийлаштирилади ва эълон қилинади ҳамда бошқа тилларда таржимаси берилиши мумкин.

21-модда. Корхоналарда ишлаб чиқариладиган маҳсулот давлат тилидаги ва бошқа тиллардаги ёрлиқлар, йўриқномалар, этикеткалар билан таъминланади.

22-модда. Республиканинг маъмурий-ҳудудий бирликлари, майдонлари, кўчалари ва географик объектларининг номлари давлат тилида акс эттирилади.

23-модда. Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаси матнлари, агар шартноманинг ўзида бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, давлат тилида ва ахдлашувчи томоннинг (томонларнинг) тилида ёзилади.

24-модда. Ўзбекистон Республикасида давлат тилига ёки бошқа тилларга менсимай ёки хусумат билан қараш тақиқланади. Фуқароларнинг ўзаро муомала, тарбия ва таълим олиш тилини эркин танлаш ҳуқуқини амалга оширишга тўсқинлик қилувчи шахслар қонун ҳужжатларига мувофиқ жавобгар бўладилар.

ЛОТИН ЁЗУВИГА АСОСЛАНГАН
ЎЗБЕК АЛИФБОСИ

<u>Aa</u> Аа	<u>Bb</u> Бб	<u>Dd</u> Дд	<u>Ee</u> Ее	<u>Ff</u> Фф	<u>Gg</u> Гг
<u>Hh</u> Хх	<u>Ii</u> Ии	<u>Jj</u> Жж	<u>Kk</u> Кк	<u>Ll</u> Лл	<u>Mm</u> Мм
<u>Nn</u> Нн	<u>Oo</u> Оо	<u>Pp</u> Пп	<u>Qq</u> Ққ	<u>Rr</u> Рр	<u>Ss</u> Сс
<u>Tt</u> Тт	<u>Uu</u> Уу	<u>Vv</u> Вв	<u>Xx</u> Хх	<u>Yy</u> Йй	<u>Zz</u> Зз
<u>O'o'</u> Ўў	<u>G'g'</u> Ғғ	<u>Sh sh</u> Шш	<u>Ch ch</u> Чч		
	<u>Ng ng</u> Нг нг		<u>( )</u> апостроф		

ЯНГИ ЭНЦИКЛОПЕДИЯЛАР

(“Ўзбекистон миллий энциклопедияси”
давлат илмий нашриёти тақдим этади)

Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 12 жилдди,

I жилд: А – Бешбалик

II жилд: Бешик – Гидрофизика

III жилд: Гидрофилия – Зебра

IV жилд: Зебуннисо бегим – Конибил

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1997 йил 20 мартдаги 154-сон қарорига мувофиқ “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” давлат илмий нашриёти ташкил этилиб, унга ўзбек тилида кўп жилдди “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” (“ЎзМЭ”)ни тайёрлаш ва нашр этиш топширилган эди.

ЎзМЭ нинг асосий мақсади мустақил Ўзбекистон Республикаси ижтимоий-сиёсий, иқтисодий-маънавий ҳаётда эришган ютуқларни, халқимизнинг кўп асрлик бой тарихи, фани, маданияти, қадриятларини, мамлакатимизнинг жаҳон маданияти тараққиётида тутган ўрни ва аҳамиятини атрофлича илмий акс эттиришдан иборат.

ЎзМЭ универсал энциклопедия бўлиб, унда умумбашарий материаллар, тушунчалар, жаҳоншумул воқеа-ҳодисалар ҳақидаги мақолалар кенг ўрин олади. Унда жаҳондаги барча давлатлар тўғрисида комплекс мақолалар берилиб, уларнинг мустақил Ўзбекистон Рес-

публикаси билан иқтисодий-сиёсий, маданий алоқалари ҳақида маълумотлар келтирилади.

Китобда Ўзбекистоннинг энг қадимги даврлардан бошлаб, то ҳозирги кунгача бўлган тарихи, унинг табиати, ҳайвонот ва наботот олами, ижтимоий-сиёсий ҳаёти, иқтисоди, фани, техникаси, адабиёти ва санъати, меъморчилиги ва мусиқаси, театр ва киноси, халқ таълими ва матбуоти, физкультура ва спорти, дини ва урф-одатлари кенг акс этади.

ЎзМЭда ҳамма замонлар ва халқларга мансуб машҳур шахслар, илм-фаннинг турли соҳаларига тегишли алломалар, адабиёт ва санъат намояндалари, таниқли сиёсат ва давлат арбоблари ҳақида мақолалар берилади.

Ўзбекистон миллий энциклопедияси мустақил Респуббликамиз ҳаётининг ёрқин кўзгуси бўлади.

Ўзбекистон миллий энциклопедияси 12 жилддан иборат бўлади. Унда қарийб 60 минг мақола берилади. ЎзМЭ да 12 мингдан зиёд сурат ва безаклар, 1000 га яқин харита, жумладан, 150 рангли харита бериш мўлжалланмоқда.

1997–2002 йилларда ЎзМЭ нинг 1–4-жилдлари нашрдан чикди.

Хотин-қизлар энциклопедияси

Ушбу бир жилдли энциклопедия аёлларга бағишланган. Унда қиз боланинг дунёга келишидан бошлаб, уни тарбиялаб ўстириш, балоғат ёшига етгунига қадар ички ва ташқи дунёсида юз берадиган ўзгаришлар, қиз болани оила қуришга тайёрлаш, эр-хотинлик муносабатлари, рўзғор ташвишлари, келажак бахти, оилани яхшилаш,

руҳий муҳит, муҳаббат ва вафо масалалари ўрин олган.

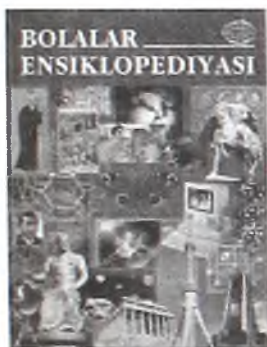
Унинг ижодкорлари бекаму кўст, рисоладагидек аёл бўлишлик учун самимий маслаҳатлар, тавсиялар берадилар.

Китоб 9 бўлимдан иборат. Ҳар бир бўлимда хотин-қизлар ҳаётида муайян ўрин ва аҳамиятга эга бўлган масалалар гуруҳларга ажратиб, изчил ёритилган. Китобнинг ижодкорлари ўзбек аёллари билишлари лозим бўлган умумбашарий масалаларнинг энг муҳимларини танлаб олар эканлар, имкон доирасида ҳар бир мавзуда шарқона, ўзбекона одатларимиздан келиб чиққан ҳолда фикр юритадилар.

Китобнинг услуби аёл билан аёлнинг чин дилдан, самимий суҳбати тарзида қурилган.

Энциклопедия 1999 йилда “Аёллар йили” муносабати билан 10000 нусхада нашр этилди. Унинг тўлдирилган ва тузатилган 2-нашри 2002 йилда 5000 нусхада чиқарилди.

Болалар энциклопедияси

Ушбу бир жилдли нашр мустақиллик йилларида болаларга мўлжаллаб тайёрланган дастлабки комусдир. Лотин алифбосида чоп этилган мазкур китобга табиат, жамият ҳодисалари, ижтимоий, иқтисодий ҳаёт масалалари ҳақида болаларбоп тилда ҳикоя қилувчи мақолалар киритилган.

Шунингдек, илм-фан, техника, янги технология масалалари, халқ хўжалигининг sanoat ва кишлок хўжалик сингари тармоқларига оид тушунчаларни ёритувчи мақолалар ҳам ўрин олган. Ёш китобхон ундан ўзини қизиқтирувчи жуда кўп саволларга жавоб топади.

Энциклопедияга киритилган мақолалар кичик ёшдаги мактаб ўқувчилари дунёқарашини шакллантиришда, уларни ватанпарварлик, миллий маънавий анъаналар руҳида тарбиялашда ота-оналарга, тарбиячиларга ёрдам беради.

Энциклопедияда 650 дан зиёд мақола алифбо тартибида берилган. Китоб тажрибали рассомлар томонидан чиройли безатилган. Ундан 500 га яқин расмлар, рангли суратлар ўрин олган.

Энциклопедия 2000 йилда “Соғлом авлод учун” йили муносабати билан 10000 нусхада нашр этилди. Унинг тўлдирилган ва тузатилган 2-нашри 2002 йилда 5000 нусхада чиқарилди.

МУНДАРИЖА

Муқаддима	3
Иш юритиш тили ва услуби	13
Ҳужжат турлари ва хусусиятлари	18
Ҳужжатлардаги зарурий қисмлар ва уларни расмийлаштириш	21
Бланкалар – босма иш қоғозлари қандай бўлиши керак?	39
I. ТАШКИЛИЙ ҲУЖЖАТЛАР (Организационные документы)	43
Гувоҳнома (Удостоверение)	43
Ички меҳнат тартиботи қоидалари (Правила внутреннего трудового распорядка)	46
Йўриқнома (Инструкция)	47
Низом-устав (Положение-устав)	53
Ташкилот тузилмаси ва штатлар сони. Штат жадвали (Структура и штатная численность организации. Штатное расписание)	61
Таътиллар графиги (График отпусков)	65
Шартнома (Договор)	66
II. ФАРМОЙИШ ҲУЖЖАТЛАРИ (Распорядительные документы)	92
Буйруқ (Приказ)	92
Буйруқдан кўчирма (Выписка из приказа)	102
Кўрсатма (Указание)	105
Фармойиш (Распоряжение)	107
III. МАЪЛУМОТ-АХБОРОТ ҲУЖЖАТЛАРИ	109
(Информационно-справочные документы)	
Ариза (Заявление)	109
Баённома (Протокол)	159
Баённомадан кўчирма (Выписка из протокола)	168
Билдиришнома, билдириш (Докладная записка, рапорт)	171
Васиятнома (Завещание)	177
Далолатнома (Акт)	186
Ишончнома (Доверенность)	207
Маълумотнома (Справка)	224
Тавсифнома, тавсиянома (Характеристика, рекомендация)	235
Таржимаи ҳол (Автобиография)	240
Тилхат, тушунтириш хати (Расписка, объяснительная записка)	242
Эълон (Объявление)	249
Ҳисобот (Отчёт)	254

IV. ХИЗМАТ ЁЗИШМАЛАРИ (Служебные переписки)	258
Адрес (Адрес)	258
Таклифнома (Пригласительный билет)	265
Телеграмма, телефонограмма	272
Хатлар (Письма)	279
Ахборот хат (Письмо-известие)	285
Даъво хати (Письмо-претензия)	286
Илова хат (Письмо-приложение)	289
Илтмос хат (Письмо-просьба)	292
Кафолат хати (Письмо-гарантия)	294
Сўров хати (Письмо-запрос)	296
Тасдиқ хат (Письмо-подтверждение)	298
Фармойиш хат (Циркулярное письмо)	299
Эслатма хат (Письмо-напоминание)	301
Дипломатик ва тижорат ёзишмалари (Дипломатические и коммерческие переписки)	302
Дипломатик ёзишмаларнинг турлари	306
Тижорат ёзишмалари	314
ХОДИМЛАР ФАОЛИЯТИГА ДОИР ХУЖЖАТЛАР	321
Меҳнат дафтарчаси (Трудовая книжка)	321
Шахсий хужжатлар йиғмажилди (Личное дело)	325
ХУЖЖАТЛАР УСТИДА ИШЛАШ ТАРТИБОТИ	346
Хужжатларни рўйхатга олиш	348
Хужжатлар ижросини назорат қилиш	350
Хужжатларни тизимлаштириш	352
Хужжатлар йиғмажилдини шакллантириш	354
Хужжатларни идоравий архивга топширишга тайёрлаш	356
Хужжатларни идоравий архивда сақлаш ва уларни вақтинча фойдаланишга бериш тартиби	360
Лугат	377
Адабиётлар	434
Иловалар	436
Ўзбекистон Республикасининг Давлат тили хақидаги қонуни	436
Латин ёзувига асосланган ўзбек алифбоси	440

**Муроджон Аминов, Абдувахоб Мадвалиев,
Неъмат Маҳкамов, Низомиддин Маҳмудов**

ИШ ЮРИТИШ

**“Ўзбекистон миллий энциклопедияси”
давлат илмий нашриёти–2003**

Тошкент, 700129, Навоий кўчаси, 30-уй

Мухаррир	М. Исломбекова
Бадий муҳаррир	А. Бурҳонов
Техник муҳаррир	М. Алимов
Компьютерда саҳифаловчи ва дастурчи-оператор	А. Ёқубжонов, Д. Ҳасанова

2003.3/03 да босишга рухсат этилди. Қоғоз бичими
84x108 $\frac{1}{32}$. 25,4 нашриёт-ҳисоб табағи. 23,5 шартли
босма табоқ. Адади 5000.
4698-рақамли буюртма. Баҳоси шартнома асосида.

“Шарк” нашриёт-матбаа акциядорлик жамияти
босмаҳонасида босилди.

700083, Тошкент, Буюк Турон кўчаси, 41-уй.